

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ

ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ

ಕಲಬುರಗಿ

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ

ಹಾಸನ

ಬೆಲೂರು

ಧಾರವಾಡ

ಮಂಡ್ಯ

ರಾಯಚೂರು

ಸಂಪಾದಕರು

ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ

ಡಾ|| ಚಕ್ಕೇರಿ ಶಿವಶಂಕರ್



ತ್ರೈವಾರ್ಷಿಕ ಜಾನಪದ ಯೋಜನೆ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆ - ೭

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ

ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ

ಸಂಪಾದಕರು

ಪ್ರೊ ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ

ಡಾ. ಚಕ್ಕೇರಿ ಶಿವಶಂಕರ್

ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಪರಿಷತ್ತು

ನಂ. ೧, ಜಲದರ್ಶಿನಿ ಲೇಔಟ್

ಎಂ. ಎಸ್. ರಾಮಯ್ಯ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಹತ್ತಿರ
ನ್ಯೂ ಬಿ.ಇ.ಎಲ್. ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೫೪

ತ್ರೈವಾರ್ಷಿಕ ಜಾನಪದ ಯೋಜನೆ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆ - 2

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ

ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ

ಸಂಪಾದಕರು

ಪ್ರೊ ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ

ಡಾ. ಚಕ್ಕೇರಿ ಶಿವಶಂಕರ್

ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಪರಿಷತ್ತು

ನಂ. ೧, ಜಲದರ್ಶಿನಿ ಲೇಔಟ್

ಎಂ. ಎಸ್. ರಾಮಯ್ಯ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಹತ್ತಿರ
ನ್ಯೂ ಬಿ.ಇ.ಎಲ್. ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೫೪

**STHALA NAMAGALA ADHYAYANA—
A Collection of Articles on Place Names -**

**Edited by Prof. D. LINGAIAH &
Dr. CHAKKERE SHIVASHANKAR**

**Published by KARNATAKA JANAPADA PARISHATHU,
No.1. Jaladarshini Layout, Near M.S.Ramaiah Hopital Main Gate, New
B.E.L. Road, Bangalore - 560054**

Pages : 260

Price : Rs. 150

First Edition : 2008

ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ : ೨೦೦೮

ಪ್ರತಿಗಳು : ೧೦೦೦

ಪುಟಗಳು : ೨೬೦

ಬೆಲೆ : ರೂ. ೧೫೦ (ಒಂದು ನೂರ ಐವತ್ತು)

ಹಕ್ಕುಗಳು ಆಯಾ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಸೇರಿವೆ.

ಈ ಮುದ್ರಣದ ಹಕ್ಕು ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದೆ.

ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟಣಾ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿ

ನಾಡೋಜ ಡಾ. ಜಿ. ನಾರಾಯಣ	ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
ಶ್ರೀ ಟಿ. ತಿಮ್ಮೇಗೌಡ	ಸದಸ್ಯರು
ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾ ಬಾಲಕೃಷ್ಣ	ಸದಸ್ಯರು
ಶ್ರೀ ಗೊ. ರು. ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ	ಸದಸ್ಯರು
ನಾಡೋಜ ಡಾ. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ	ಸದಸ್ಯರು
ಡಾ. ಎಂ. ಎ. ಜಯಚಂದ್ರ	ಸದಸ್ಯರು
ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ	ಸಂಪಾದಕರು
ಡಾ. ಚಕ್ಕೇರೆ ಶಿವಶಂಕರ್	ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ - ಸಂಚಾಲಕರು

ಮುದ್ರಕರು : ಕೃತಿಕ ಪ್ರಿಂಟ್ ಆರ್ಟ್
ನಂ. ೫೮, ೧ನೇ ಕ್ರಾಸ್. ಜಿ. ಕೆ. ಪುರಂ
ವಿನಾಯಕನಗರ, ಆಡುಗೋಡಿ ಪೋಸ್ಟ್
ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೩೦
ಮೊಬೈಲ್ : ೯೮೪೪೧ ೧೪೯೫೮

ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಮಾತು

ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ಸಮೃದ್ಧವಾದ, ವೈವಿಧ್ಯವಾದ ಜಾನಪದವಿದೆ. ಅದು ಗರಿಕೆಯ ಬೇರಿನಂತೆ ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮಜಲುಗಳಿಗೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಜಾನಪದವಿಲ್ಲದೆ ಜನಜೀವನವಿಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ಬದುಕಿನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಮಗ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಜಾನಪದ ಆಶಯದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಭಾಷೆ, ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಆಚರಣೆ, ಆರಾಧನೆ, ಆಹಾರ, ವಿಹಾರ, ವೇಷಭೂಷಣ, ಕಸಬು, ಐತಿಹ್ಯ, ಪುರಾಣ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂವಹನ ಮೊದಲಾದವು ಬದುಕಿನ ನೆರೆಯೊಡನೆ ಮಡುಗಟ್ಟಿ ಅಮೃತಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಜೀವನೋತ್ಸಾಹ ತುಂಬುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಸಂಪಾದನೆ ಅಧ್ಯಯನ ಅಧ್ಯಾಪನ ಆನ್ವಯಿಕತೆ ಜಾಗತಿಕ ತುರ್ತಾಗಿದೆ. ಜಾನಪದದ ಅರಿವಿನಿಂದ ಶಿಷ್ಟಪದ ಸುಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

ಜಾನಪದ ರೂವಾರಿ, ಜಾನಪದ ಜಂಗಮ, ನಾಡೋಜ ಎಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡರು ಸಮಗ್ರ ಜಾನಪದದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಪರಿಷತ್ತು' ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದರು. ಜಾನಪದದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ 'ಜಾನಪದ ಲೋಕ'ವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಜಾನಪದದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ 'ಜಾನಪದ ಸಿರಿಭುವನ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಜೀವಿತದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟು, ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಂಚರಿಸಿ ಅಮರವಾದ, ಅಪರೂಪವಾದ, ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಜಾನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಚಂತನಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅನುವಾಗುವ 'ಜಾನಪದ ಜಗತ್ತು' ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿದರು.

ಎಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡರ ಜಾನಪದದ ಕನಸನ್ನು ನನಸು ಮಾಡಲು, ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಪರಿಷತ್ತು ತ್ರೈವಾರ್ಷಿಕ ಜಾನಪದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಹಲವು ಬೃಹತ್ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ನಾಗೇಗೌಡರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಟಣೆಯೂ ಒಂದು. 'ಜಾನಪದ ಜಗತ್ತು' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ವಿಶೇಷ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಪ್ರಕಟಣೆಯೂ ಒಂದು ಜಾನಪದವನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಇಂಥ ಪ್ರಕಟಣೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ 'ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ ಮತ್ತು ಡಾ. ಚಕ್ಕರೆ ಶಿವಶಂಕರ್ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತ್ರೈವಾರ್ಷಿಕ ಜಾನಪದ ಯೋಜನೆಯ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆಯ ವಿಳನೆಯ ಕುಸುಮವಾಗಿ 'ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ' ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಿಯವಾಗಲಿ ಎಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು

೨೦-೨-೨೦೦೮

ಜಿ. ನಾರಾಯಣ

ಅಧ್ಯಕ್ಷ

ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಪರಿಷತ್ತು

ಸಂಪಾದಕರ ಮಾತು

ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದ 'ಜಾನಪದ ಜಗತ್ತು' ಪತ್ರಿಕೆ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಗಳಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೯೯೬ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್-ಡಿಸೆಂಬರ್ ಸಂಚಿಕೆಯೂ ಒಂದು. ಅದು 'ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನ' ಸಂಚಿಕೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ವಿಶಿಷ್ಟ ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಆ ಸಂಚಿಕೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕೀಯದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರೂ ಆದ ನಾಡೋಜ ಎಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡರು ಹೀಗೆ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ :

“ಈ ಸಾರಿಯ ಸಂಚಿಕೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆಂದೇ ಮೀಸಲಾದ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆ. ಚರಿತ್ರೆಯು ಮೌನ ತಾಳಿದ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಮಾತನಾಡುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಮಾತಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಐರೋಪ್ಯ ದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಇದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿದೆಯಾದರೂ ಕನ್ನಡದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು ಮಂದಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಕೈಯಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಇನ್ನೂ ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಇದುವರೆಗೂ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಊರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಊರಿನ ಒಳ ಹೊರ ವಲಯಗಳಾದ ಕೇರಿ, ತಾಂಡಾಗಳು, ಗದ್ದೆ, ಬ್ಯಾಣ, ಹಂಕಲು, ಕೊಪ್ಪ, ರೊಪ್ಪಗಳ ಕಡೆ ಗಮನ ಹರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಮನೆತನಗಳ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳು, ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಜನರುಗಳಿಗೆ ಇಡುವ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳು (ನನ್ನೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಮಂದಿಯನ್ನು ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೇ ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು) ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮೇಲೆ ಬೇಕಾದ ಜರೂರಿದೆ. ಈ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವರು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಸಂಗ್ರಹಯೋಗ್ಯ ಸಂಚಿಕೆ”.

ಅದೇ ಸಂಚಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಹೀಗಿದೆ :

“ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೂ ಜಾನಪದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧ ಇದೆಯೇ ? ಇದ್ದರೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿನದು ? ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿಯೇ ನಡೆದಿರುವಂತಿದೆ. ಜಾನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಎನಿಸಿಕೊಂಡವರು ಇತ್ತ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲದಿರುವುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ಶಾಸನ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ಭೌಗೋಳಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ಸಮಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು,

ಸಂಶೋಧಕರು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುವುದು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಅಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಜಾನಪದ ಉಪಯುಕ್ತವಲ್ಲ ಎನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಈಚೆಗೆ ಅಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಇಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಜಾನಪದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮ ಸಮೀಕ್ಷೆಗೆ ಜಾಣಪದ ಕೊಡುಗೆಯೂ ಇದೆ ಎಂಬುದು ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪುರಾಣ, ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಜಾನಪದದ ತೆಕ್ಕೆಗೇ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಸ್ಥಳಪುರಾಣಗಳು ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಬಹುದಾದರೂ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿಲ್ಲ. ತೀರಾ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಒಂದೆರಡು ಅಂಶಗಳು ಸಮರ್ಥನೀಯವಾಗಿರಬಹುದು, ಅಷ್ಟೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಜನಪದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ರೋಚಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗೆ ಬೆಳಕು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಐತಿಹ್ಯ, ನುಡಿಗಟ್ಟು ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅಂಶಿಕವಾಗಿ ಜಾನಪದ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೂ ಜಾನಪದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧ ಇರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಮನುಕುಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಶವೂ ಜಾನಪದವೇ ಆಗಿರುವುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ತಲಸ್ವರ್ಶಿಯಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ, ಸ್ಥಳೀಯ ಹಿರಿಯರಿಂದ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹ, ಆಯಾ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರದ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆ, ಭಾಷಾ ಪರಿಜ್ಞಾನ, ಶಾಸನ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮೊದಲಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಸ್ತುಗಳ ಆರಿವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಲಾರದು. ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕ್ಷಿಪ್ತವೂ ಹೌದು; ಕಷ್ಟವೂ ಹೌದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಲತಃ ಜನಪದವೇ ಆಗಿದ್ದು, ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ, ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣಗೊಂಡಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ನೀರು ನೆರಳು ಇದ್ದ ಕಡೆ ಬೀಡಾಗಿರುವ ಮೂಲ ನಾಮರೂಪಗಳು ಜನಪದ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡು, ಕೆಲವು ವಿರೂಪಗೊಂಡು ಮೂಲಾರ್ಥವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಮುಸುಕಿನೊಳಗೆ ಮರೆಯಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಕೆದಕಿ ಸತ್ಯಶೋಧನೆ ಮಾಡುವುದು, ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಸವಾಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಶಯದ ಸೊಬಗು ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಶಿಷ್ಟಪದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತ ಸೃಷ್ಟಿ ಕಡಮೆ ; ಅನ್ಯ ಆಕ್ರಮಣ ಅಧಿಕ. ಜನಪದ ಆಶಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಮೂಲರೂಪ ಮರೆಯಾಗುವಂತೆ ರೂಪಾಂತರಿಸಿ ಮರೆಯುವುದು ಶಿಷ್ಟಪದಕ್ಕೆ ಸಲೀಸು ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ. ಜನಪದ ತಳಪಾಯದ ಮೇಲೆ ಶಿಷ್ಟಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಸೌಧ ವಿಜೃಂಭಿಸುವುದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯವಾಘಿದೆ. ಹಳೆಯ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಕರಗಿಸಿ ಹೊಸ ಒಡವೆಗಳನ್ನು

ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಜನಪದ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಕರಗಿಸಿ, ಶಿಷ್ಟಪದ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೂ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ 'ಜನಪದ' ಹೆಚ್ಚು; ಆಧುನಿಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ 'ಶಿಷ್ಟಪದ' ಹೆಚ್ಚು ಹಿಂದಿನದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿಧಾನ; ಇಂದಿನದು ಶಿಷ್ಟಾಚಾರದ ಅನುಕರಣ. ಪ್ರಾಚೀನ ಜನಪದ ಜೀವನ ವಿಧಾನ ಅರಿಯಲು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನವೂ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಜಾನಪದ ಜಗತ್ತು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಈ ಸಂಚಿಕೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೇ ಮೀಸಲಾಗಿ ಹೊರಬರುತ್ತಿದೆ. ಈ ಲೇಖನಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನಕಾರರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಬಲ್ಲವು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಇದರಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಇನ್ನಷ್ಟು ನಿಖರವಾಗಬಹುದು. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಬಹುದು. ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಗತ".

ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಯ ಅನಂತರವೂ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಗ್ರಂಥ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಲೇಖಕರು ಈ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ಉಪಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ವಾಂಸ ಲೇಖಕರಿಗೂ ನಾವು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಗ್ರಂಥದ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮ ನಿರುಕ್ತಿ, ಇತಿಹಾಸದ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯವಿದೆ; ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ವಿಹಂಗಮ ನೋಟವಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಲೇಖನಗಳು ಮಾತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ಮುಂದೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾದ ಅಗಾಧವಾದ ವಿದ್ವತ್ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಮಾರ್ಗಸೂಚಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದು ಕನ್ನಡ ಕುಲಕೋಟಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವೆನಿಸಿದರೆ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು

೧೫-೨-೨೦೦೮

ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ

ಸಂಪಾದಕರ ಪರವಾಗಿ

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಮಾತು
ಸಂಪಾದಕರ ಮಾತು

- | | | |
|-----|---|----|
| ೧. | ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ
- ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ | ೦೧ |
| ೨. | ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನ : ಹೇಗೆ ? ಎತ್ತ ?
- ಡಾ. ಆರ್ಕೆ ಮಣಿಪಾಲ | ೦೬ |
| ೩. | ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನ - ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಹಾಗೂ ನಿವಾರಣೆ
- ಡಾ. ವಿ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ | ೧೬ |
| ೪. | ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮಹತ್ವ
- ಡಾ. ವಳಗರಹಳ್ಳಿ ವಿಶ್ವನಾಥ್ | ೨೪ |
| ೫. | ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವ - ಒಂದು ಸ್ಥೂಲ ನೋಟ
- ಡಾ. ರಘುಪತಿ ಕೆಮ್ಮೂರು | ೩೦ |
| ೬. | ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವ
- ಡಾ. ಆರ್ಕೆ ಮಣಿಪಾಲ | ೩೫ |
| ೭. | ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳು
- ಡಾ. ರಘುಪತಿ ಕೆಮ್ಮೂರು | ೪೩ |
| ೮. | ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಈಚಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು
- ಡಾ. ಎಚ್. ಎಂ. ಮಹೇಶ್ವರಯ್ಯ | ೫೨ |
| ೯. | ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು
- ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ | ೫೫ |
| ೧೦. | ನಗರಕೆರೆಯ ಕಥೆ
- ಡಾ. ಅರ್ಜುನಪುರಿ ಅಪ್ಪಾಜಿಗೌಡ | ೭೫ |
| ೧೧. | ಊರ ಹೆಸರಿನ ಕಥೆಗಳು
- ಡಾ. ಪಿ. ಕೆ. ರಾಜಶೇಖರ | ೭೮ |

೧೨. ಸ್ಥಳನಾಮ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ೮೮
- ಡಾ. ಎಂ. ಭೈರೇಗೌಡ, ಕೆ. ಪಿ. ದೊಡ್ಡಿ
೧೩. ರಾಗಳ್ಳಿ ಗುಡ್ಡ - ಸ್ಥಳ ಐತಿಹ್ಯ ೯೫
- ಮು. ರಾ. ಆನಂದಮೂರ್ತಿ
೧೪. ಗೌರಿಬಿದನೂರು ಸುತ್ತಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ೯೮
- ಡಾ. ರಂಗಾರೆಡ್ಡಿ ಕೋಡಿರಾಂಪುರ
೧೫. ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ೧೦೨
- ಡಾ. ರಾಜೇಗೌಡ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ
೧೬. ಬೇಲೂರು ಸುತ್ತಿನ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ೧೧೩
- ಡಾ. ವೈ. ಸಿ. ಭಾನುಮತಿ
೧೭. ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ೧೧೮
- ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ : ಎಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ
೧೮. ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳು ೧೨೮
- ಡಾ. ರಾಜೇಗೌಡ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ
೧೯. ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಿನ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ೧೩೩
- ಡಾ. ಕುರುವ ಬಸವರಾಜ್
೨೦. ಧಾರವಾಡ : ಗ್ರಾಮ ವಿವೇಚನೆ ೧೪೦
- ಡಾ. ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ
೨೧. ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕು ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನ ೧೪೪
- ಡಾ. ಚೆನ್ನಕ್ಕ ಪಾವಟೆ
೨೨. ಊರ ಹೆಸರಿನ ಲಾವಣಿ ೧೫೨
- ಶ್ರೀ ನಿಂಗನಗೌಡ ಬಸನಗೌಡ ಮುಂಡರಗಿ
೨೩. ನಮ್ಮೂರಿನ ಮನೆತನದ ಹೆಸರುಗಳು ೧೫೭
- ಗುರುಮೂರ್ತಿ ಪೆಂಡಕೂರು
೨೪. ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದ ಅಳಬುರ್ಕು ಕಲ್ಲು ೧೬೨
- ಡಾ. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ

೨೫.	ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು - ಡಾ. ಸಂಗಮೇಶ ಸವದತ್ತಿಮಠ	೧೬೬
೨೬.	ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು - ಡಾ. ಚನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರ	೧೭೩
೨೭.	ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನ - ಡಾ. ವಿ. ಜಿ. ಪೂಜಾರ	೧೮೦
೨೮.	ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆಲವು ಐತಿಹ್ಯಗಳು - ಗಣನಾಥ ಎಕ್ಕಾರು	೧೯೬
೨೯.	ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳು - ತಾಳಜೆ ವಸಂತಕುಮಾರ್	೨೦೫
೩೦.	ತುಳುನಾಡಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು - ನರ್ಕಳ ಮಾರಪ್ಪಶೆಟ್ಟಿ	೨೧೧
೩೧.	ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ದಿವಂಗತ ನರ್ಕಳ ಮಾರಪ್ಪಶೆಟ್ಟರ ಕೊಡುಗೆ - ನಾಡೋಜ ಎಲ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ	೨೨೨
೩೨.	ಕರ್ನಾಟಕದ ನಗರವೊಂದರ ಮನೆಗಳ ನಾಮಕರಣ ವಿಧಾನ - ಡಾ. ಎಚ್. ಎಂ. ಮಹೇಶ್ವರಯ್ಯ	೨೨೮
೩೩.	ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳು - ಡಾ. ಕೆ. ಜಿ. ಗುರುಮೂರ್ತಿ	೨೩೪
೩೪.	ಅಡ್ಡಹೆಸರು - ಡಾ. ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ	೨೪೦
	ಲೇಖಕರು	೨೪೬

೧. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ

- ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ

ಆದಿಮಾನವ ಅಲೆಮಾರಿಯಾಗಿದ್ದ. ಆಗ ಆಹಾರದ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಬೇಟೆ ಆಹಾರ ಗಳಿಕೆಯ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ವಾಸಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ನೆಲೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯವಸಾಯ ಅರಿತಮೇಲೆ ಆಹಾರ ಗಳಿಕೆಯ ಮಾರ್ಗ ಬೇರೆಯಾಯಿತು. ನೆನಪಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಗುರುತಿನ ಮೂಲಕ ಬದುಕಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಜನ ಕಾಲೂರಿನ ಸ್ಥಳ ಉರಾಯಿತು. ಎಡೆ, ತಾಣ, ಹಳ್ಳಿ, ಕೊಪ್ಪಲು, ಗ್ರಾಮ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದವು. ವ್ಯವಹಾರದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಸಂತಾನಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟಂತೆ, ತಾನು ತಳವೂರಿದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೂ ಹೆಸರಿಟ್ಟ. ಅಂಥ ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಮೂಲ, ಸಸ್ಯ, ಗಿಡ, ಮರ, ನದಿ, ಬೆಟ್ಟ, ಪ್ರಾಣಿ, ವೃಕ್ಷ, ಐತಿಹ್ಯ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಗಳು ಪ್ರೇರಕವಾದವು.

ಮನುಷ್ಯ ಕಂಡದ್ದು, ಕಣ್ಣಿಟ್ಟದ್ದು, ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದು ಕಥೆಯಾಯಿತು; ಹೆಸರಿಗೆ ಮೂಲವಾಯಿತು. ಆ ಹೆಸರು ಬದುಕಿನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಯಿತು. ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ? ಎಂಬ ರೂಢಿಯ ಮಾತಿದೆ. ಹೆಸರಿನ ಮೂಲ ಕೆದಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಏನಿಲ್ಲ ? ಎಂಬ ಮರುಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ಇದೆ; ಏನಿಲ್ಲ ಇದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಕೇವಲ ಹೆಸರುಗಳಾಗಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ; ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕುರುಹುಗಳಾಗಿ ಉಳಿದಿವೆ, ಬೆಳೆದಿವೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಆಯಾ ಜನಾಂಗದ ಮಂತ್ರಗಳೂ ಹೌದು; ಮಾಂತ್ರಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಹೌದು. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಹಿಂದಿನಂತೆ ಈಗಲೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ, ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ, ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂದರ್ಭದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದೇ ಸ್ಥಳನಾಮ ವ್ಯಯನದ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿ.

ಈಚೆಗೆ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಸ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನ, ಜಲ ವಿಜ್ಞಾನ, ಶಿಲಾ ವಿಜ್ಞಾನ, ಪುರಾತತ್ವ ವಿಜ್ಞಾನ, ಇತಿಹಾಸ, ಮನಶ್ಶಾಸ್ತ್ರ, ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ, ಭೂಗೋಳ, ಜಾನಪದ ಮೊದಲಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಸ್ತುಗಳಿಗೂ ಕೊಳುಕೊಡೆ ಉಂಟು. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೋಚಕವಾದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಪಾರ್ಥ, ಮೌನ, ತಪ್ಪುಗ್ರಹಿಕೆ, ಉತ್ತೇಕ್ಷೆ ಮೊದಲಾದ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡರೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಟ್ಟದ ಆಲೋಚನಾ ವಿಧಾನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಅಭಿರುಚಿ, ಅನುಭವ, ಸೃಜನಶೀಲ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಜೊತೆಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂವಹನವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳದೇ ಆದ ಅರ್ಥವಿರುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥರಹಿತ ಸ್ಥಳನಾಮ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಅಡಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ, ಅದು ಮುಸುಕಾಗಿ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಲ್ಪನೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಏನಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹೆಸರೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅನ್ಯ ಆಕರಗಳಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮೂಲರೂಪ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಎಷ್ಟು ತಿಣಕಿದರೂ ಸತ್ಯ ಗೋಚರಿಸದ ಹೆಸರುಗಳೂ ಉಂಟು. ಕಾಲಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ನಂಬಿಕೆ, ಆಚರಣೆ ಅಂಶಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವು ಜನಪದದಂತೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಅವಶೇಷಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಜನಜೀವನ, ಕಟ್ಟುಪಾಡು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ; ಮನುಕುಲದ ಪುರಾತನ ವಿಕಾಸ, ಭಾಷಾ ವಿಶೇಷ, ಶಬ್ದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅರಿವಿನ ಆಕರಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವು ಇತಿಹಾಸದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ, ಜಾನಪದ ಅಭ್ಯಾಸದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕು ನೀಡುತ್ತವೆ. ವಿಜ್ಞಾನದ ಇತರ ಶಾಖೆಗಳಂತೆ ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿಜ್ಞಾನವೂ ಮನುಕುಲಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಉಗಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಕಾರಣ, ಜನಾಂಗೀಯ ಕಾರಣ, ಪೌರಾಣಿಕ ಐತಿಹ್ಯಾತ್ಮಕ ಕಾರಣ, ಕಸುಬಿನ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಕಾರಣಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧಿಸಿದರೆ ಸ್ಥಳನಾಮದ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ ಹೊಳೆಯುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಾಮ ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ (Onomastics) ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ (Personal Name) ಮತ್ತು ಸ್ಥಳನಾಮ (Place Name) ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ (Toponymy) ಜನವಸತಿ ನೆಲೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ (Toponymy), ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಅಧ್ಯಯನ (Micro Toponymy), ಜಲವಾಚಕ ಎಡೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ (Hydronymy), ಉನ್ನತ ಭೂವಾಚಕ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಅಧ್ಯಯನ (Oronymy)ಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಭ್ಯಸಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಪ್ರಥಮ ಘಟಕ ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವರ್ಗೀಕರಣ ಮಾಡಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚು. ಎರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಗಣಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಉಂಟು. ಯಾವ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಒಗ್ಗದ ಜಗ್ಗದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಇದು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಜಟಿಲತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೇ ಕ್ಲಿಷ್ಟತೆಗಳಿದ್ದರೂ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅರ್ಥ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗಾಗಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೆಣಗಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಲ್ಯಾಂಬರ್ಡ್ ಮತ್ತು ಮೇರಿಯಾ ಪೈ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಹತ್ತು ವಿಧವಾಗಿ, ಇಕ್ವಾಲ್ ಇಲೆಟ್ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿ, ಜೆ. ಜೆ. ಯಗ್ಲಿ (೧೮೭೧) ಎನ್ನುವವರು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಚ್. ಡಿ. ಸಂಕಾಲಿಯು ಎನ್ನುವವರು ಸೂಚಿಸಿರುವ ಏಳು ರೀತಿಯ ವರ್ಗೀಕರಣ ಹೆಚ್ಚು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಡಾ|| ವಿಶ್ವನಾಥ್ ವಿವರವಾಗಿ ಹದಿಮೂರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಣ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದು ಸಾಕಷ್ಟು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಒಂದು ನೂರು ವರ್ಷದಿಂದ ಇದರ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ಚೌಕಟ್ಟು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ವರ್ಗೀಕರಣಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಶ್ರಮಿಸಿ, ಮೌಲಿಕವಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಜರ್ಮನಿಯ ಗಾಟ್ ಫ್ರೀಡ್ ವಿಲ್‌ಹೆಲ್ಮ್ ಲೀಬ್ನಿಜ್ (೧೭೬೮), ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ಕೀಟ್, ಸ್ಕೂಟನ್ ಡೌಜನ್ (ಫ್ರಾನ್ಸ್), ಆಟ್ಲಿ (ಅಮೆರಿಕ), ಜರ್ಮನಿಯ ಅಡಾಲ್ಫ್ ಬ್ಯಾಚ್, ನಾರ್ವೆಯ ರೈ, ಸ್ವೀಡನ್ನಿನ ನೋರಿನ್ ಮೊದಲಾದವರು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇ ಇಕ್ವಾಲ್ "The Concise Oxford Dictionary of English Place Name" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಆಯಾ ಜನಾಂಗಗಳ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮ ಸಂಶೋಧನ ಮಂಡಲಿಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅಪರೂಪದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿವೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳೂ ಉಂಟು.

ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನದ ಇತಿಹಾಸ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ ತಜ್ಞ ಪಾಣಿನಿಯ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲೇ ಈ ಬಗೆಗೆ ಸೂಚನೆಯಿದ್ದರೂ ಗಟ್ಟಿ ನೆಲಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮುಂದುವರಿಯಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ ಪುರಾಣ, ಐತಿಹ್ಯಗಳಿಗೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶ ಭಾಷೆಗಳ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ, ಬಿಡಿ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಾಹಿತಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈಚೆಗೆ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳೂ ಕೋಶಗಳೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಬಗೆಗೆ ದುಡಿದಿರುವ ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು :

ಅಪ್ಪಯ್ಯ ದೀಕ್ಷಿತ್ (ಸಂಸ್ಕೃತ), ಎಸ್. ಕೆ. ಚಟರ್ಜಿ, ಗುಂಡರ್ತ್, ಎಚ್. ಬಾಲಲೋಚನ, ಜೆ. ಎಫ್. ಪ್ಲೀಟ್, ಹಿರಾಲಾಲ್, ಎಚ್.ಡಿ. ಸಂಕಾಲಿಯಾ, ಬಿ.ಸಿ.ಲಾ ಸಂಕಾಲಿಯ, ರಾಮ ಕೋಮಲ್‌ಸೇನ್, ಆರ್. ಪಿ. ಬ್ರಾನ್‌ಪಿಲ್, ಕೆ. ಪಿ. ಪದ್ಮನಾಭ ಮೆನನ್, ಎನ್. ಕೆ. ಬೋಸ್, ಸಿ. ನಾರಾಯಣರಾವ್, ರಾಮಚಂದ್ರ ಚೆಟ್ಟಿಯಾರ್, ಎಸ್. ಎಸ್. ರಾಮಚಂದ್ರಮೂರ್ತಿ, ಕೆ. ಅಚ್ಯುತಮೆನನ್, ಕೆ. ಬಿ. ಹೋಲ್ಕಾರ್, ವೈ. ಬಿ. ಗಂಗಾಧರರಾವ್, ಆರ್. ಪಿ. ಸೇತು ಪಿಳ್ಳೆ, ನಾಚಿಮುತ್ತು, ಎಸ್. ಜ್ಞಾನಮುತ್ತು, ಕೇತು ವಿಶ್ವನಾಥರೆಡ್ಡಿ, ಕೆ. ಸರಸ್ವತಿ (ತೆಲುಗು) ಮೊದಲಾದವರು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದ ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಈ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಡಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಿಡಿ ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಈಚೆಗೆ ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮೌಲಿಕ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗೆಗೆ ಒಂದೆರಡು ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳೂ ಬೆಳಕು ಕಂಡಿವೆ : ಸಿ. ಹಯವದನರಾವ್ (The place-names of Mysore-1915), ಶಂಬಾ ಜೋಷಿ (ಎಡೆಗಳು ಹೇಳುವ ಕನ್ನಡ ಕತೆ - ೧೯೪೭), ಆರ್. ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ (Place-names in Karnataka - ೧೯೬೧), ಕೆಮ್ಮೂರು ರಘುನಾಥ ಭಟ್ಟ (ತುಳುನಾಡ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು - ೧೯೭೯, ಹೆಸರಲ್ಲೇನಿದೆ - ೧೯೮೯, A Glossary of place-names elements in Tulu and Kannada - ೧೯೮೯), ದೇಜಗೌ (ಸ್ಥಳನಾಮ ವ್ಯಾಸಂಗ) - ವಿ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ (ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನಗಳು - ೧೯೮೭), ಬಿ. ಗೋ. ರಮೇಶ (ಜನಪ್ರಿಯ ೨೦೦ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು), ವಿಶ್ವನಾಥ (ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು - ೧೯೯೬, ಸಕಲೇಶಪುರ ಪರಿಸರದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು - ೧೯೯೬), ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಕೆ. ಆರ್. ಮೋಹನ್, ಬಿ. ಎನ್.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ

೫

ಚಂದ್ರಯ್ಯ ಮುಂತಾದವರುನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೭೮ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ 'Place-Name Society of India' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಲೇಖನಗಳು ಹೊರಬರಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಈಚೆಗೆ ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಸಂತೋಷದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ರೂಪುರೇಷೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ತುರ್ತಾಗಿ ಕೈಗೆತ್ತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಕೈಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮುಂದಾಗಬೇಕು.

* * * * *

೨. ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನ : ಹೇಗೆ ? ಎತ್ತ ?

ಡಾ|| ಆರ್ಕೆ. ಮಣಿಪಾಲ

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲೂ ತೀವ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನವು ಮಹತ್ವದ ಶಿಸ್ತಾಗಿ ಸಾಗಿಬಂದಿದೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಕೋಶವೇ ಬಂದಿದೆ. ಅಮೇರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಸಂಗಾವಧಿಗಳಿವೆ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲಾದ ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳೇ ಇವೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಒದಗಿಸುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಾಹಿತಿ ಶಾಸನಗಳಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿಶ್ವಸನೀಯವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಶಾಸನಗಳು ಬರೆಯಲ್ಪಡುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಈ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇದೀಗ ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾಷಾ ಮಾನದಂಡಗಳಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು 'ಅರ್ಥಹೀನ'ವೆಂದಾಗಿರ ಬಹುದಾದರೂ ಅವು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಬಂದಿರುತ್ತವೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಆಯಾ ಸ್ಥಳದ ಗುರುತುಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ಬದಲಾಗಲಾರವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ಫಲಿಸಲಾರವು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ತಾಳಿಕೆಯ ಗುಣದಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಗಂಭೀರ ಶಿಸ್ತಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಶಾಸನಾದಿ ಪ್ರಮುಖ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳು ಪೂರೈಸುವ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಜ್ವಲಂತಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ಚೈತನ್ಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಪಂಜೆ ಮಂಗೇಶರಾಯರು, ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿ, ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಸೇಡಿಯಾಪು ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟ, ಡಾ. ಎಂ. ಎಂ. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಎಂ. ಗೋವಿಂದಪೈ, ಡಾ. ವಿ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ, ಡಾ. ವಿ. ಗುರುರಾಜಭಟ್, ಸರ್ಕಳ ಮಾರಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟಿ, ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಯಾಚಾರ್ಯ, ಪಾ. ವೆಂ. ಆಚಾರ್ಯ ಮುಂತಾದವರು ಉಲ್ಲೇಖನೀಯರು. ಈ ಪ್ರಬಂಧಕಾರನ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪ್ರಬಂಧವಾಗಿರುವ 'ತುಳುನಾಡಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನ' (ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ., ೧೯೮೧) ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕೃತಿಯೆಂದು ಮನ್ನಣೆಗೊಂಡಿದೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಭಾಷೆಗಳಂತೆ - ಭಾಷಾ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಶಾಸನಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಧಾನವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಡೆದ ಅಧ್ಯಯನವೇ ಅಧಿಕ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಭಾಷಾ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನದಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡದೆ, ಶಾಸನ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭೂವಿವರಣಾತ್ಮಕ - ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಧಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಂತರ್ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಪರಿಶೀಲನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕರಾರುವಕ್ಕಾಗಬಲ್ಲವೆಂಬುದು ನನ್ನ ತಿಳವಳಿಕೆ. ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಇದೇ ಬಹುಮುಖೀ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದು, ಇದೀಗ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ವಿಧಾನದ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನೇ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ನಾಲ್ಕು ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು :

(೧) ಪ್ರಾಚೀನ ರೂಪ ನಿರ್ಧಾರ (೨) ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ನೀಡುವುದು (೩) ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳನಾಮ ಘಟಕಗಳ ಭೌಗೋಳಿಕ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು : ಹಾಗೂ (೪) ಸಮಾನ ಅಥವಾ ಸಂವಾದಿ ರೂಪಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಪ್ರಾಚೀನತಮ ರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವಾಗ ಲಿಖಿತ ಮತ್ತು ಮೌಖಿಕ ಆಧಾರಗಳೆರಡನ್ನೂ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ಲಿಖಿತ ಆಧಾರಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸನೋಕ್ತ ರೂಪಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾದುವು. ಆದರೆ, ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಪ್ರಾಚೀನ ರೂಪಗಳಿಗೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖ ಲಭ್ಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೆಲವೇ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರಬಹುದು. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೌಖಿಕ ಆಧಾರಗಳು ಉಪಯುಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಬೇಕು. ಲಿಖಿತ ಮತ್ತು ಅಲಿಖಿತ ಪರಂಪರೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮಂಗಳೂರನ್ನು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 'ಮಂಗಲಪುರ' ಎಂದೂ, ಬಾಯ್ಡೆರೆಯಾಗಿ 'ಕುಡಲ' (ಕುಡ್ಲ) ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇವು ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ರೂಪಗಳಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದುವು. ಇನ್ನು ಆಡುಮಾತಿನಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳನಾಮವು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಕುಡಲ'ವನ್ನು ಮಲೆಯಾಳ ಮಾತನಾಡುವವರು 'ಮಂಗಲಾಪುರಂ' ಎಂದೂ, ಬ್ಯಾರಿಗಳು 'ಮೈಕಾಲ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ, ಹಲವು ರೂಪಗಳು ಏಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಜನವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ

ವ್ಯವಹೃತವಾಗುವುದಾದರೂ ಈ ಸ್ಥಳದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ತೋರುಬೆರಳಾಗಿವೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಬೇಕೇ ವಿನಾ ಯಾವ ರೂಪ ಗ್ರಾಹ್ಯ, ಯಾವುದು ತ್ಯಾಜ್ಯ ಎಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಇದು ಇಂಡಿಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನನ್ಯತೆಯೇ ಆಗಿರುವ ಹಾಗೂ ಅದರ ಚೈತನ್ಯವೂ ಆಗಿರುವ ಅನೇಕತ್ವದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವ ಅಂಶ (ಆದರೆ, ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಸರಕಾರಿ ಆದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧ ರೂಪವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ವ್ಯವಹಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸುಕರವಾಗುತ್ತದೆ).

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಸ್ಥಳನಾಮದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಸ್ಥಳನಾಮದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ನೀಡುವಾಗ ಪ್ರಾಚೀನ ರೂಪ ನಿರ್ಧಾರದೊಂದಿಗೆ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳು ಹೀಗಿವೆ :

(೧) ಪ್ರಾಚೀನ ರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳದ ಭೂವಿವರವನ್ನು (ಏರು ತಗ್ಗು, ಕಾಡು ತೋಡು, ಬೆಟ್ಟ ಕಣಿವೆ ಇತ್ಯಾದಿ) ಖುದ್ದಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಸ್ಥಳನಾಮ ರೂಪವನ್ನು ಭೌಗೋಳಿಕ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಬೇಕು.

(೨) ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳದ ಭೂವಿವರದ ಪರಿಶೀಲನೆಯಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಸ್ಥಳನಾಮದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ನೀಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕದ ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಭೂವಿವರವನ್ನೂ ಸಾಪೇಕ್ಷತಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಭ್ಯಸಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಡುವವರು ನೆರೆಯೂರಿನವರು ಎಂಬುದು ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿದೆ.

(೩) ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಧ್ವನಿ ಮತ್ತು ರೂಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕು.

(೪) ಒಂದೇ ಸ್ಥಳನಾಮವು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕೂಡ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಭಾಷಾ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಂಥದೊಂದು ಹೆಸರು ಬೇರೆಡೆ ಇರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಜನರು ಹೀಗೆ ಹೆಸರು ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ, ಭೌಗೋಳಿಕ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮಕರಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮತ್ತು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬಂಶ ಸಾಬೀತಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಮಣಿಪಾಲ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ದ. ಕ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ (ಉಡುಪಿ, ಮಂಗಳೂರು, ಬಂಟ್ವಾಳ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ) ಅನ್ವಿತವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಸ್ಥಳಗಳ ಭೂವಿವರ ತದ್ರೂಪವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಂಡರೆ, ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯ ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ

ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನ : ಹೇಗೆ ? ಎತ್ತ ?

೯

(*ಮಾಣಿ + ಪಳ್ಳ : ಎತ್ತರವೂ ವಿಶಾಲವೂ ಆದ ಗುಡ್ಡ ; ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೊಂದು ಹಳ್ಳ).

(೫) ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳನಾಮ ಘಟಕಕ್ಕೆ ಇತರ ಸೋದರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜ್ಞಾತಿಪದಗಳು ಅವುಗಳ ಅರ್ಥದೊಂದಿಗೆ ಶೋಧಿಸಬೇಕು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವಿವಿಧ ಸೋದರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾತಿಪದಗಳ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತುಳುವಿನ 'ಕಾಪು' ಎಂಬ ಸ್ಥಳನಾಮಕ್ಕೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟಿನನುಸಾರ 'ಕಾವಲು, ರಕ್ಷಣೆ' ಎಂದು ಅರ್ಥಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ 'ಕಾಪು', 'ಕಾವು', 'ಕಾನ'ಗಳು ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಾಗಿ ಕಾಡನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಮಲೆಯಾಳದಲ್ಲಿ 'ಕಾವು' 'ನಾಗಬನ'ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತದೊಂದಿಗೆ ವಿವರಿಸಬಹುದು. ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ 'ಬೊಳ್(ಬೆಳ್)' ಎಂಬ ಸ್ಥಳನಾಮ ಘಟಕವು ಜಲಾಧಿಕ್ಯ (ನೆರೆ) ಸೂಚಕವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇತರ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಜ್ಞಾತಿ ಪದವಾದ 'ವೆಲ್ಲಂ ಪೆಲ್ಲುವ, ಬೆಳ್ (ಬೆಳ್ಳ)'ಗಳು 'ನೀರು' ಎಂಬರ್ಥ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ, ನದಿ-ತೋಡು ಇತ್ಯಾದಿ ಜಲಮೂಲಗಳು ಧಾರಾಳವಾಗಿರುವ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ಘಟಕವು ಜಲಾರ್ಥಕವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಜಲಾಧಿಕ್ಯ ಸೂಚಕವಾಗಿರುವುದು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭೌಗೋಳಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನರುಹುತ್ತದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

(೬) ಎಷ್ಟೋ ಸ್ಥಳನಾಮ ಘಟಕಗಳ ಅರ್ಥ ನಿರ್ಧಾರ ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂಥೆಡೆ ಸಾಧಿತಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಹಿನ್ನಡೆ ವಿಧಾನದಿಂದ - ನದೀ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನದೀಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕುವಂತೆ ಸಾಗಿದರೆ, ಸ್ಥಳನಾಮ ಘಟಕದ ಮೂಲಾರ್ಥವನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಲು ಸಾಧ್ಯ. ಸೇಡಿಯಾಪು ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಕೆಲವು ದೇಶನಾಮಗಳು' (೧೯೭೫) ಎಂಬ ಕಿರುಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇದೇ ವಿಧಾನದಿಂದ 'ತುಳು' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಜಲಾರ್ಥಕವೆಂದು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.

(೭) ಸೋದರ ಭಾಷೆಗಳ ಜ್ಞಾತಿರೂಪಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಾಧಿತ ಪದಗಳು ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಘಟಕವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡುವುದು ಬಾಹ್ಯ ಪುನಾರಚನೆಯಾದರೆ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೊಳಗೇ ಅಡಕವಾಗಿರಬಹುದಾದ ಭಾಷಿಕ ಅಂಶಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮೂಲಕ ಅರ್ಥ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಲು ಸಾಗುವುದು ಆಂತರಿಕ ಪುನಾರಚನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ ವಿಭಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದರೆ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯ ಸುಲಭವಾಗಬಲ್ಲದು. 'ಪುಣ್ಣತ್ತೋಡಿ' 'ಗೋಳಿತ್ತೋಟ್ಟು' ಎಂಬ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿರುವ ತುಳು ಷಷ್ಠೀವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯ

('ತ')ವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಉತ್ತರ ಪದವನ್ನು 'ತೋಡಿ' 'ತೋಟ್ಟು' ಎಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ನಿಷ್ಪನ್ನಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ (ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಹೀಗಿರಬೇಕು : *ಪುಣ್ಯ + ತ + ಕೋಡಿ ; *ಗೋಳಿ + ತ + ಬೋಟ್ಟು). ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ-ಆಂತರಿಕ ಪುನಾರಚನಾ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಿಸಿ ನೋಡುವುದರಿಂದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಬಲ್ಲದು.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ, ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯಪೂರ್ಣ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.

(೧) ತುಳು ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮ ಘಟಕಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋದಂತೆ, ಇದೀಗ ಸಮಾಂತರ ಅರ್ಥದ ಆಯಾಮ ಹೊಂದಿರುವ ಪದಗಳು ಮೂಲತಃ ಲಂಬಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಅಂದರೆ ಲಂಬಾರ್ಥವೇ ಈ ಪದಗಳ ಮೂಲಾರ್ಥವೆಂಬುದು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಂದ ಸ್ಥಿರಪಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಪೆರ್', 'ಅಮ್ಮೆ', 'ಕಾರ್' (ಕರು) ಎಂಬಿವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವನ್ನು (ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟ) ಸೂಚಿಸಿದರೆ, ಕ್ರಮೇಣ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಧ್ವನಿಸಹತ್ತಿದವು. ಪೆರಡೂರು, ಪೆರ್ಮಂಡೆ, ಪೆರಿಂಜೆ, ಪೆರುವಾಯಿ, ಪೆರ್ಲ, ಪೆರಾಜೆ, ಪೆರ್ನೆ ; ಅಮೆಕಾರ್, ಅಮ್ಮಂಜೆ, ಅಂಬಾಡಿ (*ಅಮ್ಮೆ+ಅಡಿ : 'ಬ್'; ಧ್ವನಿಜಾರು). ಅಮೆ, ಅಮೆಕಳ, ಅಮ್ಮೆಂಬಳ (*ಅಮ್ಮೆ+ಪಳ್ಳ : ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೊಂದು ಹಳ್ಳವಿದೆ); ಕಾರಿಂಜೆ, ಕಾರ್ನಾಡು, ಕಾರ್ಕಳ, ಕರ್ಪೆ, ಕರ್ಜೆ, ಕರಂಬೂರು ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೆಲ್ಲಾ ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಎತ್ತರದ ಭೂಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ ('ಕನ್ನಡ' ಶಬ್ದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ *ಕರು+ನಾಡು ಎಂಬ ವಾದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಪುಷ್ಟಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ).

(೨) ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಂತೆ ನನ್ನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೂ ಭೌಗೋಳಿಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೇ ಅಧಿಕ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ರಚನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಾಚೀನವಾದುವು ಮತ್ತು ಕಡಿಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯವು. ಆದುದರಿಂದ ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಎಷ್ಟೋ ಪದಗಳು ಇಲ್ಲಿ ದೊರಕುವಂತಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ, ಸಾಕಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಈ ಸ್ಥಳಗಳು ಜನವಸತಿಗೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಬಹುತೇಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಸೂಚಿಸುವುದು ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು - ಭೂಮಿಯ ಗುಣಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಉಪಯೋಗಗಳನ್ನು.

(೩) ಇದನ್ನೇ ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ತುಳು ಭಾಷಾ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಹೆಸರುಗಳಿದ್ದರೂ ಅರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಂಥ ವೈವಿಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಏಕತಾನದ ಅನುಭವವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದಾಗ ಇಲ್ಲೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ ಹುದುಗಿದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ, ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಸೂಚಕವಾದ ಘಟಕಗಳು ತೀರಾ ವಿರಳವೆಂಬುದು. ಇದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಬೇರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಯಾದಿಯನ್ನು ಎದುರಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ, ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನ ಮೂಲತಃ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳು, ಕಷ್ಟಸಹಿಷ್ಣುಗಳು ; ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೇ ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ಬದುಕಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡವರೇ ವಿನಾ ವ್ಯಕ್ತಿಪೂಜೆಯ ಮನೋಭಾವದವರಲ್ಲ. ಇಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಾಳೆ ಅಳಿದುಹೋಗಬಹುದು ; ಆದರೆ, ಎಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಗತಿಯಾದರೂ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬದಲಾಗವು. ಆದುದರಿಂದ, ಅಳಿಯದ, ಅಳಿಯಬಾರದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜನ ಹೆಸರಿತ್ತರು. ಇದೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೇಬೇಕು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಹುಟ್ಟು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆ (Function) ಯಾದರೂ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವೂ ಸುವ್ಯಕ್ತವೂ ಆದ ಭೂವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿಗೆ ಲಗತ್ತಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಅದೆಷ್ಟು ಪ್ರಸ್ತುತವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

(೪) ನನ್ನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆಚ್ಚು ಕಮ್ಮಿ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ತುಳು ಅಥವಾ ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಭಾಷೆಯ ಪದಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ತೋರಿಕೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಪದಗಳೂ - ಬೇರೆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲದವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ - ಈ ಭಾಷೆಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೊಳಗಾದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತೇತರ ಅರ್ಥ ವ್ಯಂಜಿಸುವುದು ವಿಚಾರಣೀಯ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಮಂಗಲ' ಎಂಬ ಘಟಕವು ಮೂಲತಃ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಗ್ರಹಾರ' ಎಂಬ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತಿತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡಬಹುದಾದರೂ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಹಾರಗಳಿಲ್ಲದ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ 'ಮಂಗಲ', 'ಮಂಗಿಲ', 'ಮಂಗ್ಲಿ' ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ರೂಪಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬೇರೆಡೆ ಚೋಳರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಈ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾರಾದರೂ ತುಳು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಸಂಬಂಧ ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಈ ಘಟಕವು ಸಂಸ್ಕೃತೇತರ ಅರ್ಥವನ್ನು, ಜಲಾಧಿಕ್ಯವನ್ನು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿನಂತೆ 'ಬೀಜ ಬಿತ್ತಲು ಹಸನಾದ ಕ್ಷೇತ್ರ'ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದೇನೆ. 'ಮಂಗಲೂರು'.

'ಮಂಗಿಲಾರು', 'ಮಂಗಲಪಾಡಿ', 'ಮಂಗಿಲ ಬಾಕ್ಕಾರ್' ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳೆಲ್ಲಾ ಹೀಗೆಯೇ ಅನ್ವಿತವಾಗಿವೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಘಟಕ 'ಪಟ್ಟಣ', ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಈ ಘಟಕ ಸೂಚಿಸುವುದು 'ಮೊಗವೀರರ ಕೇರಿ'ಯನ್ನು : ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ಪಟ್ಟಣ'ವನ್ನಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಇದನ್ನು ಮೂಲದ್ರಾವಿಡದ 'ಪಟ್ಟಿ' 'ಪಟ್ಟಿನಂ'ಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು. ಈ ಹೆಸರು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆನ್ನಬಹುದು.

(೫) ಇನ್ನೊಂದು ಕುತೂಲಹೆದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾದ ಎಷ್ಟೋ ಪದಗಳು ಮೂಲತಃ ದ್ರಾವಿಡರ ಎರವಲಾಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ಪುತ್ರ'ವೆಂಬ ಪದವಿದ್ದು ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ರೀತಿ 'ಪುತ್' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನರಕದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುವವನು -ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದು, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುವ 'ಪುತ್, ಪುದಿ, ಪುದಿಯ, ಪುತು, ಪುದು' ಮುಂತಾದ ಘಟಕಗಳು ಸೂಚಿಸುವ 'ಹೊಸ' ಎಂಬರ್ಥವೇ ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ಪುತ್ರ'ದಲ್ಲಿದೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಘಟಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು (ಸಾಪೇಕ್ಷವಾಗಿ) 'ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ, ಜನವಾಸ್ತವ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾದ ಸ್ಥಳ'ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ತಂದೆಯೇ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ನಂಬಿಕೆ ('ಮಗುಳ್ಳು' ಹುಟ್ಟುವವನು 'ಮಗನು'; 'ಮಗುಳ್ಳು' ಹುಟ್ಟುವವಳು 'ಮಗಳು') 'ಪುತ್'ನಲ್ಲಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಸೂಚಿಸುವ ಅರ್ಥ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದ್ದಾದ್ದರಿಂದ, ನಿಘಂಟಿನ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೇ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆಯ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಮರುಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ (ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಲ್ಡವೆಲ್‌ನ ಎರವಲಿನ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬಹುದು).

(೬) ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಸ್ಥಳಪುರಾಣಗಳು, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ದೇವರಿಗೆ, ಋಷಿಮುನಿಗಳಿಗೆ, ಪವಾಡಗಳಿಗೆ ಗಂಟುಹಾಕಿರುವುದು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಈ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಹೊಸೆಯುವವರೆಲ್ಲಾ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ್ದರಿಂದ, ಇವರು ನೀಡುವ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು 'ವಿದ್ವಜ್ಞನ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ' ಎನ್ನಬಹುದು. ಇವರ ಪ್ರಕಾರ ಊರಿನ ಹೆಸರು ಋಷಿ ಮುನಿಗಳಿಂದ, ದೇವರಿಂದ, ದೇವರ ಕಾರಣೀಕದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪೆರಡೂರು-ಪೇರುಂಡ ಋಷಿ, ಉಡುಪಿ-ಚಂದ್ರ, ಚಾಂತಾರು-ಚ್ಯವನ ಋಷಿ, ಕೆಮ್ಮಂಡೇಲ್-ಕಮ್ಮಂಡಲ, ಕೊಡವೂರು-ಕ್ರೋಡ; ಮುಂ. ನನ್ನ ಗ್ರಾಮವಾದ 'ಕೊರಂಗ್ರಪಾಡಿ' (ಉಡುಪಿ ತಾಲ್ಲೂಕು) ಎನ್ನುವುದು ಮೂಲತಃ 'ಕೊರಗ'ರ ಸಮುದಾಯದವರಿಂದ ಬಂದ ಹೆಸರಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪುರಾವೆಗಳಿದ್ದರೂ

ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನ : ಹೇಗೆ ? ಎತ್ತ ?

೧೩

ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಈ ಹೆಸರನ್ನು 'ಕುರಂಗಮುನಿ'ಯ ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನೇ ನಂಬುವುದಾದರೆ, ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಊರುಗಳಲ್ಲೂ ಋಷಿಮುನಿಗಳಷ್ಟೇ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿದ್ವಜ್ಞನ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧ ಧ್ರುವದಲ್ಲಿ ಜನಪದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಿದೆ. ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯಂತೆ ಜನಪದರಿಗೆ ವರ್ಗ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆನ್ನು ಬಹುದಾದರೂ ಅವರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಕೂಡ ಕಾಲಯಾಪನೆಯದ್ದು ; ಕುತೂಹಲದ್ದು ಎನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

(೧) ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಜನಪದರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಅಶ್ಲೀಲಾರ್ಥವಾಗಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ನೇತ್ರಾವತಿ-ಉಳ್ಳಾಲ-ಪಜೆಮಾಡಿ-ಕುಡ್ಲ-ಮಲ್ಪೆ'.

(೨) ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇವರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಪೌರಾಣಿಕ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ತಳುಕುಹಾಕುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಕಟ್ಟಾಡಿ-ಕಡೆಕಾರ್-ಕುತ್ಪಾಡಿ' (ಬಭ್ರುವಾಹನನ ಕುದುರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ) ಅಥವಾ

(೩) ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಸರಣಿಯನ್ನು ಒಂದು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಘಟನೆಗೆ ಹೊಂದಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಮಾಣಿ-ಕೋಡಂಗಿ-ಗುದ್ದೊಳಿ-ದೆಪ್ಪೊಳಿ-ಬಂಡೋಳಿ' ಅಥವಾ

(೪) ತಂತಮ್ಮ ಊರಿನ ಕುರಿತಾದ ಅಭಿಮಾನವ್ಯಂಜಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನನ್ನ ಹುಟ್ಟೂರಾದ 'ಕೆಮ್ಮೂರ'ನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಭತ್ತ-ಬೆಲ್ಲ-ಗೆಣಸು ಬೆಳೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಒಕ್ಕಲಿಗರ 'ಕಿಮ್ಮತ್ತಿ'ಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿರುವುದು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸುವಾಗ ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ನಂಬಿದರೆ ಸಂಶೋಧಕ ದಾರಿ ತಪ್ಪುವುದರಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚರಿಯಿಲ್ಲ

ಕೊನೆಯದಾಗಿ, ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಫಲಪ್ರದವಾಗಿಸುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಬಹುದು.

(೧) ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಷೆ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಚರಿತ್ರೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ನಿಖರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ತರದಲ್ಲಿ (micro level) ಅಭ್ಯಸಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ, ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು (ವಸತಿಯಿರುವ, ಇಲ್ಲದಿರುವ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ; ಮನೆಯಡಿ, ಗದ್ದೆ, ಗುಡ್ಡ, ಕಾಡು, ಬೈಲು, ತೋಡು, ರಸ್ತೆ, ಏರು ತಗ್ಗು ; ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ) ಕುರಿತು ಸಂಶೋಧನೆ ತೀವ್ರಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ವೈವಿಧ್ಯ-ಆಳ-ಅಗಲಗಳ ಆಯಾಮಗಳು ದಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಗ್ರಾಮನಾಮವಾದರೂ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ (ಕ್ಷೇತ್ರ) ನಾಮವೇ ಆಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಇವೊತ್ತು ದ.ಕ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ

ಹೆಸರಾಗಿರುವ 'ಉಡುಪಿ', 'ಶಿವಳ್ಳಿ' ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರವಷ್ಟೇ (locality) ಆಗಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಿದೆ. ಅನಂತೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಅದರ ಪೂರ್ವಕ್ಕಿರುವ ಅಗಲ ಕಿರಿದಾದ ಭೂಭಾಗಕ್ಕೆ 'ಒಡಿಪು' (ಉಡುಪು>ಉಡುಪಿ) ಎಂಬ ಹೆಸರು ರೂಢವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹೆಸರಿನ ಬಲ ಎಷ್ಟೆಂದರೆ, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಾಗಲಿ, ವಾದಿರಾಜರಾಗಲಿ ಈ ಹೆಸರನ್ನು ಪಲ್ಲಟಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ರಜತಪೀಠ', 'ರೌಪ್ಯಪೀಠ' ಮುಂತಾಗಿ ಈ ಹೆಸರನ್ನು ರೂಪಾಂತರಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹೆಸರು ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವಂತಿದೆ. ಹೀಗೆ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಭೂಗೋಳ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರ - ಶಾಸನಶಾಸ್ತ್ರ-ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಂಥ ನಾಲ್ಕಾರು ಶಿಸ್ತುಗಳಿಗೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಬಲ್ಲ, ಪೋಷಕವಾಗಬಲ್ಲ ಮಾಹಿತಿಗಳು ದೊರಕುವುದಲ್ಲದೆ, ಈ ಶಿಸ್ತುಗಳಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನದ ಶಿಸ್ತನ್ನೂ ಪ್ರಗತಿಪರವಾಗಿ ಪೋಷಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. (ನವದೆಹಲಿಯ ICHR ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅನುದಾನವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ಪಿಎಚ್.ಡಿ.ಯೋತ್ತರವಾದ 'ಉಡುಪಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನ' ಹಾಗೂ 'A Glossary of Placename elements in Tulu & Kannada' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ-ಸ್ಥೂಲ ಎರಡೂ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ).

(೨) ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ವ್ಯಕ್ತಿ, ವೃತ್ತಿ, ಕುಲನಾಮಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಯಾ ಅಂಶಗಳ ಪ್ರಾಚುರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೊತ್ತು ಆ ಜನವರ್ಗ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾದ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಬಾಹ್ಯ ಒತ್ತಡಗಳಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನವು ಪ್ರಚೋದನೆ ನೀಡುವಂತಾಗಬೇಕು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಮತ್ತು ಭೂಗರ್ಭ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಶಾಸನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ತರ ಆಕರವನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಬೇಕು. ಇದರ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಯಾಕೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನ ಕೊಡಬಹುದು. ದ. ಕ. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಚಿತ್ರ' 'ಚಿತ್ತಾರ' 'ಚಿತ್ತಾರಿ' ಮುಂತಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಜನಾಂಗ ಮೂಲತಃ ಭೂತವೇಷವನ್ನು ಅಣಿಗೊಳಿಸುವ ಕಲಾವಿದರದು ; ಅವರ ಹೆಸರು 'ಚಿತ್ರಪಾಡಿ' 'ಚಿತ್ತಾರಿ ತೊಪ್ಪಲು' 'ಚಿತ್ರಾಪು' 'ಚಿತ್ರಾಪುರ' ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಇತಿಹಾಸಕರರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕುರುಡಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಅರ್ಚಕರಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಾಗಿ ಎಡತಾಕುವ ವೈಪರೀತ್ಯ ನಿಲ್ಲುವಂತಾಗಬೇಕು.

(೩) ಇದೀಗ ಹೊಸ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಹಳೆಯ ಹೆಸರುಗಳು ಆಪಾತತಃ ಅಶ್ಲೀಲಾರ್ಥಕವಾಗಿರಬಹುದು. ಅವುಗಳ ಅರ್ಥ ದುರೂಹವಾಗಿರಬಹುದು. ಅದೇನಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಮೂಗಿನ ನೇರಕ್ಕೆ ಬದಲಿಸುತ್ತ ಹೋಗಬಾರದು. ಆದರೆ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲೋಚ್ಚಾರ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಸಲಾದ ರೂಪಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿದರೆ ತಪ್ಪೇನಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ Coondapur-Kundapura; Kaup-Kapu; Mercara-Madikeri ; Trivandrum-Tiruvanantapuram; ಇತ್ಯಾದಿ. ಇದು ನಮ್ಮ ದೇಶೀ ಉಚ್ಚಾರ ಕ್ರಮವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಆ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಚೀನ ರೂಪವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ, ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಬೇಕು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಬಡಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು ನೀಡುವಾಗ ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳ ಭೂವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಕ್ಕೆ ಸುಸಂಗತವಲ್ಲದ ಹೆಸರು ನೀಡುವ ಪರಿಪಾಠ ಶುರುವಾಗಿದೆ (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಗಾಂಧೀನಗರ, ಜನತಾನಗರ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ನಗರ, ವಿನೋಬಾ ನಗರ, ನೆಹರೂ ನಗರ, ಸಂಜಯ್ ನಗರ, ರಾಜೀವ್ ನಗರ, ಸೋನಿಯಾ ನಗರ, ಪ್ರಿಯಾಂಕ ನಗರ) ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಭೂ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಅಮೂರ್ತವೂ ವ್ಯಕ್ತಿಪೂಜಕವೂ ಅಲ್ಲದ, ಗುರುತಿಸಲು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಾದ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಹೆಸರನ್ನು ನೀಡುವಂತೆ ಸರಕಾರ ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ವಯಮಾಡಳಿತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ತಾಕೀತು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಆಶಯವನ್ನು, ಅವುಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿ (trend)ಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಗತಿಪರ ಅಂಶಗಳನ್ನು, ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

(೪) ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮೂಲರೂಪ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಸರಕಾರಿ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ರೂಪವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಲಿಪ್ಯಂತರ ಮಾಡುವಾಗ ಕಾಗುಣಿತ ದೋಷವಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರವಹಿಸಬೇಕು ; ಪ್ರಾಚೀನತಮ ರೂಪವನ್ನೊಳಗೊಂಡೇ ಸ್ಥಳನಾಮ ಕೋಶವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕು. ಮೊದಲು ಗ್ರಾಮ, ತಾಲ್ಲೂಕು, ಜಿಲ್ಲೆ, ರಾಜ್ಯ ಹೀಗೆ ಸಣ್ಣ ಘಟಕದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಕ್ರಮೇಣ ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ಸ್ಥಳನಾಮ ಕೋಶವನ್ನು ತಯಾರಿಸುವುದು ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಗತ್ಯ. ಇದು ದೀರ್ಘಕಾಲದ, ಪರಿಶ್ರಮ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಯೋಜನೆಯಾದರೂ ಇಂಥದೊಂದು ಕೋಶದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಯಾರೂ ನಿರಾಕರಿಸಲಾರರು. ಆಯಾ ಭಾಷಾ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರಾದವರಿಗೆ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹಚ್ಚಬೇಕು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಪರಿಣತರಾದ ನಾಮವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ಈ ಕೆಲಸದ ಪರಿಶೀಲನೆ ನಡೆಸಬೇಕು.

೨. ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನ - ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಹಾಗೂ ನಿವಾರಣೆ

ಡಾ|| ವಿ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ

ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರಪರವಾದ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣ ಕಂಡ ಪ್ರೌಢ ನಿಬಂಧಗಳಂತೂ ಒಂದೆರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ. ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲಾದ ಕೆಲವು ಸಂಶೋಧನ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇಂತಹ ಅಧ್ಯಯನದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಯಾವುದೇ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಷಯವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಳನಾಮ ಸಂಘಗಳ ಮೂಲಕ ಇಂತಹ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ನೆರವು ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾದವುಗಳು. ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ನದಿ, ಬೆಟ್ಟ, ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು, ಮರ, ಗಿಡ, ಕೋಟೆ, ದೇವಾಲಯ ಮುಂತಾದವು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಹೇಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಚರಿತ್ರಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವ ಅನೇಕ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಾಮಗಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರ ವಿದ್ಯಾ ಸಂಪನ್ನತೆ, ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಆಳರಸರ ಅಥವಾ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮಹತ್ವದ ವಿಚಾರಗಳು, ಅಂದಿನ ಜನರ ವೃತ್ತಿ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪತ್ತು, ಭಾಷಾ ಚರಿತ್ರೆ, ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅನುಲ್ಲೇಖಿತ ಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು. ಆದುದರಿಂದ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಇಂತಹ ಅಧ್ಯಯನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ.

ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುವುದು ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಭಾಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಮರ್ಥನೀಯವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅಧ್ಯಯನ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಬಹುತೇಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಸವೆದುಹೋಗಿವೆ. ಅವು ಮೊದಲಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಕೆಲವು ಅರ್ಥ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ರೂಪಗಳಾಗಿವೆ. ಹೊಸ ರೂಪಗಳೂ ಧ್ವನಿಗಳೂ ಬಂದು ಸೇರಿವೆ. ಕಟ್ಟುಕತೆಗಳಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೃತಕ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ರೂಪಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಸಮಸ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಅವುಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಬಹುದು.

1) ಸ್ಥಳನಾಮದ ದೊರೆಯುವ ಎಲ್ಲಾ ರೂಪಗಳನ್ನೂ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸಿದಾಗ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಧ್ವನಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹೆಬ್ಬಟ < ಹೆಬ್ಬೆಟ್ಟ < ಪೆರ್ಬೆಟ್ಟ ೯೦೦ (ಕ್ರಿ.ಶ.) ೯೫೦. ಬೇತಮಂಗಲ < ಬಿಜ್ಯತಮಂಗಲ < ಭಿಜಯಾದಿತ್ಯ ಮಂಗಲ ೯೪೩ (ಕ್ರಿ. ಶ.) ೧೪೭೦ (ಕ್ರಿ. ಶ.) < ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ ಮಂಗಲ ೯೪೩ (ಕ್ರಿ. ಶ.) ಶಿವಾರಪಟ್ಟಣ < ಶಿವಮಾರಪಟ್ಟಣ (ಕೊಲಾ. ೮೦೦ ? ೯೦೦ ?) ಆಚಂಬಳ್ಳಿ < ಅರಸು ಪಳ್ಳಂ (೧೨೭೭) (ಕ್ರಿ. ಶ.) ಕ್ಯಾಸಂಬಳ್ಳಿ < ಕೇಶಂಬಾಳ (೧೪೬೫) ಕ್ರಿ. ಶ. < ಕೇಶವನ ಪಳ್ಳಂ (೧೨೬೯) ಕ್ರಿ. ಶ. < ಕೇಶವನ ಪರ್ವತಂ (೧೨೯೩) ಕ್ರಿ. ಶ.

2) ಧ್ವನಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿ ಮೂಲಾರ್ಥವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರಬಹುದಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ:

ಉದಾಹರಣೆಗೆ : ಕೂತನಹಳ್ಳಿ. ಇದು 'ಕೂಚನಹಳ್ಳಿ' ಎಂಬುದರ ಕುರೂಪವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾತಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಕೂಚನ - > ಕೂತನ - - ಚ - > - ತ - ಧ್ವನಿ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಮೂಲಾರ್ಥ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ. (ಕೂಚು+ಅ) ಕೂಚನ. ಕೂಚು = ಸಣ್ಣ, ಚಿಕ್ಕ (ಕನ್ನಡ); ಕುಇಚು = ಮರಿ, ಸಣ್ಣದು (ತಮಿಳು) ; ಕುನ್ನ = ಕೂನ. ಚಿಕ್ಕದು (ತೆಲುಗು); ಕುಇಚ್ಚು = ಚಿಕ್ಕ ಮಗು, ಮರಿ (ಮಲೆಯಾಳಂ).

ಹೀಗೆ ಇದನ್ನು 'ಕೂಚನಹಳ್ಳಿ' ಎಂದು ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬಹುದು. ಜ್ಞಾತಿ ಭಾಷೆಯಾದ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಹೆಸರಿನ ಊರುಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಊಹಿಸಲು ಆಧಾರವಿದೆ.^೧

೩) ಧ್ವನಿ ಲೋಪವಾದಾಗ ಉಳಿದ ಭಾಗದ ಅರ್ಥವು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಬಹುದು.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ : ಪೋಲೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ < ಪೋಲುಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ < ಪೊಳಲ್‌ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ. ಪೊಳಲ್‌ಶೆಟ್ಟಿ - ಪೊಳಲ್. ಪಟ್ಟಣ. ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ. ಪೋಲುಶೆಟ್ಟಿ - ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮವೂ ಹೌದು.

೪) ಜನಪದ ಕತೆಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಕರಾರುವಾಕಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ : ಬೆಲ್ಲಾಲ ಬೊಮ್ಮಸಂದ್ರ > ಬೆಳ್ಳಾಲ ಬೊಮ್ಮಸಂದ್ರ (ಗೌರೀ.೯೮) ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ 'ಬೊಂಮಸಮುದ್ರ' ಎಂಬ ರೂಪಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.^೨ ಬೆಲ್ಲಾಲ | ಬೆಲ್ಲಾಳ | ಬೆಳ್ಳಾಲ - ಈ ರೂಪಗಳು ಈಚೆಗೆ ಸೇರಿರಬಹುದು ಎಂದು ಊಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿ

ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಘಟನೆ. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಕತ್ತಲು ಕವಿದಿದೆ. ಇದ್ದಿಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಪಂಜುಗಳ್ಳರು ಕೋಟೆಗೆ ಲಗ್ಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಒಳ್ಳೆಯ ನಿದ್ರೆ ಸಮಯ. ನಿರಾಯುಧರಾದ ಜನ ಕಂಗಾಲಾದರು. ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನಿಗೆ ಉಪಾಯವೊಂದು ಹೊಳೆಯಿತು. ಬೆಲ್ಲ ತುಂಬಿದ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆಗೆದ. ಬೆಲ್ಲದ ಉಂಡೆಗಳನ್ನು, ಮುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲುಗಳಂತೆ ಕಳ್ಳರತ್ತ ಬೀಸತೊಡಗಿದ. ಎಟು ತಾಳಲಾರದ ಕಳ್ಳರು ಓಟ ಕಿತ್ತರು. ಹಾಗಾಗಿ ಊರಿಗೆ 'ಬೆಲ್ಲಾಲ' ಬೊಮ್ಮಸಂದ್ರ ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ.

ಕೋಟೆಯ ಅವಶೇಷವಿದೆ. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡಿದೆ. ಗ್ರಾಮದ ಹೆಚ್ಚು ಜನರ ಮಾತೃಭಾಷೆ ತೆಲುಗು. ಬೆಲ್ಲಮು (ತೆಲುಗು) ಬೆಲ್ಲ. ಬೆಲ್ಲಾಲು (ಬಹುವಚನ).

ಸ್ಥಳನಾಮ ಶಾಸ್ತ್ರ ರೀತ್ಯಾ ಹೆಚ್ಚು ನಂಬಲರ್ಹವಾದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ : ಬೆಳ್ಳಾಲ < ಬೆಳ್ + ಆಳ | ಆಲ ನೀರಿನಿಂದಾವೃತವಾಗಿರುವ, ಸಮೃದ್ಧವಾದ ನೀರಿರುವ ಪ್ರದೇಶ. ದ್ವಿರುಕ್ತಿಗೆ (Tautology) ಉದಾ: ಬೆಳ್ಳೆ (ಸಾದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಂಗಡ) ಜನಾಂಗದವರು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳ್ಳಾವರಹಳ್ಳಿ (ಬೆಳ್ಳೆಯವರ ಹಳ್ಳಿ) ಎಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವೂ ಇದೆ.

ಅಧ್ಯಯನ ರೀತಿಗಳು

ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ೧. ವ್ಯಾಪಕ ಅಧ್ಯಯನ. ೨. ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಅಧ್ಯಯನ. ಒಂದು ಭಾಷಾ ಪ್ರದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನೂ ಕಲೆಹಾಕಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದರೆ ಅದು ವ್ಯಾಪಕ ಅಧ್ಯಯನವಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ರೀತಿಯದು ಒಂದು ಜಿಲ್ಲೆ, ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಥವಾ ಸಣ್ಣ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ರೀತಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯದಂತಹ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂತಹ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ವಿಪುಲ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಷೆಗಳು, ಚರಿತ್ರೆ, ಭೂವಿವರಣೆ, ಜಾತಿ ಮತಗಳು ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧಕನಿಗೆ ಆಳವಾದ ಪರಿಚಯ ಅಗತ್ಯ. ಸ್ಥಳ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾಲಾವಕಾಶವೂ ದೈಹಿಕ ಶ್ರಮವೂ ಅಗತ್ಯ. ಸಂಶೋಧಕನು ಒಬ್ಬೊಂಟಿಗನಾದಾಗ ತನ್ನ ಅಧ್ಯಯನದ ಪರಿಧಿಯ ಇಷ್ಟು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆ ನಡೆಸುವುದು ತ್ರಾಸದಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಭಾಷಾ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಈವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಎರಡನೆಯ ರೀತಿಯದು. ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಮಲೆಯಾಳಂ ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಧ್ಯಯನ ಈಗಾಗಲೇ ಸಾಕಷ್ಟು ನಡೆದಿದೆ.

ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಆಕರ ಗ್ರಂಥ ಸೂಚಿ

ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವ ಸಂಶೋಧಕ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸ ಇದು. ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಇಂತಹುದೇ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾದ ದಾಖಲೆಗಳು, ಗ್ರಂಥಗಳು ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಯನಕ್ರಮ ತನ್ನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ನೆರವಾಗಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ನಿಬಂಧದ ವಿಷಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲು ಇದು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮ ಶೇಖರಣೆ

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟು ಮೂರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದೆಂದು ಡಾ|| ಕೆ. ನಾಚ್ಚಿಮುತ್ತು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.³ (೧) ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಈಗಲೂ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು. (೨) ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಹೆಸರುಗಳು. (೩) ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಯಾವ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದವು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ದೊರೆಯಬಹುದಾದ ಮುಖ್ಯ ಆಕರಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದು :

೧. ಸರ್ಕಾರಿ ದಾಖಲೆಗಳು.

೨. ಖಾಸಗಿ ದಾಖಲೆಗಳು

೩. ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಇತರ ಮೂಲಗಳು.

೧. ಸರ್ಕಾರಿ ದಾಖಲೆಗಳು

(i) ಸರ್ವೆ ಆಫೀಸು, ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಛೇರಿ, ಜಿಲ್ಲಾ ಕಛೇರಿ, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯಿತಿ ಆಫೀಸು, ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆ, ಸೆನ್ಸಸ್ ದಾಖಲೆ, ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

(ii) ಮುದ್ರಿತ ಸರ್ಕಾರಿ ದಾಖಲೆಗಳು

ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟು, ಚುನಾವಣೆಯ ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿ, ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಗೆಜೆಟಿಯರ್, ತಾಲ್ಲೂಕು ಸರ್ವೆ ಮ್ಯಾಪು ಇತ್ಯಾದಿ.

೨. ಖಾಸಗಿ ದಾಖಲೆಗಳು.

(i) ಶಿಲಾ ಶಾಸನಗಳು ಹಾಗೂ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನಗಳು.

(ii) ದೇವಾಲಯ, ಮಠ, ಮಸೀದಿ, ಚರ್ಚು ಮುಂತಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ದಾಖಲೆಗಳು.

(iii) ರಾಜರು, ಪಾಳೆಯಗಾರರು, ಜಮೀನ್ದಾರರು - ಇವರ ಬಳಿ ದೊರೆಯುವ ದಾಖಲೆಗಳು.

೩. ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಇತರ ಮೂಲಗಳು

ಪ್ರವಾಸ ಕಥನ, ಸ್ಥಳಪುರಾಣ, ಕತೆ, ಚರಿತ್ರೆ, ಭೂವಿವರಣೆ, ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪತ್ರಿಕೆಗಳು (ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ; ಕರ್ನಾಟಕ ಮೆಕೆಂಜಿ ವರದಿ, ಬುಕ್ಯಾನನ್ ವರದಿ) ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಗ್ರಾಮಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಎಲ್ಲಾ ರೆವಿನ್ಯೂ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮತದಾರರ ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಜನವಸತಿಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವವರು ಸ್ಥಳೀಯ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಾರಣಾ ದೋಷ ಬಹಳಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಂಶೋಧಕನು ಇದನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೋಬಳಿವಾರು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯುಕ್ತ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹೆಸರಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಮಣಿ, ಆವಣಿ, ಆವನಿ, ಆವಿನಿ, ಆವನ್ಯ, ಆವನ್ನೆ - ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳು ದೊರೆತಾಗ ಮೇಲ್ನೋಟದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಮಾಣ ರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರಬಹುದು.

ಒಂದು ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಕಾಲಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸನ, ಸರ್ವೆ ದಾಖಲೆ, ರೆವೆನ್ಯೂ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಬಳಸುವ ರೂಪ, ಅಡ್ಡಹೆಸರು, ಹಳೆಯ ಹೆಸರು ಮುಂತಾಗಿ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಸಂಕೇತ ನಿರ್ಣಯ

ಅನೇಕ ಮೂಲಗಳಿಂದ ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ ಇಂತಹ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಸಂಕೇತಗಳ ಬಳಕೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಗೊಂದಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಸರುಗಳು ದೊರೆಯುವ ದಾಖಲೆಗಳು, ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಲು ಸಹಾಯವಾಗುವಂತಹ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದರಿಂದಲೂ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಊರಿನ ಹೆಸರುಗಳಿಗೂ ಸಂಕೇತವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು.

ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನದ ರೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಹೆಸರು ಯಾವ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಸಂಕೇತಾಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬರೆದು ತಿಳಿಸಬಹುದು. ಒಂದೇ ರೂಪದ ಹೆಸರು ಅದೇ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಾದಾಗ ಅಲ್ಲೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಲೋಕೇಷನ್ ಕೋಡ್ ನಂಬರ್ ಳ ಬಳಸಿಕೊಂಡರೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಜರಾ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಇಂತಹ ಲೋಕೇಷನ್ ಕೋಡ್ ನಂಬರ್ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯ ಗ್ರಾಮದ ಹೆಸರಿನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೇನಾದರೂ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ನಮೂದಿಸಿ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.^೫

ಉದಾಹರಣೆಗೆ (i) ಅಂಕಣಗೊಂದಿ. ಚಿಕ್ಕಬ. ೧೨ (ii) ವದ್ದೇನಹಳ್ಳಿ ಗೌರಿ. ೮೮+

ಉದಾಹರಣೆಗೆ (i) ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮುಖ್ಯಗ್ರಾಮದ ಹೆಸರು ; 'ಚಿಕ್ಕಬ' ಇದು ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಅಕ್ಷರ ಸಂಕೇತ ; '೧೨' ಇದು ಲೋಕೇಷನ್ ಕೋಡ್ ನಂಬರ್ ಎಂದರೆ ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೧೨ನೆಯ ಗ್ರಾಮವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ (ii) ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಜರಾ ಗ್ರಾಮದ ಹೆಸರು; ಗೌರಿಬಿದನೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಲಲನೆಯ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮುಖ್ಯ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ ಒಂದು ಮಜರಾ ಗ್ರಾಮ.

ಅಕಾರಾದಿ ಪಟ್ಟಿ ತಯಾರಿಕೆ

ಹೋಬಳಿ ಮಟ್ಟದ ಅಕಾರಾದಿಯನ್ನು ಸಂಶೋಧಕನು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಏಕೆಂದರೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರುವ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸೆನ್ಸಸ್ ಕೈಪಿಡಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಲೋಕೇಷನ್ ಕೋಡ್ ನಂಬರನ್ನು ಆಯಾ ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ ನಮೂದಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಒಂದೇ ಹೆಸರಿನ ರೂಪಗಳು ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಾಗದಂತೆ ತಡೆಯಲೂಬಹುದು. ಇಂತಹ ಅಕಾರಾದಿ ಪಟ್ಟಿ ಸ್ಥಳಸಂದರ್ಶನ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಧ್ಯಯನದ ಎಲ್ಲಾ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಸ್ಥಳನಾಮದ ಹಲವು ರೂಪಗಳು ದೊರೆತಾಗ ಅಕಾರಾದಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣ ರೂಪವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧಕನು ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧಕನು ಗಮನವಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಕೆಲಸ ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕು. ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದೃಢಪಡಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಿರಬೇಕು. ಕೃತಕ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರಬೇಕು. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚರಿತ್ರೆ, ಭೂವಿವರಣೆ, ಭಾಷೆಗಳ ಪರಿಚಯ, ಜನಜೀವನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ ಪರಿಣತಿ ಇದ್ದಷ್ಟು ಈ ಕೆಲಸ ಸುಗಮವಾಗುವುದು.

ಒಂದೇ ಹೆಸರಿನ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳು ದೊರೆತಾಗ ಅಕಾರಾದಿ ತಯಾರಿಸುವ ಸಂಶೋಧಕನಿಗೆ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಮಾಣ ರೂಪವನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ನಮೂದಿಸಿ ಉಳಿದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಅವರಣದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂತಹ ರೂಪಾಂತರಗಳು ನಂತರ ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿಯೂ ನಮೂದಿಸುವುದರಿಂದ ಸಂಶೋಧಕನಿಗೆ ರೂಪಾಂತರಗಳು ನಡೆಯುವ ಅನೇಕ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ:

ಸಮಸ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು :

ವನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ, ಹೊನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ, ಒನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ, ವೊನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ - ಇಂತಹ ನಾಲ್ಕು ರೂಪಗಳು ದೊರೆತಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಜೋಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಹೊನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ < [ಒನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ ; ವೊನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ ; ವನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ]

ವೇಮಗಲ್ಲು < [ಏಮಗಲ್ಲು ; ಯೇಮಗಲ್ಲು ; ಯಾಮಗಲ್ಲು ; ಬೇಬುಗಲ್; ಬೇವುಗಲ್]

ಜೋಗಿರೆಡ್ಡಿ ಹಳ್ಳಿ < [ಜಗರಡ್ಡಿ ಹಳ್ಳಿ]

ಬೈಚಾಪುರ < [ಬಾಯಿಚಪುರ]

ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿ

ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡುವಂತೆ ಸಂಶೋಧಕನು ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು, ಪರ್ಯಾಯ ಹೆಸರುಗಳು, ಜನಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ರೂಪ, ಪ್ರದೇಶದ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಷೆ, ಇತರ ಭಾಷೆಗಳು, ಜಾತಿಮತಗಳು, ಸಮೀಪದ ದೇವಾಲಯ, ಬೆಟ್ಟ, ನದಿ, ಸ್ಥಳ ಪುರಾಣ, ಜನಪದ ಕತೆಗಳು, ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರ ವಿವರಣೆ, ಧ್ವನಿಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು ಮುಂತಾದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿರಬೇಕು. ಇಂತಹ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಯುವವರೆಗೂ ಸಂಶೋಧಕನು ಸ್ಥಳಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು :

೧. [ಕೂಚಿವಾರಿಪಲ್ಲಿ / ಕೂಸವಾರಿಪಲ್ಲಿ. ಕ. ಊ.ಪೇ.]

೨. 'ಜೊಂಮಸಮುದ್ರ' - (ಎಕ x ಗೋರಿ. ೬೧-೧೫೩೨ ಕ್ರಿ.ಶ.)

೩. Methodology in Place-Name Studies - Dr. K. Nachimuthu

೪. ಸೆನ್ಸಸ್ ರಿಪೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

೫. ಡಾ|| ಕೆ. ವಿಶ್ವನಾಥರೆಡ್ಡಿಯವರ 'ಕಡಪ ಊರ ಪೇರು' (ತೆಲುಗು) ಡಾ|| ಕೆ. ನಾಚಿಮುತ್ತು ಹಾಗೂ Place-Names of Coimbatore District (1973) ಎಂಬ ಪ್ರೌಢ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಹಾಯಕ ಗ್ರಂಥಸೂಚಿ :

೧. Dr. K. Nachimuthu : Methodology in Place-Name Studies (Paper presented in the Sixth All India Conference of Dravidian Linguistics) - Waltair - 1976.

೨. Dr. K. Nachimuthu : Placenames of Coimbatore District (unpublished Ph.D., thesis, Kerala University - ೧೯೭೩)

೩. Dr. K. Viswanatha Reddy 'ಕಡಪ ಊರ ಪೇರು' (ತೆಲುಗು) (Ph.D. thesis, Sri Venkateswara University, Tirupathi - ೧೯೭೬).

೪. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮಹತ್ವ

ಡಾ|| ವಳಗರಹಳ್ಳಿ ವಿಶ್ವನಾಥ್

ಜಗತ್ತು ಎಂಬುದು ಮಾನವರ ಹುಟ್ಟಿನೊಂದಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅರ್ಥ ಪಡೆಯಿತು. ಅವನ ಹುಟ್ಟಿನೊಂದಿಗೆ ಸ್ಥಳಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಮನೆ-ಮಠ, ಗುಡಿ-ಗೋಪುರ-ಗುಡಿಸಲುಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಮಾನವನ ಬದುಕು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ವಲಸೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿರಬೇಕು. ಒಂದೆಡೆ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಕಾಲೂರಲು ಬೆಟ್ಟ-ಗುಡ್ಡ, ಕಾಡು-ಕಣಿವೆ, ಕಲ್ಲು-ಬಂಡೆ, ನದಿ-ತಟಗಳೇ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ನೆಲೆಗಳ ಕುರುಹುಗಳಾದವು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪಂಚಭೂತಗಳೇ ಮನುಷ್ಯನ ಆರಾಧ್ಯದೈವಗಳಾದವು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಹುಟ್ಟು ನಿನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯದಲ್ಲ. ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ಜೀವ ಸೃಷ್ಟಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದದ್ದು. ಮಾನವನ ಬದುಕು ವಿಸ್ತಾರವಾದಂತೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ, ಭೌಗೋಳಿಕ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಜಾನಪದೀಯ, ಪುರಾಣ-ಐತಿಹ್ಯ-ಪ್ರಹೇಲಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಳಗಳ/ ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಆ ವಾಸ್ತವ್ಯಗಳೇ ಊರು, ಗುಡಿ, ಗೂಡು, ಕುಂಟೆ, ಕಟ್ಟೆ, ಕೊತ್ತ, ಕೋಟೆ, ಕೋವಿ, ಕೋವೆ, ಕುಡಿ-ಕೋಡಿ, ಕಾಡು, ಕೋಡು, ಗಾವೆ, ಗಾವು, ಗಾಂ, ಗ್ರಾಮ, ಚಟ್ಟ, ಚಟ್ಟೆ, ಚಟ್ಟ, ಚರಿ, ಚೇರಿ, ಚಾರು, ಚೇರು, ಜಲ, ಜಾಲ, ಜೀವಿ, ಜೇರು, ಜೇನು, ಟಾವು, ಟಾವಿ, ತಟ, ತಟ್ಟೆ, ತೇಟು, ತೇರು, ತೇವಿ, ತೋಪು, ತಾವು, ತಾಟ, ತಾಟಕ, ತೋಟ, ತೊಟ್ಟ, ಪಟ್ಟ, ಪಾಟ, ಪಾಟಕ, ಪಾಲೆ, ಪಾಳಿ, ಪಾಳೆ, ಪಳ್ಳಿ, ಪರಳಿ, ಪುರಳಿ, ವಲ್ಲೆ, ಪಾವು, ಪರಡಿ, ಲಕ್ಕೆ-ಲಾಟ, ಲಾನು, ಲಪ್ಪೆ, ಲೊಟ್ಟೆ, ರಾವೆ, ರಾವು, ರಾಗಿ, ರಕ್ಕೆ, ರೊಕ್ಕೆ, ರೋಡು, ರಸ್ತೆ, ವಳ್ಳಿ, ವರ, ವಾರು, ಬೀರು, ಬೀಡು, ಬಾವಿ, ಬಿಂಬ, ಬಣ್ಣ, ಬೋವಿ, ಶಂಕ, ಸರ, ಸರಸ್ಸು, ಸಂದ್ರ, ಸಮುದ್ರ, ಹಳ್ಳಿ, ಹಾಳ, ವಾಳ, ಬಾಳ, ತಾಳ, ತಾಳು ಇನ್ನೂ ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳ ಪ್ರತ್ಯಯದೊಂದಿಗೆ ಹೊಸಹುಟ್ಟು ಪಡೆದು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಊರು-ಕೇರಿಗಳಾಗಿ ಚಲಾವಣೆಗೆ ಬಂದವು.

ಗುರುಕುಲಗಳು, ಕೂಲಿಮಠಗಳು, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಾದ ಮೇಲೆ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಉಗಮವಾದಾಗ, ವಿದ್ಯೆಯ ಕಲಿಕೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗದ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ-ಕಾಲೇಜು, ವ್ಯವಹಾರ ವಹಿವಾಟಿನಲ್ಲಿ ನಗರ-ಪತ್ತನಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು.

ನಗರೀಕರಣದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಇದ್ದ ಹೆಸರುಗಳು ಬಿದ್ದು ಹೋಗಿ, ಹೊಸ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಆ ಸ್ಥಳ

ಮಹಿಮೆಯ ವಿವರ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅಳಿದುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಊರು, ಗ್ರಾಮ, ಪುರ, ಹಳ್ಳಿ ಅಥವಾ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕಾಟಾಚಾರದ ಹೆಸರಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಸ್ಥಳ ಮಹಿಮೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅನೇಕ ಪೂರಕ ಅಂಶಗಳು ಕಾರಣೀಭೂತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ-ಭೌಗೋಳಿಕ ಅಂಶಗಳಾಗಬಹುದು. ಮಾನವನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೆಸರುಗಳಾಗಿ ಅಂಕಿತ ಪಡೆದು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಟಂಕಸಾಲೆಯ ಹಣದಂತೆ ಪ್ರಸರಣಗೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಕರ್ನಾಟಕದಂಥ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಊರಿನ ಹೆಸರುಗಳೂ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಾಂತದ ಹೆಸರುಗಳೂ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನಾಳಿದ ರಾಜಮನೆತನಗಳು ಹಲವು. ಕದಂಬರಿಂದ ಮೈಸೂರು ಅರಸರವರೆಗೆ ಆಯಾ ರಾಜಮನೆತನದವರು, ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ (ಫಲವತ್ತಾದ ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನ ಪ್ರದೇಶ) ಎಂದು ಕರೆದದ್ದು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೆ. 'ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗಕಾರ' ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಪ್ರಮುಖ ಊರುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸಾಧ್ಯಶ್ಯವಾದ 'ಕಾವೇರಿ ನದಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿ' ನದಿವರೆಗಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಜನತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ :

೧. ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ 'ಕಿಸುವೊಳಲು' ಕಿಸು+ಪೊಳಲು = ಕಿಸು=ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನ. ವೊಳಲು > ಪೊಳಲು = ಪಟ್ಟಣ. ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಜನವಾಸ್ತವ್ಯದ ಪಟ್ಟಣ. ಈಗ ಇದನ್ನೆ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಬಾದಾಮಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಲಪ್ರಭಾ ನದಿ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪಟ್ಟದ (ಅಧಿಕಾರದ-ಚಾಳುಕೈರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು). ಕಿಸುವೊಳಲು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಗ್ರೀಕ್ ಭೂಗೋಳ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ವ್ಯಾಪಾರ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ ಪೆರ್ತರ್ಗಲ್ > ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಚಾಳುಕೈ ವಿನಯಾದಿತ್ಯನ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೭-೮ನೇ ಶತಮಾನ) ಇದನ್ನು ಕಿಸುವೊಳಲು, ಪಟ್ಟದ ಕಿಸುವೊಳಲೆಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸುತ್ತ ನಸುಗೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಕಲ್ಲುಗುಡ್ಡಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಕಿಸುವೊಳಲೆಂದೂ ಚಾಳುಕೈರು ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟಬಂಧ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಪಟ್ಟದ ಕಿಸುವೊಳಲೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ೧

೨. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ 'ಕೊಪ್ಪಳ' - ಕೊಪಣ ನಗರವಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೨ನೇ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಈ ಊರಿಗೆ ಚೀನಿ ಯಾತ್ರಿಕ ಹ್ಯೂಯನ್‌ತ್ಸಾಂಗ್ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ 'ಕೊಂಕಿನಪುಲೊ' ಕೊಪ್ಪಳವಾಗಿದೆ. ಗಂಗ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಪಣ-ಕಂಪಣ, ಕಂಪನಿ, ಆದಿತೀರ್ಥ-ಮಹಾತೀರ್ಥ (ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯಿಂದಾಗಿ) ಮುಂತಾಗಿ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

೩. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪುಲಿಗೆರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಶಾಸನ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪುಲಿಗೆರೆ, ಪುಲಿಕರ ಎಂದಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮರಸನು ೧೧ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಕಟ್ಟಿಸಿದ. ಬಾದಾಮಿ ಚಾಳುಕ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಆಳಿದ್ದುಂಟು. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಹಾಗೂ ಪಂಪ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪುಲಿಗೆರೆಯನ್ನು 'ತಿರುಳುಗನ್ನಡದ' ಸೀಮೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

೪. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ 'ಒಕ್ಕುಂದ' ಒರ್+ಕುಂದ = ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ಬೃಹತ್ತಾದ ಬೆಟ್ಟ (>ಕುಂದ).

ಈ ಮೇಲಿನ ನಗರಗಳೇ ಪ್ರಮುಖವಾದವೆಂದು ಕವಿಯ ಭಾವನೆ. ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಯ ಆವಿರ್ಭಾವದಿಂದ ಕುಂತಲ ಮಹಿಷಮಂಡಲಗಳೆಂಬ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆ ಇತ್ತು. ಬೊಂಬಾಯಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತಿರುವ (ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ) ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮೈಸೂರಿನ ಉತ್ತರಭಾಗದ ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಕುಂತಲಕ್ಕೆ (ಕುಂತ=ಈಟಿ, ಭರ್ಜಿ, ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ಹೋರಾಡುವ ಕನ್ನಡ ವೀರರನ್ನು ಕುರಿತಾದದ್ದು) ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ಹೇಳುವುದು ರೂಢಿ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳಗಳ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡವೇ ಆಗಿದ್ದಿತು.

ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿವರಗಳ ಮತ್ತೊಂದು ಎಲ್ಲೆ ಮಹಿಷಮಂಡಲ. ಇದು ನರ್ಮದಾ ನದಿಯ ತೀರದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಡಾ. ಫ್ಲೀಟ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೌದ್ಧ ಮತ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದನೆಂಬುದು ಪ್ರತೀತಿ. ಆದರೆ ರೈಸ್ ಸಾಹೇಬರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮಹಿಷ ಮಂಡಲವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಮಹಿಷರು ಜನಾಂಗ ವಾಚಕವಾಗಿ, ಎಮ್ಮೆ ದನಗಳನ್ನು ಸಾಕಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು, ಹೈನುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಂಥ ಪ್ರದೇಶವೇ ಮಹಿಷ ಮಂಡಲ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದೆ.

(ಮಹಿಷ = ಎಮ್ಮೆ, ಕೋಣ ; ಮಂಡಲ = ಭೂಪ್ರದೇಶದ ಒಂದು ಭಾಗ)

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಭಾಷೆ ಪ್ರಾಕೃತ. ಕನ್ನಡದ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಪದ

'ಇಸಿಲ' ಎಂಬ ಸ್ಥಳನಾಮ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಸಿಲ ಎಂಬ ಸ್ಥಳವಾಚಕ ತಮಿಳಿನ 'ಎಯಿಲ್' ಎಂಬುದರಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಅದರ ಅರ್ಥ - ಕೋಟೆ ಎಂದು. ಎಯ್ ಎಂಬ ಧಾತು ಕೂಡಾ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡು ಎಂದರ್ಥ ಕೊಡುವುದರಿಂದ, ಎಯಿಲ್ ಎಂಬುದು ಮೊದಲಿದ್ದು ಅನಂತರ 'ಇಸಿಲ' ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.^೧

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನೆಲೆಯ ಊರುಕೇರಿಯ ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಚಿಂತನ ಮಂಥನ ಮಾಡಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಂಜನಗೂಡು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಇದರ ಹಿಂದಿನ ಹೆಸರು 'ಗರಳಪುರಿ' ಎಂದು. ಇದನ್ನೇ ದಕ್ಷಿಣಕಾಶಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಮುದ್ರಮಥನವಾದಾಗ ಶಿವನು ವಿಷಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಿದ. ಹಾಗಾಗಿ ವಿಷ ನುಂಗಿದ ಶಿವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಂಜು/ನಂಜನಗೂಡು ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

ಹಾಗೆಯೇ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥ ದೆಹಲಿಯಾದರೆ, ಬೆಂದಕಾಳೂರು-ಬೆಂಗಳೂರು. ಮಹಿಷಪುರ-ಮೈಸೂರು, ಸಿಂಹಾಸನಪುರ-ಹಾಸನ, ನೃಸಿಂಹಪುರ-ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ, ಅತ್ತಿಗುಪ್ಪೆ-ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆ, ಎಡೆತೊರೆ-ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರ, ಮಂಜ್ರಾಬಾದ್-ಸಕಲೇಶಪುರ, ವೇಲೂರು-ಬೇಲೂರು, ಬಾಲೆಂದುಪುರ-ಯಳಂದೂರು, ಮಾಂಡವ್ಯನಗರ-ಮಂಡ್ಯ, ರಾಬಿನ್‌ಸನ್‌ಪೇಟೆ-ಕುಶಾಲನಗರ, ಅರ್ಕಪುರಿ-ಅರಕಲಗೂಡು, ಕುವಹಲ-ಕೋಲಾರ, ಸಿಹಿಮೊಗೆ-ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಧಾರವಾಡ<ತಂತುಪುರಿ, ಭಂಡಾರವಾಡ-ಅರಸೀಕೆರೆ, ಕೊಳತ್ತೂರು-ಚೆನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ, ಮಂಗಲಹುರ-ಮಂಗಳೂರು, ಕಡೇವಾಡ-ಕಾರವಾರ, ವಿಜಯಪುರ-ವಿಜಾಪುರ/ಬಿಜಾಪುರ, ಟುಮಕೆ ಊರು-ತುಮಕೂರು, ಮಡಿಕೇರಿ-ಕೊಡಗು, ಚಿಂತನಕಲ್ಲು ದುರ್ಗ -ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಚಿಕ್ಕಮೊಗೆ ಊರು - ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಬೊಳ್ಳ ಅರೆ (ಬಿಳಿಕಲ್ಲು) ಬಳ್ಳಾರಿ, ಬಿದರೂರ-ಬೀದರ, ಬೊಳ್ಳಗಾವೆ-ಬೆಳಗಾಂ, ಕಲಂಬರಗೆ-ಕಲ್ಬುರ್ಗಾ / ಗುಲ್ಬುರ್ಗಾ, ರಾಚವೂರ-ರಾಯಚೂರು ಎಂಬ ಅನನ್ಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವ ಅಪರಿಮಿತ-ಅನಂತ. ಸರ್ವ-ಸಮಸ್ತವೂ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಜ್ಞಾನದ ತಿರುಳಿದೆ. ನೋಟದ ಸವಿ ಇದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹರವಿದೆ. ಮಣ್ಣಿನ ಗುಣವಿದೆ. ಬಣ್ಣದ ಬೆಡಗಿದೆ. ಭಾಷೆಯ ಸೊಗಡಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಿದೆ. ಇಂಥ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಅನೇಕ ವೈಚಾರಿಕ, ಭಾಷಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಜೈವಿಕ, ಮಾನವಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿವರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ :

೧. ಮಾನವನ ಹುಟ್ಟು ಮತ್ತು ನೆಲೆಗಳ ವಿಕಾಸ.

೨. ನಾಗರಿಕತೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ

೩. ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ಅನುಭೋಗ ಮತ್ತು ವಿನಿಯೋಗ.

೪. ಪ್ರಾಕೃತಿಕ-ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರದ ನೆಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತವ್ಯದ ಕುರುಹುಗಳು.

೫. ಪಶುಸಂಗೋಪನೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವ.

೬. ಕೃಷಿಗಾರಿಕೆಯ ಆರಂಭ.

೭. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ವಿವರಗಳು.

೮. ಮಾನವಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಪರಿಚಯ.

೯. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿವರಗಳನ್ನು ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿರುವ ಶಾಸನಗಳ ವಿವರಗಳು ಮತ್ತು ಭಾಷೆ.

೧೦. ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಜನಾಂಗದ ವಿವರಗಳು.

೧೧. ಭೂ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಳಕೆ (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಲೋಹದ ಬಳಕೆ).

೧೨. ಪಶು-ಪಕ್ಷಿಯ ಅವಿನಾ ಸಂಬಂಧ.

೧೩. ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಸಮೃದ್ಧಿಯ ವಿವರಗಳು.

೧೪. ಮಾನವ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳು.

೧೫. ಸಾಮಾಜಿಕ ಏಣಿ ಶ್ರೇಣಿಯ ಉಗಮಗಳು (ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ).

೧೬. ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು.

೧೭. ನಗರೀಕರಣ.

೧೮. ಆರ್ಥಿಕಾಂಶಗಳ ಅನುಕೂಲ-ಅನಾನುಕೂಲಗಳು.

19. ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ಸಿದ್ಧಿ ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ಕೌಶಲ್ಯಗಳು.

೨೦. ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿವರಗಳು.

೨೧. ಲೋಕರೂಢಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳು.

೨೨. ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆ, ಊಟೋಪಚಾರ ಪದ್ಧತಿಗಳು.

೨೩. ವಾಸ್ತವ್ಯದ ಮಾದರಿಗಳು.

೨೪. ಕಲೆ, ಸಂಗೀತ, ಕಸೂತಿ ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದ ವಿವರಗಳು ಸ್ಥಳ ವಿವರಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆ ಸ್ಥಳ ನಿರ್ದೇಶನಕ್ಕೆ

ಅಷ್ಟೊಂದು ಮಹತ್ವ ಬಂದಿರುವುದು. ಕನ್ನಡದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ. ಶಂಬಾ ಜೋಷಿ ಅವರ ಎಡೆಗಳು ಹೇಳುವ ಕನ್ನಡ ಕತೆ (೧೯೪೭), ವಿ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣರ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನಗಳು (೧೯೮೭), ಕೆಮ್ಮೂರು ರಘುಪತಿ ಭಟ್‌ರ ತುಳುನಾಡ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು (೧೯೭೯), ಹೆಸರಿನಲ್ಲೇನಿದೆ (೧೯೮೯), ದೇಜಗೌ ಅವರ ಸ್ಥಳನಾಮ ವ್ಯಾಸಂಗ (೧೯೯೦), ಡಾ. ವಿಶ್ವನಾಥರ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು (೧೯೯೬, ಸಕಲೇಶಪುರ ಪರಿಸರದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು (೧೯೯೬), ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರ ಮಾರ್ಗಸಂಪುಟ (೧೯೮೮), ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರ ವಾಗರ್ಥ (೧೯೮೧), ೧೯೭೮ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ 'ಭಾರತೀಯ ಸ್ಥಳನಾಮ ಸಂಸ್ಥೆ' ಸುಮಾರು ೧೪ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು "Studies in Indian Place Names" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹೊರತಂದಿದೆ.

ಡಾ. ಆರುಣಾದೇವಿಯವರು ಹಾಸನ ತಾಲ್ಲೂಕು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು, ಶ್ರೀ ಕಾಂತರಾಜುರವರು ಅರಸೀಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ಜಾರ್ಜ್‌ರವರು ಬೀದರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಭೂಗೋಳ, ಪರಿಸರ, ಜೀವ ವಿಜ್ಞಾನದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಕೃಷಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರ ಧನಸಹಾಯವನ್ನು ನೀಡಬೇಕಿದೆ.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಕರ್ನಾಟಕ ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ, ಪು. 828.
2. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಮೊದಲ ಸಂಪುಟ, ಪು. 260.

ಗ್ರಂಥ ಋಣ

1. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು : ಡಾ. ವಿಶ್ವನಾಥ
2. ಸಕಲೇಶಪುರ ಪರಿಸರದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು : ಡಾ. ವಿಶ್ವನಾಥ
3. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟಗಳು : ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು
4. ನಂಜನಗೂಡಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಭೇಟಿ, ದಿನಾಂಕ 26-10-1996
5. ಸ್ಟಡೀಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಪ್ಲೇಸ್‌ನೇಮ್ಸ್ ಸಂ. 3, 4, 5, 6 ಮತ್ತು 8.

೫. ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವ - ಒಂದು ಸ್ಥೂಲ ನೋಟ

ಡಾ|| ರಘುಪತಿ ಕೆಮ್ಮೂರು

ಸ್ಥಳಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಇಂದು ಶಾಸನಗಳಷ್ಟೇ ಅಥವಾ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮುಖ ಆಕರವನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಶಾಸನಗಳು ಗುರುತಿಸಲಾಗದ ಅಥವಾ ಗುರುತಿಸಿದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಬ್ಬುಮಬ್ಬಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುವ ಅಂಶಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪುನರ್ರಚನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮರ್ಜಿಯೇ ಈ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ; ಅದರ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯವನ್ನಾಗಿಸಿದೆ. ಈ ಮರ್ಜಿ ಏನೆಂದರೆ, ಅವುಗಳ ಜಿಗುಟುತನ. ಅಂದರೆ, ಒಂದು ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರಲಿ, ಪ್ರಚಲಿತ ಅಥವಾ ಮಾನದಂಡದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರ್ಥಹೀನವೇ ಆಗಿರಲಿ, ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದರ ರೂಪ ಹಾಗೆಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚು ಜನರ ಅನುಭವ. ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಚಲಾವಣೆಯ ಅಂಕಿತ ಪಡೆದಿರುವ ಹೆಸರು ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸ್ಥಳನಾಮವು ಜನರ ದಿನಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳದ ಗುರುತುಪಟ್ಟಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅದು ಹಾಗೆಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುವ ಅರ್ಹತೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಒಂದು ಊರಲ್ಲಿ ಇಂದು ಕಾಣದಿರುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮದ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಜೋಪಾನವಾಗಿ ಕೂತಿರುತ್ತವೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ರೂಪವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡಲು ಎಷ್ಟೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಬಲವಂತವೇ ನಡೆದಿರಲಿ, ಜನಪದರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಹಳೆಯ ರೂಪ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಅರಕುಠಾರ (ಚಾಮರಾಜನಗರವಲ್ಲ), ಕುಡುಮ (ಧರ್ಮಸ್ಥಳವಲ್ಲ), ಕುಕ್ಕೆ (ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯವಲ್ಲ), ಉಡುಪಿ (ರಜತಪೀಠವಲ್ಲ), ಕಮ್ಮರಾಲೆ (ಕಮಲಶಿಲೆಯಲ್ಲ) ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಆವರಣದೊಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಹೆಸರುಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಮೇಲ್ಸ್ತರದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದು, ಸ್ಥಳನಾಮದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇವು ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ಹೊಂದಲಾರದು ಎಂದೇ ಹಳೆಯ ಮತ್ತು ನೈಜ ಹೆಸರುಗಳು ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತವೆ. ಮದ್ರಾಸಿನ 'ಹ್ಯಾಮಿಲ್ಟನ್ ಬ್ರಿಡ್ಜ್' ತಮಿಳು ಜನಪದರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಂಬಟ್ಟನ್ ಬ್ರಿಡ್ಜ್' ಎಂದಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಅದೇ ರೂಪ ಮತ್ತು

ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೆ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡು 'ಬಾರ್ನ್ಸ್ ಬ್ರಿಡ್ಜ್' ಎಂದಾದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೂ ಕೂಡ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮರ್ಜಿಯನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದೂ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಜಿಗುಟು ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೇ ಬೆರಳುಮಾಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಉದ್ದೇಶ ಕೇವಲ ಸ್ಥಳದ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ, ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟವರು, ಗುರುತಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ, ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ ಸ್ಥಳದ 'ಸನ್ನಿಧಿಗುಣ'ದಿಂದ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವಂತೆ, ಎಚ್ಚರವಹಿಸುತ್ತಾರಾದ್ದರಿಂದ, ನಮಗೆ ಸ್ಥಳನಾಮದಂಥ 'ಕೇವಲ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಉದ್ದೇಶ'ದ ಜ್ಞಾನಕ್ಷೇತ್ರವೂ ಅಧ್ಯಯನಯೋಗ್ಯವಿದೆ, ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿದೆ. 'ಸನ್ನಿಧಿಗುಣ' ಎಂದರೆ ಭೌಗೋಳಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿವರಗಳ (ಏರುತಗ್ಗು, ಕಾಡುಮೇಡು, ನೀರುಪಾರು, ಗದ್ದೆ ಬೆಟ್ಟ, ಮನೆ ಮಠ, ದಿಕ್ಕುದೆಸೆ, ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ, ಹಳೆಹೊಸ, ಸಮೀಪದೂರ, ಮರಗಿಡ, ಮೃಗಪಕ್ಷಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ; ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆ, ಮನೆತನ, ಆಚರಣೆ, ದೇವರ ಧರ್ಮ, ಕಂಬಳ ಕೋಲ, ಭೂತ ಗುಡಿ ಗೋಪುರ ಇತ್ಯಾದಿ) ಹತ್ತಾರು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಂದು ಇದ್ದು ನಾಳೆ ಇಲ್ಲವಾಗುವ ವೃತ್ತಿಯ ತಲೆಮೇಲೆ ಹೆಸರು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಇನ್ನೊಂದು ನಿದರ್ಶನ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳದ ಭೌಗೋಳಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಕಾಲದಗತಿಯೊಂದಿಗೆ ಇಂದಿನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಯುಗದ ಅಗತ್ಯ ಒತ್ತಡಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಗೆಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಇಂಥ ಭೂವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಸ್ಥಳನಾಮಕರಣಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವಾಯಿತು. ಒಂದೊಮ್ಮೆ ವ್ಯಕ್ತಿ-ಧರ್ಮ-ದೇವತೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಸರು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅದೂ ಒಂದು ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿಕಾಸದ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲಘಟ್ಟವನ್ನು, ಸರಣಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಹಾಗಿರಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ, ಅದುವರೆಗೆ 'ಬಾಣಬೆಟ್ಟು' ಅಥವಾ 'ಗುಡ್ಡೆಬೆಟ್ಟು' ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಥಳ ದೇವಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ಭೂತದ ಗುಡಿಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ನಂತರ 'ದೇಲಂತ ಬೆಟ್ಟು' (ದೇವಳದ ಬೆಟ್ಟು), 'ದೇವಸ್ಥಾನಗುಡ್ಡೆ' ಅಥವಾ 'ಭೂತದ ಬೆಟ್ಟು', 'ಮಾಡಂತೊಟ್ಟು' (=ಮಾಡದ x ಬೆಟ್ಟು : ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡ = ಭೂತಸ್ಥಾನ) ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆಯಬಲ್ಲದು. ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಒಂದು: ಈ ಹೆಸರು ಕೂಡ ಸ್ವತಃ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಹುಟ್ಟು ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟಾರೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಸ್ಥಳದ ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸುಲಭಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡು: ದೇವಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ಭೂತದ ಗುಡಿಯ

ನಿರ್ಮಾಣದ ಮೇಲೂ ಕೆಲವು ದಶಕಗಳವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಹಳೆಯ ಹೆಸರು ಉಳಿದುಬಿಡಬಹುದು ಅಥವಾ ಸಮಾಜದ ಕೆಳಸ್ತರದ ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಹಳೆ ಹೆಸರು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದುಬಿಡಬಹುದು. ಆಗ ಹಳೆಯ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಹೆಸರುಗಳು ಜತೆಜತೆಗೇ ನಿಲ್ಲಬಹುದು.

ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ನಿರ್ವಸಿತವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸಹೊಸ ನಿವೇಶನಗಳು, ಬಡಾವಣೆಗಳು ಏಳುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಗುರುತಿಸುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸುಲಭಗೊಳಿಸಲು ಹೊಸ ಹೊಸ ಹೆಸರಿನ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಕುಕ್ಕಂದೂರು' (ಕಾರ್ಕಳ ತಾ. ದ. ಕ.)ವಿನಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯೊಡೆದು ಅದರಿಂದ ಅರೆಯುವ ಕಲ್ಲು ತಯಾರಿಸುವ ಜನರ ಪಾಳ್ಯವೊಂದು ಈಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದೆ. ಇವರು ಮೂಲತಃ ಮಲಯಾಳಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿನ ಅಯ್ಯಪ್ಪನನ್ನು ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಕರೆತಂದಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ 'ಅಯ್ಯಪ್ಪನಗರ' ಎಂದೇ ಹೆಸರಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಸ್ಥಳನಾಮಕರಣವು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಮೇಲ್ಸ್ತರದ ಸ್ವಭಾವದ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಕೂಡ ಸ್ಥಳನಾಮಶೋಧಕನಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಯೋಗ್ಯವಾಗುವುದು. ಹೇಗೆ ಅಂದರೆ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ, ವೃತ್ತಿಯ ಜನರ ಚಲನವಲನ, ವಾಸ್ತವ್ಯ, ಅಭಿವ್ಯೇಗಗಳು, ಆಸಕ್ತಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಬದುಕಿನ ಹಲವು ಮುಖಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪರಿಚಯವನ್ನು ನಾಳೆ ದಿನ ನಮಗೆ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ನೀಡಬಲ್ಲ ಹೆಸರಿದು. ಏಕೆಂದರೆ, ನಾಳೆ ಈ ವೃತ್ತಿಯ ಜನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿದರೂ ಈ ಹೆಸರು ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅವರ ಬದುಕಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು ಕಾರ್ಖಾನೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಬೇರೆಯೇ ಜನವರ್ಗ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರೆ, ಸ್ಥಳದ ಒಟ್ಟು ನಕಾಶೆಯೇ ಬದಲಾಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾದರೆ 'ಅಯ್ಯಪ್ಪನಗರ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕ್ರಮೇಣ ಮರೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದರೂ ಅಚ್ಚರಿಯಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, 'ಅಯ್ಯಪ್ಪನಗರ' ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಸ್ವತಃ ಒಂದು ಊರಿನ ಭಾಗದ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದು, ಹೆಚ್ಚು ಜನರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆ ಪಡೆದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗಾಗಿ, ಸ್ಥಳನಾಮರೂಪಗಳ ಬದಲಾವಣೆ ಏರುಪೇರುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಭೌಗೋಳಿಕ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಎಂದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಆದರೂ ಕೂಡ ಎಷ್ಟೇ ಆಧುನಿಕ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಪ್ರವೇಶವಾದರೂ ಎಲ್ಲಾ ವೇಳೆ ಈ ಘಟಕದ ಕಡಿಮೆ ಜನರ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹೆಸರು ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದೇನೂ ಸಾರುವಂತಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಜಾರ್ಕಳ (ಕಾರ್ಕಳ ತಾ.)ದಲ್ಲಿ

'ಕಲ್ಮಮದೆಲ್' (= ಬಂಡೆಯ ಬುಡ) ಎಂಬ ಸ್ಥಳವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಕಡಿದು ಸಂಪೂರ್ಣ ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೂ ಈ ಹೆಸರು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಬಿಡಬಹುದು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಒಟ್ಟು ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದ ಎರಡು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶಗಳೆಂದರೆ ಒಂದು ಬಹುತೇಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಪ್ರಾಕೃತಿಕವಾದವು. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳದ ಭೂವಿವರವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವ ಸ್ವರೂಪದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವು ಮೂಲತಃ ಇಂದ್ರಿಯನಿಷ್ಠ, ಮೂರ್ತರೂಪದ ಹೆಸರುಗಳು; ಜನತೆಯ ಜೀವನ ನಿಷ್ಠತೆಯ ದಟ್ಟವಾದ ದಾಖಲೆಗಳು. ಅಭೌತಿಕವೆನಿಸುವ, ಕಲ್ಪನಾ ರಮ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಜನ ಯಾವತ್ತು ಮಾಯಾ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪಲಾಯನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿಜಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿದವರಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಜೀವನದ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಎದುರಿಸುವ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿ ಹೊಂದಿದವರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಜ್ವಲಂತ ನಿರ್ದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಮಾತು ಪ್ರಪಂಚದ ಯಾವ ಭಾಗದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಒಂದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸಂಗತಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉರ್ಕುಹರ್ಡ್ ಮತ್ತು ಎಂಗಲ್ಸ್ ಎಂಬುವವರು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ 'ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಗಳ ಕೀಲಿಕೈ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ದ. ಕ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಬಹುತೇಕ ಹೆಸರುಗಳು ತುಳು ಭಾಷಾ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಟ ತುಳುವಿನವು ; ಇಲ್ಲವೇ ಕನ್ನಡದವು ಅಥವಾ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ 'ಮೂಲದ್ರಾವಿಡ' ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಬಹುದಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳವು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಥವಾ ಮೇಲ್ಸ್ತರದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರವೇಶ ಮತ್ತು ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಆಗಿರಲಿ, ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಅಷ್ಟೇನೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥಾದ್ದಲ್ಲ; ತೀರಾ ನಗಣ್ಯ ಎನ್ನಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ' ಅಥವಾ 'ಆರೈಕರಣ' (ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀಕರಣ)ದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಸಮರ್ಥನೆ ಒದಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಗವೆನಿಸಿದೆ. (ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವವು ದ.ಕ.-ಉ.ಕ. ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು (ಕ್ಷೇತ್ರ ನಾಮಗಳನ್ನಲ್ಲ) ಗಮನಿಸಿ ಈ ಮಾತು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದೇನೆ).

ಎರಡನೆಯದು, ಭೂವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೇ ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ, ದ.ಕ.-ಉ.ಕ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಾರಾಧನೆಯ ಅಂಶ ತೀರಾ ವಿರಳ. ಏನಿದ್ದರೂ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡವಿವೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಾರಾಧನೆ ಅಥವಾ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಮೇಲ್ಸ್ತರದ

ಅಂಶಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟೇ ಆಗಿರುವುದು ಮೂಲತಃ ಈ ಭಾಗದ ಜನರ ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಾಬೀತುಮಾಡುವ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಚೀನತರ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಬೇರೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣದಂತೆ ಈ ವ್ಯಕ್ತ್ಯಾರಾಧನೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಮ್ಮ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾಲಮಟ್ಟದ ಆಚೆಗೇನೇ ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಚಲಾವಣೆಗೊಂಡಿರುವುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆನ್ನಬಹುದು. ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳೇ ಅಪರೂಪವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ, ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ಷ್ಮವು ಅಧಿಕೃತವೂ ಆದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಿಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಅಂಶ ಪ್ರಚೋದಕವಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಒಂದು ಮಾತು. ನಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯೊಂದಿಗೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಸಂವಾದವನ್ನು ಕಾದುಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರ ಲಕ್ಷಣವಾದುದರಿಂದ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಬಿಂಬಿಸುವ ಜೀವನಧರ್ಮದ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ನಾವಿಂದು ಗೌರವಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ; ಅಂಥದೊಂದು ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಸರಿಯಾದ ಪರಿಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಾಗ ನಮ್ಮ ತೀರ್ಪುಗಳು ಹೇಗೆ ಅಸಂಬದ್ಧವೂ ಅಪಾಯಕಾರಿಯೂ ಆಗಬಲ್ಲವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಮೈಸೂರಿನ ತೊಣಚಿಕೊಪ್ಪಲು ಬಡಾವಣೆಯನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ 'ಕುವೆಂಪುನಗರ' ಎಂದು ಪುನಃನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದಾಗ, ಕಾದಂಬರಿಕಾರ ಭೈರಪ್ಪ ಹಳೆಯ ಹೆಸರನ್ನೇ ತನ್ನ ಮನೆ ವಿಳಾಸದಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರೆಂಬ ಕಾರಣವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಒಬ್ಬ ಲೇಖಕರು ಅವರನ್ನು ಶೂದ್ರದ್ವೇಷಿ, ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಟೀಕಿಸಿದರು. ಅದು ಹಾಗಲ್ಲ. ಅವರ ವರ್ತನೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಕವಾದುದು ಎಂದು ಸ್ಥಳನಾಮ ತಜ್ಞ ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಅದೇ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಅರಿವಿನ ಕ್ಷಿತಿಜವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಬಲ್ಲ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ನಾವು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಲ್ಲದೆ, ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ವಾಸ್ತವವಾದಿ ನಿಲುವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದಾಗಿದೆ ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

೬. ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವ

ಡಾ|| ಆರ್ಕೆ. ಮಣಿಪಾಲ

ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಅಲೆಮಾರಿ ಜೀವನವನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಕೃಷಿಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಕಡೆ ನೆಲೆನಿಂತು ಮನೆಮಾರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಾಗ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು ನೀಡುವ ಅಗತ್ಯ ಉಂಟಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ವ್ಯವಸಾಯಪೂರ್ವ ಯುಗದ, ಶಿಲಾಯುಗದವು ಎನ್ನಬಹುದಾದ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ದುರ್ಲಭವಾಗಿರುವುದು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಹೆಸರುಗಳು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು ಮನುಷ್ಯನ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ. ವಸ್ತುಗಳ ಅನನ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಮಹತ್ವ ಅವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳ ಮೂಲ ಸೂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚು ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಮರ-ಗಿಡ-ಮೂಲಿಕೆಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಹೆಸರಿರುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವುಗಳ ಒಂದೊಂದು ಅವಯವಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹೆಸರಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತೆಂಗಿನಮರವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ. ಮಡಲು, ಕೊತ್ತಳಿಗೆ, ಪಾರಿಗೆ, ಕೊಂಬು, ಚೆಂಡೆಲ್, ಕೊಂಡ, ಬನ್ನಂಗಾಯಿ, ತಾರಾಯಿ, ಕೊಪ್ಪರ, ಚೆಪ್ಪು, ಕಜಕ್ (ಕರಟ) ಇತ್ಯಾದಿ. ಹೆಸರುಗಳು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು ಹೀಗೇ. ಇನ್ನು ಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಮನುಷ್ಯ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಆತನಿಗೊಂದು ಹೆಸರಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದು ಚಂದದ ಹೆಸರಾಗಿರಬೇಕಾಗಿರುವುದೂ ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ವಿಕಾಸದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ ಮಾನವ ಜನಾಂಗದ ವಿಕಾಸದ ವಿವಿಧ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ಮೂಲತಃ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿರುವುದು ಪ್ರಾಚೀನ ಮನುಷ್ಯನ ಮಾನಸಿಕ ಮತ್ತು ಭೌತಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಮಿತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಮೂರ್ತತೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ, ಕಾಲ್ಪನಿಕತೆಗಳು ಕೆಲಸಮಾಡಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಇಂದ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ನಿಲುಕಿದ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿವರಣೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ವಿವರಣೆ ಕೂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ, ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದ್ದ, ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪರಿಧಿಯೊಳಗೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದುದು. ಅಂದರೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ನದಿಯ, ಸಮುದ್ರ-ಸಾಗರಗಳ ಅಥವಾ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣಲಾರೆವು. ಭೌಗೋಳಿಕ ಸಂಚಾರ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ಅಂಗಗಳ ಸಮಗ್ರತೆಯ ಅರಿವು ಆಗಿನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತ, ಹಿಂದೂ ಮಹಾಸಾಗರ, ಭಾರತ-ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ, ಏಷ್ಯಾ ಖಂಡ ಮುಂತಾದ ಅಖಂಡ ಹೆಸರುಗಳು ಈಚಿನವು ಎನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ದೇಶದ ಹೆಸರಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

ಭಾವೋದ್ದೇಗದಿಂದ ಮಾತಾಡುವ ಮಂದಿ ಇದನ್ನು ಬೇಗನೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಷ್ಟೂ ಒಳ್ಳೆಯದು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಜನಕ್ಕೆ 'ನೇತ್ರಾವತಿ', 'ಕಾವೇರಿ', 'ಭೀಮಾ' ಮುಂತಾದ ಹೆಸರಿನ ನದಿಗಳು ಅಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದುವು; ಅವು ಸುಮ್ಮನೆ ಹೊಳೆ-ಹಳ್ಳ ಎಂದೋ, ಆ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವಾಗ ಆ ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಹೊಳೆಗಳೋ ಆಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗಿನ್ನೂ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಶಿವಶಿವಾಣಿಯರು ಮನೆಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಗಾನದಿ ಪಾಪವನ್ನು ತೊಳೆಯುವ ದೇವನದಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಋಷಿಮುನಿಗಳ ತಪಸ್ಸು ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನು ಬತ್ತಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ ; ಅವರ ಶಾಪಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನದಿಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬದಲಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಕೇವಲ ಸಹಜವಾಗಿ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಬಹುದು; ಮರಹಳ್ಳಿ, ತೊಣಚಿ, ಎಡತೊರೆ, ಹೆಗ್ಗಂದ, ಕಡಬ, ಎಡೆಯೂರು, ಯಗಚಿ, ಸಂತೆಬೆನ್ನೂರು, ತಟ್ಟಿಕೆರೆ, ಮೆಟ್ಟುಬಂಡೆ, ಮಂಟಪ, ಗುಟ್ಟಹಳ್ಳಿ, ಹೊಸಹಳ್ಳಿ, ಹಳ್ಳಿಹೊಳೆ, ಜೋಗೇರಹಳ್ಳಿ, ಗವಿಪಾಳ್ಯ, ಬೂದಿಗೇರೆ, ಇಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿ, ಹೂಡ್ಯದಿನ್ನೆ, ಚಿಕ್ಕೂರು, ಬೈನೇಪಳ್ಳಿ, ಬೆಳ್ಳೂರು, ದಿಬ್ಬೂರು, ಮೇಕೇರಿ, ಸಣ್ಣೂರು, ಕಾಡೂರು, ಕೊಪ್ಪ, ಪದ್ರಾಡ್‌ಕವಲ್, ಬೆಜಕ್ರಿಸಾಲ್, ಜಿಡ್ಡ, ದೋಂಬಿಲ್, ಬರೆಮೇಲು, ಅಣೆಬರಿ, ಕುಕ್ಕುದಣೆ, ಕಲ್ಲೆಗ, ಅರಕಂಡಿಗೆ, ಕಟ್ಟ, ಗುಡ್ಡ, ಬಜೆ, ಕುದಿ, ಅಡ್ಕ, ಪಾಡಿ, ಕಾಪು, ಸಿತ್ತಿಗುಡ್ಡ, ಬೆಟ್ಟ, ಕಾಡು, ಪಾತಾಳ, ತುದೆಡ್ಕ, ಮದುವೆ ಗದ್ದೆ, ನಿಂತಿಕಲ್, ಕಲ್ಲಂಕ, ಪಳ್ಳಿ, ಪುರ, ಬಾಗ್ವಣಿ, ಕೆದಿಲ, ಗದ್ದೆಮನೆ, ಬೋವಿಕಾನ, ಕಾಟಿಪ್ಪಳ್ಳ, ಮುಜುಂಗಾವು, ಕಿನ್ನಿಗೋಳಿ, ಗುರುಪುರ, ಒಳಲಂಕೆ, ಬೆದ್ರ, ಮಣಿ, ಮುರ, ಕಲ್ಪನೆ, ಮಜ್ಜಿಗೆಕಟ್ಟೆ, ಎದುರೋಡು, ಚೊಕ್ಕಾಡಿ, ಅಳಿಕೆ, ದೆಂಬುಗೆ, ತಡೆಕಲ್ಲು, ಮೆದು, ಪಜಿಮಣ್ಣು, ಒಟ್ಟೆಸಾಂತಿ, ಪೂಪಾಡಿಕಲ್, ಮೆಟ್ಟಲ್‌ಗದ್ದೆ, ಕೆಸರ್ದೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟೂರು ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೇ ಅಭಿಮಾನವಿದ್ದರೂ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ-ಕುಲನಾಮಗಳು ಆಯಾ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬೇಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತ ಬಂದರೆ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಗೆಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಬಂದಿರುವುದು ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಾತೀತವನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಶಿವಳ್ಳಿ, ಕಾಪು, ವಡ್ಡೆರ್ಸೆ, ಉದಿಯಾವರದಂಥ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿಂದಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿವೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು

ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಜನ ಶಿಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ, ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವುದು ನಿಜವಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೇನೂ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಒಂದು ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು-ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾಷಾಮಾನದಂಡದಿಂದ ಅರ್ಥಹೀನವೆನಿಸಿದಾಗ್ಯೂ ಹಾಗೆಹಾಗೆಯೇ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ಹೇಗೆ ಆಗಲಿ ಬದಲಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳನಾಮದ ಉದ್ದೇಶ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಾದ್ದರಿಂದ, ಆ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಅದು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಲಿರುವಾಗ ಅದರ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅದರ ಬಳಕೆದಾರನಿಗೆ ಅಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಈ ಜಿಗುಟುತನದಿಂದಾಗಿ ಅವು ಇಂದು ಶಾಸನ ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರಮುಖ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಆಕರಗಳಷ್ಟೇ ಅಥವಾ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ಆಕರಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವುದು. ಈ ಗುಣದಿಂದಾಗಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಚರಿತ್ರೆ ಉತ್ತರಿಸಲಾಗದ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಬಲ್ಲವು.

ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಭೌಗೋಳಿಕ ಅಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಸರುನೀಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಎದ್ದುಕಾಣುವಂಥಾದ್ದು. ಹೆಸರುಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿ-ಜಾತಿ-ಕುಲಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಎರಡು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಬಹುದು. ಒಂದು: ಕರಾವಳಿಯಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಸರಿದಂತೆಲ್ಲಾ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಮತ್ತು ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ದೃಶ್ಯಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಡಿಯುವಷ್ಟು ಎದ್ದುಕಾಣುವುದು. ಅಂದರೆ, ಸಾಕಷ್ಟು ಏರುತಗ್ಗು, ಹೊಳೆಕೆರೆ, ಕಾಡುಮೇಡುಗಳಿದ್ದು, ಮೂಲತಃ ಕೃಷಿಕರಾಗಿರುವ ಇಲ್ಲಿನ ಜನಸಮುದಾಯ ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಸರುನೀಡಿರುವುದು ಗುರುತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗಲಿ ಎಂಬುದರೊಂದಿಗೆ, ಅವರ ಒಟ್ಟು ಜೀವನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಧೋರಣೆಯೇ ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು. ಎರಡು: ಮೇಲಿನ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕುಲಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಗುಣಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂಥವು ಎಂಬುದು. ವ್ಯಕ್ತಿ ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಅಮೂರ್ತ ಆದರ್ಶವಾದದ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿನಿಷ್ಠೆ, ಮೂರ್ತಜಗತ್ತಿನ ಕುರಿತಾದ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಮನೋಭಾವ, ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಮಾನವಪ್ರವೃತ್ತಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇತರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿನೋಡಿದರೆ ಈ ಅಂಶ ಇನ್ನಷ್ಟು ಮನದಟ್ಟಾಗಬಲ್ಲದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಉಡುಪಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಟ್ಟು ೧೧೫ ಊರ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ

ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದುದು. ಅಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಶೇಕಡಾ ದರ ೦.೮೬. ಇದೇ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ದೇವನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ೫೪.೨ ಹಾಗೂ ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ೬೦.೨೧ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿನಿಷ್ಠೆಯ ಈ ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇಲ್ಲಿನ ಕುಲನಾಮಗಳಲ್ಲೂ ಅಷ್ಟೇ ನಿಜವಾಗಿದೆ. ಮೂಲತಃ ಮೇಲ್ವಾತಿಯ ಮತ್ತು ವೈದಿಕ ಅಮೂರ್ತ ಆದರ್ಶಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ತೆರೆದುಕೊಂಡವರು ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾದ ಶಿವಳ್ಳಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕುಲನಾಮಗಳು ಮೂಲತಃ ತುಳು ಮರಗಿಡಗಳ ಹೆಸರು ಅಥವಾ ಹೊಳೆಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವುದು, ನಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನ ನಡುವಣ ಈ ಅನಾದಿಕಾಲದ ಅವಿನಾ ಸಂಬಂಧದಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವೈವಿಧ್ಯಗಳು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ನಿಜ. ಆದರೆ, ಏರು-ತಗ್ಗು, ಹೊಳೆ-ಕೆರೆ-ತೊಡು, ಬಯಲು-ಮಜಲು-ಚಿಟ್ಟು, ಸಸ್ಯ-ಪ್ರಾಣಿಜಾತಿ, ವಿವಿಧ ವಾಸ್ತವ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ಹೆಸರುಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಅರ್ಥದ ಪದರುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ತುಳುಭಾಷೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮೂಲದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ನಿಖರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಸ್ಥಳನಾಮ ಘಟಕಗಳ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಶೋಧಕನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವ 'ತುಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸ್ಥಳನಾಮ ವಸ್ತುಕೋಶ'ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾವಿರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಇಂಥ ಘಟಕಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಉಲ್ಲೇಖ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮುಂತಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕೋಶವನ್ನಾಧರಿಸಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು :

(೧) ಜಲವಾಚಕಗಳು : ಆರ್, ಆಲ್, ಇರ್, ನೀರ್, ಬೆಳ್, ತಾರ್, ಪಾರ್, ಪಾಯ್, ಸಾಲ್, ತುದೆ, ತಯ, ಮದಗ, ಕೆರೆ, ತೆದು, ಗುಂಡಿ, ಕೂಡ್ಲು, ನೂಜಿ ಇತ್ಯಾದಿ

(೨) ಜಲಸಂಬಂಧ ವಾಚಕಗಳು : ಅಜೆ, ಅಸೆ, ಕಜೆ, ಅಂಜೆ, ಕುದ್ರು, ಕಳ್ಳ, ಕಡವು, ಮೊಗ್ಗು, ಉಳಿ, ಮಂಗಿಲ, ಉಬರ್, ಅಳಿವೆ, ಉಜೆ, ಬೆಂಗ್ರಿ ಇತ್ಯಾದಿ

(೩) ಏರು-ತಗ್ಗು : ಅಡೆ, ಅಣೆ, ಮಾಣಿ, ಪಾಣಿ, ಏಣ, ಅಡ್ಡ, ಏರ್, ಕುಂಜ, ಕುಂದ, ಪೆರ್, ಅಮ್ಮೆ, ಕುಕ್ಕ, ಕಾರ್, ಕುರ್, ಕೂಂ, ಕಬೆ-ಕುಚಿ, ಕೋಡು, ಮಾಡ, ಮುಂಡ, ಮುಗುಳಿ ;

ಸಿರ್, ಸುರ್, ಸುಳಿ, ಜಾರ, ಕಿತ್, ಕುಳಿ, ಮೂಳು ಇತ್ಯಾದಿ

(೪) ವಾಸ್ತವ್ಯ ಸೂಚಕ : ಊರು, ಪಾಡಿ, ಕೇರಿ, ಬಾಡ, ಬಾವ, ಗುತ್ತು, ಬರಿಕೆ, ಪರಾರಿ, ಕೊಪ್ಪ, ಪಟ್ಟ, ಪುರ, ಹಳ್ಳಿ, ಬೀಡು, ನಾಡು, ಒಕ್ಕಲ್, ಪೊಳಲ್, ಬಾಗಿಲು ಇತ್ಯಾದಿ

ಇಲ್ಲಿನ ಜನ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವೃತ್ತಿವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟ ಇಲ್ಲವೇ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಗಾಣದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ, ಕಲಾಯಿ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ, ಸಂತೆಕಟ್ಟೆ, ಗಾಣಿಗರ ತೋಟ, ನೇಕಾರಪೇಟೆ, ಮಣಿಗಾರಕೇರಿ, ಸಾಲಿಗ್ರಾಮ, ಕುಂಬಾರಪೆಟ್ಟು, ಕಮ್ಮಾರಪಾಲು, ಕಮ್ಮರಾಲೆ (ಕಮಲಶಿಲೆ!), ಕಂಚಿಗಾರಕೂಟ್ಟು, ಕಾಜಿಗಾರ ಬೆಟ್ಟು, ಉಪ್ಪಿನಕೋಟೆ, ಕೋಳದಪೇಟೆ, ಬೆಳ್ತಂಗಡಿ, ಆಲದಂಗಡಿ, ಸುಣ್ಣಾಜೆ, ಸುಣ್ಣಾಲು, ಸುಂಕದಕಟ್ಟೆ, ಸೊನೆಗಾರಕುದ್ದು ಇತ್ಯಾದಿ. ಇಲ್ಲಿನ ಕೃಷಿಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಕಾರ್ತಿ, ಕೊಳಕೆ, ಪಾಂಡಿ, ಮಜಲು, ಮಕ್ಕಿ, ಪಿತ್ತು, ಚಿನ್ನಿ, ಪಾಲು, ಬಾಳು ಮುಂತಾದ ಘಟಕಗಳುಳ್ಳ ಹೆಸರುಗಳು. ಇಲ್ಲಿಯ ಜನತೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಹವ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಮನರಂಜನೆಯ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಂಬಳಕಟ್ಟು, ಕಂಬಳಮಜಲು, ಅಂಕಮಾರು, ಅಂಕತ್ತಡ್ಕ, ಬೋಟಡ್ಕ, ಬೋಂಟೆಮಾರು, ಗಾಳದಕಟ್ಟೆ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿವೆ. ಹತ್ತಾರು ಜಾತಿ ವರ್ಗಗಳು ಕೋಮುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೆ ಜೀವನನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದು ಕೆಳಗಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ: ಪಂಬದಬೆಟ್ಟ, ಕೊರಂಗ್ರಪಾಡಿ, ಪಯ್ಯರೆಬೆಟ್ಟು, ಪರವೆರೆಕೋಡಿ, ಮಾಯಿಲಾಜೆ, ತುಳುವೆರೆಗುಡ್ಡ, ಬ್ಯಾರಿಬೈಲು, ಬ್ಯಾರಿಹಿತ್ತು, ಸಾಬರಕಟ್ಟೆ, ಸಾಬರಗುಂಡಿ, ಪರೆಂಗಿಕುದ್ದು, ನಲೈಬೆಟ್ಟು, ರಾಣ್ಯಕೇರಿ, ಮರಾಠಿಬೆಟ್ಟು, ಮೊಗವೀರ ಪೇಟೆ, ಬಿಲ್ಲರಡ್ಕ, ಒಡ್ಡೆರ್ಸೆ, ನಾಯರಬೆಟ್ಟು, ಚೈನಂಪೇಟೆ, ಸಿದ್ದಕಟ್ಟೆ, ಸಿದ್ದಾಪುರ, ಅಡಪೆರೆಬೆಟ್ಟು, ಕೊಂಕಣಗುಂಡಿ, ಗೌಡರಜೆಡ್ಡು, ಚಿತ್ತಾರಿಬೆಟ್ಟು, ಚಿತ್ರಪಾಡಿ, ಸೆಟ್ಟಿಪೇಟೆ ಇತ್ಯಾದಿ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನದ ಎಷ್ಟೋ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಧ್ವನಿವ್ಯತ್ಯಾಸದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಇನ್ನಷ್ಟು ಖಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಹಾಗೆಯೇ ನಿಘಂಟು ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿವೆ. ಇಂದು ವಿಸ್ತೃತಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಲಂಬಾರ್ಥವಿದ್ದುದನ್ನು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಅಮ್ಮೆ' ಮತ್ತು 'ಪೆರ್'ದಂಥ ಪದಗಳು ಮೂಲತಃ ಲಂಬಾರ್ಥಕವಾಗಿ ದೊಡ್ಡದನ್ನು ಅರ್ಥಾತ್ ಗುಡ್ಡವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ

ಅಮ್ಮೆಂಬಳ, ಅಮೆಕಾರು, ಅಮ್ಪಾಡಿ, ಅಮೆಕಳ; ಪಿರಾಡಿ, ಪೆರೂರು, ಪೆರಾಜೆ, ಪೆರ್ಣಿ, ಪೆರ್ಲ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಇಂದು 'ಅಮ್ಮ, ಅಮ್ಮನ್' ಹಾಗೂ ಪೆರ್ (ಹಿರಿದು) ಮತ್ತು ಇವುಗಳ ಸಾಧಿತ ಪದಗಳು ನೀಡುವ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಬಹುಶಃ ಮೂಲಾರ್ಥವನ್ನು ಇಂಥ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ನೀಡಬಲ್ಲವು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥವಿಜ್ಞಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ನಮ್ಮ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಭೂತಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ನನ್ನ ದೃಢವಾದ ನಂಬುಗೆ. 'ಕಾವೇರಿ', 'ತುಳುಭಾಗವತೊ', 'ಮಂದಾರ ರಾಮಾಯಣ'ದಂಥ ಈಚಿನ ತುಳುಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥನೀಡಿದ 'ತುಳು ನಿಘಂಟು'ಕಾರರು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸ್ಥಳನಾಮ ಘಟಕಗಳ ಅರ್ಥನೀಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸದಿರುವುದು ಹೊಣೆಗೇಡಿತನವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ವಲಸೆ ಮತ್ತು ವಲಸೆಯ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ಇತರ ಆಕರಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ದ್ರಾವಿಡರು ಮೂಲತಃ ಮೆಡಿಟರೇನಿಯನ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದವರು ಹಾಗೂ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೫ನೇ ಸಹಸ್ರಕದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಬೆಲೂಚಿಸ್ತಾನ, ಆಫಘಾನಿಸ್ತಾನ, ಉ. ಭಾರತದ ಮೂಲಕ ದ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದರು ಎಂಬ ವಾದವನ್ನು ಮುಂದಿಡುವಾಗ, ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಮ್ಯ ಕೂಡಾ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಆಧಾರವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಪರ್ಷಿಯಾದ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿರುವ ಎಲ್. ವಿ. ಆರ್. ಅಯ್ಯರ್, 'ಆರ್-ಮಲ್-ಊರ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನೇ ಮುಂದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹೆರ್ಶೋನರ್, ಶಪೂರ್ನಿಕೋವಾ ಮುಂತಾದವರೂ ಇದೇ ವಾದದ ಕಡೆಗೆ ವಾಲುತ್ತಾರೆ. ದ್ರಾವಿಡಭಾಷಾ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿರುವ ಬಾಸ್ಕ (ಸ್ವೆಯಿನ್-ಫ್ರಾನ್ಸ್ ನಡುವಣ, ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ತುಳುನಾಡಿನಂಥದೇ ಸನ್ನಿವೇಶ ಹೊಂದಿರುವ, ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಷೆ; ಲ ಉಪಭಾಷೆಗಳಿದ್ದರೂ ಈ ಬಾಸ್ಕ ಭಾಷೆ ಎಂದೂ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದದ್ದಿಲ್ಲ) ಹಾಗೂ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳ ೯೫೦ ಪದಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿರುವ ಫ್ರೆಂಚ್ ವಿದ್ವಾಂಸ ಲೆಹೊವರಿ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿನ ಅದ್ಭುತವಾದ ಆದರೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಉದ್ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೂಲತಃ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷಾವರ್ಗದ್ದೇ ಆದ ಸೆಲ್ಟಿಕ್ ಭಾಷಾ ಮೂಲದಿಂದ ಬಂದಿರುವ 'ಬೆಲ್ವಿಯಂ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ತುಳುವಿನ 'ಬೆಳ್ಳೆ, ಬೊಳ್ಳೆ'ಯಂಥ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು (ಅಂದರೆ ನೀರು ನಿಂತ ಸ್ಥಳ; ಜವುಗು ಪ್ರದೇಶ ಇತ್ಯಾದಿ) ನೀಡುತ್ತಿರುವುದು. ಇಂಥ ಸಾಮ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ತುಂಬಿಸಬಲ್ಲದು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಶಬ್ದದ ಮೂಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕರಾರುವಾಕಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ಪುತ್ರ'ದ ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡದ 'ಪುತ್, ಪುದಿ, ಪುದಿಯ' (ಅಂದರೆ 'ಹೊಸತು') ಆಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ 'ಪುತ್ತೂರು'ಗಳು (ದ. ಕನ್ನಡದ ಪುತ್ತೂರು, ಪುತ್ತಿಗೆ ಮುಂತಾದವು) ಆಧಾರವೊದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಹೂಡಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳು ಇವು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ಪುತ್ರ'ಕ್ಕೆ ನೀಡಲಾಗುವ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿದೆ: ಕಾಲ್ಡವೆಲ್ ಮಂಡಿಸುವ ಸೂತ್ರದ ಅನುಸಾರ ಕೂಡ, ದ್ರಾವಿಡ 'ಪುತ್, ಪುದಿ'ಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತ 'ಪುತ್ರ'ಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಮಾಸ ಪದಗಳಾಗಿದ್ದು, ಮೊದಲನೆಯ ಘಟಕ ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು, ಎರಡನೆಯದು ಸಾಮಾನ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ವಾರ್ಗಿಕ ಆಕೃತಿಮಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: 'ಮಂಗಳೂರು' - ಇಲ್ಲಿ 'ಮಂಗಲ'-ನಿರ್ದಿಷ್ಟ; 'ಊರು' - ವಾರ್ಗಿಕ. ಇಂಥ ವಾರ್ಗಿಕಗಳ ಭೌಗೋಳಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕುಲ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮನೆತನ, ಭಾಷೆ-ಉಪಭಾಷೆ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮೂಲತಃ ಚೋಳರ ಕಾಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ 'ಮಂಗಲ'ಗಳೆಂಬ ಘಟಕವುಳ್ಳ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಅಂಥ ಕಡೆ ಚೋಳರ ಆಡಳಿತ ಅಥವಾ ಪ್ರಭಾವವಿತ್ತೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ತರ್ಕ. (ಆದರೆ, ಮಂಗಳೂರಿನ 'ಮಂಗಲ' ಎಂಬ ಘಟಕವು ಚೋಳರಿಂದ ಬಂದುದಾಗಿರದೆ, ಅಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದವಾಗಿರದೆ, 'ಬೀಜ ಬಿತ್ತಲು ಹಸನಾದ, ನೀರು ಅಧಿಕವಾಗುಳ್ಳ ಸ್ಥಳ' ಎಂಬರ್ಥದ ಪ್ರಾಕೃತದ 'ಮಂಗಿಲ, ಮಂಗಲ'ದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಅಧಿಕ ಎಂಬುದನ್ನು ಶೋಧಕ ಸಾಧಾರವಾಗಿ ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾನೆ).

ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಸ್ಥಳನಾಮ ವಾರ್ಗಿಕಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟು ಆರು ಪಂಗಡಗಳನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ಸಂಶೋಧಕರು ಅವುಗಳ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮಣಿಯನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ರೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಪುತ್ತೂರು'ವಿನಂಥ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ ಸ್ಥಳನಾಮವು ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡಿರುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಾಸನಾಧಾರದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ, ಚರಿತ್ರೆಯ ಕಾಲನಿರ್ಧಾರದಲ್ಲೂ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಉಪಯುಕ್ತ ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಇಂದು ತುಂಬ ಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಅವುಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಭೌತವಾದಿ ಮೌಲ್ಯಗಳು. ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಜಾತಿ-ಕುಲ-ಕೋಮುಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದ ಸಮರಸವಾಗಿ ಬದುಕಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ದಾಖಲಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜಾತಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಕೋಮನ್ನಾಗಲಿ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಅಥವಾ ಹೀಗೆಳೆಯುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಕೋಮಿನವರು ಒಂದು ನಿರ್ವಸಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಾಸ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಕೂಡಲೆ ಆ ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಕೋಮಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿನಾ ಊರಿನ ಸಮಷ್ಟಿ ಬದುಕಿನಿಂದ ಅವರನ್ನು ವಿಚ್ಛೇದಗೊಳಿಸುವ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದಲ್ಲ. ಇದು ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜಗತ್ತಿನ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹೆಣೆಯಲಾದ (compact) ಜೀವನದ ಓಘದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಜನವರ್ಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತದೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು. ಉಡುಪಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ 'ಮುದರಂಗಡಿ' ಎಂಬ ಸ್ಥಳನಾಮ 'ಮುದರ' ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಮುದರ ಮತ್ತು ಆತನ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯವರು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿನ ಜನತೆ ಈ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಜಿಗುಟುತನದೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಜೀವನಧೋರಣೆಯ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇದನ್ನು ನಾವು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದಾಗ, ಇದರಿಂದ ನಾವು ಗುಣಾತ್ಮಕ ಪಾಠ ಕಲಿಯಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಿದ್ದಾಗ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಶುದ್ಧ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ (elemental) ಮತ್ತು ಭೌತವಾದಿ (materialistic) ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಕುರುಡುದಾಗ, ಅವುಗಳನ್ನು ಶಿಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ, ಅವುಗಳ ಸುತ್ತ ಪೌರಾಣಿಕಜಾಲ ಹೆಣೆಯುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದರ್ಪದ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರಚಲಿತ ಸ್ಥಳನಾಮ ರೂಪದ ಮೇಲೆ ಹುಂಬ ಕಸರತ್ತು ನಡೆಸಿ ಅಮೂರ್ತ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಅರ್ಥಹಚ್ಚುವ ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕಮೌಢ್ಯ ಭೌತಜಗತ್ತಿನ ಮುಗ್ಧ ಸಹಜ ಪರಿಭಾವನೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ದೂರೀಕರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದರ, 'ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ'ದ ಮೂಲಕ ಪತನಶೀಲವಾಗುತ್ತಿರುವುದರ ದ್ಯೋತಕವೆನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಹಾಗಲ್ಲ ಅನ್ನುವವರು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಧಿಕೃತ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧ ಧ್ರುವದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಹೊಸಹೊಸ ಬಡಾವಣೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರು?

2. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳು

- ಡಾ. ರಘುಪತಿ ಕೆಮ್ಮೂರು

'ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿ' ಎಂಬ ಪದವು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ 'folk etymology' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದುದು. ಇದರ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಹೊಂದಿದ್ದವ ಇ.ಎಂ.ಫಾಯರ್‌ಸ್ಟೆಮ್ಯಾನ್. ಆದರೆ, ಇದನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದವ ಎ. ಎಸ್. ಪಾಮರ್.^೧ ಡಾ|| ಕೇತು ವಿಶ್ವನಾಥರೆಡ್ಡಿ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಕಡಪ ಊರ್ಲ ಪೇರ್ಲು' ಎಂಬ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ 'ಲೋಕನಿರುಕ್ತಿ' ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ 'folk etymology'ಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.^೨ ಇದನ್ನೇ ನಾವು 'ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಜನಪ್ರಿಯ ನಿರುಕ್ತಿ' (folk etymology or popular etymology) ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಬಯಸುತ್ತೇವೆ.

ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ನೀಡಿರುವ ನಿರ್ವಚನ ಹೀಗಿದೆ : 'In its simplest operation, folk-etymology merely associates together words which resemble each other in sound and show a real or fancied similarity in meaning but which are not at all related in their origin.'^೩

ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ಇಂಥ ನಿರುಕ್ತಿಗಳು ಎರಡು ಬಗೆಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದು: ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವುವು. ಎರಡು: ಪಂಡಿತರಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿರುವುವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿ ಹಾಗೂ 'ವಿದ್ವಜ್ಜನ ನಿರುಕ್ತಿ' (learned-folk-etymology) ಎಂದು ವಿವರಿಸಬಹುದು. ಏನಿದ್ದರೂ ಈ ಎರಡೂ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮರೂಪವು ಕುಲಗೆಡುವುದು ನಿಶ್ಚಯ.

ಈ ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಯ ಉದ್ದೇಶವಾದರೂ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ -

(i) ಅರ್ಥಹೀನವಾಗಿರುವ ಪದಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ;

(ii) ಅಪ್ರಚಲಿತ ಅಥವಾ ಖಿಲ (obsolete)ವಾಗಿರುವ ಪದಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಾನ (substitution) ಮಾಡುವುದು; ಹಾಗೂ-

(iii) ಅಸಂಸ್ಕೃತ ಅಥವಾ ಅಶ್ಲೀಲಾರ್ಥಕವೆನಿಸುವ ಪದಗಳೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವೂ ಅದೇ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವೂ ಆಗಬಲ್ಲ ಪದಗಳನ್ನಿಡುವುದು.^೪

ಹೀಗೆ ನಿರುಕ್ತಿ ನೀಡುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ನಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯ : (i) ಶಬ್ದ ರೂಪಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು (morphological changes) ಹಾಗೂ (ii) ಶಬ್ದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು (semantic changes).

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ, ಅರ್ಥಹೀನವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಪ್ರಚಲಿತ ರೂಪವನ್ನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಪಿತ (ರೋಚಕ : fancied) ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಆರೋಪಿಸುವುದಿದೆ. ಇಂಥಲ್ಲಿ ಆಕೃತಿಯಾದ ಬದಲಾವಣೆ ಆಗಲಾರದು; ಆದರೆ ಬಹುತೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಹೀನವಾಗಿರುವ ಅಥವಾ ಅಸಂಸ್ಕೃತ^೩ ಎನಿಸುವ ಅಪರಿಚಿತ ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, 'ಶಿಷ್ಟತೆಯ ರುಚಿ' (sophistic taste) ಹಾಗೂ 'ವಿಸ್ತೃತ ಚಲಾವಣೆ' (wider currency)ಯನ್ನು ಕರುಣಿಸುವ 'ಸಂಸ್ಕೃತ'- ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ; ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮರೂಪವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಭಾಷೆ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಅಪಾರ ನಷ್ಟವನ್ನು ಎಸಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ಪದದ ರೂಪವು ಅದು ಅರ್ಥಹೀನವಾದ ಮೇಲೂ^೪ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಾವು 'ಪುನಾರಚಿಸ'ಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಇಲ್ಲವೇ, 'ಸಂಪಾದಿಸ'ಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಿರುಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಥಳಗಳ ಹೆಸರು, ದೇವರು ಅಥವಾ ದೇವತೆಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೊಕ್ಕುಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಪಂಡಿತವರ್ಗವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿ, ಅನುಕರಿಸಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆ ಪೌರಾಣಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲು, ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಲು ತೊಡಗಿತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: 'ಉಡುಪಿ' ಎಂಬುದು 'ಉಡು-ಪ'(ಚಂದ್ರ)ನಿಂದ, 'ಮಂಗಳೂರು' ಎಂಬುದು 'ಮಂಗಳಾದೇವಿ'ಯಿಂದ ಹಾಗೂ 'ಕುಕ್ಕೆ' ಎಂಬುದು 'ಕುಕ್ಕೆ' (ಬುಟ್ಟಿ)ಯಿಂದ ಅಥವಾ 'ಕುಕ್ಕೆ' (ಮಗು-ಮಗ=ಕುಮಾರ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ)ನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಯಿತೆಂಬುದು ಈ ಪ್ರಕಾರದ ನಿರುಕ್ತಿ. ಇದೆಲ್ಲಾ ಹೇಗೆ ಅಸಂಗತವಾದುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥಳನಾಮದ ಉಗಮ ಹಾಗೂ ಸ್ವರೂಪದ ಕಲ್ಪನೆ ಉಳ್ಳವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಹೇಳುವುದು ಈ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲ.^೫

ವಸ್ತುತಃ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಂಗವಾಗಿರುವ ಐತಿಹ್ಯ ಅಥವಾ ಸ್ಥಳಪುರಾಣಗಳು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಊರ ಹೆಸರಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿರುವ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಜಾತಿ-ವರ್ಗಗಳ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಈ ವರ್ಗದ ಜನ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಉಳುವಾಗ ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನೂ ತರಗೆಲೆಯನ್ನೂ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಇವರಿಂದ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಲಿಂಗಗಳು ಕಂಡು ಹುಡುಕಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಅವರ ಹರಿತವಾದ ಆಯುಕಧಗಳು ಇಂಥ ಕಲ್ಲುಗಳಿಗೆ ತಾಗಿ, ಕಲ್ಲು ರಕ್ತ ಕಾರಿದ್ಧನ್ನು ನೋಡಿದ ಇಂಥ ಮುಗ್ಧ ಜನ ಚೇರಿ ಮೂರ್ಛೆಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆಂಗಸರಾಗಿದ್ದರೆ, ಲಿಂಗದಿಂದ ಒಸರುವ ರಕ್ತವನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ರಕ್ತವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ, ಅವರ ಹೆಸರೆತ್ತಿ ಕೂಗುತ್ತಾರೆ ; ಈ ಹೆಸರೇ ಮುಂದಿನ ಊರಿನ ಹೆಸರಾಗುತ್ತದೆ ! 'ಮದರು' ಎಂಬ ಹೊಲಿತಿಗೆ ಲಿಂಗ ಸಿಕ್ಕಿದುದರಿಂದ ಊರಿಗೆ 'ಮಧೂರು' ಎಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು, 'ಎಲ್ಲೂರು' (<'ಎಲ್ಲೋ' ಎಂದು ಮಗನನ್ನು ಕೂಗಿದುದರಿಂದ), 'ಪೆರ್ಲಂಕಿಲ' (<'ಪೆರ್ಲು' ಎಂಬವನ ನೇಗಿಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಲಿಂಗವಾದದ್ದರಿಂದ), 'ಪೆರಾಜೆ' (<ಪೇರ್ + ಅಜ್ಜ : ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಹಾಲು ಒಸರಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಜ್ಜನನ್ನು ಕೂಗಿದದ್ದರಿಂದ) ಮುಂತಾದವು ಈ ಬಗೆಯ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳು.^೯

ಇಂಥ ಬಹುಪಾಲು ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳು ದೇವಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಭೂಮಿ ಮತ್ತಿತರ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಪುತ್ತೂರು'. ಇಲ್ಲಿಯ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಹಿಂದಿರುವ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ತು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ, 'ಪುತ್ತೂರು' ಎಂಬುದು 'ಮುತ್ತೂರಿ'ನ ನಿಷ್ಪನ್ನ (derivative) ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಾವು ವಿಚಾರಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಾಗ ಇಂಥ ಅಬದ್ಧಕಲ್ಪನೆಗಳು ನಮಗೆ ರಂಜನೆಯನ್ನೂ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತವೆ, ನಿಜ. ಆದರೆ ತುಂಬ ದುರಂತವೆನಿಸುವ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಇಂಥ ಕಲ್ಪನಾಪಟುಗಳು ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯ ಅದ್ಭುತಲಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುತ್ತೂರಿನ ಸಮೀಪದ 'ಕಲ್ಲೆಗ, ಕಾರ್ಜಾಲ, ಬೆರಿಪದವು, ಬೀದಿಮಜಲು, ಕೊಂಬೆಟ್ಟು' ಮತ್ತು 'ಬನ್ನೂರು' ಎಂಬೀ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಸಮಾವೇಶಗೊಳಿಸಿರುವುದು.

ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತದ ಸ್ಮೃತಿ ಇನ್ನೂ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಇಂಥ ಜನ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ವಠಾರದಲ್ಲಿ

ನಡೆಯಿತೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಊರಿನ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಹಾಗೂ ಪವಿತ್ರತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇತರರ ಮನವೊಲಿಸಲೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಉಡುಪಿಯ 'ಮಣಿಪುರ'ವನ್ನು ಮಹಾಭಾರತದ ವೀರ ಬಭ್ರುವಾಹನನ ರಾಜಧಾನಿಯೆಂಬುದಾಗಿ ಸಂಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಗ್ರಹಾರವಾದ 'ಏಕಚಕ್ರಪಟ್ಟಣ' ಎಂಬುದು ಈಗಿನ 'ವಿಟ್ಲ'-ವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಭೀಮನು ಈಗಿನ 'ಉಕ್ಕಡ'ದವರೆಗೆ ಅನ್ನದ ಬಂಡಿ ಸಾಗಿಸಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಬಕಾಸುರನ ವಧೆ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ನೆತ್ರಕೆರೆ' ಎಂಬುದು ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದ ಇನ್ನೊಂದು ಘಟನೆಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕಾಸರಗೋಡಿನ 'ಅಡೂರಿ'ನಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನೂ ಬೇಡನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಈಶ್ವರನೂ ಪರಸ್ಪರ 'ಉರುಡಾಡಿದ'ರೆಂಬ ಕಥೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ 'ಅಡೂರು ಗ್ರಾಮದ ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿಯ ಹೆಸರನ್ನು 'ಉರುಡೂರು' (<ಉರುಡು (ತು.) = ಯುದ್ಧ ಮಾಡು') ಎಂದು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ, ಕೆಲವು ಐತಿಹ್ಯಗಳ ನಾಯಕರ ಹೆಸರಿನಿಂದಾಗಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದುವೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಇರುವುದುಂಟು. ಇಂಥ ಕಥೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ 'ಬಸರೂರು' ಎಂಬುದು 'ವಸುಪುರ'ವಾಗಿತ್ತು ; ಅದು 'ವಿಬುಧವಸು' ಎಂಬ ಸ್ಥಳೀಯ ಅರಸನ ನಾಮಾಂಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡುದು ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉಡುಪಿ-ಕದಿರೆಗಳ ಸುತ್ತ ಅವತಾರಪುರುಷ ಅನಿಸಿಕೊಂಡ ಪರಶುರಾಮನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಂಬಂಧ ಧಾರಾಳವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪೆರಡೂರು, ಬೈಂದೂರು, ಚಂತಾರು ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ 'ಪೇರುಂಡ', 'ಬಿಂದು', 'ಚ್ಯವನ' - ಎಂಬ ಋಷಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದರೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಬಂದವು ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳು ಹಾಸ್ಯ ಹಾಗೂ ರಂಜನೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅಸ್ಥಿಲ ಅಥವಾ ಅಗ್ಗದ ತಮಾಷೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ತಂತ್ರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಇದು ಪ್ರಾಯಶಃ ಜನ ಹೇಗೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಕುರಿತು ಕುತೂಹಲ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರೆಂಬುದನ್ನು ಮತ್ತು ಈ ಕುತೂಹಲ ಒಂದು ಸ್ಥಳನಾಮದ ಅರಿವು ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿತೆಂಬುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯಾದರೂ ಅವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಜಾನಪದ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಬಲ್ಲುದು. ಇಂಥ ವಿವರಣೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿರಾಮವಿದ್ದ ವರ್ಗವೊಂದರ ಸೃಷ್ಟಿ ಎಂಬುದನ್ನಾಗಲಿ, ಆ ವಿರಾಮವನ್ನು ಅವರು

ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆ-ಬುದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಸವಾಲೆಸೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ನಿರ್ವಚನದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡರೆಂಬುದನ್ನಾಗಲಿ, ಯಾರಾದರೂ ಊಹಿಸಬಲ್ಲರು. ಮಾನವನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಅವಾಚೇನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕಾದುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ಆಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ಬಗೆಯ ನಿರುಕ್ತಿ ನೀಡುವಿಕೆ (etymologising) ಕೊನೆಮುಟ್ಟದ ನಿರಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಎಂದೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಬಜಿಪೆ' ಎಂಬುದು 'ಬಜಿ+ಅಪ್ಪೆ' - ಬರಿಯ ತಾಯಿ ಎಂಬುದರಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಯಿತೆಂಬ ಐತಿಹ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ತಾಯಿಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ತಗ್ಗು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದುದಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸ ಪೂರೈಸಿ ಹಿಂತಿರುಗುವಾಗ ಮಗು ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತಾಯಿಯೊಬ್ಬಳೇ ಮರಳಿದಳೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಈ ಬಗೆಯ ನಿರುಕ್ತಿಗೆ ಸೂತ್ರವಾಗಿರುವ 'ನೇತ್ರಾವತಿ-ಉಳ್ಳಾಲ-ಪಜೆಮಾಡಿ-ಕುಡಲ-ಮಲ್ಪೆ' ಎಂಬ ಬಗೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಸರಪಳಿ ಸೂಚಿಸುವ ಅರ್ಥ ಅಶ್ಲೀಲದ ಪರಮಾವಧಿಯಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗುಚ್ಛಗಳು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕಥೆ ಅಥವಾ ಘಟನೆಯ ನಿರೂಪಣೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸರಣಿಗೊಂಡು ಬರುವುದಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಕಟ್ಟಾಡಿ-ಕಡೆಕಾರ್-ಕುತ್ಪಾಡಿ' ಎಂಬ ಸ್ಥಳನಾಮಸರಣಿ ಉತ್ತಮ ದೃಷ್ಟಾಂತ. ಈ ಸ್ಥಳಗಳೆಲ್ಲಾ ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಪೌರಾಣಿಕ ಘಟನೆಯೊಂದರ ವಸ್ತುವಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಭ್ರುವಾಹನನು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದ ಕುದುರೆಯನ್ನು 'ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ' 'ತುದಿಗಾಲ'ನ್ನು 'ತುಂಡರಿಸ'ಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನೆಂಬ ಕಲ್ಪಿತ ಅಂಶ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಬಾಹ್ಯರೂಪದ ಮೇಲೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆಯಷ್ಟೆ. 'ಮಾಣಿ-ಕೊಡಂಗ-ಗುದ್ದೊಳಿ-ದೆಪ್ಪೊಳಿ-ಬುಡೋಳಿ' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಸರಪಣಿ. 'ಮಾಣಿ' (ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹುಡುಗ)ಯೊಬ್ಬನ ಕಿವಿಯ 'ವಂಟಿ'ಯನ್ನು 'ಗುದ್ದಿ', 'ತೆಗೆ'ದು ಅವನನ್ನು ಅವನ ಪಾಡಿಗೆ 'ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೆಂಬ' ಕಲ್ಪಿತ ಕಥೆಯನ್ನು ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಅಷ್ಟೇ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನತೆ ತಮ್ಮ ಸುತ್ತ ಇರುವ ಸ್ಥಳಗಳ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲ ತಳೆದು, ಅವುಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಾಗಿ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಕುರಿತಾದ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಚನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಜನರ ಈ ಕುತೂಹಲವೇ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ, ಚೈತನ್ಯಶೀಲ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ ಅನ್ನಬಹುದು.

ಒಳ್ಳೆಯ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಶಕ್ತವಾದ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಉಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ಇಂಥ ನಿರುಕ್ತಿಗಳು ಸ್ವಯಂಸ್ಫೂರ್ತವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮುತ್ತವೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ

ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆ ಮತ್ತು ದೇವಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ಇತರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಹಾಯಾಗಿ ದಿನಕಳೆಯುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ವದ್ದು. ತಮ್ಮ ದೇವಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ಊರಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಪರಿವಲಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಭಕ್ತರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಧನಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೂ ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ವಕಪೋಲಕಲ್ಪಿತ ಕಥೆಗಳು ಬಲಿಷ್ಠ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದವು. ಇಂಥ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿನ 'ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ'ವು ಭಾಷಾವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.^{೧೩} ಹೀಗಾಗಿ, ತೀವ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಫಲವಾಗಿ, ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು 'ಬಲ್ಲಿದ'ರ (the elites) ಕಕ್ಷೆಯ ಹೊರಗೂ ಯೋಗ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣವಿಲ್ಲದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲೂ, 'ಹೊಸತರ ಗೀಳು ಅಥವಾ ಆಧುನಿಕ ಶಿಷ್ಟತೆಯ 'ಫ್ಯಾಷನ್ನು' ತಾನೇತಾನಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ದೇಶೀಯ ಕುಲನಾಮಗಳಂತೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಮಾಜದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಆದರೆ, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ' ತತ್ವವು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ವರ್ಗದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆ (position)ಯನ್ನು ಬದಲಿಸಬಲ್ಲುದೇ ಹೊರತು ಅದರ ರಚನೆ (structure)ಯನ್ನಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಆಕೃತಿಮ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥ ಎರಡರ ಮೇಲೂ ಆಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿದರ್ಶನಗಳೂ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಕುಡುಮ-ಧರ್ಮಸ್ಥಳ, ಅತ್ತೂರು-ಅರ್ಧಪುರ, ಕಾವು-ಸ್ವಾರಾಮ, ಪೀಪಳ್ಳ-ಅಶ್ವತ್ಥಪುರ ಮುಂತಾದವು.^{೧೪}

ಸ್ವಯಂಸ್ಫೂರ್ತವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಹೋಗುವ ಇಂಥ ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ತುಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ರಂಜನೀಯ ಕಥೆಗಳು ಹೇಳುವ ಹೆಸರಿನ ವಿವರಣೆಯ ಯಥಾರ್ಥವಾದುದು ಎಂಬ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುವಂಥ ಪ್ರಮಾದ ನಡೆದೀತು. ಸ್ಥಳನಾಮೈತಿಹ್ಯ ಅಥವಾ ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳು ಅದೆಷ್ಟು ಅಸಂಗತ ಹಾಗೂ ಕೃತಕ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ತುಂಬ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ : ಒಂದು - ಸ್ಥಳನಾಮ ಪ್ರತಿರೂಪ (duplication in placenames). ಒಂದೇ ಹೆಸರಿನ ಸ್ಥಳಗಳು ಹಲವಾರು ಕಡೆ ಇರುವುದನ್ನು 'ಪ್ರತಿರೂಪ' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಈ ಪ್ರತಿರೂಪ ಬಹುವೇಳೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಒಂದು ಸ್ಥಳದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ (ಭೌಗೋಳಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಅಂಶಗಳು) ಇನ್ನೊಂದರ ಅರ್ಥವನ್ನು

ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಭೌಗೋಳಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂಥವು ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳ 'ಡೋಂಗಿತನ' ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಡಿಯುವುದು ಖಂಡಿತ ಅಥವಾ ಇಂಥ ನಿರುಕ್ತಿಗಳು ಸಮಾನ ಹೆಸರಿನ ಎರಡು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದೂ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥಹೀನತೆಯನ್ನೇ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ.

ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳ ಕೃತಕತೆಯನ್ನು ರುಜುವಾತುಪಡಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದಂಶ - ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳನಾಮದ ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ನಿರುಕ್ತಿಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳೊಳಗೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಮಂಗಳೂರು' ಎಂಬುದನ್ನು (i) 'ಮಂಗಳಾ' ಎಂಬ ನಾಥಪಂಥದ ಜೋಗಿಣಿಗೆ, (ii) 'ಮಂಗಳಾ' ದೇವಸ್ಥಾನದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ, (iii) 'ಶುಭ, ಕಲ್ಯಾಣ'ಗಳಿಗೆ ('ಕ್ಷೇಮಪುರ) ಹಾಗೂ (iv) ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರದ ಅನುಸಾರ 'ಮಂಗಲ = ದುರ್ಗ, 'ಸುರಕ್ಷಿತ ಸ್ಥಳ'ಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇವು ಯಾವುದೂ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳಲ್ಲ.

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಡೆಗಣಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಜೀವನ ಧೋರಣೆ, ಅಭಿರುಚಿ, ಮನೋಭಾವಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಇವು ಉಪಯುಕ್ತ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಬಲ್ಲವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಜನಪದದ ಅಂಗವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದಾದರೆ, ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ 'ಮನಶಾಸ್ತ್ರ' (psychology)ವನ್ನು ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಾಗೂ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ತುಳುನಾಡಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಘಟ್ಟದ ಮೇಲಣ ಊರ ಹೆಸರುಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲಿಯ ಹೆಸರುಗಳಿಗೂ ಮಹತ್ವದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಂಶ, ಸ್ಮಾರಕಾಂಶ ಕಡಿಮೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ವ್ಯಕ್ತಿಪೂಜಕರಲ್ಲ ; ಪ್ರಕೃತಿನಿಷ್ಠ ಪರಿಶ್ರಮಶೀಲರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವೂ ಖಚಿತವೂ ಆದ ಆಧಾರವಿದೆ.^{೧೩} ಅಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಕಡಿಮೆ ಅನ್ನಬಹುದು. ಹೀಗಾಗಿ, ತುಳುನಾಡಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಭೌಗೋಳಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು ; ವ್ಯಕ್ತಿ-ದೇವರು ಮುಂತಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹೆಸರುಗಳ ಆವೃತ್ತಿ (frequency) ಘಟ್ಟದ ಮೇಲಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವುದು ಕೂಡ, ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿವೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಏವರಕ್ಕೆ ನೋಡಿ : ವಿಶ್ವನಾಥ ರೆಡ್ಡಿ. ಡ. ಕೇತು - ಕಡವ ಊರ್ಲ ಪೇರು, ಪು. 124-128.
2. ಅಲ್ಲೆ, ಪು. 124
3. Grunough & Others : WORDS AND THEIR - WAY IN ENGLISH SPEECH, Chi. xxiii, ಇತರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹಾಗೂ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ನೋಡಿ : ರೆಡ್ಡಿ. ಪು. 124-128.
4. ಈ ಮೂರೂ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಪರಸ್ಪರಾವಲಂಬಿಗಳು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಕಾರಣ - ಒಂದು ಸ್ಥಳನಾಮರೂಪವು ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದಿರುವುದು.
5. ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪರಿಭಾಷೆಯಾಗಿ - 'unclutured, unsophistic' ಎಂಬಂತೆ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ.
6. ಶಬ್ದ-ಅರ್ಥಗಳು ಜತೆಜತೆಗೇ ಇರುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿದೆ. ಒಂದಿಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ಹಳಗನ್ನಡ ಪದಗಳು ಇಂದು ಖಿಲವಾಗಿರಲು ಕಾರಣ, ಅವುಗಳ ಅರ್ಥ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ದಿನಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯದೇ ಹೋದುದು. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು 'ಗುರುತುಪಟ್ಟಿ'ಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅರ್ಥಹೀನವಾದ ಮೇಲೂ ಹಾಗೆಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿರುವುದು ಹೌದಾದರೂ ಅರ್ಥದ ದುರೂಹತೆ ಶಬ್ದರೂಪದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸದಿರುವಂತಿಲ್ಲ.
7. ಈ ಹೆಸರುಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ನಿರುಕ್ತಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ :
 - (i) CERTAIN IMPORTANT TRENDS IN TOPONYMY OF TULUNADU, Paper presented at the 7th Annual Conference of the DLA, BANGALORE, 1977.
 - (ii) ತುಳುನಾಡಿನ ಮೂರು ರಾಜಧಾನಿಗಳು, ಮಾನವಿಕ ಭಾರತಿ, 1-2.
 - (iii) ಕುಕ್ಕೆ-ಸ್ಥಳನಾಮ ರೂಪ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ಯುಗಪುರುಷ, ಎ. 77.
 - (iv) Some interesting Inscriptional Placenames in S. Kanara, SOUVENIR. Third Annual Conference of the Epigraphical Society of India, 1977.
 - (v) The Topographical, Linguistic And Epigraphical Investigation of place-names in Tulunadu, Journal of the Institute of Indian Studies, 1-1, 1978.
 - (vi) Thines of placenames in Tulunadu, Ibid, 1-2.
8. ನೋಡಿ : ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನ - ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳು. ಕಳೆದ ಫೆಬ್ರವರಿ 16-17ರಂದು (1979) ಮಂಡ್ಯದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಸ್ಥಳನಾಮಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದ ಪ್ರಬಂಧ.
9. ಆಗಲೇ ರೂಢಮೂಲವಾಗಿರುವ ಊರ ಹೆಸರಿನ ಬಾಹ್ಯರೂಪದ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಪನೆಯ ಜಾಲ ಹರಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳ 'ಪೊಟ್ಟಿತನ' ಮನವರಿಕೆಯಾದೀತು ; ಅಲ್ಲದೆ, ಇವೆಲ್ಲಾ ದೇವರಿಂದ ಊರು ನಿರ್ಮಿತವಾಯಿತೆಂಬ, ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಸಂಗತವೂ ತಿರುಗುಮುರುಗೂ ಆದ ಘಟನೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನೂ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳು

೫೧

10. ಬಜಿಪೆಯ ಪೇಟೆಯ ಕೆಳಗೆ ಪ್ರಪಾತದಲ್ಲಿ 'ತೊಟ್ಟಗುರಿ' ಎಂಬ ಸ್ಥಳವಿದೆ. ತೊಟ್ಟಲ ಗಾತ್ರದ ಹೊಂಡ-ತೋಡು. ಈ ಸಾಮ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ, ಈ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ಈ ಹೆಸರಿನ ಸುತ್ತ ಕವಿದುಕೊಂಡ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಥೆ ಹುಟ್ಟಲು ಕಾರಣವೂ ಆಗಿದೆ.

11. ನೇತ್ರಾವತಿ (ನದಿ)ಯನ್ನು ಹೆಣ್ಣೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಅವಳು 'ಇದ್ದಾಳೋ' ಎಂದು ಕರೆದು, 'ಚಾಪೆಹಾಕಿ' 'ಮತ್ತುಮತ್ತೂ' 'ಸಂಭೋಗಿಸುವ'ವರೆಗೂ ಲೈಂಗಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯುಳ್ಳ ಈ ನಿರುಕ್ತಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ತರುಣರ ಅಥವಾ ತೀವ್ರ ಕಾಮುಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಜನರ ಮನಸ್ಸಂತ್ಯಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಅನ್ನಬೇಕು.

12. ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಾಗಿ ಈ ಅರ್ಥ ಆಗುವುದೂ ನಿಜ.

13. ನೋಡಿ : ಸ್ಥಳನಾಮ ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ (ಮಾನವಿಕ ಕರ್ಣಾಟಕ). 6-4.

14. ಹೀಗೆ, ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹಲವಾರು ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ವಿವರಕ್ಕೆ ನೋಡಿ : ಅದೇ.

15. ವಿವರಕ್ಕೆ ನೋಡಿ : Certain Important Trends in Toponymy of Tulunadu. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ : ಹಾಗೂ ತುಳುನಾಡಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು - ಅಧ್ಯಯನ, (ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿದೆ).

* * * * *

೮. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಈಚಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು

ಡಾ|| ಎಚ್. ಎಂ. ಮಹೇಶ್ವರಯ್ಯ

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಈಚೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಜಾನಪದವಿಜ್ಞಾನ, ಮಾನವಸಂಸ್ಕೃತಿವಿಜ್ಞಾನ, ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ ಮುಂತಾದ ಶಾಖೆಗಳ ಅನ್ವಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಬಹುದಾದಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು (೧) ವಸತಿಯ ಸ್ಥಳಗಳು (೨) ನಿರ್ವಸತಿಯ ಸ್ಥಳಗಳು ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿದರೆ, ವಸತಿಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಊರು, ಕೇರಿ, ಬಡಾವಣೆ, ರಸ್ತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ನಿರ್ವಸತಿಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರೆ, ಕಾಲುವೆ, ಹಳ್ಳ, ಸಮುದ್ರ, ಗುಡ್ಡ, ಬೆಟ್ಟ, ಕಾಡು, ಬಯಲು, ನಕ್ಷತ್ರ ಮುಂತಾದವು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಈ ವಿಂಗಡಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಈಚಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಊರಿನ ಹೆಸರುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವರು ಊರಿನ ಒಳ ಹೊರ ವಲಯಗಳಾದ ಕೇರಿ, ಜಮೀನು, ಹಂಕಲು, ಗದ್ದೆ, ಬ್ಯಾಣ (ಹುಲ್ಲುಕಾವಲು) ಕುಮ್ಮಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದರ ಅಧ್ಯಯನ ಸಾಕಷ್ಟು ಹೊಸಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗಳೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಊರಿನ ಒಳವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಳಿಯೂರು (ಹಾಳೂರು), ದೀವ್‌ಗೇರಿ, ಕುರುಬರಗೇರಿ, ಕೊರಮರ್‌ಕೇರಿ, ತಾಂಡಾ (ಲಂಬಾಣಿಗಳು ವಾಸಿಸುವ ಸ್ಥಳ), ಗೌಳಿಗೇರಿ ಮುಂತಾದವುಗಳು; ಕರಡಿಗುಡ್ಡ, ಸಂಗಪ್ಪನಗುಡ್ಡ, ಬೆನಕನ ಗುಡ್ಡ, ಮರಳಹರ, ಜಾಲೀಹರ, ಮತ್ತಹರ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಊರಿನ ಹೆಸರಿನಷ್ಟೇ ಆ ಊರಿನ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ ಒಳಹೊರ ವಲಯಗಳೂ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಊರಿನ ಒಳ ಮತ್ತು ಹೊರ ವಲಯಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವುದರಿಂದ ಕೂಡಲೇ ಅವರು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಒಳಪದರಕ್ಕೆ ಹೊಕ್ಕಾಗ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾಯವಾದ ಎಷ್ಟೋ ಊರುಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಕೇವಲ ಶಾನುಭೋಗರ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವೂ ಕೂಡ ಅಧ್ಯಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಈಚಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಎರಡು ಅಂಶಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ :

೧) ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡಿರುವುದು.

೨) ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಅಥವಾ ಇತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರಣದಿಂದ ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡಿರುವುದು.

ಮೊದಲನೆಯ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ 'ಪ'ಕಾರ 'ಹ'ಕಾರವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡಿರಬಹುದು. ಭಾಷಿಕ ಕಾರಣದಿಂದ ಹೀಗೆ ಆಗಿದೆ. 'ಱ'ಕಾರ 'ರ'ಕಾರ ಸಾದೃಶ್ಯಕ್ಕರ, ಸದೃಶ್ಯಕ್ಕರ ಲೋಪ, ಬಿಂದು ಲೋಪ, ಸ > ಚ, ಸಮರೂಪಧಾರಣೆ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಭಾಷಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾವು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಗಮನಕೊಟ್ಟು ನೋಡಬೇಕಾದುದು ಎರಡನೆಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು.

ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಭಾವ : ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವದಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ನಮ್ಮ ಜನ ಹೇಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ದೇಶೀಯ ಹೆಸರುಗಳು ನಿರ್ನಾಮಗೊಂಡ ದುರಂತವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ದ್ಯಾವರಳ್ಳಿ - ಗ್ರಾಮದೇವತಾಪುರವಾಯಿತು. ಒಜ್ಜರ - ವಜ್ರ, ಮುದುಕುಂಡ್ರ - ವೃದ್ಧಾಭಲಂ. ಈ ಎಲ್ಲ ಬದಲಾವಣೆಗಳೂ ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಅನೇಕ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬಹುದು.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಭಾವ : ಧರ್ಮ ಜನಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದಂತೆ ಭಾಷಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳಾದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮೇಲೂ ಬೀರದೆಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ದೇವರ ಹೆಸರುಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ತಿಲ್ಲೈ ಎನ್ನುವ ಊರು ಚಿದಂಬರಂ ಆಯಿತು. ಕನನೂರು (ಕನಕಮ್ಮನ ಊರು) ಸಿದ್ಧಗೆರೆ, ಅಮರಾವತಿ, ಗುಡಿಗೆರೆ, ದೇವಗಿರಿ, ಬಸವಪುರ, ಪಂಡರಾಪುರ, ರಾಮನಾಥಪುರ ಮುಂತಾದವು.

ಆಂಗ್ಲೀಕರಣ : ಅನೇಕ ಊರುಗಳ ಹೆಸರು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಎನ್. ಕೆ. (ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ) ಎಸ್. ಕೆ. (ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ), ಎಚ್. ಡಿ. ಬನ (ಹುಲಿದೇವರ ಬನ), ಕೆ. ಆರ್. ಪುರಂ (ಕೃಷ್ಣರಾಜಪುರಂ), ಟಿ. ನರಸೀಪುರ (ತಿರಮುಕ್ಕೂಡಲ ನರಸೀಪುರ), ಎ. ಬಿ. ಸೈಟ್ (ಆನೆ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶ).

ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರಣ : ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ಊರಿನ ಹೆಸರು ಹೀನವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಬಿಡಬಹುದು. ಧಾರವಾಡ

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ 'ಹಾದರಗೇರಿ' ಎನ್ನುವ ಊರು 'ಹರನಗಿರಿ' ಆಯ್ತು. ಅದರಿಂದ 'ಪರದಗೇರಿ - ವ್ಯಾಪಾರದ ಊರು' ಎನ್ನುವ ಕನ್ನಡದ ಹೆಸರು ನಾಶವಾಯ್ತು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಊರುಗಳು ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸೂಳೆಕರೆ - ಶಾಂತಿಸಾಗರವಾಯ್ತು.

ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣ : ಅನೇಕ ರಾಜರ, ಸಾಮಂತರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಊರಿಗೆ ಇಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹೈದರ್‌ನಗರ, ಚಾಮರಾಜಪುರ, ಕೃಷ್ಣರಾಜಪುರ. ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ, ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಇತರರ ಹೆಸರುಗಳು ಊರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿವೆ. ಇಂದಿರಾನಗರ, ದೇವರಾಜನಗರ, ಸಂಜಯನಗರ ಮುಂತಾದವು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಜಿಮ್ಮಿ ಕಾರ್ಟರ್ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಆಂಧ್ರದ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ 'ಕಾರ್ಟರ್ ನಗರ'ವಾಯಿತು. ಹಿಂದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದ ಭೌರಿಂಗ್‌ಪೇಟೆ, ಉಚ್ಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರಪೇಟೆ ಆದದ್ದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಕವಿ, ಸಾಹಿತಿ, ಸಿನೇಮಾ ಕಲಾವಿದರ ಹೆಸರುಗಳು ಊರಿಗೆ, ಬಡಾವಣೆಗೆ, ರಸ್ತೆ ಇಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಕಾಳಿದಾಸರಸ್ತೆ, ಕುವೆಂಪು ರಸ್ತೆ, ಗಾಂಧೀನಗರ, ಪಂಥ್‌ನಗರ, ಜಯಂತೀನಗರ, ಭಾರತೀನಗರ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಕೊಡಬಹುದು.

ಡಾ|| ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರು ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಈಗಿನ ಹೆಸರುಗಳ ಆಳಕ್ಕೆ ಹೊಕ್ಕಾಗ ಹಿಂದಿನ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವಂತಹ ಇತಿಹಾಸಗಳಾಗಲಿ, ಕತೆಗಳಾಗಲಿ ದೊರೆಯದೆ ತೀರ ಲಘುವಾದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಿಡುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿನೇಮಾ ಪ್ರಪಂಚದ ಅನೇಕ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಅಣ್ಣಾನಗರಗಳು ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳಲ್ಲೂ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಅನೇಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮನೆಗಳು, ರಸ್ತೆ, ಬಡಾವಣೆ, ಕೆರೆ, ಕಾಲುವೆ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆಡುವುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಂತೂ ಸಮಗ್ರವಾದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

೯. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು

ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ

ಮಂಡ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ೦೧-೦೨-೧೯೩೯ರಿಂದ ಈ ಜಿಲ್ಲೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಜನವಸತಿ ಇತ್ತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಜಾಸ್ತಿ. ಇದೂ ಕೂಡ ಪ್ರಾಚೀನ ಜನಾಂಗವೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಒಕ್ಕಲಿಗ ಭೂಮಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಏಳನೇ ದಿನಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿದನಂತೆ ! ಅಷ್ಟೆಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಈ ಜನಾಂಗ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಕಸುಬು ಬೇಸಾಯ. ಈಗ ಇದು 'ಬತ್ತದ ಕಣಜ'ವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಇದು 'ರಾಗಿಯ ಕಣಜ'ವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿಯ ರಾಗಿ ಹಿಂದೆ ದೇಶದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಿಗೂ ರವಾನೆಯಾಗಿರುವ ಉದಾಹರಣೆ ಇದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ರಾಗಿ ರಫ್ತಾಗಿದ್ದರೆ, ಬಹುಶಃ ಅದು ಮಂಡ್ಯದ ರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿರಬಹುದು ! ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಬರಡಾಗಿತ್ತು. ಹದಿನಾರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಏಳು ವರ್ಷ ಮಳೆ ಬೆಳೆಯಿಲ್ಲದೆ ತೀವ್ರವಾದ ಕ್ಷಾಮ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದು 'ಸುಣ್ಣದಕ್ಕೆ ಬರ' ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಆಗ ಜನ ಬಿದಿರಕ್ಕೆ, ಕತ್ತಾಳೆ ಗಡ್ಡೆ ತಿಂದು ದಿನ ತಳ್ಳಿದರಂತೆ. ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ 'ಬರ'ಗಳಿಗೂ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ. ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಮಳೆ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಬದುಕುವ ಜನರಿಗೆ ಈ ಪಾಡು ಅನಿವಾರ್ಯ.

ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ನೈಸ್ ಶಿಲಾ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಭೂಗರ್ಭ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಡೀ ಭೂಪ್ರದೇಶ ಶಿಲಾ ಪದರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆಯಂತೆ. 'ಮಂಡ್ಯ' ಹೆಸರಿನ ಬಗೆಗೆ ಹಲವು ಸ್ಥಳ ಪುರಾಣಗಳು, ಜನಪದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ: ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹುರುಳಿಲ್ಲ.

ಮಂಟಿ, ಮಂಟಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಮಂಟಿ, ಕಲ್ಲು ಮಂಟಿ ಎಂದರೆ ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಮಂಟಿ, ಮಂಟಿ ಎಂದರೆ ಕಲ್ಲುಮಿಶ್ರವಾದ ಎತ್ತರವಾದ ಬರಡು ಪ್ರದೇಶ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. 'ಮಂಟೀಲಿ ಏನು ಕಡಿದು ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಾನು' ಎಂದು ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದುಂಟು. 'ಅಯ್ಯೋ ನಿನ್ನಟ್ಟಿ ಮಂಟಿ ಆಗೋಗ' ಎಂಬ ಬೈಗುಳವೂ ಉಂಟು. 'ಹಾಳಾಗು', 'ನಿಷ್ಟಯೋಜಕವಾಗು', 'ಫಲಹೀನವಾಗು' ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಂಡಿಯ, ಮಂಟಿಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಶಾಸನೋಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಮಂಟಿ (ಕಲ್ಲು ಅಥವಾ ಬರಡು) ಪ್ರದೇಶವಾದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ 'ಮಂಡ್ಯ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದು.

ರಾಗಿಯ ಹಲವು ತಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬುಂಡ್ ರಾಗಿ (ಬುಂಡುರಾಗಿ, ಬುಂಡೆರಾಗಿ) ಒಂದು. ಅಂದರೆ, ತಲೆಯ ಬುಂಡೆ (ಮಂಡೆ)ಯಂತೆ ಗುಂಡಗೆ ತೆನೆಬಿಡುವ ರಾಗಿ. ಈ ರಾಗಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಒರಿಸ್ಸಾದಲ್ಲಿ ರಾಗಿಗೆ 'ಮಂಡಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆಯಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಂಡಿ (ಮಂಡೆ) ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದರಿಂದ 'ಮಂಡ್ಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದೇ?

'ಮಂಡ್ಯ' ಹೆಸರಿನ ಬಗೆಗೆ ಈವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳಪುರಾಣ, ಐತಿಹ್ಯ, ಶಾಸನಾಧಾರಗಳಿಂದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು:

ಮಂಡೇವೇಮ (ಅಗ್ರಹಾರ) > ಮಂಡ್ಯ

ಮಂಡ್ಯಂ (ಅಗ್ರಹಾರ) > ಮಂಡ್ಯ

ಮಾಂಡವ್ಯ (ಮಾಂಡವಿಯ) > ಮಂಡ್ಯ

ಮಂಡಲ > ಮಂಡ್ಯ

ಮಡೆ (ಗದ್ದೆ) + ಕೆಯ್ (ಹೊಲ, ಗದ್ದೆ) > ಮಡಕಯ್ > ಮಂಡ್ಯ

ಕಯ್ > ಮಂಡ್ಯ

ಮಂಟಿ > ಮಂಡ್ಯ

ಮಂಠೆಯ > ಮಂಡ್ಯ

ಮಂಟಯ > ಮಂಡ್ಯ

ಮಂಡಿಯ > ಮಂಡ್ಯ

ಮಂಟಿ (ಕಲ್ಲು ಭೂಮಿ) > ಮಂಡ್ಯ

ಮಂಡೆ (=ಮಂಡಿ=ರಾಗಿ) > ಮಂಡ್ಯ

ಮಂಡೆ+ಯ = ಮಂಡ್ಯ.

ಕಲ್ಲು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಎತ್ತರವಾದ ಭೂಪ್ರದೇಶ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಮಂಡ್ಯ' ಶಬ್ದ ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ರಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಶಿಲಾವಾಚಕ ಹಾಗೂ ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಎರಡೂ ಉಹಗಳ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಶಬ್ದದ ಕೊನೆಯ 'ಯ' ಅಕ್ಷರ ಏನನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಇದು ಯಾವುದೋ ಶಬ್ದದ ಸವೆದ ರೂಪವಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡ್ಯ

ಶಬ್ದವನ್ನು ಸ್ಥಳನಾಮ ವರ್ಗೀಕರಣದ ಯಾವ ಗುಂಪಿಗೂ ಸೇರಿಸಲು ಆಗದೆ ಸಂಕೀರ್ಣ ವರ್ಗೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಮಂಡ್ಯ'ಕ್ಕೆ 'ಕೃಷ್ಣರಾಯಪುರ' ಎಂಬ ಮರುನಾಮಕರಣ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಹೆಸರು ಊರ್ಜಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ 'ಶಿಷ್ಟಪದ' ಎಂಬುದು 'ಜನಪದ'ದ ಮೇಲೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣಕ್ಕೆ ಮಣಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಜನರು ಇಟ್ಟ ಹೆಸರನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ.

ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಏಳು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವೂ ಒಂದು. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೂರ ನಲವತ್ತು ಗ್ರಾಮಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅರಕೆರೆ, ಕುರುಬರ ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ, ಬೆಳಗೊಳ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಹೋಬಳಿಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಹೋಬಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರಕೆರೆ ಹೋಬಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಳ್ಳಿಗಳು ಸೇರಿವೆ. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಡಮೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಿವೆ. ೧೯೭೦ರ ದಶಕದ ಅಂದಾಜಿನಂತೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ತೊಂಬತ್ತೇಳು ಹಳ್ಳಿಗಳಿದ್ದವು. ಈಗ ೧೪೦ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಈಗಿರುವ ವಿವಿಧ ಚುನಾವಣೆಯ ಮತದಾರರಪಟ್ಟಿಯ ಮಾಹಿತಿಯಂತೆ ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಚಿಕ್ಕಹಳ್ಳಿಗಳು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ನಿರ್ವಸತಿ (ಬೇಚರಾಕ್) ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ಒಂದೆರಡು ಹಳ್ಳಿಗಳು ಕೆಲವು ಕಾಲ ನಿರ್ವಸತಿ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಮಾಹಿತಿ ಪ್ರಕಾರ ಅರಕೆರೆ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ೬೫, ಕುರುಬರ ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ೩೨, ಬೆಳಗೊಳ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ೨೬, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ೧೭ ಹಳ್ಳಿಗಳಿವೆ. ಒಂದೇ ಊರಿಗೆ ಎರಡು ಹೆಸರು ಇರುವುದೂ ಉಂಟು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಚಿಕ್ಕಂಕನಹಳ್ಳಿಗೆ ಕೆಂಪಯ್ಯನ ಹುಂಡಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಊರುಗಳು ಒಂದರೊಳಗೊಂದು ಸೇರಿಹೋಗಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಎರಡು ಊರುಗಳಿದ್ದರೂ ಒಂದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುವ ರೂಢಿಯೂ ಇದೆ. ಕಪನಕನಕೊಪ್ಪಲು ಎಂಬುದು ದರಸಗುಪ್ಪೆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿಹೋಗಿದೆ. ಮಿಣಚಿ ಬೋರನ ಕೊಪ್ಪಲು ಗ್ರಾಮ ಬಾಬೂರಾಯನ ಕೊಪ್ಪಲು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಹನುಮಂತ ನಗರವೆಂಬ ಹೊಸ ಬಡಾವಣೆ ಬಲ್ಲೇನಹಳ್ಳಿಗೆ ಸೇರಿದೆ.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿ, ಕೊಪ್ಪಲು, ಪುರ, ಕೆರೆ, ಹುಂಡಿ, ಗ್ರಾಮ, ಊರು, ಕುಪ್ಪೆ, ಪಾಳ್ಯ, ವಾಡಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವ ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಹೆಚ್ಚು. ಗಾಲ, ಆಳು, ತೊರೆ, ನಗರ, ಕುರ, ಮಂಟಿ, ಗೂಡು,

ಮನೆ, ಫೈಲ್, ಕಾವಲ್, ಘಟ್ಟ, ಕೊಳ, ಉಕ್ಕಡ, ಬಡಾವಣೆ, ದಡ, ಸಾಗರ, ಪಟ್ಟಣ, ಅಗ್ರಹಾರ, ವಾಹಿನಿ, ಛತ್ರ, ಕಾಲನಿ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸ್ಥಳಗಳೂ ಇವೆ.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಿವಿಧ ಊರುಗಳ ಹೆಸರು ಹೀಗಿವೆ: **ಹಳ್ಳಿಗಳು:** ಹಂಗರಹಳ್ಳಿ, ಚಿನ್ನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ, ಗೆಂಡೆ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ, ಮಾಡರಹಳ್ಳಿ, ಬಿದರಹಳ್ಳಿ, ಚನ್ನಹಳ್ಳಿ, ಚಿಕ್ಕಂಕನಹಳ್ಳಿ (ಕೆಂಪಯ್ಯನ ಹುಂಡಿ), ಬೊಂತಗನಹಳ್ಳಿ, ಸುಗ್ಗನಹಳ್ಳಿ, ಹುರಳಿಕ್ಯಾತನಹಳ್ಳಿ, ಜಕ್ಕನಹಳ್ಳಿ, ಹುಣಸನಹಳ್ಳಿ, ಚೊಟ್ಟನಹಳ್ಳಿ, ಪೀಹಳ್ಳಿ, ಆಲದಹಳ್ಳಿ, ಮೊಳ್ಳೇನಹಳ್ಳಿ, ಗರಕಹಳ್ಳಿ, ದಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ (ಬೇಚರಾಕ್), ಚಿಕ್ಕ ಹಾರೋಹಳ್ಳಿ, ದೊಡ್ಡಹಾರೋಹಳ್ಳಿ, ಪರಮಾಂಡಹಳ್ಳಿ (ಪರಮುಂದಹಳ್ಳಿ) (ಬೆ), ಬನ್ನಹಳ್ಳಿ, ಬೆಟ್ಟಹಳ್ಳಿ, ರೆಟ್ಟಹಳ್ಳಿ(ಬೆ), ಗಾಮನ ಹಳ್ಳಿ, ಮಾರಸಿಂಗನಹಳ್ಳಿ, ವಡಿಯಾಂಡಹಳ್ಳಿ, ಚಿನ್ನೇನಹಳ್ಳಿ, ಗೌಡಹಳ್ಳಿ, ಕಾಳೇನಹಳ್ಳಿ, ಕುರುಬರ ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ (ಕೆ. ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ), ಎಂ. ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ, ಬಲ್ಲೇನಹಳ್ಳಿ, ಹೊಸಹಳ್ಳಿ, ಮೊಗರಹಳ್ಳಿ, ಹನಗನಹಳ್ಳಿ (ಅನಗನಹಳ್ಳಿ) (ಬೆ), ಪಾಲಹಳ್ಳಿ, ನಗುವನ ಹಳ್ಳಿ, ಹೊಂಗಳ್ಳಿ, ತಂಡಸಹಳ್ಳಿ, ಅವ್ವೇರಹಳ್ಳಿ, ಕಾಳೇನಹಳ್ಳಿ, ಗೌಡಹಳ್ಳಿ, ಚೋಟನಹಳ್ಳಿ, ಜಕ್ಕನಹಳ್ಳಿ, ನಾಗೂನಹಳ್ಳಿ (ನಾಗನಹಳ್ಳಿ), ಬೊಂತಗನಹಳ್ಳಿ, ಮಲ್ಲೇನಹಳ್ಳಿ, ಮೊಗರದ ಹಳ್ಳಿ (ಮೊಗರವಳ್ಳಿ), ಎಂ. ಸೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ (ಮುತಲಮನ ಸೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ), ಹುರುಳಿಕ್ಯಾತನಹಳ್ಳಿ, ಹೊಸಹಳ್ಳಿ.

ಕೊಪ್ಪಲುಗಳು : ಮಂಡ್ಯ ಕೊಪ್ಪಲು, ಕಳ್ಳಿ ಕೊಪ್ಪಲು (ಬೆ), ಚಿಂದೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಕೊರಮೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲು, ದೇವರಗುಡ್ಡನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಎಂ. ಕೆ. ಕೊಪ್ಪಲು, ಶಾಂತಿಕೊಪ್ಪಲು, ಚಿಂದಗಿರಿ ಕೊಪ್ಪಲು, ಕೆಂಪೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಮಾಕನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಮಲ್ಲೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲು, ನೀಲನ ಕೊಪ್ಪಲು ಕೆಂಗಾರ್ ಕೊಪ್ಪಲು, ಅಚ್ಚಪ್ಪನ ಕೊಪ್ಪಲು, ದೊಡ್ಡೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಬಾಬುಠಾಯನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಮಿಣಚಿ ಬೋರನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಹೊಲೇರ ಕೊಪ್ಪಲು, ಓಹಿಂದಗೆರೆ ಕೊಪ್ಪಲು, ಕಲ್ಲುಕೊಪ್ಪಲು ಬಿ (ಕಲಿಕೊಪ್ಪಲು), ಚಿಂದಗಿರಿಕೊಪ್ಪಲು, ತಿರುಕೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲು (ಶಾಂತಿ ಕೊಪ್ಪಲು), ಅಚ್ಚಪ್ಪನ ಕೊಪ್ಪಲು.

ಪುರಗಳು : ಬಸವನಪುರ, ಹಂಪಾಪುರ, ಬಸ್ತಿಪುರ, ಶ್ರೀರಾಂಪುರ, ವಿಠಲಾಪುರ, ಕೋಡಿಶೆಟ್ಟಿಪುರ, ರಾಂಪುರ, ಮಜ್ಜೆಗೆಪುರ, ಪುರ (ಬೆ), ಕೆಂಪಲಿಂಗನಪುರ, ಕೆಂಪಲಿಂಗಾಪುರ (ಬೆ), ಬ್ರಹ್ಮಾಪುರ (ಬಡಾವಣೆ), ಮೇಳಾಪುರ, ಮಹದೇವಪುರ (ಮಾದರಹಳ್ಳಿ), ತರೀಪುರ, ಕರಿಪುರ, ರಾಮಪುರ, ಸಿದ್ದಾಪುರ, ನಡುಕಲ್ಪಪುರ.

ಕೆರೆಗಳು : ಚನ್ನಕೆರೆ, ಹುಂಜನಕೆರೆ, ಕಾಲಕೆರೆ, ನೇರಲಕೆರೆ, ಬಳ್ಳಿಕೆರೆ, ಅರಕೆರೆ, ಹುಲಿಕೆರೆ.

ಹುಂಡಿಗಳು.: ಮಣಿಗೌಡನ ಹುಂಡಿ, ಹೆಬ್ಬಾಡಿ ಹುಂಡಿ, ಕೊಕ್ಕರೆ ಹುಂಡಿ, ನಾಗಯ್ಯನ ಹುಂಡಿ.

ಗ್ರಾಮಗಳು : ಹೆಬ್ಬಾಡಿ ಗ್ರಾಮ, ಬಲಮುರಿ ಗ್ರಾಮ, ಎಡತಿಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ, ರಂಗನತಿಟ್ಟು ಗ್ರಾಮ, ಇಂದಿರಾನಗರ ಗ್ರಾಮ.

ಊರುಗಳು : ಗಣಂಗೂರು, ಟಿ. ಎಂ. ಹೊಸೂರು (ತಿಟ್ಟು ಮೇಲಣ ಹೊಸೂರು), ಕಿರಂಗೂರು, ಹೊಸ ಆನಂದೂರು, ಹೊಸೂರು.

ಕುಪ್ಪೆಗಳು : ಸಬ್ಬನ ಕುಪ್ಪೆ, ಕೂಡಲಕುಪ್ಪೆ, ದರಸಿಗುಪ್ಪೆ, ಜಕ್ಕನಕುಪ್ಪೆ (ಬೆ), ಬೀಜನ ಕುಪ್ಪೆ (ಅಸ್ತಿ).

ಪಾಳ್ಯಗಳು : ಚಿಕ್ಕಪಾಳ್ಯ, ದೊಡ್ಡಪಾಳ್ಯ, ದುಗ್ಗೇ ಮಾರನ ಪಾಳ್ಯ, ಲಾಳಿಪಾಳ್ಯ.

ವಾಡಿಗಳು : ತಡಗವಾಡಿ, ಬೆಳವಾಡಿ, ಹೊಸುಂಡವಾಡಿ.

ಗಾಲಗಳು : ಮರಲಗಾಲ, ಗೊಬ್ಬರಗಾಲ, ಚಂದಗಾಲ, ಕೊಡಿಯಾಲ.

ಇತರೆ : ಕಡತನಾಳು, ಮುಂಡುಗುದೊರೆ, ಹನುಮಂತನಗರ, ಕಾರೆಕುರ, ಒಡ್ಡರಮಂಟಿ, ಕರಿಮಂಟಿ, ಆಲಗೂಡು, ಆಲಗೂಡು ಕಾವಲ್ (ಬೆ), ಮದ್ದೂರು ಪೈಲ್, ಪಂಚಲಾಬೋಯಿ ಪೈಲ್, ಹೊಂಗಳ್ಳಿ ಅಸ್ತಿ ಗ್ಯಾಂಗ್ ಪೈಲ್, ತಲಕಾಡು ಪೈಲ್, ನೆಲಮನೆ, ನಾಗರಘಟ ಕಾವಲ್ (ಬೆ), ಕರೀಘಟ್ಟ, ಬೆಳಗೊಳ, ಕೆ. ಆರ್. ಸಾಗರ, ಅಲ್ಲಾಪಟ್ಟಣ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ, ಬೊಮ್ಮೂರು ಅಗ್ರಹಾರ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಗ್ರಹಾರ, ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿನಿ, ನಂದಲ್‌ಕೋಟೆ ಛತ್ರ, ವೆಲ್ಲೆಸ್ತಿ ಬ್ರಿಡ್ಜ್ ಕಾಲನಿ, ಗಂಜಾಂ.

ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಬಗೆಗೆ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದೆ.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆಯೆಂದು ಸಂಶೋಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶ ಸಮತಟ್ಟಾದ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಬೆಟ್ಟಗಳಿವೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನದಿಗಳಿವೆ. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ದೇವಾಲಯಗಳ ಊರು. ಪುರಾಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕ್ಷೇತ್ರ. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸ್ಥಳ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸ್ಥಳ ಪುರಾಣ, ಐತಿಹ್ಯ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಗಂಗರಸರ ದಂಡನಾಯಕ ತಿರುಮಲಯ್ಯ ಪ್ರ. ವ. ೮೯೪ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನ ವಿಗ್ರಹ ಕೆತ್ತನೆ ಮಾಡಿಸಿ, ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಶ್ರೀರಂಗಪುರವೆಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ

ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಗ್ರಾಮೀಣರು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಣ್ಣಿನ ಅಥವಾ ಕಲ್ಲಿನ ಚಿಕ್ಕ ರಂಗನಾಥನ ವಿಗ್ರಹ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಊರು ದೊಡ್ಡದಾದುದರಿಂದ 'ಪಟ್ಟಣ' ನಾಮ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ರಂಗ ಅಥವಾ ಶ್ರೀರಂಗ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹೆಸರುಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರ. ವ. ೧೧೨೦ರಲ್ಲಿ ಉದಯಾದಿತ್ಯ ಎಂಬ ದೊರೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಇದೆ. ಬಹುಶಃ ಇದು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಅಥವಾ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಿರಬಹುದು.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಐತಿಹ್ಯಗಳ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಾಹಿತಿಗಳ ಕಣಜ. ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಖಾರದ ಬದನೆಕಾಯಿ ಎಂಬ ಖಾವ್ಯವನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ದೇವುಡು ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಗೌತಮ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಆದಿರಂಗ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಶ್ರೀರಂಗಪುರ, 'ತಿರುವರಂಗ ನಾರಾಯಣ ಚತುರ್ವೇದಿ ಮಂಗಲ' ಎಂಬ ನಾಮಕರಣ ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಮರೆಯಾಗಿ 'ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನರಿಗೆ 'ಪಟ್ಟಣ' ಎಂದರೆ 'ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ' ಎಂದೇ ಹೆಸರು. ಶ್ರೀರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯದಿಂದ ಊರಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು. ದೈವವಾಚಕ ಶಬ್ದ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ 'ರಂಗ' ಶಬ್ದ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಶೈವ ಪರಿಸರವಿದ್ದರೂ ವೈಷ್ಣವ ಪರಿಸರ ಹೆಚ್ಚು. ಕಾವೇರಿ ನದಿ ಈ 'ಪಟ್ಟಣ'ವನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದಿದೆ. ಆಂಗ್ಲರು ತಮ್ಮ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಊರನ್ನು 'ಸಿರಂಗಪಟಾಮ್' ಎಂದು ಕರೆದರು. ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ಮರೆಯಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ಎಂಟುನೂರು ಎಕರೆ ನೀರಾವರಿ ಜಮೀನು ಇದೆ. ಇದು 'ರಂಗನಾಥ ಬಯಲು' ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಹಳ್ಳಿಗರು ಇದನ್ನು 'ಗದ್ದೆಬೈಲು' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಬತ್ತ ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರದೇಶ ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದೊಂದೇ. ಒಣಗಾಡಿನ ರೈತರು, ಬತ್ತದ ಕುಯಿಲಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ದುಡಿದು, ಹಣಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಬತ್ತ ಪಡೆದು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಅನ್ನ ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಒಣಗಾಡಿನ ಜನರಲ್ಲಿ 'ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಹಿಟ್ಟು, ಬಾಯಿ ತುಂಬ ಅನ್ನ' ಎಂಬ ಗಾದೆ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆಯ ಒಳಗೆ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಅರಮನೆ ಲಾಲ್ ಮಹಲ್ (ಕೆಂಪು ಮಹಲ್) ಇತ್ತು. ಇದು ಮೈಸೂರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶವಾಯಿತು. ಈಗ ಹೆಸರಷ್ಟೇ ಉಳಿದಿದೆ.

ಈ ಅರಮನೆಗೂ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೂ ರಹಸ್ಯವಾದ ಸುರಂಗಮಾರ್ಗ ಇತ್ತು. ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಟಂಕಸಾಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ 'ಟಿಪ್ಪು ರಂಗನಾಥನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ, ದೇವರು ಆಗಾಗ ಟಿಪ್ಪುವನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ರಾತ್ರಿಯ ಹೊತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ರಂಗನಾಥನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ' ಎಂದು ಕತೆಗಳು ಹರಡಿದ್ದವು. ಟಂಕಸಾಲೆಯ ವಿಷಯ ಟಿಪ್ಪುವಿಗೆ, ಅವನ ಆತ್ಮೀಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದಿತ್ತು.

ಟಿಪ್ಪು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಜುಮ್ಮಾ ಮಸೀದಿ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಮಿನಾರುಗಳು ಈಗಲೂ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ.

ರಂಗನತಿಟ್ಟು ದೈವವಾಚಕ ಶಬ್ದ. ಶಿಲಾವಾಚಕದ ಅಂಶವೂ ಇದೆ. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಮೇಲುಗಡೆ ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ 'ರಂಗನತಿಟ್ಟು' ಎಂಬ ಸುಂದರ ಪ್ರಕೃತಿ ತಾಣವಿದೆ. ಇದು ಹಳೆ ಶಿಲಾಯುಗದ ನೆಲೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಚಂದಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥ ಸ್ವಾಮಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಂಚಿನ ತೇರಿನ ಮೇಲೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ ! ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೇ ಎಂಬಂತೆ ದೊಡ್ಡ ದ್ವೀಪದ ಹಾಸುಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕಂಚಿನ ತೇರಿನ ರಥದ ಚಕ್ರದ ಗುರುತನ್ನು ಕೆತ್ತಿದೆ. ರಂಗನಾಥ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ರಂಗನತಿಟ್ಟು ಎಂದು ಹೆಸರು. ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನ ಪರಿಸರದ ತಿಟ್ಟಾದುದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ರೋಚಕವಾದ ಜನಪದ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ರಂಗನತಿಟ್ಟು 'ಮಡು'ವನ್ನು ಹಳ್ಳಿಗರು 'ಬೊಮ್ಮನಮಡು' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದೈವವಾಚಕ ಮತ್ತು ಜಲವಾಚಕ ಎರಡು ಅಂಶಗಳೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಬಳಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿ ಎರಡು ಕವಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಕವಲು ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ 'ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿನಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಶಬ್ದದ ಪೂರ್ವ ಘಟಕ ದಿಕ್ಕನ್ನೂ ಉತ್ತರ ಘಟಕ ನೀರನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಸ್ತಿ ವಿಸರ್ಜನೆ, ಪಿತೃತರ್ಪಣ ಮೊದಲಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಜನರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಪಶ್ಚಿಮ ವಾಹಿನಿಯ ಹತ್ತಿರ 'ಬಂಗಾರ ದೊಡ್ಡಿ ನಾಲೆ' ಇದೆ. ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕ ಶಬ್ದ. ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರ ಹೆಂಡತಿಯೊಬ್ಬಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿರುವ ಕಾಲುವೆ. ದೊಡ್ಡಮ್ಮ ಸಂಗೀತ ನೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತಳಾಗಿದ್ದಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ದಡದ ಒಂದು ಊರು. ಕನ್ನೇಗೌಡ ಎಂಬುವವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಹಳ್ಳಿ. 'ಕನ್ನಗೌಡವಾಡಿ' ಎಂಬುದು 'ಕನ್ನಂಬಾಡಿ' ಆಗಿದೆ. ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕ ಶಬ್ದ. ಕನ್ನೇಗೌಡನ ಸಮಾಧಿಯ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಗೌಡೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕ್ರಮೇಣ 'ಕಣ್ಣೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ' ಎಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಈ ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಹತ್ತಿರವೇ 'ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಕಟ್ಟೆ' ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ರಾಜರ್ಷಿ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಹತ್ತು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿದರು. 'ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಕಟ್ಟೆ' ಈಗ 'ಕೃಷ್ಣರಾಜಸಾಗರ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಅಣೆಕಟ್ಟೆಯ ಕೆಳಗೆ ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತವಾದ 'ಬೃಂದಾವನ' ಉದ್ಯಾನವಿದೆ.

ಕಾವೇರಿ ನದಿ ತನ್ನ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಲಭಾಗಕ್ಕೆ ಮುರಿದು ಮುಂದೆ ಹರಿಯುವುದರಿಂದ 'ಬಲಮುರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಜಲವಾಚಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಲಕ್ಷಣ ಕಾರಣ. ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ನಾಮಕರಣ. ರೂಪಕ ಪದದಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಬಲಮುರಿ ಅಣೆಕಟ್ಟೆ' ಇದ್ದು ವಿರಜಾನದಿ ಕಾಲುವೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಕವಿಗಳಿಗೆ, ಚಲನಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಪಕರಿಗೆ ಇದು ಆಕರ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ 'ಬಲಂಬರಿ', 'ಬಲಂಬುತೀರ್ಥ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ಹೆಸರು ಬಳಕೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. 'ಬಲಮುರಿಗೂ' ಮುಲಮುರಿ ಶಂಖಕ್ಕೂ ಸೌಂದರ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಏನೋ ಸಂಬಂಧ ಇರುವಂತಿದೆ.

ಗಂಜಾಂ ಅಪ್ಪಟ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ವಾಸಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ಊರು. ಇದರ ಕರ್ತೃ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ. ಗಂಜೀಫಾ ಕಲೆಗೆ ಇದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಈ ಊರಿಗೆ 'ಗಂಜಾಂ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ರೇಷ್ಮೆ ನೇಯ್ಗೆಗೂ ಹೆಸರಾದ ಗಂಜಾಂ ಸಂಗಮದ ಬಳಿ ಇದೆ. ಪಟ್ಟಣ ಕೋಟೆ ಗಂಜಾಂ ಪೇಟೆ ಎಂಬ ಗಾದೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಗಂಜಾಂ ಮೂಲತಃ ಅನಿಮಿಷಾಂಬ ದೇವತೆಯ ಪ್ರದೇಶ. ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ನೆಲೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಂಪಿಯಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತರೆಂದೂ ಅವರ ಮನೆದೇವತೆ ಅನಿಮಿಷಾಂಬ ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನವಾಬ್ ಹೈದರಲಿಖಾನ್ ಅಥವಾ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪೇಟೆ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಗಂಜಾಂ ಎಂದು ಹೆಸರಿಡಲಾಯಿತಂತೆ. ಗಂಜಾಂ ಎಂದರೆ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಸ್ಥಳ

ಅಥವಾ ಪೇಟೆ. ಗಂಜೀಫಾ ಕಲೆಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಊರು. ಗಂಜೀಫಾ ಕಲೆಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದುದರಿಂದಲೂ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾದ ಪೇಟೆಯುದರಿಂದಲೂ ಈ ನೆಲೆಗೆ ಗಂಜಾಂ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಬೆಳಗೊಳ ಹೋಬಳಿ ಕೇಂದ್ರ. ಜಲವಾಚನ ಶಬ್ದ. 'ಕೊಳ'ದಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು 'ಬಳಗುಳ' ಎಂದು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ವಳೈಕುಳಂ' ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಈ ಊರಿಗೆ 'ಪೋಸಳದೇವ ಚತುರ್ವೇದಿ ಮಂಗಲ' ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ. 'ಧವಳ ತಟಾಕ'ವೆಂದು ಶಿಷ್ಯರು ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೂ ಮೂಲ ಹೆಸರೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಕರಿಘಟ್ಟ ಹುಲಿಕೆರೆ ಬೆಟ್ಟದ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪ್ರದೇಶ. ಕಪ್ಪು ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬೆಟ್ಟ. ಶಿಲಾವಾಚಕ ಘಟಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಆನೆಗಳಿದ್ದ ಬೆಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶವೆಂದೂ ಅರ್ಥೈಸಬಹುದು. ಈಗ ಆನೆಗಳಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳವೂ ಆಗಿದೆ. ಆಂಗ್ಲರು ಕರಿಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಫಿರಂಗಿಯಿಂದ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆಗೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರಂತೆ. ಇಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ನಿಕ್ಷೇಪವಿದೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪೀಹಳ್ಳಿ, ಚಿಕ್ಕಗ್ರಾಮ. ಇಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಿಗರು, ಹೊಲೆಯರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಭೂವಾಚಕ ಶಬ್ದವಾದ ಪೀಹಳ್ಳಿಯ ಮೂಲರೂಪ ಹುಡುಕುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾದ ಪೂರ್ವಪದ ಸವೆದುಹೋಗಿದೆ. ಪೀ ಅಂದರೆ ಮಲ, ಅಮೇಧ್ಯ ಇದರಿಂದ ಹೆಸರಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಊರುಗಳ ಹತ್ತಿರವೂ ತಿಪ್ಪೇಗುಂಡಿ, ಹೇಸಿಗೆ ಇದ್ದದ್ದೇ. ಪೀಪಿ ಊರುವವರ ಊರು ಪೀಹಳ್ಳಿ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಥನೆ ಇಲ್ಲ. ಹೊಲಗೇರಿಯವರು ಮದುವೆ ಮುಂಜಿಗಳಲ್ಲಿ ಓಲಗ ನುಡಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ. ಅದೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ.

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಖ್ಯಾತ ಕಳ್ಳನೊಬ್ಬನನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅವನ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಆಗಿನ ಅಮಲ್ದಾರರು 'ಅಚ್ಚಾ, ಪೀಹಳ್ಳಿ, ಚಿಕ್ಕ ಮೈಸೂರು' ಎಂದು ಪೀಹಳ್ಳಿಯವರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರಂತೆ. ಆದರೆ ಮೈಸೂರಿಗೂ ಪೀಹಳ್ಳಿಗೂ ಯಾವ ಹೋಲಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಹಿಂದೆ ಪೀಹಳ್ಳಿಗೆ 'ಬ್ಯಾಟರಾಯಪುರ' ಎಂದು ಹೆಸರಿತ್ತಂತೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಎಂಬಂತೆ ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ 'ಬೇಟರಾಯಸ್ವಾಮಿ'ಯ ದೇವಸ್ಥಾನ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಹೆಸರು ಮರೆಯಾದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.

ಪೀಹಳ್ಳಿ ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿದೆ. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ 'ಕೊಡಿಯಾಲದ ಬೋರೆ', 'ಕಳ್ಳೋಣಿ ಬೋರೆ' ಇವೆ. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಊರಿನ ಪ್ರದೇಶ ಕೆಸರಾಗುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಇದೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ, ಕೆಸರು ಮಣ್ಣಿನ ಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪೀಹಳ್ಳಿ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ.

ತಿಳಿದು ಬರುವ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಈ ಊರಿನ ಹೆಸರಿನ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಹೀಗೆ ಆಲೋಚಿಸಬಹುದು:

ಪೀ + ಹಳ್ಳಿ > ಪೀಯಳ್ಳಿ > ಪೀಹಳ್ಳಿ
 ಪೀಯ + ಹಳ್ಳಿ > ಪೀಯಳ್ಳಿ > ಪೀಹಳ್ಳಿ
 ಪೀಪಿ + ಹಳ್ಳಿ > ಪೀಪಿ ಹಳ್ಳಿ > ಪೀಹಳ್ಳಿ
 ಪೀಪ + ಹಳ್ಳಿ > ಪೀಪಳ್ಳಿ > ಪೀಹಳ್ಳಿ.

ಪೀಹಳ್ಳಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ನಾಲೆಯ ಕೆಳಗಿದೆ. ಪೂರ್ವ, ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಕೆಲವರು ಕಾಲುವೆಯ ಮೇಲ್ದಂಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ 'ಹೊಸ ಪೀಹಳ್ಳಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು ರೂಢಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. 'ಗೂಬೆ ಬೋರೆ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಿಂದೆ ಮರಗಳು ಜಾಸ್ತಿಯಿದ್ದು ಗೂಬೆಗಳು ಗುಂಪಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಪೀಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ 'ಕಳ್ಳೋಣಿ ಬೋರೆ' ಇದೆ. ಊರಿಗೆ ರಸ್ತೆಯಾಗುವ ಮೊದಲು, ಈ ಕಡೆಯಿಂದ ಕಳ್ಳರು ಬಂದು ಕನ್ನಹಾಕಿ ಆ ಕಡೆಯೇ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡಿದ್ದಂತೆ. ಈಗ ಕಾಡಿಲ್ಲ. ಕೊಣಕೊಣನೆ ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಮರ ಇವೆ ಅಷ್ಟೆ.

ಪೀಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಕೊಡಿಯಾಲದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು 'ಕೊಡಿಯಾಲದ ಬೋರೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಊರಿನ ಸ್ಮಶಾನದ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ಕಟ್ಟೆ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕೆ 'ಗಾಳಿಕಟ್ಟೆ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾದ ಮಾವಿನ ತೋಪು ಇತ್ತು. ಕಳ್ಳರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅಲ್ಲಿ 'ಗಾಳಿ' (ದೆವ್ವ) ಇದೆ ಎಂಬ ಕತೆ ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದು. 'ಗಾಳಿ'ಯನ್ನು ನೋಡಿದವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಊರಿನ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ 'ಸೂರಯ್ಯನ ಬೋರೆ' ಇದೆ. ಸೂರಪ್ಪ (ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣಪ್ಪ) ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಸೇರಿದ ಜಮೀನು ಅಲ್ಲಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಕುಳ ಜನವಸತಿ ಇತ್ತಂತೆ. ಈಗ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿದ್ದವರು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಊರುಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಗುಂಪಾಗಿ ವಾಸಿಸುವುದು ಜನರ ಸ್ವಭಾವ. ರಕ್ಷಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂಟಿ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಅಪಾಯಕರ.

ಪೀಹಳ್ಳಿಗೂ ಆಲದಳ್ಳಿಗೂ ನಡುವೆ 'ದೊಂಗೈ ಹಳ್ಳಿ' ಇದೆ: 'ದೊಡ್ಡ ಹಳ್ಳಿ' ಎಂದು ಅದಾಗಿರಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರ ಕಾಟ ಜಾಸ್ತಿ ಇತ್ತು. ಕಳ್ಳರಿಂದಾಗಿ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪೀಹಳ್ಳಿ ಚಿಕ್ಕ ಊರಾದರೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಅನ್ವರ್ಧನಾಮದ ಹೆಸರುಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ.

ಆಲದಳ್ಳಿಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಆಲದ ಮರಗಳ ತೋಪು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಹೆಸರು. ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಪ್ರಧಾನವಾದ ವಾಸ ಸ್ಥಳ. ಈ ಪುಟ್ಟ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಲಿಂಗಾಯತರ ಹಾಗೂ ಹತ್ತಾರು ಹೊಲೆಯರ ಮನೆಗಳಿದ್ದವು. ಲಿಂಗಾಯತರ ದೊಡ್ಡ ಚಿನ್ನಪ್ಪನವರು ಊರಿಗೇ ಶ್ರೀಮಂತ ಕುಳ. ಏಕೋ ಏನೋ ಊರು 'ಪಲಸಗಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೊಲೆಯರೆಲ್ಲ ಪಕ್ಕದ ಕೊತ್ತತ್ತಿ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ವಲಸೆಹೋದರು. ಲಿಂಗಾಯತರೂ ಮೂಲ ಸ್ಥಳ ಬಿಟ್ಟು ಊರಿನ ಸರಹದ್ದಿಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೊಸ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿದರು. ಹಳೆಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟ ಬಸವಣ್ಣನ ಗುಡಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಿತು. ಮನೆಯ ಗೋಡೆಗಳೆಲ್ಲ ಮಾಯವಾಗಿ ಊರು ಹೊಲವಾಯಿತು. ಲಿಂಗಾಯತರ ಎರಡು ಮನೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಊರೇ ಮಾಯವಾಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಕೊತ್ತತ್ತಿ ಕಡೆಯವರು ಇತ್ತ ಕಡೆಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದರು. ಬಡವರ ನಿವೇಶನ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಆಲದಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತೆ ಊರಾಯಿತು. ಈಗ ಒಂದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯೂ ಇದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ಜನ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದ್ದ ಊರು ಖಾಲಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಊರಾದುದಕ್ಕೆ 'ಆಲದಳ್ಳಿ' ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಹೆಸರಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಆಲದ ಮರಗಳ ತೋಪು ಇಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ಮರಗಳಿವೆ. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವೂ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಊರು ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಪೀಹಳ್ಳಿಯ ಜನರು ಇದಕ್ಕೆ 'ಆಲದಳ್ಳಿ ಬೋರೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

'ಗಾಮನಳ್ಳಿ' ವ್ಯಕ್ತಿ ವಾಚಕದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನೆಗಳಿಲ್ಲ. 'ಗ್ರಾಮ'ವೇ 'ಗಾಮ' ಆಗಿರುವಂತಿದೆ. ಅರ್ಥ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕಾಗಿ 'ಹಳ್ಳಿ' ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವಂತಿದೆ. ಗ್ರಾಮ+ಹಳ್ಳಿ = ಗ್ರಾಮಹಳ್ಳಿ > ಗಾಮನಹಳ್ಳಿ. ಗಾಮ+ನ+ಹಳ್ಳಿ > ಗಾಮನಹಳ್ಳಿ. ಈ ಹಳ್ಳಿಯ ಬಳಿ ಭಾನುವಾರದ ಸಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜಟ್ಟಿ 'ಗಾಮ'ನಿಗೂ ಈ ಹಳ್ಳಿಗೂ ಏನೇನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ.

'ಮಾರಸಿಂಗನಹಳ್ಳಿ'ಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ. ಈ ಊರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವನೋ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಆ ಊರಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿರುವ 'ಸಿಂಗ್' ಪಂಜಾಬಿನ 'ಸಿಖ್' ಅಲ್ಲ. ಯಾವುದೋ ವೀರ ಸಾಹಸದ ಪ್ರಯುಕ್ತ 'ಮಾರ' ಎಂಬುವವನಿಗೆ 'ಸಿಂಹ' ಪಟ್ಟ ದೊರಕಿರುವಂತಿದೆ.

ಬನ್ನಳ್ಳಿ ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಪದವೋ ಶಿಲಾವಾಚಕ ಪದವೋ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಹೊಸ ಮಡಕೆ ಕುಡಿಕೆ ಹೆಂಚು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಕುಂಬಾರರು ಸಾಕಷ್ಟು ಮಂದಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಊರು ಎತ್ತರವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿರುವವರು 'ಬನ್ನಳ್ಳಿ ಬೋರೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪೀಹಳ್ಳಿಯ ಹೊಲೆಯರ ಸಸ್ಯಾಹಾರಿ ಸ್ತ್ರೀದೇವತೆ 'ಹುಂತುರಮ್ಮ'ನ ಗುಡಿ ಇಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ 'ಹುಂತುರಮ್ಮನ ಬೋರೆ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಣಗಾಡು ಪ್ರದೇಶ. ಹಿಂದೆ ಕುರಿ ಸಾಕಾಣಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತಂತೆ. ಕುರಿ ತುಪ್ಪಟವು ಹೇರಳವಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತಂತೆ. ಈ ಊರಿನ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗೆ ಮೂರು ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ:

ಬನ್ನಿ (ಗಿಡ) + ಹಳ್ಳಿ = ಬನ್ನಿಹಳ್ಳಿ > ಬನ್ನಳ್ಳಿ

ಬಂಡೆ (ಶಿಲೆ) + ಹಳ್ಳಿ = ಬನ್ನಳ್ಳಿ

ಬಂಡ (ತುಪ್ಪಟ) + ಹಳ್ಳಿ = ಬನ್ನಳ್ಳಿ.

ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿ ಬೆಟ್ಟವೊಂದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದೆ. ಬೆಟ್ಟದಿಂದಲೇ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಇದು ಭೂವಾಚಕ ಶಬ್ದ. ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹುಚ್ಚೇಗೌಡ(ದೇವೇಗೌಡ)ನನ್ನು 'ಕೊಡ್ಡಿಗೌಡ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಊರಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳ ನಡುವೆ ದ್ವೇಷ ಬೆಳೆದು, ಸ್ವರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹುಚ್ಚೇಗೌಡ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಕೊಡಲಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾಲ 'ಹುಚ್ಚೇಗೌಡ್ ಹಳ್ಳಿ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

'ಕೊಡೆಯಾಲ' ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಪದ. ಆಲದ ಮರದಿಂದಾಗಿ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನವರೆಗೂ ಊರಿನ ಸುತ್ತ ಆಲದ ಮರಗಳಿದ್ದವು. ಕೊಡೆಯಾಕಾರದ ದೊಡ್ಡ ಆಲದ ಮರವೊಂದು ಬಹಳ ಹೆಸರಾಗಿತ್ತು. ಕೊಡೆಯಾಲ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನ ಊರುಗಳು ಹಲವು ಕಡೆ ಇವೆ. ಕುಡುಬಿ ಜನಾಂಗದ ಒಂದು ಪಂಗಡಕ್ಕೂ ಈ ಹೆಸರು ಇದೆ. ಆದರೆ ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಕುಡುಬಿಗಳು ಇಲ್ಲ. ಇರುವವರೆಲ್ಲ ಮಗ್ಗದವರು, ಮಾದಿಗರು, ಒಕ್ಕಲಿಗರು. ಇತರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕೆಲವು ಕುಳಗಳೂ ಉಂಟು. ಈ ಊರಿನ ಸಾಹುಕಾರ ಚಿಕ್ಕದಾಸಪ್ಪನವರು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಹಳ್ಳಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಮಗ್ಗದವರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುವುದೆಂದು ಯಾಂತ್ರೀಕರಣವನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಗ್ರಾಮ ಕೈಗಾರಿಕೆಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿದ್ದರು. ದಿವಾನ್ ಮಿರ್ಜಾ ಅವರಿಗೂ ಇವರಿಗೂ ಸ್ನೇಹ. ಇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡ್ಯ-ಮೈಸೂರು ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿ 'ಚಿಕ್ಕದಾಸಪ್ಪನವರ ವೃತ್ತ' ಇದೆ.

ಪೀಹಳ್ಳಿಯ ಹತ್ತಿರ, ಇವರ ಹೊಲದ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ನಾಲೆ ಹರಿದು ಬಂದು, ಒಂದು ಕಡೆ ಕಟಿಂಗ್ ತೋಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಚಿಕ್ಕದಾಸಪ್ಪನ ಕಟಿಂಗ್' ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಕೊಡಿಯಾಲ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರ. ದುಡ್ಡಿದ್ದರೆ ವ್ಯವಹಾರ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ. 'ಕೊಟ್ಟರೆ ಕೊಡಿಯಾಲ, ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ನಡೆಯಾಲ' ಎಂಬ ಮಾತಿದೆ. 'ಲಟಾಕು ಪಟಾಕು, ಕಿತ್ತೋಯ್ತು ಗಂಟಾಕು' ಎಂದು ಮಗ್ಗದವರ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಇತರರು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಇದೆಲ್ಲ 'ನಗೆಸಾರಕ್ಕೆ' ಅಷ್ಟೆ.

ಕೊಡಿಯಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಮಗ್ಗದವರು ಆಂಧ್ರ ಮೂಲದ ಪದ್ಮಶಾಲೀ ಜನಾಂಗದವರು. ಈ ಊರು ನೇಯ್ಗೆಗೂ ವೃತ್ತಿ ರಂಗಭೂಮಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗೂ ಹೆಸರುವಾಸಿ. ಕೊಡಿಯಾಲದ ನಾಟಕ ಸೀನರಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಬಾಯಿಮಾತು.

ಪದ್ಮಶಾಲಿ ಜನಾಂಗದ ಸಾಹುಕಾರ್ ಲಕ್ಷ್ಮಯ್ಯನವರು ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಯಾಣಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಊರಿನವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಇದೇ ನೀರಿನ ಆಶ್ರಯ. ೧೭೦ ಚದರ ಅಡಿ ವಿಸ್ತಾರ, ೫೦ ಅಡಿ ಆಳದ, ಕಲ್ಲು ಚಪ್ಪಡಿ, ಚುರಕಿಗಾರೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಆಕರ್ಷಕ ಕಲ್ಯಾಣಿ. ಕಲ್ಯಾಣಿಯ ಪೂರ್ವ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿನೂತನ ಮಂಟಪಗಳಿವೆ. ಕಲ್ಯಾಣಿ ಬತ್ತಿಹೋಗದಂತೆ ಕೂಗಳತೆಯಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಕಟ್ಟಿಯಿದೆ. ಜನಸೇವೆಗಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸಾಹುಕಾರರಿಗೆ 'ನಿಧಿ' ಸಿಕ್ಕಿತಂತೆ ! ೨೦೦೦ನೇ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಊರಿನವರೆಲ್ಲ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಹೂಳುಯೆತ್ತಿ ಕಲ್ಯಾಣಿಯನ್ನು ಶುಚಿಮಾಡಿದರು.

'ತಡಗವಾಡಿ' ಗ್ರಾಮದ ಮೂಲ ರೂಪ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಉತ್ತರಪದ 'ವಾಡಿ' ಎಂಬುದು 'ವಾಡ'ದಿಂದ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪೂರ್ವಪದ ಏನು ? ಅದು ತಡಮೆ ಅಥವಾ ತುಡುಗು ಶಬ್ದದ ರೂಪವಿರಬಹುದೇ ? ದನಕರುಗಳು ನುಗ್ಗದಂತೆ ಹಾಕಿರುವ ಬಿದಿರಿನ ತಡೆಯ ಸ್ಥಳ ಅಥವಾ ಕಳ್ಳರಿಗೆ, ಕಳ್ಳತನಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದ ಸ್ಥಳ. ತಡಗವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚಿನವರೆಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಕಳ್ಳರಿದ್ದುದು ಉಂಟು. ಇದ್ದರೂ ಹಾಗೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ? ಅಥವಾ ಬೇರೆಯವರು ಇಟ್ಟ ಹೆಸರೋ?

ತಡಮೆ + ವಾಡ = ತಡಮೆವಾಡ > ತಡಗವಾಡಿ

ತುಡುಗು + ವಾಡ = ತುಡುಗುವಾಡ > ತಡಗವಾಡಿ

ತಡಗವಾಡಿ ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದೆ. ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶದ ಊರು ತಡಗವಾಡಿ ಆಗಿರಬಹುದು. ಹಾಗಾದರೆ ಭೂವಾಚಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ

ಒಡೆಯರಿಗೂ ಮರಾಠಿಗರಿಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾಯಿತೆಂದೂ ಇಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಿತ್ತೆಂದೂ ಅದರಿಂದ ತಡಗವಾಡಿ ಎಂದು ಊರಿಗೆ ಹೆಸರಾಯಿತೆಂದೂ ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಇದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಸೋತ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಸೈನ್ಯದ ಒಂದು ತುಕಡಿ ಇತ್ತ ಓಡಿ ಬಂದು ತಂಗಿದುದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂತೆಂದೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ತಡಗವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಬಯ್ಯನ ಗುಡಿಯಿದೆ. ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಸೇರಿ ಬಾಬಯ್ಯನ ಹಬ್ಬ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಕೊಂಡ ಹಾಯುವ ಆಚರಣೆಯಿದೆ. ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಜ ಅಥವಾ ಹಸ್ತಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಹಿಂದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯತೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಹಬ್ಬ ಮತ್ತು ಜಾತ್ರೆ.

ತಡಗವಾಡಿಯ 'ಬ್ಯಾಟರಾಯನ ಕಲ್ಲು' ಜನಪದ ಆಚರಣೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಐತಿಹ್ಯವೂ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದೆ.

'ತಳಗವಾದಿ'ಯೇ 'ತಡಗವಾಡಿ' ಆಗಿರಬಹುದೇ? ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯುವವರೆಗೆ ಇದನ್ನು ಸಂಕೀರ್ಣ ವಾಚಕವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಹಾರುವಳ್ಳಿ ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹಳ್ಳಿ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಅನುಮಾನ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನೆಗಳಿಲ್ಲ. 'ಆರ್ವಳ್ಳಿ ಮಂಟಿ' ಎಂದು ಊರ ಪಕ್ಕದ ಮಂಟಿಗೆ ಹೆಸರಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಡ್ಡರು ದಿಂಡು ಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಈ 'ಅರೆ'ಯಿಂದಲೇ ಊರಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದು. ಅರೆ+ಯ+ಅಳ್ಳಿ = ಅರೆಯಳ್ಳಿ > ಅರೂವಳ್ಳಿ. ಆದರೂ ಮಹಾಪ್ರಾಣಾಕ್ಷರದ 'ಹಾರುವ' ಹೇಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ ಹೆಸರಿನ ಎರಡು ಹಳ್ಳಿಗಳು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿವೆ. ಒಂದಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಹಾರುವಳ್ಳಿ, ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ 'ಚಿಕ್ಕ ಹಾರುವಳ್ಳಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಿದೆ. ಎರಡನ್ನೂ ಶಿಲಾವಾಚಕಗಳು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಹುಣಸನಹಳ್ಳಿ ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಶಬ್ದ. ಹುಣಸೆ ಮರದಿಂದ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಹುಣಸೆ+ನ+ಹಳ್ಳಿ = ಹುಣಿಸೆನ ಹಳ್ಳಿ > ಹುಣಸನಳ್ಳಿ.

ಕುರುಬರ ಶೆಟ್ಟಿ ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಕುರುಬ ಜನಾಂಗ ವಾಸಿಸುವ ಊರಿನ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಈ ಜಾತಿವಾಚಕ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಕೆ. ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಹೋಬಳಿ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ.

ಈಗಿನ 'ಮಹದೇವಪುರ'ದ ಹಿಂದಿನ ಹೆಸರು 'ಮಾದರಳ್ಳಿ' ಅಥವಾ ಮಾಡರಳ್ಳಿ. ಮಾದಿಗರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿ. ಇದು ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಜನಾಂಗ

ವಾಚಕ ಶಬ್ದ. ಈ ಹಳ್ಳಿಯ ಹತ್ತಿರ ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇತುವೆಯಾಗಿದ್ದು ಊರು ವೇಗವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈಗ ಇತರ ಜಾತಿಯ ಜನರೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಿನಿಮಾ ತಯಾರಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈಗ ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಸರು ಮರೆಯಾಗಿ ಹೊಸ ಹೆಸರು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಈ ಊರಿನ ಹತ್ತಿರ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಬೋರೆದೇವರ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಕಾವಲಿ ಬೋರೆದೇವರ ಗುಡಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಯುಗಾದಿಯಂದು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಊರುಗಳಿಂದ ದೇವರುಗಳು ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದುಂಟು.

ಹಂಗರಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಹಳೆ ಶಿಲಾಯುಗದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಹಂಗರಕಡ್ಡಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರದೇಶವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಹಸಿ ಮಡಕೆಗಳನ್ನು ಸುಡುವ ಕುಂಬಾರನ ಆವಗೆಗೆ ಹಸಿಯ ಹಂಗರಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಎಲೆ ಸಹಿತ ಹಾಕಿ ಬೇಯಿಸಿದರೆ ಆ ಹೊಗೆಯಿಂದ ಮಡಕೆಗಳು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತವೆ. ಹಂಗರಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟರೆ ಕಾಲಿನ ಐರು, ಬೆರಳಿನ ಚರ್ಮದ ಮೇಲಿನ ಗಟ್ಟಿ ಗೆಡ್ಡೆಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

ನಗುವನಹಳ್ಳಿ ಸುಂದರವಾದ ಹೆಸರು. ಮರದ ತೋಪು, ತೋಟ ವಿಶೇಷವಾದುದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಹೆಸರು. ಮರಗಿಡ ಜಲ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿರುವ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಜನ ವಾಸಿಸುವುದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದ ಪದ್ಧತಿ. ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಘಟಕ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ.

ರಂಗನತಿಟ್ಟು ಹತ್ತಿರ, ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ 'ಪಾಲಳ್ಳಿ'ಯನ್ನು ಪಾಲಹಳ್ಳಿ, ಪಾಲನಹಳ್ಳಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಹಾಲಿನ ಮರ, ಹಾಲುವಣ, ಪಾಲುವಣ ಮರ ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರದೇಶ ಎಂಬ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ. ಇದು ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಶಬ್ದ. ಹಯನು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದು, ಈ ಹೆಸರು ಹುಟ್ಟಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಹಾಲಿನ ಹಳ್ಳದಂತೆ ಹರಿಯುವ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಹೆಸರು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ಸಂಭವ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಪಾಲು+ಹಳ್ಳ>ಪಾಲಳ್ಳ>ಪಾಲಳ್ಳಿ. ಹಾಗಾದರೆ ಇದು ಜಲವಾಚಕ ಶಬ್ದವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಲಳ್ಳಿ ಹಿಂದೆ ಅಷ್ಟಗ್ರಾಮದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು.

ಅರಕೆರೆ ಹೋಬಳಿ ಕೇಂದ್ರ. ಸಂತೆಗೆ, ಮಾರಿ ಹಬ್ಬದ ಸಿಡಿಗಿ, ಬಿಸಿಲು ಮಾರಮ್ಮನ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ, ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದ ಊರು. ಅರಕೆರೆಯನ್ನು ಬೆಸ್ತರು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು ಎಂದೂ ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಸ್ಥಳೀಯರು ಊರು ಮತ್ತು ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾಗಿರುವ

ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಪ್ರ. ವ. ೧೧೦೮ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದಮ್ಮಿಸೆಟ್ಟಿಯ ಮಗ ಒಡೆಯನಂಭಿ ಉದಯಾದಿತ್ಯ ಪಲ್ಲವರಾಯ ಕೆರೆಯನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯರ ಊರಿನ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಸರ್ವಜ್ಞವೀರ ನರಸಿಂಹಪುರ ಮಹಾ ಅಗ್ರಹಾರವೆಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಭಯಕರವಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜನಪದರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಮೂಲ ಹೆಸರೇ ಮುಂದುವರಿಯಿತು.

ಅರ+ಕೆರೆ>ಅರಕೆರೆ ಮತ್ತು ಅಱ+ಕೆರೆ>ಅರಕೆರೆ ಎಂದು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಜಲವಾಚಕ ಘಟಕ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅರೆಯ ಪಕ್ಕದ ಅಥವಾ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯ ನಡುವಿನ ಕೆರೆಯಿಂದ ಊರಿನ ಹೆಸರಾಗಿರಬಹುದು. ಯಾರೋ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆರೆಯಿಂದಾಗಿ ಊರಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದು.

ನೇರಿಲಕೆರೆಗೆ ನೇರಲಕೆರೆ ಎಂಬ ಸಂಬೋಧನೆಯೂ ಇದೆ. ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಹಾಗೂ ಜಲವಾಚಕ ಘಟಕಗಳೆರಡೂ ಈ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿವೆ. ನೇರಿಲ್+ಕೆರೆ>ನೇರಿಲಕೆರೆ. ನೇರಿಳೆ ಮರ ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಕೆರೆ. ಹಸುಗಳನ್ನು ಸಾಕಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳ ಎಂದೂ ಆಗಬಹುದು. ಒಟ್ಟಾರೆ ವಾಸಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳ.

ಚೆನ್ನನಕೆರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಪ್ರಧಾನವಾದ ಹೆಸರು. 'ಚೆನ್ನ' ಅನ್ನುವವನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆರೆ ಅಥವಾ ಅವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇತರರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆರೆ. ಅದರಿಂದಾಗಿ ಊರಿಗೆ ಹೆಸರು. ಮಂಡ್ಯ ಕೊಪ್ಪಲು ಸ್ಥಳನಾಮದಲ್ಲಿ 'ಮಂಡ್ಯ'ಕ್ಕೆ ಇರುವ ಕಥೆಗಳು, ಶಬ್ದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಹೊಲೇರ ಕೊಪ್ಪಲು ಹೊಲೆಯರೇ ವಾಸಿಸಲು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಹಳ್ಳಿ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯ ಜನರಿಗೆ ಮೀಸಲಾದ ಗ್ರಾಮ. ಬಾಬುರಾಯನ ಕೊಪ್ಪಲು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಬೀಡು. ಚಿಕ್ಕ ಜನವಸತಿಯ ಬೀಡುಗಳಾಗಿರುವಂಥವು ದೊಡ್ಡಪಾಳ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಪಾಳ್ಯ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಗಳು. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಗ್ರಹಾರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದತ್ತಿ ಕೊಟ್ಟ ಗ್ರಾಮವಾಗಿದೆ. ಆಲ್ಲೂ ಅಥವಾ ಹಾಲುಗೂಡು ಹಾಲಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಊರಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮೇಳಾಪುರ ಮೆಳೆ ಅಥವಾ ಪೊದೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಶಬ್ದ. 'ಮೇಳ' ಮಾಡುವವರು ಇರುವ ಊರು ಎಂದೂ ಈ ಸ್ಥಳನಾಮ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೂ ಇದೆ. 'ಮೆಡ್ಡಾಗಣ್' ಮೇಳಾಪುರ. ದುಡ್ಡಿಗೊಂದು ಕಿತ್ತಲೆಹಣ್ಣು' ಎಂಬ ನಾಣ್ಣುಡಿ ಈ ಊರಿನ

ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಚಂದಗಾಲ ಅಂದವಾದ ಹೆಸರು. ಚಂದಿಗಾಲು ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಉಂಟು. 'ಚಂದನದ ಕಾವಲ್' ಎಂಬುದು 'ಚಂದಗಾಲ' ಆಗಿರಬಹುದು. ಶ್ರೀಗಂಧದಿಂದಲೂ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗೋಮಾಳದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇದು ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಘಟಕ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡುವ ಹಳ್ಳಿಗಳಿವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕ ಮೂಲದ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಚೆನ್ನಾಯ್ಕನ ಹಳ್ಳಿ, ಚಿಕ್ಕಂಕನ ಹಳ್ಳಿ, ಹುರಳಿಕ್ಕಾತನ ಹಳ್ಳಿ, ದುಗ್ಗೇಮಾರನ ಪಾಳ್ಯ, ಚಿಂದೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಚನ್ನನಕೆರೆ, ದೇವರಗುಡ್ಡನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಕೆಂಪೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಮಲ್ಲೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಅಚ್ಚಪ್ಪನ ಕೊಪ್ಪಲು, ಬಾಬುರಾಯನ ಕೊಪ್ಪಲು, ನಾಗಯ್ಯನ ಹುಂಡಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಕೊಪ್ಪಲು ಎಂದು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕಗಳಾಗಿವೆ.

ಅರೆಕೆರೆ ಹೋಬಳಿಯ ಅಲ್ಲಾ ಪಟ್ಟಣ ಹೊರನೋಟಕ್ಕೆ ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಧರ್ಮವಾಚಕ ಗ್ರಾಮದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮುಸಲ್ಮಾನರಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಹಳ್ಳಿಗರು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಮೂಲ ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಸ್ಥಳವಾಗಿರಬಹುದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಸಿಶುಂಠಿ ಅಥವಾ ಕಾರ ಗೆಣಸಿನಿಂದ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಸಿ ಶುಂಠಿಗೆ ಆ ಊರು ಹೆಸರು ವಾಸಿಯಾಗಿರಬಹುದು.

ಬಸ್ತಿಪುರದಲ್ಲಿ ಈಗ ಬೆಸ್ತರು ವಾಸವಾಗಿರುವುದು ನಿಜ. ಬರಿ ಬೆಸ್ತರೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಬಸ್ತಿಪುರ ಎಂದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಹಳ್ಳಿಗರ ಅಂಬೋಣದ ಪ್ರಕಾರ ಇದು ಜಾತಿವಾಚಕ ಮೂಲದ ಊರಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಇದು ನಿಜವಿರಲಾರದು. ಬಸದಿಪುರ ಎಂಬುದು ಬಸ್ತಿಪುರ ಎಂದಾಗಿರುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚು. ಬಸದಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಊರಿಗೆ ಆ ಹೆಸರು ಸಹಜವೇ. ಅದರೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜೈನರು ಏನಾದರು ? ಜೈನರೆಲ್ಲರೂ ಬೆಸ್ತರಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ?

ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ ಹೋಬಳಿಯ ಆರತಿ ಉಕ್ಕಡ ಎಂಬುದು ಸುಂಕದಕಟ್ಟೆ ಪ್ರದೇಶ. ಊರಿನ ಗಡಿ. ಇಲ್ಲಿ ಅಹಲ್ಯಾದೇವಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾಳೆ ಎಂಬ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಹೊರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಹೇರಳವಾಗಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರು ಬರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಸ್ಥಳನಾಮದ ಮೂಲ ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ.

ಕೃಷ್ಣರಾಜಸಾಗರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು 'ಪೈಲ್'ಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಹೊಂಗಳ್ಳಿ ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಮೂಲವಾಗಿರುವಂತಿದೆ.

ಹೊಂಗೆ ಮರಗಳ ತೋಪಿನಿಂದ ಈ ಊರಿನ ಹೆಸರು ಹೀಗಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡಮನೆ, ಚಿಕ್ಕಮನೆ, ಕೆಳಮನೆ, ಮೇಲ್ಮನೆ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳು ಒಂದು ಮನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವುದುಂಟು. ಆದರೆ 'ನೆಲಮನೆ' ಊರು ಹೇಗಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಹಳ್ಳಿಗರ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಶಾಸನ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ ಈ ಹೆಸರಿನ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಎತ್ತರವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿರುವ ಊರುಗಳಿಗೆ 'ಕುಪ್ಪೆ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿವೆ. ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಒಡ್ಡರು ವಾಸವಾಗಿರುವ ಊರುಗಳಿಗೆ 'ಮಂಟಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಲಗತ್ತಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಒಡ್ಡರ ಮಂಟಿ, ಕರಿಮಂಟಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿವಾಚಕ, ಶಿಲಾವಾಚಕಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಹೆಸರು 'ಹುಂಡಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕ, ಪಕ್ಷಿವಾಚಕ ಊರುಗಳೂ ಉಂಟು.

ಮೇಳಾಪುರ ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಸ್ಥಳವಾಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ, ಮೆಳೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ಥಳ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಕುಣಿತ ಕಲೆಯಿಂದ, ಮೇಳಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಹೇಳುವುದುಂಟು.

ಆಲಗೂಡು ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಊರು. ಆಲದ ಮರಗಳ ನಡುವೆ ವಾಸಿಸುವ ಬೀಡು.

ಗೊಬ್ಬರಗಾಲ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಭೂವಾಚಕ ಎನ್ನಬಹುದು. ಕುಂಬಾರಿಕೆ ಕಸಬಿನಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮರಳಗಾಲ ಭೂವಾಚಕ ಶಬ್ದ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಮರಳುಭೂಮಿ ಈ ಹೆಸರಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವಂತಿದೆ.

ಮರಗಾಲ ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಮೂಲದ್ದು. ಮರಗಳಿಂದಾಗಿ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ.

ನೀಲನಕೊಪ್ಪಲು ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುವಂಥದ್ದು.

ತಿರುಕೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲು ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕ ಮೂಲದ್ದು. ತಿರುಕೇಗೌಡನೆಂಬ ಕುರುಬ ಯಜಮಾನನಿಂದ ಊರಿಗೆ ಆ ಹೆಸರು ಬಂತಂತೆ. ಈಗ ಶಾಂತಿಕೊಪ್ಪಲು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಅಚ್ಚಪ್ಪನ ಕೊಪ್ಪಲು ಅರ್ಚಕನ ಕೊಪ್ಪಲು ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಹಳ್ಳಿ.

ಗೆಂಡೆಹೊಸಹಳ್ಳಿ ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಹೆಸರು. ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಗೆಂಡೆ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ಮಲೇರಿಯಾ ಗೆಡ್ಡೆಗೂ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

ಸುಗ್ಗನಹಳ್ಳಿ ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕ ಊರು. ಸುಗ್ಗ ಎಂಬ ಕುರುಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಊರಿಗೆ ಆ ಹೆಸರು ಬಂತಂತೆ.

ವಡಿಯಾಂಡಹಳ್ಳಿ ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರು ನಡುಕಲ್ಲುಪುರ ಮತ್ತು ಹೊನ್ನೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲು ಗ್ರಾಮಗಳ ಅಂಜನೇಯ ಸ್ವಾಮಿ ಪರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾದ ಊಟ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಆ ಹೆಸರು ಬಂತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಒಡೆಯರು ಉಂಡಹಳ್ಳಿ ವಡಿಯಾಂಡ ಹಳ್ಳಿ.

ತಂಡಸಹಳ್ಳಿ ಜನವಾಚಕ ಹಾಗೂ ಸಸ್ಯವಾಚಕದ ಎರಡು ಛಾಯೆಯನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ತಂಡಸಕ್ಕೆ ಜನರ ಗುಂಪು ಹಾಗೂ ಮುಳ್ಳುಪೊದೆಯೆಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ.

ಬಳ್ಳೆಕೆರೆ ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಊರು.

ನೆಲಮನೆ ನೆಲೆಸಲು ಆಶ್ರವಾದ ಸ್ಥಳ. ಹಿಂದೆ ನಾಡಗೌಡರು ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಊರಾಗಿತ್ತಂತೆ. ಭೂವಾಚಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯದು. ಆದರೂ 'ನೆಲಮನೆ'ಯ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಬೇರೆಯೂ ಇರಬಹುದು.

ಚಂದ್ರವನ ಭೂವಾಚಕ ಶಬ್ದ. ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿನಿಯ ಬಳಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿ ಅರ್ಧಚಂದ್ರನಂತೆ ಬಾಗಿ ಹರಿಯುವುದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ.

ಕಾರೇಕುರ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಚಿಕ್ಕ ದ್ವೀಪ. ಭೂವಾಚಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಹೆಸರು.

ಹುಂಜನಕೆರೆ ಪಕ್ಷಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಿ ವಾಚಕ ಸ್ಥಳ. ಅರಕೆರೆ ಬೆಟ್ಟದ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಊರಿನ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಗವಿಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಅಥವಾ ಸಿದ್ದೇದೇವರ ಬೆಟ್ಟವಿದೆ. ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಗುಹೆಯಿದೆ. ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗವಿದೆ. ನಡುವೆ ಕಂದಕವಿದೆ. ಕಂದಕದ ಒಳಗೆ ಸುರಂಗವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಲೀಸಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಕಷ್ಟ. ಒಮ್ಮೆ ಕುತೂಹಲಿಗಳು ಸುರಂಗದಲ್ಲಿ ಕೋಳಿ ಹುಂಜವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರಂತೆ. ಅದು ಸುರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಹಾಯ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಆ ಸ್ಥಳವೇ ಹುಂಜನಕೆರೆ ಎಂದು ಐತಿಹ್ಯ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ.

ದರಸಗುಪ್ತೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದ ಊರು. ದಾಸರು ಅಥವಾ ವೈಷ್ಣವರು ಅಥವಾ ದಾಸ ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಹಳ್ಳಿ. ಈ ಊರಿನವರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೇಲುಕೋಟೆ ಚೆಲುವನಾರಾಯಣನಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ತಿರುಪತಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಭಕ್ತರೂ ಹೌದು. ವೀರಾಂಜನೇಯನನ್ನೂ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದುಂಟು.

ತರಿಪುರ ಜಲವಾಚಕವಾಗಿದೆ. ನೀರಾವರಿ ಜಮೀನಿನ ತಾಣ.

ಕಡತನಾಳು ಭೂವಾಚಕ ಸ್ಥಳ. ಕಡಿದಾದ ಜಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಹಳ್ಳಿ.

ದೊಡ್ಡಪಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚಕದ ಎರಡು ಮಗ್ಗಲುಗಳಿವೆ. ಇದರ ಹಿಂದಿನ ಹೆಸರು ದಗ್ಗೆಮಾರನಪಾಳ್ಯ. ದಗ್ಗೆ ಮರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಮಾರ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು.

ಮುಂಡುಗದೊರೆ ಮುಂಡುಗಬತ್ತ (ಮುಂಡಿಗೆ ಬತ್ತ, ದಪ್ಪ ಬತ್ತ)ಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ವಾಸಿಯಾದುದರಿಂದ ಬಂದ ಹೆಸರು. ಸಸ್ಯವಾಚಕ ಶಬ್ದ. ದೊರೆ 'ತೊರೆ'ಯಾದರೆ ಜಲವಾಚಕಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು.

ಏನೇ ಆಗಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗಳ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕರಾರುವಕ್ಕಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳನಾಮದ ಬಗೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಮುಖ್ಯ. ಇದೂ ಕೂಡ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಆ ಸ್ಥಳದ ಭೌಗೋಳಿಕ ವೀಕ್ಷಣೆಯಿಂದ, ಲಭ್ಯ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ, ಸ್ಥಳದ ಹಿರಿಯರ ಹೇಳಿಕೆಗಳಿಂದ, ಪ್ರಚಲಿತ ಐತಿಹ್ಯ ಪುರಾಣಗಳಿಂದ, ಹೆಸರಿನ ವಿಚಿತ್ರತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಊಹಿಸಬಹುದು. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸ್ಥಳ. ಆದರೂ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಆಸಕ್ತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

೧೦. ನಗರಕೆರೆಯ ಕಥೆ

ಸಂಗ್ರಹ : ಡಾ|| ಅರ್ಜುನಪುರಿ ಅಪ್ಪಾಜಿಗೌಡ

ನಮ್ಮೂರು ಗಂಗರಾಜರ ರಾಜಧಾನಿ ಆಗಿತ್ತು. ನಗರಪಟ್ಟಣ ಅಂತ ಹೆಸರು. ಎಲ್ಲಾ ಹಾಳಾಗೋಗಿ ಈಗ ನಗರಕೆರೆ ಆಗಿದೆ. ಭಾಳ ಹಿಂದೆ - ಗಂಗರಾಜರು ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಾ ಇದ್ದು. ಹುಲಿಗೇರೆಪುರದಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆತಿದ್ರು, ಸೋಂಪುರದಲ್ಲಿ ಸೋಪ್ಪು ಮಾರುತಿದ್ರು, ಉಪ್ಪಿನಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ಮಾರುತಿದ್ರು, ಕುದುರೆಗುಂಡೇಲಿ ಕುದುರೆ ಲಾಯವಿತ್ತು. ಸಾದಳಿಲಿ ಸಾಧುಗಳು ವಾಸಮಾಡ್ತಿದ್ರು. ಮದ್ದೂರಲ್ಲಿ ಮದ್ದು ಅರೆತಿದ್ರು. ಆಲೂರಿಂದ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹಾಲು ಸರಬರಾಜು ಆಗ್ತಿತ್ತು. ಭೋ ಐಭೋಗದಲ್ಲಿತ್ತು ಜನ ಎಲ್ಲ. ಇಂಗೇ ಇದ್ದಾಗ ಒಂದಪ ಏನಾಯ್ತು ಅಂದ್ರೆ -

ಆಲೂರಿಂದ ದಿನಾ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು ಹಾಲುತಕ್ಕಂಡು ನಗರ ಪಟ್ಟಣದಲಿ ಮಾರ್ತಿದ್ರು. ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ಐನಾತಿ ಸಿಂಬಿ ಇತ್ತು. ಆ ಸಿಂಬಿ ಇಸೇಸ ಏನಪ್ಪಾ ಅಂದ್ರ ಹಾಲಿನ ಗಡ್ಗೆ ಆ ಸಿಂಬಿ ಮ್ಯಾಲೆ ಇಟ್ಟುಬಂದ್ರೆ ಒಂದೇ ಚಣಕ್ಕೆ ಹಾಲೆಲ್ಲಾ ಮಾರಾಟ ಆಗೋಯ್ತಿತ್ತು. ಒಂದ್ನಾರಿ ಆ ಸಿಂಬಿಯ ಆಲೂರು ಮಾದಿಗರವನೊಬ್ಬ ಕದ್ದುಬಿಟ್ಟ. ಸಿಂಬಿ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಮಾಡ್ಕಂಡು ಇಟ್ಟಂಡ. ಆ ಬೂದಿಕಪ್ಪ ಅಂಜನ ಮಾಡ್ಕಂಡು ಹಣೆಗಿಟ್ಟಂಡ್ರೆ ಅವನು ಯಾರ ಕಣ್ಣೂ ಕಾಣಿಸ್ಕಂಗೆ ಮಾಯ ಆಗೋಯ್ತಿದ್ರು. ಅವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಣಿಸ್ತಿದ್ರು.

ಅದೃಶ್ಯ ಆಗೋ ಇದ್ಯೆ ಬಂದ್ಕೇಲೆ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ಬಂತು. ಗಂಗರಾಜನೊತ್ತೆ ಅಂಜನ ಅಚ್ಕೊಂಡು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತ್ಕಳೊಡು, ತಟ್ಟೇದೆಲ್ಲ ಅವನೆ ತಿನ್ನಾದು ! ನಿಚ್ಚ ಇಂಗೇ ಮಾಡ್ಕಂಬಂದ. ರಾಜಂಗೆ ಇದು ಗೊತ್ತೇ ಆಗ್ಲಿಲ್ಲ. ರಾಜನ ತಟ್ಟೆ ಊಟ ಎಲ್ಲ ಮಾದಿಗರವ್ನೆ ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ರು. ರಾಜ ದಿನೇದಿನೇ ನವೀತಾ ಬಂದ. ರಾಜನ ಮಗಳ್ಗೆ ಯೇಚ್ಚೆ ಅಂಟುಂತು. ನಮ್ಮಪ್ಪ ಯಾಕೆ ದಿನಾದಿನಾ ಇಂಗಾಯ್ತವ್ನೆ ಎಷ್ಟು ಉಂಡ್ರು ಮೈ ಅತ್ತ ಇಲ್ವಲ್ಲ ಅಂತ. ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಜೋಯಿಸರ ಕೇಳಿದ್ರು. ಅವರು ಹೇಳಿದಂಗೆ ಒಂದಿನ ಅಪ್ಪಂಗೆ ದಪ್ಪ ಕಂಬಳಿ ಕವುಚಿದ್ರು. ಮಾದಿಗರವನು ಊಟ ಮಾಡ್ತಿದ್ರುಲ್ಲ, ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಅನ್ನ. ಬೆವತುಹೋದ. ಹಣೆಗಚ್ಚಿದ್ರು ಅಂಜನ ಕರಗೋಯ್ತು. ರಾಜನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸ್ಕಂಡ. ರಾಜ ಕೇಳಿದ 'ಏನಪ್ಪ, ಯಾರು ನೀನು, ಏನು ಸಮಾಚಾರ' ಅಂತ. ಮಾದಿಗರವನು ಗಡಗಡ ನಡುಗ್ತು ಹೆದರ್ಕಂಡು ಎಲ್ಲ ಹೇಳ್ತುಟ್ಟ. ರಾಜಂಗೆ ಭೋ ಅವಮಾನಾ ಆಗೋಯ್ತು. ಮಾದಿಗರವನ ಜೊತೆ ಊಟ ಮಾಡ್ತಿದ್ರುಲ್ಲ ದಿನಾ ಅಂತ. 'ನನಗೆ ಪೋಸಪಾಡ್ಕ ನೀಪ್ಪು ಏಂದೆಂದು ಚಿಗ್ರಬ್ಯಾಡಿ. ನೀಪ್ಪು ಕೊಟ್ಟ ಹೆಣ್ಣು ಏಲ್ಲೂ ದಿಕ್ಕಿ ಹೋದವೆ ಇಲ್ಲಿ' ಅಂತ ತಾಪಕೊಟ್ಟ.

(ಅದ್ಯೆ ಆಲೂರ ಮಾದಿಗರು ಏಳೆ ಇಲ್ಲ. ಈವತ್ತು ಕೂಡ, ಹೆಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟಕಡೆ ಅಂಗೆಯೆ ಭೋ ಬಡಸ್ತನ ಅವರೆ!) ಕುದ್ರೆ ಏರೊಂಡು ಟಕಟಕಟಕ ಹೊಂಟುಬುಟ್ಟ.

'ಬೃಘ' ಅತ್ರ ಹೋಗಿ ಕಾವೇರಿ ಹೊಳೆಗೆ ಬಿದ್ದು ಸಾಯಬೇಕು ಅಂತ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿ ಕುದುರೇನ ಚಕ್ಕುಮ್ಮನೆ ಹಾರಿಸ್ತ. ಕುದುರೆ ಆಚೆಕಡೆ ಹಾರ್ತು. ಆಚೆ ಕಡಿಂದ ಹಾರಿಸ್ತ. ಈಚೆ ಗೆರೆ ಬತ್ತು. ಮಧ್ಯೆ ಹೊಳೆಗೆ ಬಿದ್ದು ಸಾಯ್ಬೇಕು ಅಂದ್ರೆ ಕುದ್ರೆ ಹಾರ್ತುಡ್ತಾ ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲೆ ದನ ಕಾಯ್ತು ಇದ್ದ ಮುಸಲ್ಮಾನರೊನೊಬ್ಬ 'ಯಾಕಯ್ಯ ಇಂಗ್ ಮಾಡ್ತಾ ಇದ್ದೀಯೆ' ಅಂದ. ಗಂಗರಾಜ 'ಸಾಯುಕೆ' ಅಂತ ಹೇಳ್ತ. ಆಗ ಆ ಸಾಬಿ ನಗ್ತ 'ಅದ್ಯೆ ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಂದ ಇಂಗ್ ಮಾಡ್ತಿದ್ದೀಯೆ ! ಮಧ್ಯೆ ಹೋಯಿತ್ತೆ ಲಗಾಮು ಎಳದ್ದುಡು. ನಡುಮಧ್ಯೆಕೆ ಸರ್ಯಾಗಿ ಬಿದ್ದೋಯ್ತಿಯೆ' ಅಂತಂದ. ರಾಜ ಅಂಗೇ ಮಾಡ್ತ. ಡಮಾರ್ನೇ ಕುದುರೆ ಅನ್ನು ಇಬ್ಬರೂ ಮುಳುಗೋದ್ರು. (ಈಗ್ಲಾದೆ ಗಂಗರಾಜರ ಮಡ ಅಂತ. ಇಂಗ್ಲೀಷರು ದುರ್ಬೀನು ಹಾಕಿ ನೋಡದ್ರಂತೆ. ಆಳದೇಲಿ ಗಂಗರಾಜ ಕುದುರೆ ಮೇಲೆ ಕುಂತಂಗೆ ಇದ್ದಾರಂತೆ!)

ಆ ಸಾಬಿಗೆ ಯೇಚ್ಚೆ ಅಂಟುಂತು. ಬೊಡ್ಡಿಮಗ ತಮಾಷಿಗೆ ಕೇಳ್ತನೆ ಅಂದ್ರೆ ದಿಟಾಲು ಸತ್ತೇ ಹೋಗ್ ಬುಟ್ಟಲ್ಲಾಂತ ! ಅವನು ಸಾಯೋಕೆ ನಾನೇ ಕಾರಣ ಆದ್ನಲ್ಲಾಂತ ಅವನು, ಇನ್ನಿರಬಾರ್ದು ಅಂತ ನಿಚ್ಚಯ ಮಾಡ್ಬುಟ್ಟ. ದನ ಆಡು ಕಾಯ್ತಿದ್ದ ಹೈಕಳೆಲ್ಲ ಕರ್ತ. 'ನೋಡ್ರಪ್ಪ ನನ್ನ ಜೀವಸಯ್ತು ಹೂತಾಕ್ಬುಡಿ, ಸಕ್ಕರೆ ಉಕ್ಕಿ ಬತ್ತದೆ. ಆಮೆಕೆ ನೀಮೆಲ್ಲ ಹಂಚ್ಕಂಡು ತಿನ್ನಿ' ಅಂದ. ಕುರಿ ಹೈಕಳು ಕೇಳಿದೊ - 'ಸಕ್ಕರೆ ಬತ್ತದೆ ಅಂತಿಯೆ. ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಬರೆ ಹೋದ್ರೆ ?' ಅದ್ಯೆ ಸಾಬಿ ನಗ್ತ ಹೇಳ್ತ - 'ಬಂದೇ ಬತ್ತದೆ. ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಬರೆ ಹೋದ್ರೆ ನಾನಿನ್ನು ಸತ್ತಿರುದಿಲ್ಲಲ್ಲ ಗುಂಡೀಲಿ. ಹೊರಕೆ ತಗ್ಗು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಡಿರಿ' ಅಂದ. ಕುರಿ ಹೈಕಳೆಲ್ಲ ಗುಂಡಿ ತೋಡಿ ಆ ಸಾಬಿನ ಊತಾಕ್ಬುಟ್ಟು. ಸಕ್ಕರೆ ಅನ್ನೋದು ಉಕ್ಕೋಯ್ತು ! ಆ ಫಕೀರ್ನ ಗ್ಯಾಪ್ಕಾರ್ಥ ವರ್ಷಕೊಂದಪ 'ಉಸರ್' ಮಾಡ್ತಾರೆ ಸಾಬ್ರು ಈಗ್ಲಾನು ! ಆಗಲ್ಲ ಸತ್ಯದ ಕಾಲ ಅಲ್ಲುರ ಇದೆಲ್ಲ ನಡೀತಿತ್ತು.

ಇತ್ತಾಗಿ ರಾಜ ಮಡಿಗಿ ಬಿದ್ದ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಮಾರಾಣೇರೆಲ್ಲಾ ಅಗ್ಗಿಕೊಂಡ ಆಗೋದ್ರು. ಮುಂದೆ ಆ ಮಾದಿಗರವ್ವೆ ನಗರಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ರಾಜ ಆದ. ನಮ್ಮೆನ ಯಾರೂ ಅವನೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಾದಿಗ ರಾಜನೆ ಕ್ವಾಪ ಬಂತು. ಏನಾರ ಆಗ್ಲಿ ಇವರೆ ಸರ್ಯಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಕಲಿಸ್ತೇಕು ಅಂತ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡ್ತ. ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡ್ತೆ ಇರೋ ಜನಾನೆಲ್ಲ ಎಳೆಸಿ ತರಿಸ್ತ. ಬಚ್ಚಲಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿಸ್ತ. ಬಕ್ಕೆಂಡು

ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡ್ಕಂಡು ತೆವಳ್ಕಂಡು ಬರ್ಲಿ ಅಂತ. ನಮ್ಮೆನ ಅಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡದ್ರಪ್ಪ ಅಂದ್ರೆ ಕಾಲು ಮುನ್ನಾಗಿ ತೆವಳ್ಕಂಡು ಬಂದ್ರು ! ತಲೆ ಮುನ್ನಾಗಿ ತೆವಳಿದ್ರೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಆಯ್ತುಲ್ಲ ಅಂತ, ಹಂಗೆ ಮಾಡಿದ್ರು. ಮಾದಿಗನ್ನೆ ಕ್ವಾಪ ಇಪರೀತ ಬಂದ್ರುಡ್ಡು. ಇವರ್ ಇಂಗೇ ಬಿಡಬಾರ್ದು ಅಂದದ್ದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕತ್ತಿನ ಮಟ ಊತಾಕ್ ತಲೆಗ್ಗೆಲ್ಲ ಹೆಗ್ಗುಂಟೆ ತಕ್ಕಂಡು ಅರಗಿಸಿಬುಟ್ಟ ! ಎಲ್ಲರೂ ನಿರ್ಣಾಮ ಆಗೋದ್ರು. ಹಾಳೂರೆ ರಾಜ ಆದ. ರಾಜ್ಯ ಎಲ್ಲ ಹಾಳಾಗೋಯ್ತು. ಒಬ್ಬಳು ಬಸರಿ ಅಪ್ಪನ ಮನೆಗೋಗಿದ್ದು ಕೆರಗೋಡ್ಗೆ. (ಕೆರಗೋಡು ಮಂಡ್ಯದಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ೮-೧೦ ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಾಮ) ಅವಳ ಹೊಟ್ಟೇಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕುಡೀನೆ ಬೆಳಿತು, ಮುಂದೆ ನಗರಕೆರೆಗೆ ಬತ್ತು. ಈ ಊರು ಆ ಮಗಿನಿಂದ ಬೆಳಿತು.

ನಿರೂಪಣೆ :

ಕರೀಗೌಡ. 50 ವರ್ಷ, ನಗರಕೆರೆ

* * * * *

೧೧. ಊರ ಹೆಸರಿನ ಕಥೆಗಳು

ಡಾ|| ಪಿ. ಕೆ. ರಾಜಶೇಖರ

ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಬೆಟ್ಟದಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ೯ ಕಿ.ಮೀ. ದಾಟಿದ ಮೇಲೆ ಎಡಕ್ಕೊಂದು ಕವಲುದಾರಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ೨ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಹೋದರೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಕೆರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆ ಕೆರೆ ಏರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಹೋದರೆ ಹಿಂದೆ ಜೋಗನಹಳ್ಳಿ ಕೋಟೆಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಾಗಿರಬಹುದಾದ ಲಾಳಮುಂಡಿಗೆ ಬಾಗಿಲಿನ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲುಕಟ್ಟಡಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ನಿಂತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಎದುರಿಗಿರುವುದೇ ಜೋಗನಹಳ್ಳಿ. ಸುಮಾರು ೫೦ ಮನೆಗಳಿರುವ ೨೦೦ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಊರಿನ ಮುಕ್ಕಾಲುಪಾಲು ಜನ ತೆಲುಗು ಬಣಜಿಗರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದ ಪಾಳೆಗಾರರನ್ನೆಲ್ಲ ಬಗ್ಗುಬಡಿಯಲು ಬಂದಿದ್ದ ವಿಜಯನಗರದ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಸೈನಿಕರಾಗಿ ಬಂದವರು ಹಾಗೂ ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಬೆಂಗಾವಲಾಗಿ ಇಲ್ಲೇ ಉಳಿದವರು. ಇವರಲ್ಲದೆ ನಾಲ್ಕು ಒಕ್ಕಲು ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಕೋಮಿನವರು. ಒಂದು ಒಕ್ಕಲು ಲಿಂಗಾಯತರು ಹಾಗೂ ದಲಿತರು ಈ ಊರಿನ ನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಬೆಕ್ಕೆ, ಬೂಮನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಜೋಗನಹಳ್ಳಿ - ಈ ಮೂರು ಊರುಗಳಿಗೂ ಅಧಿದೇವತೆಯಾದ ಮೂರೂರಮ್ಮನ ಗುಡಿ, ಈಶ್ವರನ ಗುಡಿ, ಕನ್ನಂಬಾಡಿಯಮ್ಮನ ಗುಡಿಗಳು ಇಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನತಮವೆನಿಸುವ ಜೋಗಿಭೈರವನ ದೇವಸ್ಥಾನ ಇದೇ ಊರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸಾಲುಗೊಪ್ಪಲಿನಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ೧ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಹೋದರೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜೋಗಿ ಭೈರವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನಿಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಈ ಸುತ್ತಲಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಚೋಳರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕಾಪಾಲಿ ಶೈವ ಪಂಥದ ಪ್ರಚಾರ ನಡೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಊರಬಾಗಿಲಿನ ಅರಳೀಮರದ (ಈಗ ಅರಳೀಮರ ಇಲ್ಲ) ಕೆಳಗೆ ಇರುವ ವೀರಗಲ್ಲು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೨೦-೨೨ರಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದ್ದು ಚಂಗಾಳ್ವರಾಜನೊಬ್ಬನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಊರಿನ ಬಸವ ಗವುಂಡನ ಮಗ ಕೀಳಗವುಂಡ ಹಾಗೂ ನಾಗಗವುಂಡರು ದನಗಳನ್ನು ಕದ್ದೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಳ್ಳರೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ದನಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಮಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಮುದ್ದೇರಿಮಾನಿ ಎಂಬುವವನು ಕಬ್ಬಿನಕೆರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೆತ್ತರಕೊಡಿಗೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದು ಬಸವನಗೂಡಿ ಬಳಿಯಿರುವ ಶಾಸನ. ಇದು ೧೬ನೇ

ಊರಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಗುಂಡುತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಶತ್ರುಗಳ ಸೈನ್ಯ ರಾತ್ರಿಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಊರಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಕೊಲೆ ಸುಲಿಗೆ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಇದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಊರಿನ ಜನ ಕಂಗೆಟ್ಟಿರುವಾಗ ಹೋಬಳಿದಾರ ಕುಳ್ಳಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಕುಳವಾಡಿ ಸರಗೂರಯ್ಯ ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಉಪಾಯವೊಂದನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಶತ್ರುಗಳು ಬರುವ ದಾರಿಯ ಪೊದೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತರಂತೆ. ಹೀಗೆ ಬಂದಬಂದವರನ್ನೆಲ್ಲ ಚಂದ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಶತ್ರುಪಕ್ಷದವನೊಬ್ಬ ಮರದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಗುಂಡುಹಾರಿಸಿ ಕೊಂದನಂತೆ. ಗುಂಡಿನೇಟಿನಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕುರುಳಿದ ಇವರ ರಕ್ತ ಕೊಳವನ್ನು ಸೇರಿ ಕೊಳವಾದ ಕೊಳವೆಲ್ಲ ರಕ್ತಮಯವಾಯಿತಂತೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಕೊಳಕ್ಕೆ 'ರಕ್ತಕೊಳ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಅಂದಿನಿಂದ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆಯಂತೆ.

ಇಂಥ ಅನೇಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳು ಊರಿನ ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಈ ಊರಿನ ಉತ್ಸಾಹಿ ತದುಣ ಶ್ರೀ ಗುರುಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ೧೯೮೨ರಲ್ಲಿ 'ರೈತ ರಾಯಭಾರಿ' ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಅವರು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಇದು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ವಾರ್ತಾಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪತ್ರಿಕಾ ಪಿತಾಮಹ ಎಂಬ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರನ್ನಾಗಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರಮ-ಪರಿಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಉತ್ತೇಜನವಿಲ್ಲದೆ ಪತ್ರಿಕೆ ಮುಂದುವರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇವರಲ್ಲದೆ ಈ ಊರಿನ ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿಶೆಟ್ಟರು ಊರಿನ ಮುಂದಾಳಾಗಿದ್ದು ಸಾಧನಶೀಲ ಸಜ್ಜನರೆಂದು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತುಂಬ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಊರಿನ ಮುಂದಾಳುಗಳು ನಿಸ್ವಾರ್ಥ, ನಿಷ್ಠೆ, ನಿಷ್ಕಪಟತ್ವಗಳಿಂದ ಊರಿನ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಊರಿನ ಜನರಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಜಾಗೃತಿಯುಂಟಾಗಿದೆ. ಸಾಕ್ಷರತಾ ಆಂದೋಲನ ಇಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮನ್ನು ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಊರಿಗೆ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಆಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೈಮರಿಯಿಂದ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯವರೆಗೂ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಲು ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಧನೆಗಳಿಗೆ ಗುರುಮೂರ್ತಿ ಹಾಗೂ ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿಶೆಟ್ಟರ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಉತ್ಸಾಹಗಳೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಜನಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ಊರಿನ ಬಸೆಟ್ಟರು, ವೆಂಕಟಪ್ಪಶೆಟ್ಟರು, ಚೆನ್ನಪ್ಪಶೆಟ್ಟರು, ರಾಜಣ್ಣ, ಚಂದ್ರ, ನರಸಿಂಹಶೆಟ್ಟಿ, ನಾಗಾಚಾರ್, ಸಿದ್ದಪ್ಪಶೆಟ್ಟರು, ನಾಗಶೆಟ್ಟಿ, ಸ್ವಾಮಿ, ಕುಮಾರ

ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಆಗಾಗ ಊರಿನಲ್ಲಿ ನಳದಮಯಂತಿ, ಲಂಕಾದಹನ, ಪಾಂಡುವಿಜಯ, ಶನಿಮಹಾತ್ಮ್ಯ, ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಮೊದಲಾದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಬ್ಬ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಮುಂತಾದ ವಿಶೇಷ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡ್ಲಯ್ಯನ ಮಗ ತಮ್ಮಯ್ಯ ತನ್ನ ಗೆಳೆಯರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕೋಲಾಟವಾಡಿ ರಂಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆಲ್ಲ ಹೆಸರುವಾಸಿಕೆ ಪಡೆದಿರುವ ಜೋಗನಹಳ್ಳಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಹೇಗೆ ಬಂತೆಂಬುದನ್ನು ಜನಪದ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ನಿಂಗಮ್ಮ ಹೇಳಿದ ಕಥಾರೇಖೆಯನ್ನು ಈಗ ನೋಡೋಣ -

ಚಂಗಾಳ್ಳ ವಂಶದ ನಾಗಣ್ಣನೆಂಬ ಸಾತ್ವಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬೆಟ್ಟದಪುರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಹರದೂರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಹೊನ್ನಾದೇವಿಗೆ ಹೊನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಆಸೆ. ಆದರೇನು ಅವಳ ಪಾಲಿಗೆ ಬಡತನ ಕಡೆಗಾಣದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಎಂಥ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದುಕೊಂಡು ಸದಾಕಾಲ ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಒಂದು ದಿನ ಯಾರೋ ಆ ಮಾತು ಈ ಮಾತಿನ ನಡುವೆ 'ಬೂವನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬೂವಯ್ಯನಾಯಕ ಎಂಬ ಶೆಟ್ಟಿ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಆ ಪುಣ್ಯದ ತೂಕಕ್ಕೆ ಹೊನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನಂತೆ' ಎಂಬ ಸೋಜಿಗದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೊನ್ನಾದೇವಿ ಕಿವಿಗೆ ಸುರಿದರು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅವಳಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಆಸೆಯು ಬೆಳೆದು ಹೆಮ್ಮರವಾಯಿತು. ಮನೆಗೆ ಬಂದವಳೆ ಗಂಡನನ್ನು ಕರೆದು -

'ನೋಡ್ಡಿ, ಬೂವನಹಳ್ಳಿ ಶೆಟ್ಟು ಪುಣ್ಯ ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಹೊನ್ನನ್ನು ಕೊಡ್ತಾರಂತೆ. ಹೋಗಿ ತಕ್ಕಂಡ್ ಬನ್ನಿ. ಇಡೀ ಜೀವಮಾನವೆಲ್ಲ ಈ ಹಾಳು ಬಡತನದಲ್ಲೇ ಸಾಯೋದ್ಯಾಕೆ ?' ಎಂದಳು.

ಪಾಪ, ನಾಗಣ್ಣನಿಗೆ ಇಂಥದೆಲ್ಲ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ವಿಫಲನಾದನು. ಕಡೆಗೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಹಿಂಸೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬೂವನಹಳ್ಳಿಗೆ (ಬೂವಯ್ಯನಾಯಕನಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ ಬೂವನಹಳ್ಳಿ ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಆದರೆ ಯಾರೋ ಸಂಸ್ಕೃತ ಬಲ್ಲವರು ಈ 'ಹೆಸರಿನ ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯದೆ 'ಭುವನಹಳ್ಳಿ' ಎಂದು ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಬೂವಯ್ಯನಾಯಕನ ಹೆಸರನ್ನು ಅಳಿಸುವುದು ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆಸಗುವ ಅಪಚಾರ) ಹೋಗಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ. ಹೀಗೆ ಗಂಡ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಹೊನ್ನಾದೇವಿಯ ಹರ್ಷ ಹೆಚ್ಚಿ ಹೊಳೆಯಾಗಿ

ಹರಿಯಿತು. ಅವಳು ಉತ್ತಾಹದಿಂದ ರಾಗಿರೊಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ಹುಚ್ಚೆಳ್ಳು ಕಾರವನ್ನೂ ಬುತ್ತಿಕಟ್ಟಿ ಗಂಡನ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಅಣಿಗೊಳಿಸಿದಳು.

ನಾಗಣ್ಣ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೂವನ ಹಳ್ಳಿಯ ದಾರಿಹಿಡಿದ. ಅವನು ಬಹಳ ದೂರ ನಡೆದು ಆಯಾಸಗೊಂಡ. ಎಲ್ಲಾದರೂ ನೀರು ಸಿಕ್ಕ ಕಡೆ ರೊಟ್ಟಿ ತಿಂದು ಸುದರಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ದೂರದ ಚುಂಚನಗಿರಿ ಕಡೆಯಿಂದ ಇಷ್ಟೊಂದು ದೂರ ನಡೆದು ಬಂದಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಭೈರವಜೋಗಿ ಎದುರಾದ.

ಭೈರವಜೋಗಿಯನ್ನು ಕಂಡ ನಾಗಣ್ಣನು ಭಯಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಜೋಗಿಯ ಪಾದಕಮಲಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ನಾಗಣ್ಣ ನಯವಿನಯಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ಜೋಗಿಯು 'ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಸ್ತು!' ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದನು.

ಉಭಯಕುಶಲೋಪರಿಗಳಾದ ಮೇಲ ನಾಗಣ್ಣನ ಪ್ರಯಾಣದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಕೇಳಿದ ಭೈರವಜೋಗಿ ಮುಗುಳುನಗೆ ನಕ್ಕ.

'ಅಪ್ಪಾ ನಾಗಣ್ಣ, ನನಗೆ ನಿನ್ನಂತೆ ಅಥವಾ ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಂತೆ ಹೊನ್ನಿನ ವ್ಯಾಮೋಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನಗೆ ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕು ! ನಾನು ಬಹಳ ಹಸಿದಿದ್ದೇನೆ. ಹಸಿವಿನಿಂದಾಗಿ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಿಡುವುದಕ್ಕೂ ನನ್ನಿಂದಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಇನ್ನು ಉಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಬೀಳುವನಂತೆ ತಾರಾಡಿ ತೂರಾಡಿದ.

ಜೋಗಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡ ನಾಗಣ್ಣ ಹಿಂದುಮುಂದು ಯೋಚಿಸದೆ -

'ಅಯ್ಯೋ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ, ನೀವು ಮೊದಲೇ ಹೇಳದೆ ಇಷ್ಟೇಕೆ ತಡಮಾಡಿದಿರಿ. ನನ್ನ ಬಳಿ ರೊಟ್ಟಿಬುತ್ತಿ ಇದೆ. ದಯಮಾಡಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಕೃತಾರ್ಥನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ಭೈರವಜೋಗಿಯ ಮುಂದಿಟ್ಟನು.

ಜೋಗಿಯು ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಿಂದು ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ಸಂತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ತೇಗಿ ನಾಗಣ್ಣನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹರಸಿ ಮುಂದೆ ನಡೆದನು.

ನಾಗಣ್ಣ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ವೇಳೆಗೆ ಬೂವನಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಪುಣ್ಯ ಕೊಳ್ಳುವ ಶೆಟ್ಟಿಯ ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದನು. ತನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದ ನಾಗಣ್ಣನನ್ನು ಶೆಟ್ಟಿ ದಿಟ್ಟಿಸಿದ. ನಾಗಣ್ಣನಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು ಅಥವಾ ಏನು ಕೇಳಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ತಿಳಿಯದೆ ಶೆಟ್ಟಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತ. ಆಗ ಬೂವಯ್ಯ ನಾಯಕನೇ -

‘ಏನಪ್ಪ ಸಮಾಚಾರ ? ಯಾಕ್ತಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಿದ್ದೀಯೆ ? ನಿನಗೆ ಏನಾಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳು’ ಎಂದ. ಆಗ ನಾಗಣ್ಣ -

‘ಪುಣ್ಯ ಕೊಳ್ಳೋ ಶೆಟ್ಟು ನೀವೇನಾ ?’ ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

‘ಹೌದು, ನಾನೇ ! ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಪುಣ್ಯ ಮಾರೋದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೀಯಾ?’

‘ಹೌದು !’

‘ಸರಿ. ಹಾಗಾದ್ರೆ ನೀನು ಮಾಡಿರೋ ಪುಣ್ಯನೆಲ್ಲ ಈ ಓಲೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದುಕೊಡು. ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯ ಎಷ್ಟು ತೂಕ ತೂಗುತ್ತದೋ ಅದರ ಹತ್ತುಪಟ್ಟು ಚೆನ್ನ ನಾನು ಕೊಡ್ತೀನಿ’ ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾಗಣ್ಣ -

‘ಆದರೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡುತ್ತ ಮಾತಾಡಲಾರದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತ. ಅದಕ್ಕೆ ಶೆಟ್ಟಿ -

‘ಏನು ಆದರೆ....?’

‘ಏನಿಲ್ಲ. ನಾನು ಯಾವ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ !’

‘ಹೌದಾ? ನೀನು ಯಾರಿಗೂ ದಾನಧರ್ಮ ಅನ್ನೋದು ಒಂದನ್ನೂ ಮಾಡಿಲ್ಲಾ ?’

‘ಹೋಗ್ಲಿ. ಕೊನೆಗೆ ನೀನು ಹಸಿದೋರ್ಗೆ ಒಂದ್ ತುತ್ ಅನ್ನಾನಾದ್ರೂ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ ?’

‘ಅನ್ನದಾನ ಮಾಡೋವಷ್ಟು ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ನನಗೆ ಎಲ್ಲಿದೆ ಸ್ವಾಮಿ ? ಆದರೆ... ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಭೈರವಜೋಗಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರು. ಹಸಿದಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಒಂದು ಚೂರು ರೊಟ್ಟಿ ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ.

‘ಅದೂ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಾನೆ ! ಅದನ್ನೇ ಬರೆದುಕೊಡು ತೂಕಕ್ಕೆ ಹಾಕ್ತೇನೆ’.

ಬೂವಯ್ಯನಾಯಕನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ನಾಗಣ್ಣ ರೊಟ್ಟಿ ದಾನಮಾಡಿದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಓಲೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಶೆಟ್ಟರ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟ. ಬೂವಯ್ಯನಾಯಕನು ಅದನ್ನು ತಕ್ಕಡಿಯ ಒಂದು ತಟ್ಟೆಗೆ ಮಡಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ತಟ್ಟೆಗೆ ಚೆನ್ನಾಭರಣಗಳನ್ನು ಇಡುತ್ತಾ ಹೋದನು. ಎಷ್ಟೇ ಒಡವೆಗಳನ್ನಿಡುತ್ತಾ ಹೋದರೂ ಆ ಓಲೆಯ ತೂಕಕ್ಕೆ ಅವು ಸರಿದೂಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಬದ್ದ ಆಭರಣಾದಿ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಂದು ತೂಕಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ. ಆಗಲೂ ಓಲೆಯ ತೂಕವೇ

ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಶೆಟ್ಟಿಯ ಹೆಂಡತಿಯ ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ತಾಲಿಯೊಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಒಡವೆಯೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಶೆಟ್ಟಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಗಂಡನ ಪೇಚಾಟವನ್ನು ಕಂಡು ತಾನೇ ಸ್ವಯಂ ಮುಂದೆ ಬಂದು ತನ್ನ ತಾಳಿಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಡಲು ಮುಂದಾದಳು. ಆಗ ನಾಗಣ್ಣ ಅತೀವ ವೇದನೆಯಿಂದ ತನ್ನಿಂದಾದ ಅನಾಹುತವನ್ನು ಕಂಡು ಕಳವಳಗೊಂಡು ಬೂವನಾಯಕನ ಹಾಗೂ ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯ ಪಾದಗಳಿಗೆರಗಿ -

‘ನನ್ನ ಅವಿವೇಕವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ. ನನಗ್ಯಾಕೆ ಇಂಥ ದುರಾಶೆ ಬಂತೋ ಏನೋ! ಕೇವಲ ಒಂದು ಒಲೆಯ ತೂಕಕ್ಕೂ ಬಾರದ ಈ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಆಸೆಪಟ್ಟರೆ ನನಗಿಂತ ಅವಿವೇಕಿ, ಅಜ್ಞಾನಿ, ಅಯೋಗ್ಯರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ ? ಶೆಟ್ಟಿ ನಿಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತು ನಿಮಗೇ ಇರಲಿ. ನಾನಿನ್ನು ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣವೂ ನಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಟುನಿಂತಾಗ ಶೆಟ್ಟರು ನಾಗಣ್ಣನನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ -

‘ಅಪ್ಪಾ ಮಹಾನುಭಾವ, ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಭವಬಂಧನದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿ ಕೃತಾರ್ಥನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು ತಂದೆ’ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ನಾಗಣ್ಣನಿಗಾದರೋ ಇದು ಸಮಂಜಸವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನು -

‘ಶೆಟ್ಟರೆ, ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ನಾನು ಇಂಥ ದುರಾಶೆಗೆ ಒಳಗಾದೆ. ನಾನು ತಪ್ಪುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆ. ನಾನು ಅಪರಾಧಿ. ನನ್ನನ್ನು ದಯಮಾಡಿ ಕ್ಷಮಿಸಿ. ನಾನಿನ್ನು ಬರುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದವನೇ ನೇರ ಊರ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದ. ಇದರಿಂದ ಶೆಟ್ಟಿಗೂ ಕಸಿವಿಸಿಯಾಯಿತು. ಅವನು ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಹೊತ್ತು ಕುಳಿತನು.

ಇತ್ತಕಡೆ ಊರ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದ ನಾಗಣ್ಣ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ಬಂದುದನ್ನು ನೆನೆದು ಅಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಫಲಬಿಟ್ಟಿರುವ ಒಂದು ಮಾವಿನ ಮರವನ್ನು ಕಂಡು ಗಕ್ಕನೆ ನಿಂತ. ಅವನಿಗೆ ಏನನ್ನಿಸಿತೋ ! ಎಲೆಗೊಂದು ಫಲವಿರುವ ಆ ಮಾವಿನಮರದಿಂದ ಐದು ದೋರಗಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ತನ್ನ ಚೀಲಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಊರು ಸೇರಿದನು.

ಗಂಡ ಮನೆಗೆ ಬಂದದ್ದೇ ತಡ ಹೆಂಡತಿ ಹೊನ್ನಾದೇವಿ ‘ತಂದ್ರಾ ?’ ‘ತಂದ್ರಾ?’ ಎಂದು ಆತುರದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾಗಣ್ಣ -

‘ತಂದಿರೋದನ್ನು ಆಮ್ಯಾಲೆ ನೋಡುವಿಯಂತೆ. ಮೊದಲು ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದು ತುತ್ತು ಕೊಡು’ ಎಂದು ಕೈಕಾಲುತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತನು.

ಹೊನ್ನಾದೇವಿ ಗಂಡ ತಂದಿದ್ದ ಚೀಲವನ್ನು ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬಿಚ್ಚಿ ನೋಡಿ ಹರ್ಷಾತಿರೇಕದಿಂದ ಕೂಗಿ ಕುಣಿದು ಕುಪ್ಪಳಿಸಿದಳು. ಏಕೆಂದರೆ ನಾಗಣ್ಣ ತಂದಿದ್ದ ಐದು ಮಾವಿನಕಾಯಿಗಳೂ ಚಿನ್ನಮಾವಿನಕಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇದು ನಾಗಣ್ಣನಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಇವೆಲ್ಲ ಆ ಭೈರವಜೋಗಿಯದೇ ಕೈವಾಡವೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೆ ಬೂವಯ್ಯನಾಯಕ ಕಳಿಸಿದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತುಂಬಿ ತಂದ ಬಂಡಿಗಳು ನಾಗಣ್ಣನ ಮನೆ ಮುಂದೆ ಸಾಲುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತವು.

ಈಗ ತಾನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ನಾಗಣ್ಣನಿಗೆ ತೋಚದಾಯಿತು. ಅವನು ಕೂಡಲೆ ಭೈರವಜೋಗಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನಡೆದಿರುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಓಡಿಓಡಿ ಹೋದ. ದೂರದಿಂದಲೆ ಓಡಿಬರುತ್ತಿರುವ ನಾಗಣ್ಣನ್ನು ಕಂಡ ಭೈರವಜೋಗಿಯು ನಸುನಗುತ್ತ -

‘ನಾಗಣ್ಣ ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಈಗ ಸಂತೋಷವಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ ?’

‘ಸ್ವಾಮಿ, ಇದೆಲ್ಲಾ ಏನು ? ನನಗೊಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ನನಗ್ಯಾಕೆ ಇಷ್ಟು ಐಶ್ವರ್ಯ. ನನಗೆ ನೀವೇ ದಾರಿ ತೋರಬೇಕು’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಭೈರವಜೋಗಿಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶಿರಕಮಲವಿರಿಸಿದ. ಆಗ ಜೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತುತ್ತ -

‘ಕಂದಾ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಲ್ಲವೆ ? ಇಂಥ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ದೂರ ಬರಬೇಕಿತ್ತೆ ? ಹೋಗು. ಆ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬಳಸಿ ಒಂದು ಕೋಟಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡು. ನಾನು ಇಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸುತ್ತೇನೆ. ನಿನಗೆ ಸದಾಕಾಲ ನನ್ನ ಬೆಂಬಲ ಹಾಗೂ ಭೈರವಸ್ವಾಮಿಯ ಕೃಪೆ ಇದೆ. ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗು’ ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದನು.

ಭೈರವಜೋಗಿಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ನಾಗಣ್ಣ ಭೈರವಜೋಗಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜೋಗಯ್ಯಹಳ್ಳಿ ಕೋಟಿಯನ್ನು, ತನ್ನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಾಗನಹಳ್ಳಿ ಕೋಟಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಚಂಗಾಳ್ವರಾಜನ ಸಾಮಂತನಾದನು.

ಚಂಗಾಳ್ವರಲ್ಲಿ ನಾಗ ಎಂಬ ದೊರೆಯ ಹೆಸರಿದೆಯಾದರೂ ಅವನ ಕಾಲ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು ೧೩-೧೫ನೇ ಶತಮಾನಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಆತ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಾಗಣ್ಣ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ನಾಗನಹಳ್ಳಿ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಯಿತೆಂಬುದೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ವಿಜಯನಗರದ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ಮಾಡಿದ ಕಾಳಗದಲ್ಲೋ ಅಥವಾ ಮೈಸೂರು ಅರಸರೊಡನೆ ಮಾಡಿದ ಕಾಳಗದಲ್ಲೋ ಈ ನಿರ್ನಾಮವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈಗ ಹಾಳುಸುರಿಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಹಾಳೂರಿನ ಬಸವನಗುಡಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ

ಒಂದು ಶಾಸನ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೮೬ರದಾಗಿದ್ದು ಬರವಣಿಗೆಯ ಯಾವ ವಿವರಗಳೂ ದೊರೆಯದಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಶಿಥಿಲವಾಗಿದೆ. ಪಿರಿಯರಾಜಯ್ಯಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಕೊಡಿಗೆಯೊಂದರ ವಿಚಾರ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗೊಂಡಂತೆ ಕಂಡರೂ ಎಲ್ಲಾ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಈ ಶಾಸನದ ಕಲ್ಲನ್ನು ಯಾರೋ ಚೂರುಮಾಡಿ ದೊಡ್ಡ ಭಾಗವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡುಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಅದು ಯಾರ ಮನೆಯ ಬಚ್ಚಲಕಲ್ಲಾಗಿದೆಯೋ !

ಹಾಳುಬಿದ್ದಿರುವ ನಾಗನಹಳಿಯನ್ನು ಒಂದು ಸುತ್ತಸುತ್ತಿ ಬರೋಣವೆಂದು ಹೋದರೆ -

ಹೊನ್ನಾಳಮ್ಮನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹೊನ್ನಾದೇವಿ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಲಾದೇವಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎರಡು ಸ್ತ್ರೀ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಒಂದೇ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು 'ನಮ್ಮನ್ನು ಇಂಥ ಹೀನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಬಿಟ್ಟಿರಾ ?' ಎಂದು ಕಂಬನಿ ಸುರಿಸಿ ಗೋಳಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಂಬನ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಗುಡಿಯಿದೆ. ಈ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಒಂದು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಮರದ ಕೆತ್ತನೆಯ ಸ್ತಂಭ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಮಾರಮ್ಮ ಎಂದು ನಿರೂಪಕ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆ ದೇವತೆ 'ಯಾವ ಊರಿನಲ್ಲಿ ತಾನೆ ನನಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯಭವವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಅದು ನನ್ನ ಕರ್ಮ ಬಿಡಿ' ಎನ್ನುವಂತಿದೆ.

ತೋಪಿನ ಕಾಳಯ್ಯನ ಹೊಲದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬಸ್ತಿಗುಡಿ ಇದೆ. 'ದಿಕ್ಕುದಿಸೆ ಇಲ್ಲದ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮುಖ ನೋಡಲಾರೆ' ಎಂಬಂತೆ ಇಲ್ಲಿನ ಜಿನವಿಗ್ರಹ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಹೂತುಹೋಗಿದೆ. ಉತ್ತರಭಾಗಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಕೊಳ್ಳಿಮಲ್ಲಪ್ಪನ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಲಿಂಗದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಷ್ಣು ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಗೋಡೆಗೊರಗಿಸಿದೆ. ಆ ವಿಗ್ರಹಗಳು 'ದೇವರುಗಳಾದ ನಾವೇ ಈ ನಗರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಆರೋಪಿಸುವುದಕ್ಕೂ ನಮಗೆ ಬಾಯಿಲ್ಲ!' ಎಂಬಂತೆ ತೆಪ್ಪಗಿದೆ. ಹಾಡ್ಯದವರು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋದ ಬಸವಣ್ಣ ಹಾಗೂ ಮಠದ ಕೊಪ್ಪಲಿನವರು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರುವ ನಡುಕೆರೆಯಮ್ಮನ ವಿಗ್ರಹಗಳು 'ಸದ್ಯ ಆ ಸ್ಮಶಾನದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾರುಮಾಡಿದ ಮಹಾನುಭಾವರಿಗೆ ನಾವು ಆಭಾರಿಗಳು' ಎಂದು ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕೂಗಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ವೈಭವಪೂರ್ಣ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಭವ್ಯ ನಗರವೊಂದು ಹೀಗೆ ಹಾಳುಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಎಂಥವರ ಕರುಳೂ ಚುರುಕೈನಿಸುತ್ತದೆ. ದುಃಖಿತವ್ವ ಹೃದಯವನ್ನು ಹಿಂಡಿದಂತಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರೊಸರುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸೆಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಪಟ್ಟಣ ಹೀಗೆ ಎಕ್ಕುಟ್ಟಿಹೋಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಹೊಟ್ಟೆ ಉರಿದುಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಈಗ ಅರವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ತುಂಗದ ದೇವರಾಜೇ ಅರಸ್ ಎಂಬುವವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದು ೪೦ ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಂಡು ಹಾಳುಬಿದ್ದಿದ್ದ ನಾಗನಹಳ್ಳಿಯ ತುಸುದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಇವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಜನರೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು. ಹಳೇನಾಗನಹಳ್ಳಿ ಬಳಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಊರು ಹೊಸ ನಾಗನಹಳ್ಳಿಯಾಯಿತು. ಹೀಗೂ ನಾಗಣ್ಣನ ಹೆಸರು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿತು.

(ವಕ್ತೃಗಳು : ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣದ ಜನಪದ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ನಿಂಗಮ್ಮ, ಜೋಗನಹಳ್ಳಿ ಗುರುಮೂರ್ತಿ. ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವು : ಟಿ. ವಿ. ಚಂದ್ರಕಾಂತರಾಜೇ ಅರಸ್ (ನಾಗನಹಳ್ಳಿ ಚಂದ್ರಕಾಂತ, ಕಿತ್ತೂರು ಸತೀಶ್, ಹುಣಸೇಕುಪ್ಪೆ ನಾಗಣ್ಣ ಮತ್ತು ಕೋಗಿಲವಾಡಿ ಬಿ. ರಾಜು).

೧೨. ಸ್ಥಳನಾಮ ಐತಿಹ್ಯಗಳು

ಡಾ|| ಎಂ. ಭೈರೇಗೌಡ, ಕೆ. ಪಿ. ದೊಡ್ಡಿ

ವಾಸಿಸುವ ಊರು, ಕಾಲನಿ, ನಡೆದಾಡುವ ದಾರಿ, ಏರುವ ಬಂಡೆ, ಕುಡಿವ ನೀರಿನಚೆಲುಮೆ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಅದರದೇ ಆದ ಪುರಾತನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆ ಸ್ಥಳದ ಸ್ಥಳೀಯಜನಪದರು ಹೇಳುವ ಯಾವುದೇ ಐತಿಹ್ಯ ದಂತಕತೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಆನೇಕಲ್, ಕನಕಪುರ, ರಾಮನಗರ ಮುಂತಾದ ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಹೋದಾಗ, ನನ್ನೊಡನಿದ್ದ ವಕ್ತೃಗಳು ಹೆಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳ ಬಗೆಗೆ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕೇಳಿದಾಗ, ಅವರು ನೀಡಿದ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿಕೊಂಡು ಓದುಗರೊಡನೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಬೂದೊಟ್ಟೆ ಮುನೇಶ್ವರ

ಗೋಣುಮಾಕನಹಳ್ಳಿ, ಧರ್ಮಪುರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಡಂಕಣಿಕೋಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಹಳ್ಳಿ. ಬೂದೊಟ್ಟೆ ಬೆಟ್ಟ ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದೆ. ಆ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಬೂದೊಟ್ಟೆ ಮುನೇಶ್ವರನ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.....

ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗೋಣುಮಾಕನಹಳ್ಳಿಯ ಮುದುಕ-ಮುದುಕಿಯರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಯಿಲ್ಲ. ಮುದುಕ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಾಡು ಹಂದಿ, ಮುಳ್ಳುಹಂದಿ, ಉಡು, ಕೋಳಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ತಂದು ಊರವರಿಗೆ ಮಾರಿ ಬಂದದ್ದರಲ್ಲಿ ಜೀವನನಡೆಸಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಆ ಮುದುಕ ಬೇಗ ಎದ್ದು ಮುದುಕಿಗೆ 'ನೀನು ಏನನ್ನಾದರೂ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬೂದೊಟ್ಟೆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಾ, ನಾನು ಹೋಗಿರುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟುಹೋದ. ಅದರಂತೆ ಮುದುಕಿ ಅಡುಗೆಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಈ ಮುದುಕ ಆ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಗುಹೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಆ ಕಡೆ ನಂದೀಕಂಬ ದೀಪಾಲೆಕಂಬ ಉರಿಯುತ್ತಿವೆ. ನಡುವೆ ಹೂವಿನ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಮಿ ತೂಗುಯ್ಯಾಲೆ ಆಡ್ತಾ ಇದ್ದಾನೆ.

ಈ ಮುದುಕನನ್ನು ಕಂಡು 'ಏ ನರಜನ್ಮವೇ ನೀಯಾಕ್ ಬಂದೋ ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಮುದುಕ 'ಇಂಗೆ ಬೇಟೆಗೆ ಅಂತ ಬಂದೆ ಸ್ವಾಮಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಆ ಸ್ವಾಮಿ ಹೇಳಾನೆ. 'ಏ ನರಜನ್ಮ ನಾನಾಗೇ ಬಯಲು ಬೀಳೋಗಂಟ ನೀನು ಬಯಲುಗೆಡುಬ್ಯಾಡ' (ಹೊರಗಿನ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಡ) ಎಂದು ಹೇಳಿ ಒಂದು

ಮಿಕ(ಮೃಗ) ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ. ಅದನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮಾರಿ, ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಊಟಮಾಡಿದರು. ಮಾರನೇ ದಿನಕ್ಕೆ ಏನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರಿಬ್ಬರು ಅದೇ ಗುಹೆಗೆ ಹೋದರು. ಆ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕೋಪ ಬಂದು ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಕಂಬಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಗುಹೆಯ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ. ಆ ಊರಿನ ಜನ ಈ ಮುದುಕ ಮುದುಕಿ ಎಲ್ಲೋ ಹೋದವರು ಪತ್ತೇನೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಆ ಗುಹೆಯ ಬಳಿ ಬಂದರು. ಯಾರೂ ಕಾಣದೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಆ ಊರ ಗೌಡನ ಕನಸಿಗೆ ಬಂದು ಸ್ವಾಮಿ ಹೇಳಿದನಂತೆ 'ನಾನು ಮುನೇಶ್ವರ. ಈ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದ್ದೀನಿ. ಬಂದು ನೋಡು' ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಅದರಂತೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಲು ಗುಹೆಯ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಿತ್ತು. ಊರ ಜನ ಅರದಂಡ ಪರದಂಡ ಬಿದ್ದು ಮುದುಕ ಮುದುಕಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದರು. ಯಜಮಾನ 'ಸ್ವಾಮಿ, ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕೊಡದೇ ಕಾಪಾಡಪ್ಪ. ನಿನಗೆ ಕುದುರೆ, ಕಂಚಿನ ಶಿಲೆ, ಬೆಳ್ಳೀರಥ ಮಾಡಿಸಿ ಮೆರವಣಿಗೆ, ಅರವಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರತೀ ವರ್ಷವೂ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ' ಎಂದು ಹರಕೆಹೊತ್ತಿಕೊಂಡನಂತೆ. 'ತಥಾಸ್ತು' ಎಂದವರೇ ಸ್ವಾಮೀ ಸಣ್ಣ ಗೊಂಬೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟ. ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ಊರು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಗೋಣಮಾಕನಹಳ್ಳಿ ಜನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಬೂದಟ್ಟಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಆ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬೂದೊಟ್ಟಿ ಮುನೇಶ್ವರ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ನಿತ್ಯಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಗುಹೆಯ ದೂರವನ್ನು ಕಂಡವರೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಜನಪದರು.

ತಣಿಗೆ ಸೊಣೆ

ರಾಮನಗರ ತಾಲ್ಲೂಕು, ಅಷ್ಟೇರಹಳ್ಳಿಯ ರೇವಣ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟದ ಆಗ್ನೇಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ನೆಲಮಲೆಯ ಬೆಟ್ಟವಿದೆ. ತೆಂಗಿನಕಲ್ಲು ದೊರೆ ರಾಮರಾಜನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಡಿಕಾವಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದವನಿಗೆ ಆತನ ಸತಿ ಊಟ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬಡಿಸಿ ಆ ಕೋಟೆ ಅಥವಾ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿನ ಸೊಣೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಂಚಿನ ತಣಿಗೆಯನ್ನು ತೊಳೆಯಲು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ತೊಳೆಯುವಾಗ ಕೈಜಾರಿ ಆ ಸೊಣೆ (ಬೆಟ್ಟದಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿರುವ, ನೀರಿನ ಚಿಲುಮೆ)ಯೊಳಗೆ ಬಿದ್ದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಕೈಜಾರಿಬಿದ್ದ ತಣಿಗೆ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಕಲ್ಲಿಗೆ ತಾಕುತ್ತ ಕೆಳಗಿಳಿಯುವ ಶಬ್ದ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಒಂದು ಹಗಲು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಅದರ ಆಳ (Depth) ಅಷ್ಟಿತ್ತು. ಅದರ ಆಳವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದವರೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ತೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ತಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಆ ಸೊಣೆಗೆ ತಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಸೊಣೆ 'ತಣಿಗೆಸೊಣೆ' ಎಂದು ಇಂದಿಗೂ

ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನೀರು ತಿಳಿಯಾಗಿ ಬತ್ತದಂತೆ ವರ್ಷದ ಹನ್ನೆರಡೂ ತಿಂಗಳು ಇರುತ್ತದೆ.

ಬಟ್ಟಲು ಗುಂಡೇಶ್ವರ

ಕನಕಪುರದಿಂದ ಸಾತನೂರಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ೬-೭ ಕಿ.ಮೀ. ಕ್ರಮಿಸಿದರೆ ಬಲಭಾಗದ ಬೆಟ್ಟದಮೇಲೆ ಒಂದು ದೇಗುಲವಿದೆ. ಅದೇ ಬಟ್ಟಲು ಗುಂಡೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ. ಹಿಂದೆ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನಾಗಲಿಂಗ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಹಾಲುಕೊಡಲು ದೇವಲೋಕದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಈ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಎದಿರುಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಮಜ್ಜನಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಮಧೇನು ಹಾಲುಕರೆಯುತ್ತಿತ್ತಂತೆ. ಹಾಲು ಬಿದ್ದ ಜಾಗ ಒರಳು ಕಲ್ಲಿನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿಯಾಗಿ ಹಾಲು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಮುಂದೆ ಕಾಲಾನುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯರಾಗಿ ಲಿಂಗರೂಪದಲ್ಲಿ ಆ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಎದಿರುಬದಿರಾಗಿರುವ ಆ ಬಟ್ಟಲು ಈ ಗುಂಡಾದ ಲಿಂಗ. ಇದರಿಂದ ಭಕ್ತರು ಅದನ್ನು ಬಟ್ಟಲು ಗುಂಡೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಿತ್ಯಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತೀವರ್ಷ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಸೇರಿ ಜಾತ್ರೆ ಕೂಡ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ಪಕ್ಕದೂರಾದ ಶಿವನಹಳ್ಳಿಯ ಜನ.

ಉರಗನದೊಡ್ಡಿ

ಉರಗ ಎಂದರೆ ಹಾವು. ಹಾವಿಗೂ ಈ ದೊಡ್ಡಿಗೂ ಸಂಬಂಧವೇನು ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೂಡಬಹುದು. ಕನಕಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗಡಿ ಗ್ರಾಮವಾದ ಈ ದೊಡ್ಡಿಗೇ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದ ರೀತಿ ಹೀಗಿದೆ : ಬಹು ಹಿಂದೆ ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೊರಮ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಬಹಳವಿದ್ದ ಹಾವುಗಳು ಕಚ್ಚಿ ನಿರ್ನಾಮಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವಂತೆ. ಮುಂದೆ ಬೇಟೆಗೆ ಬಂದ ಕಾಡು ಪೂಜಾರಿಯೊಬ್ಬ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಹಾವುಗಳನ್ನು ಯಾವುದೋ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆ ಬೇರು ಮತ್ತು ತನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ವಶೀಕರಣ ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸಂಹಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಆಗ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಉರಗೇಶ್ವರನೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ 'ನನ್ನ ಸಂತತಿ ನಾಶಮಾಡಬೇಡ. ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿ ಯಾರಿಗೂ ತೊಂದರೆಕೊಡದಂತೆ ನನ್ನ ಉರಗ ಪರಿವಾರವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಜನ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಮನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸಿರಿ ಮತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಮುಂಗಾರು ಮಳೆ ಬೀಳುವಾಗ ನನ್ನ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಅರವಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆಸಿ' ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತನಾದ. ಈಗಲೂ ಪಾಳಾಗಿರುವ ಉರಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಊರ ಹೊರವಲಯದ

ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಮುಂಗಾರು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪರ - (ಅರವಟ್ಟಿಗೆ) ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಆ ಪರದ ದಿವಸ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಎಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಮಳೆ ಬಿದ್ದರೂ ಉರಗನದೊಡ್ಡಿಗೆ ಪರ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಗಿದ ನಂತರ ಆನಕಲ್ಲು ಜೇನುಕ್ಕಲು ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ಆ ಊರ ಜನ ಬಲವಾದ ನಂಬಿಕೆಯಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮಣಕನ ಕಲ್‌ಬೆಟ್ಟ

ಉಜ್ಜನಪ್ಪನದೊಡ್ಡಿ ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಂದು ಕುಗ್ರಾಮ. ಆ ಊರಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮಣಕನ ಕಲ್‌ಬೆಟ್ಟ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಕಳ್ಳನೊಬ್ಬ ಮಣಕವೊಂದನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಆಗ ಹೆದರಿದ ಕಳ್ಳ ಮಣಕ (ಹೆಣ್ಣು ಮೇಕೆ)ವನ್ನು ಈ ಬೆಟ್ಟದ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋದನಂತೆ. ಅದರ ಸಂತತಿ ಮುಂದೆ ಬೆಳೆದು ಗುಂಪಾಯ್ತು. ಗುಂಪಾದ ಮೇಕೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತಾರೋ ದನಕಾಯುವವ ಬಂದು ಮನೆಗೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡುಹೋದನಂತೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮಣಕನ ಕಲ್‌ಬೆಟ್ಟ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಹೇಳಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಮೇಕೆಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸಲು ಕಾಡಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಬಂದಿದ್ದ. ಫಲವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಮೇಕೆ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಮರಿಹಾಕಿ ಹಾಲುಕುಡಿಸಿ ತಾನು ಮೇವಿಗಾಗಿ ಗುಂಪಿನೊಡನಿತ್ತು. ಜೋರಾಗಿ ಮಳೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಮೇಕೆಯ ಹಿಂಡನ್ನು ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ದೌಡಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ. ಮರಿ ಒಂದೇ ಉಳಿದು ದೊಡ್ಡ ಮಣಕವಾಯ್ತು. ಹಾಗೇ ಅದರ ಸಂತತಿ ಬೆಳೆದು ಗುಂಪಾಯ್ತು. ಇರುಳಿಗನೊಬ್ಬ ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗೆ ಬಂದವನು ಮೈಕಾಸಿಕೊಂಡು ಬಂಡೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದ ಮಣಕಗಳ ಗುಂಪು ಕಂಡು ಮರಳಿ ಊರಿಗೆ ಬಂದು ತಿಳಿಸಿದ. ಊರಜನರೆಲ್ಲ ಸೋಪಡಿಬೇಟೆಗೆ (ಗುಂಪು ಬೇಟೆ) ಬಂದರು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮಣಕಗಳ ಗುಂಪು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಮಾಯವಾದಂತಾಗಿತ್ತು. ಇರುಳಿಗರವನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಕಂಡರೂ ಅವನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

ಮುಂದೆ ಒಂದು ದಿನ ದನಕಾಯಲು ಬಂದವನೊಬ್ಬ ಇವು ಯಾವೋ ಆಡು (ಮೇಕೆ)ಗಳಿವೆ ಎಂದು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ. ಬೆಟ್ಟದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಊರೂ ಆಯ್ತು. ಮಣಕಗಳು ಮಲಗಿದ್ದ ಬಂಡೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಮಣಕನ ಕಲ್‌ದೊಡ್ಡಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಸರ್ಕಾರ ಈಗ ಆ ಊರಿನ ಸಂಸ್ಥಾಪಕನ ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಉಜ್ಜನಪ್ಪನದೊಡ್ಡಿ ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗಡೀ ಹಳ್ಳಿ.

ಯಣೆನ್ ಕಲ್ಲು

ಉಡದ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋದವನಿಗೆ ಬೇಟೆಯೇ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಉಡ (ಜಿವಾಜಿ) ಬಂದು ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡರೂ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆಂದು, ಬೇಟೆಗೆ ತಂದಿದ್ದ ಉರುಳುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ನಡುವಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿ ನಿದ್ರೆ ಹೋದನು. ಉಡವೊಂದು ಉರುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಎಳೆದರೂ ಗಾಢನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆತನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ಹೆಬ್ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಜಾರಿಬಿದ್ದ. ಆ ಮನುಷ್ಯನ ದೇಹದ ಮಾಂಸ ಚೂರು-ಚೂರಾಗಿ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಬಿದ್ದಿತಂತೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ಯಣೆನ್ ಕಲ್ಲು (ಹೆಣದಕಲ್ಲು) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕಲ್ಲು ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕು ತಿಪ್ಪಣ್ಣನ ಬಾವಿದೊಡ್ಡಿ ಮತ್ತು ರಾಮಾನಾಯ್ಕನ ದೊಡ್ಡಿಗಳ ನಡುವೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಜುಬ್ಬರದ ಬಂಡೆ

ಕೊರಟಗೆರೆ ಬೆಟ್ಟದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಮಾದಿನಪುರದಲ್ಲಿ ನಾರು ತುಂಬಿದ ಹಣ್ಣುಗಳಿದ್ದು ತಿನ್ನುವಾಗ ಹಲ್ಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ತೊಂದರೆಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕಡೆಗೆ ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಆ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಮರವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದರು. ಹಾಗೆ ಮಾವಿನಮರ, ಆ ಬಂಡೆ ಊರಿನ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದು ಜುಬ್ಬರದ ಬಂಡೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅಚಲವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಇಂದು ಕಲ್ಲುಗಣಿಗಾರರ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ಪುಡಿ-ಪುಡಿಯಾಗುವ ಕಾಲ ದೂರವಿಲ್ಲ.

ಭಂಡರೆಕಲ್ಲು

ಹಣೆಗೆ ಧರಿಸುವ ತಿಲಕದ ವಸ್ತುವೊಂದು ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ಅದು ಭಂಡರೆ ಕಲ್ಲು (ಭಂಡಾರದ ಕಲ್ಲು) ಆಗಿದೆ. ಬೆಲೆಬಾಳುವ ನಿಧಿ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿದೆ. ಅದನ್ನು ಏಳು ತಲೆ ಸರ್ಪ ಕಾಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ. ಹಣೆಗೆ ಧರಿಸುವ ಕುಂಕುಮದಂಥ ಪದಾರ್ಥವು ಇಂದಿಗೂ ಆ ಬೆಟ್ಟದ ಕೆಲವು ಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಕಿತ್ತಳೆ ಬಣ್ಣಗಳ ದಟ್ಟ ಮಿಶ್ರಣದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಾಟೇರಿದೊಡ್ಡಿ ಮತ್ತು ಶಿವನಹಳ್ಳಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಭಂಡರೆಕಲ್ಲು ಇದೆ.

ರಾಗಳ್ಳಿ ಬೆಟ್ಟ

ಊರಗೌಡ ಬೆಟ್ಟದ ರಾಶಿಯಷ್ಟು ರಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಸೊಸೆಯೊಬ್ಬಳು ತೂರುತ್ತಿದ್ದ ರಾಗಿಯನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸೊಸೆ ಬೀಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ರಾಶಿಯನ್ನು ಕಂಡ ಆ ಸೊಸೆ 'ಅಯ್ಯೋ ಶಿವನೇ ಬೆಟ್ಟದಷ್ಟಿರುವ ರಾಗಿ

ರಾಶಿಯನ್ನು ನಾನು ಒಬ್ಬಳೇ ಬೀಸಲಾದೀತೆ ? ಏನು ಮಾಡಲಿ ? ಈ ಹಾಳಾದ ರಾಗಿಯ ರಾಶಿ ಕಲ್ಲಾಗಬಾರದೆ' ಎಂದಳಂತೆ. ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಆ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳ ಶಾಪದಂತೆ ತೂರಿ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಿದ್ದ ರಾಗಿಯ ರಾಶಿ ಕಲ್ಲಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ರಾಗಿ ಬೆಟ್ಟವಾಯ್ತಂತೆ. ಅದರ ಗೌರಮ್ಮ (ಉಬ್ಬಲು ಯಾ ಒಟ್ಟು) ಚಿಕ್ಕ ಬೆಟ್ಟವಾಯ್ತಂತೆ. ಅವುಗಳನ್ನೇ ಈಗ ದೊಡ್ಡರಾಗಳ್ಳಿ ಬೆಟ್ಟ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕರಾಗಳ್ಳಿ ಬೆಟ್ಟ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು.

ಮತ್ತೊಂದು ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ರಾಗಿ ಬೀಸುವ ಕೆಲಸ ನನ್ನಿಂದಾಗದು. ನಾನು ಈ ರಾಗಿ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸರಿ ಎಂದು ಮೊಸರಿನ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಹಸುವಿನ ಕರುವೊಂದನ್ನು ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತೂರಿ ಹಾಕಿದ್ದ ರಾಗಿ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ರಾಗಿ ಕಲ್ಲಾಗಿ ಬೆಟ್ಟವಾದುದಕ್ಕೆ ರಾಗಿಬೆಟ್ಟ ಎಂದು ಹೆಸರಾಯ್ತು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇಂದಿಗೂ ರಾಗೀ ಹಳ್ಳಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿರುವ ಆ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿದರೆ ರಾಗಿ ತೂರಲು ಬಳಸಿದ ಹುದ್ದಿಗೆ, ತೂರುತ್ತಿರುವ ಹೆಂಸು, ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಡೆದಂತೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹಜಾಮನೊಬ್ಬ ಕತ್ತಿ ಮಸೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹಜಾಮನ ಕಲ್ಲನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕೊಂಬಿನ ಕಲ್ಲು

ಬಹು ಹಿಂದೆ ಮಳೆ ಬೀಳದಿದ್ದಾಗ ಯಾರಿಗೂ ಗೋಚರಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಮನೆಯವರು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಅರವಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡಿ, ಎತ್ತರವಾದ ಕಲ್ಲೊಂದರ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ ನಿಂತು ಕೊಂಬನ್ನು (ಕಹಳೆ) ಉದುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಈ ಶಬ್ದ ಕೆಳದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಹತ್ತಾರು ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರು ಬಂದು ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂರುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಊಟ ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೇ ಆನ್‌ಕಲ್-ಜೇನ್‌ಕಲ್ ಮಳೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತಂತೆ. ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಕೊಂಬು ಉದುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಕೊಂಬಿನ ಕಲ್ಲು ಎಂತಲೂ ಆ ಕಲ್ಲಿರುವ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಂಬಿನ ಕಲ್ ಬೆಟ್ಟ ಎಂತಲೂ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಆ ಹೆಬ್ಬಂಡೆ ಈಗಲೂ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ. ಶಿವನಹಳ್ಳಿಯ ಭಂಡರೆ ಕಲ್ಲಿನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೆ ಈ ಕೊಂಬಿನಕಲ್ಲು ಇದೆ.

ಹೀಗೆ ಕಲ್ಲಿಗೊಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ನಮ್ಮ ಜನಪದರು. ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಆನೆಯೊಂದು ಉರುಳಿಸಿದ ಕಲ್ಲು ಊರ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಅದೇ ಆನೇಕಲ್ಲು. ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮುಸುವನಿಗೆ ಹಾರಿಸಿದ ಗುಂಡು ತಗುಲದೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡುಹೋಯ್ತು. ಹಾಗೆ ಮುಸುವ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆ ಕಲ್ಲೇ ಮುಸವನಕಲ್ಲು. ಕರಡಿ ಕಲ್ಲು, ಕೋತಿಕಲ್ಲು, ಕೋವಿಕಲ್ಲು ಮುಂತಾಗಿ ಕಲ್ಲಿಗೊಂದು ಹೆಸರು ಸೂಚಿಸಿ ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನೋ

ಐತಿಹ್ಯವನ್ನೋ ದಂತಕತೆಯನ್ನೋ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತಗ್ಗುಪ್ರದೇಶದ ಪೊದೆಗಳು ಬೆಳೆದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿಪರೀತ ಸೊಳ್ಳೆಗಳಿಂದ ಕಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ಆ ಊರೇ ಸೊಳ್ಳೆಪುರವಾಯ್ತು. ಶಿವನಹಳ್ಳಿ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆ ಸೊಳ್ಳೆಪುರವನ್ನು ದತ್ತುಗ್ರಾಮವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆ ಊರಿನ ಜನರಿಗೆ ಪುನರ್ವಸತಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು ವಿವೇಕಾನಂದಪುರವೆಂದು ಪುನರ್ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿ ಅದರ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಜನರ ಬದುಕಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದವರು :

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಹೆಸರು	ವಯಸ್ಸು	ಊರು
1.	ಮುನಿಯಪ್ಪ	45	ನಾಚಳ್ಳಿ, ಡೆಂಕಣಿ ಕೋಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು
2.	ಮಾರಯ್ಯ	40	ನೆಲಮನೆ, ರಾಮನಗರ ತಾಲ್ಲೂಕು
3.	ಶ್ರೀಕಂಠಪ್ಪ	65	ತೆಂಗಿನಮರದೊಡ್ಡ, ಕನಕಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕು
4.	ಮುತ್ತಯ್ಯ	50	ಉರಗನದೊಡ್ಡಿ, ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕು
5.	ನಾರಾಯಣಪ್ಪ	40	ಉಜ್ಜನಪ್ಪನದೊಡ್ಡಿ, ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕು
6.	ಮಾರಯ್ಯ	50	ಕಾಟೇರಪ್ಪನದೊಡ್ಡಿ, ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕು
7.	ಲಕ್ಷಪ್ಪ	32	ಉರಗನದೊಡ್ಡಿ, ಕನಕಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕು
8.	ಕುಂಟಕೆಂಪಯ್ಯ	70	ಸೊಳ್ಳೆಪುರ (ವಿ. ಪುರ), ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕು
9.	ದೊಡ್ಡಲಿಂಗಪ್ಪ	65	ಶಿವನಹಳ್ಳಿ, ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕು
10.	ಭಂಗಯ್ಯ	55	ಸೊಳ್ಳೆಪುರ, ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕು
11.	ಮಾದಮ್ಮ	65	ಅಣ್ಣಯ್ಯನದೊಡ್ಡಿ, ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕು
12.	ಕುಂಟಕೆಂಪಯ್ಯ	70	ಸೊಳ್ಳೆಪುರ, ಆನೇಕಲ್ ತಾಲ್ಲೂಕು

೧೩. ರಾಗಳಿ ಗುಡ್ಡ - ಸ್ಥಳ ಐತಿಹ್ಯ

- ಮು. ರಾ. ಆನಂದಮೂರ್ತಿ

ಬಸ್ಸು ಮುಂತಾದ ವಾಹನಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಾಗ ಕಣ್ಣೆದುರೇ ಹಾದುಹೋಗುವ ಬೆಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನಾಗುವವರೆ ಹೆಚ್ಚು. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ನಿಜಕ್ಕೂ ಅಚ್ಚರಿ, ಸಂತೋಷಗಳೆರಡೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದೊಂದು ಕೂಡ ಒಂದೊಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಕಥಾಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಕನಕಪುರದ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಲಘಟ್ಟಪುರದ ನಂತರ ಸಿಗುವ 'ಉದಿಪಾಳ್ಯ'ದ ಎಡಗಡೆ ತಿರುಗಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಸುಮಾರು ಮೂರಾಲ್ಕು ಮೈಲಿ ನಡೆದರೆ ಈ 'ರಾಗಳಿ ಬೆಟ್ಟ' ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಮುನಿನಗರ, ಗುಳ್ಳಟ್ಟಿ ಕಾವಲು ಮುಂತಾದ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ 'ಬನ್ನೇರುಘಟ್ಟ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಪಾರ್ಕ್'ನವರೆಗೂ ಈ ಬೆಟ್ಟ ಹಬ್ಬಿದೆ.

ಹೋದ ವರ್ಷ ಊರಿಗೆ (ಮುಡೇನಹಳ್ಳಿಗೆ) ನಾನು ಹೋದಾಗ ಗುಳ್ಳಟ್ಟಿ ಕಾವಲಿನ 'ಮಲ್ಲ' ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ರಾಗಳಿ ಬೆಟ್ಟ, ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರ ಬೆಟ್ಟ ನೋಡಬೇಕೆಂದಾಗ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ. ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತೆ. ಮಲ್ಲ ಕಥೆ ಶುರುಮಾಡಿದ :

'ಹಿಂದಿನ ಕಾಲ ಬುದ್ಧಿ. ಇಲ್ಲೊಂದು ಹಳ್ಳಿ ಇತ್ತು. ನೋಡೋಕೇನೋ ಚಿಕ್ಕ; ಆದ್ರೆ ಭಾರಿ ಕುಳಗೋಳು. ಆ ಊರಲ್ಲೊಂದು ಕುಳ. ಆದ್ರೆ ಆ ಮನೆಯಜಮಾನ ಆಗ್ಲೇ ಸತ್ತೋಗಿದ್ದ. ಹೆಂಡ್ರು ಇದ್ದು. ನಿಂಗವ್ವ ಅಂತ ಹೆಸರು. ಆ ಯಮ್ಮನೆ ಇಬ್ಬು ಗಂಡು ಮಕ್ಕು. ಸಿದ್ಧಣ್ಣ ಕರಿಯಣ್ಣ ಅಂತ ಹೆಸರು. ಹಾಳ್ ಮನೇವ್ವು ಒಳ್ಳೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣನಂಗಿದ್ದು. ಊರಗೆ ಪಟೇಲ ಕುಳ ಬ್ಯಾರೆ. ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇತ್ತು. ಅಂಗು-ಇಂಗು ವಯ್ಸು ಆಯ್ತು. ಮದುವೇನೂ ಆಗೋಯ್ತು. ಮನೇಗೆ ಬಂದ ಸೊಸೇದಿರು ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿ ಪಟೇಲಕ ಮಕ್ಕು. ಇಬ್ಬು ಅಕ್ಕ ತಂಗೇರು. ಎಂಗಾದ್ರು ಪಟೇಲ ವಂಶ. ಸುಖದಲಿ ಬೆಳ್ಳು ಬಂದೋರು. ಸಗಣಿ ಮುಟ್ಟಿದ್ರೆ ಕೈ ಎಲ್ ಕೊಳೆ ಆಯ್ತೋ ಅಂತ ಅಂತಿದ್ದೋರು. ಪಾಪ ಸಿದ್ಧಣ್ಣ, ಕರಿಯಣ್ಣ ಹೇಳ್ವಾರ್ರು ಬಿಡ್ವಾರ್ರು. ಅವ್ವ ಒಂದು ಕಡೆ ; ಹೆಂಡತಿಯರು ಒಂದ್ಕಡೆ. ಮಾನಿಷ್ಟ್ರ ಅವ್ರು. ಅಂತೂ ಅಂಗೂ ಹಿಂಗೂ ಕಾಲ ಕಳೆದ್ರು ಅನ್ನಿ. ಅವರವ್ವ. ಮಕ್ಕಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳ್ತು. ಆದ್ರೆ ಏನ್ ಸುಖ. ಯಾವತ್ತು ಗಂಡ್ರು. ಹೆಂಗ್ನು ಹೇಳ್ತಂಗೆ ಕೇಳೋನು. ಹೆಂಡ್ರು ಹೇಳ್ತಂಗೆ ಕೇಳಿದ್ರು. ಇವರ ಬುದ್ಧಿ ನೋಡಿ ಅಂಗೂ ಹಿಂಗೂ ಬತ್ತಿದ್ರು ಕೂಲಿ ಆಳಗೋಳು ಬರ್ಲಿಲ್ಲ. ಏನು ಮಾಡೋದು ಕೈಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ಬಾಯ್ಗೆ ಬರ್ಲಿಲ್ಲ. ವರ್ಷವೆಲ್ಲಾ ದುಡ್ಡು ತಿನ್ನಕೆ ಆಗ್ಲಿಲ್ಲ ಅಂದ್ರೆ ! ಕೊನೆಗೂ ಸಿದ್ಧಣ್ಣ ಕರಿಯಣ್ಣ

ಕಳಮಾಡಿ ಹುಲ್ಲು ಹೊಕ್ಕಿದ್ದು. ಗಂಗಮ್ಮನ ಇಂಗಡಿಸೋದು, ಯಾದ ತೂರೋದ್ದು ಮುದ್ದಿ ಮಾಡಿದ್ದು. ಈ ಸೊಸೇದಿರು ಇಬ್ಬು ಹೊತ್ತುಟ್ಟಿ ನಡುನೆತ್ತಿನ್ಯಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ್ರೂ ಎದ್ದೇಳ್ತಾ ಇರ್ಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂಗೆ ನಡೀತಾ ಇತ್ತು.

‘ಸುಗ್ಗೀಕಾಲ ಮುಗೀತ್ತಿದ್ದಂಗೆ ಇವರ ಒಕ್ಕಣೆ ಕೆಲಸನೂ ಮುಗೀತು. ಆವತ್ತು ‘ಹೆಚ್ಚೋದದಿನ.’ ಬೆಳಿಗ್ಗೆಯಿಂದ ಈ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರು ಒಂದೆ ಸಮ ತೂರಾ ಅವ್ವೆ. ಪಾಪ ಮುದುಕಿನೇ ಕಳದಲ್ಲಿ ಅವ್ವೆ. ಸೊಸೇದೀರು ಹೊತ್ತೇರಿ ಬಂದ್ರೂ ಬರ್ಲಿಲ್ಲ. ಕಡೇಗೆ ಮಟಮಟ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆಗೆ ಬಂದು. ಇವರನ್ನ ನೋಡಿ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದ್ದ ದನಗೊಳು ಬೆದರಿದವಂತೆ. ಬಂದ್ ಬಂದೋರೆ ಉದ್ದಾಗ್ನ ರಾಶಿ ನೋಡಿದ್ದು. ಆಳೆತ್ತರ ಬಿದ್ದಿದೆ. ‘ಇದರ್ಮನೆ ಹಾಳಾಗ ! ಇಷ್ಟೊಂದು ರಾಶೀನ ಯಾವಾಗಪ್ಪ ಮಾಡೋದು ? ಅಯ್ಯೋ ಇದ್ಯಾವ ಕರ್ಮವಪ್ಪ ನಮ್ಮೆ !’ ಇಷ್ಟೆ ಬುದ್ಧಿ ದೊಡ್ಡ ಸೊಸೆ ಅಂದಿದ್ದು. ಕಣ್‌ಮುಚ್ಚಿ ಕಣ್ಣುಬಿಡೋಹೊತ್ತೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಲ್ಲಾದೋ. ಅಗೊಳ್ಳಿ ಬುದ್ಧಿ ನೋಡಿ ಆಯಪ್ಪಾ ತೂರಾ ಅವ್ವೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಉದ್ದೆ ಮ್ಯಾಲೆ ಅಂಗೆ ನಿಂತವ್ವೆ. ಆ ಮುದುಕಮ್ಮ ಅಳ್ತಾ ಇರೋದು, ಹಸಗಲು ಬೆದರಾ ನಿಂತಿರೋದು. ಈ ಅನ್ನಕಾರ್ ಮುಂಡೆ ಸೊಸೇದಿರು ದುರ್‌ದುರ್‌ನೆ ನೋಡ್ತಿರೋದು, ರಾಶಿ ನೋಡಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಉರಿತಾದೆ. ಆವತ್ತಿಂದ ಈ ಪಕ್ಕದ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದ್ರ ಬೆಟ್ಟ ಅಂತ ಹೆಸರಿಕ್ಕಿದ್ದು. ಯಾರಾದ್ರೂ ಹಳಬ್ಬು ಬಂದ್ರೆ ಹಣ್ಣುಕಾಯಿ ತಂದು ಸಿದ್ಧಣ್ಣ, ಕರಿಯಣ್ಣ ಅವರವ್ವನಿಗೆ ಪೂಜೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈ ಮನೆಹಾಳ್ ಸೊಸೇರೆ ಉಗ್‌ದು ಹೊಯ್ತಾರೆ’.

‘ಹಸಗಲು ಯಾಕ್ ಬೆದರಿದೋ ? ಸಿದ್ಧಣ್ಣ ಕರಿಯಣ್ಣ ಅವರ್ ಹೆಂಡ್ರದಿರನ್ನು ಹದಬಸ್ತಿಗೆ ತರಕೆ ಆಯ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ?’

‘ಅಲ್ಲಾ ಬುದ್ಧೀ ! ಗಂಗಮ್ಮ, ಬಸವಣ್ಣಗೊಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗೋ ವಿಷಯ ನಮ್ಮೆ ಗೊತ್ತಾಗೊಲ್ಲ ಬುದ್ಧೀ. ಮುಂದೆ ಆಗೋ ಅಪಾಯಗಳ್ಳ ನಾವು ಅವುಗಳ ಬೆದರಾಟದಿಂದ ತಿಳೊಬೋದು ಮುಂದೆ ಏನು ಆಯ್ತದೆ ಅಂತ. ಆ ಸೊಸೇದೀರ ರಾಕ್ಷಸ ಅವತಾರ ನೋಡಿ ಹಸಗಲಿಗೆ ಅರ್ಥಆಗೋಗಿತ್ತು. ಏನೋ ಹೇಳ್ತಂಗೆ ಸಿದ್ಧಣ್ಣ ಕರಿಯಣ್ಣ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ರು. ಆದ್ರೆ ಗಿಡಗೋಳು ಮರವಾಗಿ ಬೆಳ್‌ದುಬಿಟ್ಟದ್ದೋ. ಅವ ಬಗ್ಗಸಕ್ಕೆ ಆಗ್ಲಿಲ್ಲ.’

‘ಎಲ್ಲ ನಡದಿರೋದು ಈ ಬೆಟ್ಟದ ಬುಡ್ಡದಲ್ಲಿ. ಆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕಾಕೆ ಹೆಸರು ಬಂತು?’

‘ನೋಡ್ತುದ್ದೀ ಇವೆಲ್ಲಾ ನಡದಿದ್ದ ಇಲ್ಲೇ ಆದ್ರೂ ಈ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರ ಊರು ಆ ಬೆಟ್ಟದ ಬುಡ್ಡಲ್ಲಿ ಇತ್ತಂತೆ. ಲೋಕದ ಜನಕ್ಕೆ ಅದ್ರ ಹೆಸರು ತಿಳೀಲಿ ಅಂತ

ಆ ಬೆಟ್ಟದ ಎರಡು ಕೋಡ್ಲೆ ಇವರ ಹೆಸರು ಇಕ್ಕವೆ. ಇಲಿಗೆ ಬಂದೋರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡ್ಕೊಂಡು ಆಮ್ಯಾಲೆ ಹೋಗೋದು.'

ಮಲ್ಲ ಹೇಳಾನೆ ಇದ್ದ ಯ್ಯಾಕೋ ತಲೆ ತಿರುಗಿದಂತಾಯ್ತು. ಮನಸ್ಸಿನ ಕ್ಯಾಮರ ಅಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳು. ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರ ಬೆಟ್ಟದ ಎರಡು ಕೋಡು ಕೂಗ್ತಾಇದ್ದಂಗೆ ಆಯ್ತು. ಮುನಿನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಗುಳ್ಳಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದುನೂವೆ, ರಾಗಲಿ ಬೆಟ್ಟ ಕಾಣಿಸ್ತಾನೆ ಇತ್ತು.

ಶಬ್ದಾರ್ಥ

ಹೆಚ್ಚೋದ್ದಾದಿನ = ಕಣದ ಕಡೇದಿನ ; ಉದ್ದೆ = ರಾಗಿಯನ್ನು ನಿಂತು ತೂರುವ ಸಾಧನ ; ಮಾನಿಷ್ಟು = ಮಾನ, ಮರ್ಯಾದೆಗಳಿಗೆ ಅಂಜುವ ಜನ; ಗಂಗಮ್ಮ = ಕಲ್ಲುಮಣ್ಣು ರಾಗಿ ; ಉದ್ದಾಗ್ನಿ ರಾಶಿ = ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಇರುವ ರಾಶಿ.

* * * * *

೧೪. ಗೌರಿಬಿದನೂರು ಸುತ್ತಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು

ಡಾ|| ರಂಗಾರೆಡ್ಡಿ ಕೋಡಿಂರಾಪುರ

ಒಂದು ಊರಿನ, ಒಂದು ಪಟ್ಟಣದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಶಾಸನಗಳು, ಕಲೆಗಳು ಹೇಗೆ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಊರಿನ ಅಥವಾ ಪಟ್ಟಣದ ಹೆಸರುಗಳೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಶಾಖೆ ಈಚೆಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಒಂದು ಊರಿನ, ಒಂದು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಜಾನಪದ, ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ, ಮಾನವಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಮುಂತಾದ ಅಂತರ ಶಿಸ್ತಿನ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಈ ಸ್ಥಳನಾಮದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದಾಗ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶಗಳು ಹೊರಬೀಳುತ್ತವೆ.

ಕಾಲದ ಏಳುಬೀಳು ಏನೇ ಆಗಿರಲಿ, ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು ಎಷ್ಟೇ ನಡೆದಿರಲಿ, ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಹಾಗೇ ಉಳಿದುಬಂದಿರುತ್ತವೆ. ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿನ ಜಿಗುಟುತನ ಈ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಊರಿನ ಹೆಸರು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರಲಿ, ಸದ್ಯದ ಭಾಷಾಮಾನದಂಡದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರ್ಥಹೀನವೇ ಆಗಿರಲಿ, ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಅದರ ರೂಪ ಹಾಗೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ತಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ಕೊಡುವವರೆಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವಾಗ ನಮ್ಮ ಜನಪದರು ಆ ಊರಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ನದಿ ಸರೋವರಗಳ ಪ್ರಭಾವ, ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಮೃಗ ಪಕ್ಷಿ, ಕಾಡುಮೇಡುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ನಡೆದುಹೋದ ಯುದ್ಧ, ಘರ್ಷಣೆ ಇಂಥವುಗಳು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಪುರಾಣ ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿಗೆ ತಳುಕುಹಾಕಬಹುದು. ಯಾರಾದರೂ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯಮಾಡಿದ್ದರೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಗೌರವಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಿಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಕೃತಿ, ಭೌಗೋಳಿಕ ಏರುಪೇರು, ಸಾಹಸಿಗಳ ನೆನಪು, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಪೌರಾಣಿಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಊರಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು ಬಂದಿರುತ್ತವೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು (೧) ವಸತಿಯ ಸ್ಥಳಗಳು (೨) ನಿರ್ವಸತಿಯ ಸ್ಥಳಗಳು ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ವಸತಿಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಊರು, ಕೇರಿ, ಬಡಾವಣೆ,

ರಸ್ತೆ ಮುಂತಾದವು ಸೇರುತ್ತವೆ. ನಿರ್ವಸತಿಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಕಾಲುವೆ, ಹಳ್ಳ, ಸಮುದ್ರ, ಗುಡ್ಡ, ಬೆಟ್ಟ, ಕಾಡು, ಬಯಲು, ನಕ್ಷತ್ರ ಮುಂತಾದವು ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಒಂದು ಪದವಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಂತಹ ಘಟಕಗಳಿರಬಹುದು. ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆ ಹಾಗೂ ಗೌರಿಬಿದನೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿದಾಗ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕೊನೆಯ ಘಟಕವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯಾಂಶ (Generic) ಎಂದೂ, ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಮೊದಲಿನ ಪದ ಅಥವಾ ಪದಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷಾಂಶ (Specific) ಎಂದೂ ಹೆಸರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. (ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ವಿ. ೧೯೮೭ : ೧೦)...

೧. (ಅ) ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಒಂದು ಪದ ಮಾತ್ರ ಇರುವ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು: ಪುರ, ಅಗ್ರಹಾರ, ಗೊಂಡ್ಲು, ಕುರ್ಕಿ, ಪಟ್ಟಿ.

(ಆ) ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಎರಡು ಪದಗಳು : ಹೊಸೂರು, ಹಂಪಸಂದ್ರ, ಇಡಗೂರು, ನಾಗಸಂದ್ರ, ಹುದಗೂರು.

(ಇ) ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪದಗಳು : ಕರೇಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿ, ಬೆಲ್ಲಾಲ ಬೊಮ್ಮಸಂದ್ರ, ಚಿಕ್ಕಕುರುಗೋಡು, ಹಳೆಉಪ್ಪಾರಹಳ್ಳಿ, ವಾಟದ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ.

೨ (ಅ) ವಿಶೇಷಾಂಶ + ಸಾಮಾನ್ಯಾಂಶ ಎರಡೂ ಕೂಡಿರುವುದು : ಬೊಮ್ಮಸಂದ್ರ, ನಾಗಸಂದ್ರ, ನಾಮಗೊಂಡ್ಲು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಂಶಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳು, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಂಶಗಳು, ಪುರಾಣ ಜನಪದ ಕತೆಗಳು ಅಡಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲ, ಜಲ, ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ, ಗುಡ್ಡ, ಬೆಟ್ಟಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಬರುವಂತೆ ಊರಿನ ಹೆಸರು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ : ಗೌಡಗೆರೆ, ಮುದುಗೆರೆ, ಕೋಟಾಲದಿನ್ನೆ, ತೊಂಡೆಬಾವಿ, ವಾಟದ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ, ಹುಣಸೆಹಳ್ಳಿ, ಮೇಳ್ಳ ಮುಂತಾದ ಊರ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆರೆ, ಬಾವಿ, ದಿನ್ನೆ, ಹುಣಿಸೆ ಮುಂತಾದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಂಶಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಮೇಳ್ಳ ಎಂಬ ಊರು 'ಮೆಳೆ' ಎಂಬುದರಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಈ ಊರ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ದಟ್ಟವಾದ ಬಿದಿರುಮೆಳೆ ಹಬ್ಬಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇತರ ಊರ ಹೆಸರುಗಳು ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿಯುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮೆಳೆ ಎಂಬುದೇ ಒಂದು ಊರ ಹೆಸರಾಗಿ 'ಮೇಳ್ಳ' ಎಂದಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳು, ಜಾತಿ, ಬುಡಕಟ್ಟು, ಮತ, ಭಾಷೆ, ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ, ವೃತ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳು ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ

ತಿಪ್ಪಗಾನಹಳ್ಳಿ ಎಂಬುದು ತಿಪ್ಪಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿಯ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪ. ತಿಪ್ಪಗಾವುಂಡನಹಳ್ಳಿ > ತಿಪ್ಪಗೌಡನಹಳ್ಳಿಯಾಗಿ > ತಿಪ್ಪಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿಯಾಗಿದೆ. ಜನಗಳ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ತಿಪ್ಪಗಾನಹಳ್ಳಿಯಾಗಿದೆ. ದಾರಿನಾಯಕನ ಪಾಳ್ಯ ಎಂಬುದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಉಚ್ಚಾರದಲ್ಲಿ ಡಿ. ಪಾಳ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲೊಬ್ಬ ಪಾಳೆಗಾರನಿದ್ದು ಅವನ ಹೆಸರೇ ಆ ಪಾಳೆಯ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿ ಉಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಏರುಕಲ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕುಟುಂಬನಾಮವಾದ 'ತೋಕಲ' ಎಂಬುದು ಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯಾಂಶದ ಜೊತೆ ಸೇರಿ 'ತೋಕಲಹಳ್ಳಿ'ಯಾಗಿದೆ. ತೆಲುಗಿನ ಕುಡುಮು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಡಬು. ಈ ಕುಡುಮು ಅಥವಾ ಕಡಬು ರೆಡ್ಡಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಕುಟುಂಬನಾಮ. ಇಂಥ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಕಡಿಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲೇ ಇರಲಿ ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಬಳಕೆ ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ 'ಕುಡುಮಲ ಕುಂಟೆ' ಮತ್ತು 'ಕಡಬೂರು' ಎಂಬ ಎರಡು ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲೇ ಇವೆ. ಲಿಂಗಾಯತ ಸಾದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕುಟುಂಬ ನಾಮವಾಗಿರುವ 'ಬೆಳ್ಳಿ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ 'ಬೆಳ್ಳಾವರಹಳ್ಳಿ' ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಕುರುಬರ ಹಟ್ಟಿ ಕುರುಬರಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯ ಹೆಸರೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ. ಈ ಕುರುಬರ ಹಟ್ಟಿಯ ಯಜಮಾನರುಗಳಿಗೆ 'ಬುದ್ಧಿವಂತ' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಬಿರುದೇ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಸರಾಗಿ 'ಬುದ್ಧಿವಂತನ ಹಳ್ಳಿ'ಯಾಗಿದೆ. ಕೆರೆ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ತೋಡುವುದು, ಉಪ್ಪು ತಯಾರುಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಕುಲಕಸುಬನ್ನುಳ್ಳ ತೆಲುಗು ಮೂಲದ ಜನಾಂಗ ಉಪ್ಪಾರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ 'ಉಪ್ಪಾರಹಳ್ಳಿ' ಇದೆ.

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಂಶಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಜನತೆಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಅಂಶಗಳು ಉಳಿದುಬರುತ್ತವೆ. ದಾರಿನಾಯಕ ಎನ್ನುವ ಪಾಳೆಯಗಾರನ ನೆನಪಿಗೆ 'ದಾರಿನಾಯಕನ ಪಾಳ್ಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದರೆ, ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನಾಳಿದ ಗಂಗರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ 'ಗಂಗಸಂದ್ರ' ಎಂಬ ಊರು ಮತ್ತು ಹೆಸರು ಉಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಈಗಿನ ಹೊಸೂರು ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಸಬೀಡು ಆಗಿತ್ತು. ಹೊಯ್ಸಳರ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿ ಈಗಿನ ಹೊಸೂರುವರೆಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ 'ಹೊಸಬೀಡು' ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹೊಸಬೀಡು ಗಂಗರ ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳರ ಗಡಿಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಅಂಶ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಜನಪದ ಕತೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಬಹುತೇಕ ಊರುಗಳಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ನಿಜವಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ಆ ಪ್ರಸಿದ್ಧರ ಜೊತೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತಮ್ಮ ಊರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಜನರು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೊಂದು ಸೊಗಸಾದ ಕತೆ

ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಗೌರಿಬಿದನೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗದರೆ ಎಂಬ ಊರಿಗೆ ಸೊಗಸಾದ ಇಂಥ ಜನಪದ ಕತೆಯೊಂದಿದೆ.

ಗದರೆ, ಗೆದರೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಈ ಊರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟವಿದೆ. ಈ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಗಾದ್ರೆಯ ಎಂಬ ಮಂತ್ರವಾದಿ ಇದ್ದನಂತೆ. ಆತ ಒಂದು ದಿನ ಭಿಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ಬರಲು ಊರೊಳಗೆ ಹೋದಾಗ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ತಲೆಗೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚುತ್ತಾ ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮೋಹಗೊಂಡನಂತೆ. ಭಿಕ್ಷೆತರಲು ಆಕೆ ಒಳಹೋದಾಗ ಈ ಮಂತ್ರವಾದಿ ಯಾವುದೋ ಭಸ್ಮವನ್ನು ಎಣ್ಣೆ ಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿಹಾಕಿ ಭಿಕ್ಷೆಪಡೆದು ಬೆಟ್ಟದ ಗುಹೆಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟ. ಆಕೆ ತಲೆಗೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಕೂಡಲೇ ವಶೀಕರಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ರಾತ್ರಿಗೆ ತನ್ನ ಗುಹೆಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ಆತನದು.

ಭಿಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಹೋದ ತಕ್ಷಣ ಆಕೆ ಎಣ್ಣೆ ಬಟ್ಟಲಿಗೆ ಕೈ ಹಾಕುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗಾಡಿಹೊಡೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ಬಂದು ಕಂಜಿನ ಕುಡಿಕೆ ಹಿಡಿದು ಎಣ್ಣೆಹಾಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಂದ. ಈ ಸುಂದರಿ ತನ್ನ ಕೈನಲ್ಲಿದ್ದ ಎಣ್ಣೆ ಬಟ್ಟಲಿನ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಆ ಕಂಜಿನ ಕುಡಿಕೆಗೆ ಸುರಿದಳು. ಆತ ಅದನ್ನು ಗಾಡಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಜೆಗೆ ಗಾಡಿಯನ್ನು ತಂದು ಅವರ ಮನೆ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋದ. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿದರೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಗಾಡಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಡಿ ಎಲ್ಲಿ ಎಂದು ಎಲ್ಲ ಹುಡುಕಲು ಶುರುಮಾಡಿದಾಗ ಯಾರೋ ಬಂದು ಗಾಡಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರವಾದಿಯ ಗುಹೆಯ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ನಿಂತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಗಾಡಿ ಗುಹೆಯ ಒಳ ಹೋಗಲಾರದೆ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ತಾಗುವಂತೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಊರಜನರ ಎಲ್ಲ ಆ ಗುಹೆಯ ಬಳಿ ಬರುವ ವೇಳೆಗೆ ಮಂತ್ರವಾದಿ ಅಪಾಯದ ನಿರೀಕ್ಷೆಮಾಡಿ ಗುಹೆಯನ್ನು ಖಾಲಿ ಮಾಡಿದ್ದ. ಗಾಡಿ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ. ಇದು ಮಂತ್ರವಾದಿಯ ಕೆಲಸವೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅಂದಿನಿಂದ ಈ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಗಾದ್ರೆ ಬೆಟ್ಟ ಎಂಬ ಹೆಸರು ನಿಂತಿತು ಎಂದು ಜನ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಈ ಕತೆಗೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಕದರ್, ಕದರಿ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಎತ್ತರವಾದ ಸ್ಥಳ, ಕಾಡಿನಿಂದಾವೃತವಾದ ಬೆಟ್ಟ ಮುಂತಾದ ಅರ್ಥ ಶಬ್ದಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಊರು ಈ ಬೆಟ್ಟ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ಇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗದರೆ ಎಂಬುದು ಗಾದ್ರೆಯ ಮಂತ್ರವಾದಿಯಿಂದ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಕದರ್ > ಗದರ್ > ಕದರಿ > ಗದರಿ ಕಕಾರ ಗಕಾರವಾಗಿ ಗದರೆ ಎಂದಾಗಿದೆ.

ಕುರೂಡಿ, ಆನೂಡಿ, ಕುದುರೆ ಬ್ಯಾಲೈ, ಕೋಟಾಲ ದಿನ್ನೆ ಎಂಬ ಊರುಗಳು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕ ಇವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಊರುಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೋ ಪಾಳೆಯಗಾರನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ

ಸಂಬಂಧಕಲ್ಪಿಸುವಂತೆ ಕತೆ ಹೆಣೆಯಲಾಗಿದೆ (ಮಠದ ಈಶ್ವರಯ್ಯ ಕೆ. ೧೯೭೦ ; ೮) ಕೋಟಾದ ದಿನ್ನೆ ಒಂದು ಪಾಳೆಯ ಪಟ್ಟು ಈ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟಿಗೆ ಮಧುಗಿರಿಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಂದ ಆಗಾಗ ತೊಂದರೆ ಒದಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಯೋಧರಿಗೆ ಸೈನ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳವೇ ಕುರೂಡಿ. ಕುರು (ಸಮರ)ವಾಡಿ (ಪ್ರದೇಶ) ಕುರೂಡಿಯಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳ 'ಕುದುರೆ ಬ್ಯಾಲೈ'ವಾಗಿ ಆನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳ 'ಆನೂಡಿ'ಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಈಶ್ವರಯ್ಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಕುರು-ವಾಟಿ>ಕುರುವಾಟಿ>ಕುರುವಾಡಿ>ಕುರೂಡಿ ಆಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಕುರು ಎಂದರೆ ಚಿಕ್ಕ, ಸಣ್ಣ, ಗುರುತು ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ವಾಡೆ ಎನ್ನುವುದು ಚಿಕ್ಕ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಸಂಸ್ಥಾನ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಾಡೆ ಎಂದರೆ ಸಣ್ಣ ಸಂಸ್ಥಾನ ಎಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಿಕ್ಕ ಸಂಸ್ಥಾನ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಿದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಬಹುದು. ಈ ಊರಿನ ಪಕ್ಕದ ಆನೂಡಿ ಎಂಬ ಪದ ಬಿಡಿಸಿದರೆ ಆನು+ಊಟಿ>ಆನೂಟಿ> ಆನೂಡಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಆನು ಎಂದರೆ ಎದುರಿಸು ಹೋರಾಡು, ಆಶ್ರಯವಾಗು ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುವ ಅರ್ಥ, ಕುರೂಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅರ್ಥ ಇರುವುದರಿಂದ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ಜಾಗ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟಿನ ಜಾಗವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ತೋರಿದ ಮೂರನಾಲ್ಕು ಊರಿನ ಹೆಸರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮಹತ್ವ ಒಂದು ಊರಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಇದು.

ಸಹಾಯಕ ಲೇಖನಗಳು / ಗ್ರಂಥಗಳು

1. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ವಿ. 1987. ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನಗಳು. ಪುಟ 10. ವಿದ್ಯಾಗಿರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಡಿ. ಪಾಳ್ಯ, ಗೌರಿಬಿದನೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು.
2. ಮಠದ ಈಶ್ವರಯ್ಯ ಕೆ. 970. ನೆನಪಿನ ಹೊತ್ತಿಗೆ. ಪುಟ 58: ಸ್ವಾಗತ ಸಮಿತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ, ಐತಾಂಡನಹಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು.
3. ಕೆಮ್ಮೂರು ರಘುಪತಿ 1988. ಸ್ಥಳ ನಾಮಾಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವ ಜಾನಪದ ಜಗತ್ತು. ಸಂಪುಟ 9. ಸಂಚಿಕೆ 2. ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು (ಸಂ) ಎಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ.

೧೫. ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು

ಡಾ|| ರಾಜೇಗೌಡ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ

ಜಾನಪದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಬಿಡಿಸಲಾಗದ ಗಂಟುಗಳೆಂದರೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು. ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರನ್ನೋ ಅಡ್ಡಹೆಸರನ್ನೋ ಪಡೆಯುವಂತೆ ಒಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಮಾನವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೊಂದು ನಾಮನೀಡುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಗುಣ. ತಮ್ಮ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೇ ಅಷ್ಟೊಂದು ಗೌಣವಾಗಿ ಕಾಣದೆ ಎಂಥದೋ ಒಂದು ಕರೆದಾಗ ಓ ಅನ್ನಲು ಎಂದು ನಮ್ಮ ಜನಪದರು ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವ ಕಾರಣ ಜನಪದರು ಸಾಹಿತ್ಯ-ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಂತೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾಲವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸಿದ್ದರೆ ಅದೊಂದು ಬೃಹದಾಕಾರದ ಭಂಡಾರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ಕೆಲವನ್ನು ಕೆದಕಿದಾಗ ಅನೇಕ ತರತರನಾಗಿ ಹೊರಬೀಳುತ್ತವೆ. ಮೂರ್ನಾಲ್ಕು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಈ ಕೆದಕುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಕೀರ್ತಿ ಲಭಿಸುವುದು Gottfried Wilhelm Leibniz (೧೬೬೮) ಇವರಿಗೆ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ J. J. ಎಗ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದವನು(೧೮೭೧). ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿಲ್ಲ. ಪಿ. ಶಿವರಾಮಯ್ಯನವರು, ಪಂಜೆ ಮಂಗೇಶರಾಯರು, ಗೋವಿಂದಪೈಯವರು, ಸೇಡಿಯಾಪು ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟರು, ಕಮ್ಮೂರು ರಘುಪತಿಭಟ್ಟರು, ದೇಜಗೌ ಮುಂತಾದವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಕಾಲಮಾಸಿದ್ದರೂ ಕೆಲವನ್ನು ತಡಕಬಹುದು. ಕೆಲವನ್ನು ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು. ಕೆಲವನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೈಬಿಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಭಾಗ ಕುತೂಹಲವೂ ಅಧ್ಯಯನಶೀಲವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತೀವ್ರ ವೀಕ್ಷಣೆ, ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾರ್ಯಗಳ ವೈಶಾಲ್ಯತೆ, ತಾಳ್ಮೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಅಗತ್ಯ.

ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ಕೇಳಿದ ತಿಳಿದ ಓದಿದ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನಿಡಿದು ವಿವರಣೆ ಕೊಡುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ಸದ್ಯದ ಉದ್ದೇಶ. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ (೧) ಪೌರಾಣಿಕ ಸ್ಥಳ ನಾಮಗಳು (೨) ಐತಿಹ್ಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು (೩) ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು (೪) ವಿಶ್ಲೇಷಣಾ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದುವರಿಯಬಹುದು. ಕಡೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಉಪವಿಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

೧) ಒಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಮನುಷ್ಯನೊಡನೆಯೋ ಬಾಳಿನೊಡನೆಯೋ ಭಯಭೀತಿ ಭಕ್ತಿಯೊಡನೆ ನಾಮದ ಆಗಮನವಾಗಿದೆ. ಈ ಪುರಾಣಗಳು ಮಾನವನೊಡನೆ ಅಲೆದಾಡಿವೆ. ಮೂಲ ಮಾನವನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆಸ್ಪಿಯ ದ್ರಾವಿಡ

ಆರ್ಯ ಜನಾಂಗಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಬದುಕುವಾಗ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡ ಪುರಾಣಗಳು. ಪುರಾಣ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅಂಟಿರುವುದುಂಟು ಮತ್ತು ಸಂಚರಿಸುವುದುಂಟು. ಹೇಮಾವತಿ ತೀರದ ರಾಮನಾಥಪುರಕ್ಕೆ ಶ್ರೀರಾಮ ಬಂದಿದ್ದನಂತೆ. ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ದೋಷ ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿದನಂತೆ. ಅದೇ ರಾಮನಾಥಪುರವಾಯಿತು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಬಾಣಬಿಟ್ಟು ನೀರು ತೆಗೆದ. ಅದೇ ರಾಮೋದೇವರ ಹಳ್ಳಿವಾಗಿ ಹರಿಯಿತು. ಶ್ರೀರಾಮನ ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ವಿಧೇಯನಾಗಿ ಹೊತ್ತು ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಮೈಮೇಲೆ ದೇವರು ಬಂದಂತೆ ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣ ನೆಲಕ್ಕೆ ಎಸೆದ. ಸೆಟೆದು ನಿಂತ. ಅದೇ ಬಾಣಾವಾರವಾಯಿತು. ಗೌತಮ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಅಗ್ನಿದೇವನಿಗೆ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸ್ಥಳವೇ ಅರ್ಕಾಪುರಿಯಾಗಿ ಅರಕಲಗೂಡು ಎಂದಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಚಾರಿನಾಮಗಳೆಂದೂ ಸಹ ಕರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಹರಿದಾಡಿವೆ. ಬಾಣಾವಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ರಾಮ ಸ್ಥಳವನ್ನೊಮ್ಮೆ ವೀಕ್ಷಿಸಿದನಂತೆ. ಅದು ಹಾಸನದ ಸೀಮೆಯ ಎಲ್ಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಆಚೀಚೆ ಜಿಲ್ಲೆಯವರೋ ಅಥವಾ ಹಾಸನದವರು ಉಲ್ಬಾಸೀದಾ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಜನರೋ ಕಟ್ಟಿದ ಕತೆಯಂತಿದೆ. ಮೇಲ್ಕಂಡ ಕಲ್ಪನೆಗಳು, ಸ್ಥಳ ವಿಶೇಷಣೆಗಳು ಬೇರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಸೀತೆಮಡು, ಕುಂತಿ ಗುಡ್ಡ, ಅಕ್ಕತಂಗೇರ ಗುಡ್ಡ, ಅಕ್ಕಿ ಬತ್ತ ರಾಗಿ ಗುಡ್ಡಗಳು, ಭೀಮನಕಲ್ಲು ಇಂಥಾ ಸ್ಥಳಗಳು ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೂ ಚಲನ ಸ್ಥಿತಿಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪುರಾಣ-ಐತಿಹ್ಯ-ಸ್ಥಳಪುರಾಣಗಳು ಈ ಮೂರೂ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಿಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

೨) ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಅತ್ತ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ, ಚರಿತ್ರೆಗೆ ದೂರವಾಗಿ ಕಥಾತುಂಡುಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಬಹುತೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದ ನಾಮನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಮರಸು ಅರಸರ ಕೋಟೆ ; ಕಣತೂರು ಕಳಾವತಿ ಪಟ್ಟಣ' ಎಂಬುದು ಆಲೂರು ಸುತ್ತಿನ ಮಾತು. ಆಲೂರು ಎಲ್ಲಿದೆ ? ಎಂದಾಗ ಮರಸಿನ ಆಲೂರೇ ಎಂದು ಹಿಂದಿನವರು ಗುರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮರಸು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಹಾಳುಕೋಟೆ ಉಂಟು. ಕೊತ್ತಲ ಉಂಟು. ಪವುಳಿ ಉಂಟು. ಮತಿಪರಾಳಿದ, ಕುರುಹುಗಳುಂಟು. ಹೊಯ್ಸಳರ ಮೂರನೇ ನರಸಿಂಹನ ಶಕ ೧೨೦೫ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಾರೇಯನ ಮಗ ಬೊಮ್ಮನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ಸುದ್ದಿಬರುತ್ತದೆ. ರಾಮನಾಥ ದೇವನ ಮೇಲೆ ಕೊಂಡನಾಯಕನೆಂಬುವನು ಯುದ್ಧಮಾಡಿದ ಅಂಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಗ್ರಾಮದ ಉಪಗ್ರಾಮವಾಗಿದ್ದ ತೊಗರನಹಳ್ಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತಿರುವನ್ನಮಗೌಡನು ಕೆತ್ತಿಸಿದ ವೀರಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಗೌಡನ ಮಗ

ಮಾಚೇಗೌಡನು ಮಡಿದ ಸುದ್ದಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದಾಗ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮರಸು ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬಂಶ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಮರಸಿನ ನಾಮ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಐತಿಹ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ರಾಜರು ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಯಾತಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಮರಸುತ್ತಿತ್ತಂತೆ. ದೇವಲೋಕದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಸೋತು ದೇವಗನ್ನೆಯರು ಬರುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಅವರು ನೆಟ್ಟ ಮರವೇ ಇದು! ಎಂದು ಊರ ಕೋಟೆ ಮುಂದಿನ ಕಾನುಜಾತಿಯ ಮರವೊಂದನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಇದರ ಹೆಸರು ಕಂಡವರಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ಜನಪದರು ಕಾಣದ್ದನ್ನು ಕಂಡಂತೆಯೇ ಪುರಾಣ ಸೇರಿಸಿ, ಇತಿಹಾಸ ಹೇಳುವುದು, ನಂಬುವುದು ಅವರ ಸ್ವಭಾವ. ಮರಸು ನಾಮ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಸೌಂದರ್ಯೋಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಡುಮೇಡುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಕಾಡಿನ ಬಾಗಿಲಿನಂತೆ ಅರೆಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಮರಸು ಕೂರಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಹೆಸರು ಬಂತು ಎನ್ನುವರು. ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮರಸು ಕೂರುವುದು ಒಂದು ಕ್ರಿಯೆ. ಇದು ನಾಮನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರದ ರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ತೊಗರನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತೊಗರ ಯಾರು ಎಂದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ಜಾಡರು ನೇಯ್ಗೆಯವರು. ಈಗ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವರು. ಕಣತೂರು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಾಮ. ಕಳಾವತಿ ಊರು > ಕಳತೂರು > ಕಣತೂರಾಗಿರಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿಯ 'ಅಮ್ಮ'ನೇ ಕಣತೂರಮ್ಮ. ಅಲ್ಲಿಯ ಶಾನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಹೆಸರೂ ಮತಿಪರಾದಿತ್ಯನೆಂಬ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನ ಹೆಸರೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಕಳಾವತಿ ಎಂಬುದೊಂದು ಪಟ್ಟಣ. ಕ್ರಮೇಣ ಊರು ಎಂದಾಗಿ ಕಣತೂರಾಗಿರುವುದು ಹತ್ತಿರದ ರೂಪ. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಯಗಚಿ ಹೊಳೆಯಾಚೆ ಕಣಗಾಲು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಈಗಲೂ ಕಾದಾಟವೆಂದರೆ ನಿದ್ಧೆಗಣ್ಣಿನಲ್ಲೇ ನಿಂತಿರುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸೈನ್ಯಗಳು ಕಾದಾಡಿದ ಜಾಗವೇ ಕಣಗಾಲು ಎಂದಿದ್ದು ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರಸಿನ ರಾಜನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ವಿಷಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಮರಸು ಕಣಗಾಲು ಮಧ್ಯೆ ಆಲೂರು ಬರುತ್ತದೆ. ಆಳ್+ಊರು = ಆಲೂರು. ಆಳ್ ಎಂದರೆ ಸೈನಿಕರು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ಊರು ಆಲೂರು ಎಂದಾಗಿರಬಹುದು. ಹಾಗೇ 'ಊರಾಡುತ್ತಾ' ಹೋದರೆ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆ ಪಾಳ್ಯ ಎಂಬ ಊರು ಹಾಸನ ಮಂಗಳೂರು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಸುಂದರವಾದ ಜನಾರ್ಥನಸ್ವಾಮಿ ವಿಗ್ರಹವಿರುವ ದೇವಸ್ಥಾನವೂ ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಲಗಳುಳ್ಳ ಕುರುಹೂ ಕಾಣುವ ಊರು. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳು ಮಸುಕಾಗಿ ಕತೆ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಗನತಿಂದ ಮಾರಾಯನ ದುರ್ಗ ಎಂಬ ಕೋಟೆ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿದೆ. ಬುಡದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿ ಎಂಬ

ಗ್ರಾಮವೂ ಇದೆ. ಅದೇ ಹಿಂದೆ ಪಟ್ಟಣವಾಗಿತ್ತಂತೆ. ರಾಜ ಯಾಕೋ ನರಭಕ್ಷಕನಾಗಿ ಕ್ರೂರಿಯಾಗಿದ್ದ. ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಧಾನಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉಪಾಯದಿಂದ ರಾಜನು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನೇ ತಿನ್ನುವಂತೆ ಹುನಾರ ಮಾಡಿದ. ರಾಜ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿಂದ ಬಿದ್ದು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಅವನ ಹೆಸರು ಮಾರನಾಯಕ. ಅದೇ ಹೆಸರು ಮಾರನಾಯಕನ ಹಳ್ಳಿ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಆನೆ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ನೆಗೆಸಿದ. ಆನೆ ಸತ್ತು ಅವನು ಸಾಯಲಿಲ್ಲ. ಆನೆಬರೆಕಲ್ಲು ಎಂದಾಯ್ತು. ಕುದುರೆ ಮ್ಯಾಲೆ ಕುಳಿತು ನೆಗೆಸಿದ. ಕುದುರೆ ಸತ್ತಿತು. ಅವನು ಸಾಯಲಿಲ್ಲ. ಕುದ್ರಳ್ಳಿ ಎಂದಾಯ್ತು. ನವಿಲ ಮ್ಯಾಲೆ ಕುಳಿತು ಹಾರಿದ. ನವಿಲು ಸಾಯ್ತು. ಅವನು ಸಾಯಲಿಲ್ಲ. ನವಿಲಳ್ಳಿ ಎಂದಾಯ್ತು. ಪಾರ್ವತಮ್ಮನ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋದ. ಅದು ಅಲ್ಲಾಡಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಡಿಗಲ್ಲು ದುರ್ಗ ಎಂದಾಯ್ತು. ಕಡೆಗೆ ಮಾರಾಯನ ದುರ್ಗದಿಂಬ ಬಿದ್ದಾಗ ಪ್ರಾಣ ಹೋಯ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಗನ ತಿಂದ ಮಾರಾಯನ ದುರ್ಗ ಎಂದಾಯ್ತು ಎಂದು ಕತೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಸುತ್ತಲ ಊರಿನ ನಾಮನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಘಟನೆಯೊಂದರಿಂದ ಬಿಡಿಸುವ ಕ್ರಮ, ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಹೊಸೆಯುವ ವಿಧಾನ. ಇಂತಹ ಐತಿಹ್ಯ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳು ಸಂಚಾರವಾಗದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಸ್ಥಿರ ಸ್ಥಳ ನಾಮಗಳೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಪಾರ್ವತಮ್ಮನ ಬೆಟ್ಟ ಜೈನರು ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಸ್ಥಳವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ಬಳಿಯ ಹುಂಚಕ್ಕೂ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ಜೈನರು ಹರಿದಾಡಿದ ವಿಷಯ^೪ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಿರ ಐತಿಹ್ಯ ಚಲನಐತಿಹ್ಯಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೂ ಚಲಿಸುವುದುಂಟು. ಸ್ಥಿರಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕತೆ ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಸ್ಥಳನಾಮ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗೂ ಐತಿಹ್ಯ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಗೂ ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತದೆ.

ಸಕಲೇಶಪುರ ಕೂಡ ಇತ್ತ ಇತಿಹಾಸವೂ ಅಲ್ಲದೆ ಪುರಾಣವೂ ಅಲ್ಲದೆ ಮಬ್ಬಾಗಿ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸ್ಕಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಚಂಪಕೇವನ ಪ್ರದೇಶ ಇದಾಗಿತ್ತೆಂಬ ವಾದವುಂಟು. ಅಲ್ಲಿ ಹೇಮಾವತಿಯ ಜನ್ಮಕತೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಶಕರು ಎಂಬ ಜನಾಂಗ ಇತ್ತು. ಅವರು ಪೂಜಿಸಿದ ಲಿಂಗವೇ ಶಕಲೇಶ ಅಂದರೆ ಇಬ್ಬಾಗವಾದ ಲಿಂಗ. ಇವರನ್ನು ಶಾತಕರಣ ವಂಶದ ಶಾತವಾಹನ ಸೋಲಿಸಿದನಂತೆ. ಅಂತೂ ಈಗಿರುವ ಶಕಲೇಶ್ವರನಿಂದಲೇ ಸಕಲೇಶಪುರ ಎಂದಾಯಿತು ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿವುಂಟು. ಹೇಮಾವತಿ ಇಳಿದುಹೋದಂತೆ ಹೆಮ್ಮಿಗೆ ಊರಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಶಿಲಾ ಆಯುಧಗಳು ಶಿಲಾಯುಗದ ಮಾನವರನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ತಲಕಾಡು ಬಳಿಯ ಹೆಮ್ಮಿಗೆ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಹೆಮ್ಮಿಗೆಯಲ್ಲೂ ಈ ಪರಿಕರಗಳು ದೊರೆತಿವೆ^೫. ಅಂದರೆ ಹೇಮಾವತಿ ಕಾವೇರಿ ಹರಿದಿರುವುದು, ಈಗ ಕಾವೇರಿ ಪ್ರಧಾನ ನದಿಯೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿರುವುದು ತಿಳಿದಿರುವ ವಿಷಯ. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಕಾವೇರಿ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ

ಹೇಮಾವತಿ ಎಂದೇ ಹೆಸರಿತ್ತೇ? ಇದು ಕುತೂಹಲ ವಿಷಯ.. ಸಕಲೇಶಪುರಕ್ಕೆ ಮಂಜ್ರಾಬಾದ್ ತಾಲ್ಲೂಕೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಂಜ್ರಾಬಾದ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಕಾಲದ ಕೋಟೆಯಿದೆ. ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಶಿರಾಡಿ ಘಾಟಿ ಇಳಿದಂತೆಲ್ಲಾ ಆ ಸ್ಥಳ ನಿಸರ್ಗಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮಂಜುಬೀಳುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡಿದಾಗ ಕಾಣುವ ದೃಶ್ಯ ಅಸದೃಶವಾದುದು. ಕಾನನ, ಕೋಟೆ, ಮಲೆನಾಡ ಬೆಟ್ಟ, ಗುಡ್ಡಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬ. ಮಂಜುಕವಿದ ದೃಶ್ಯ ಹಿರಿಮೆಗಾಗಿ ಈ ಹೆಸರು ಬಂತೆನ್ನುವರು. ಮುಸ್ಲಿಮರು ಇಟ್ಟಿರಬಹುದಾದ ನಾಮ, ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ ಪದ. ಮಂಜ್ರಾಬಾದ್ ಎಂದರೆ ಸುಂದರ ಸ್ಥಳ. ಧರ್ಮಸ್ಥಳದ ಮಂಜುನಾಥನಿಗೆ ಇದು ದೂರವಾದ ಸ್ಥಳವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಹೆಸರನ್ನು ಮಂಜುನಾಥನಿಗೂ ಗಂಟುಹಾಕುವುದುಂಟು. ಇನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರ ಹಾಸನ. ಇದರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಗೆಹರಿದಿಲ್ಲ. ಇದು ಕಾಮ್ಯವನವಾಗಿತ್ತು. ಕಾಶಿ ಕಡೆಯಿಂದ ಈ ದೇವರನ್ನು ತಂದರು. ಅವಳು, ಧಾಳಿಗೆ ಬಂದು ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಕನಸಿಗೆ ಬಂದಳು. ಒಳಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಳು ಎನ್ನುವುದುಂಟು. ಮುಂದೆ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣದ ರಾಜ ಸಂಜೀವ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕನಿಂದ ದೇವಸ್ಥಾನ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಈ ಅಮ್ಮನೇ 'ಹಾಸನದಮ್ಮ' ಎನ್ನುವರು. ಅಂದರೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಊರಿಗೆ ಯಾವ ಹೆಸರಿತ್ತು ಎಂದಾಗ ಇದು ಸಿಂಹಾಸನಪುರ ಎಂದಿತ್ತು. ಅದೇ ಹಾಸನ ಎಂದಾಯ್ತು ಎಂದುಹೇಳಿ ಜನಮೇಜಯರಾಯನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಹಾಸನವಾಗಿಲ್ಲ. ಹಸನಬೀ ಎಂಬುವಳ ಗೋರಿ ಇತ್ತು. ಅದೇ ಹಾಸನಮ್ಮ ಎಂದಾಯ್ತು ಎಂದು ಮುಸ್ಲಿಮರು ವಾದ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಹಾಸನದ ನಾಮನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಾದಗಳು ಅನಿಸಿಕೆಗಳೂ ಕೇವಲ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಶ್ರವಣಬೆಳಗುಳಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಐತಿಹ್ಯಗಳು, ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳ, ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳ ಸ್ಥಳನಾಮವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತವೆ. ಬೆಳ್ಳೊಳ ಜೈನ ಮತದೊಡನೆಯೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದ ಸ್ಥಳ. ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೯೭ರಲ್ಲಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮ ಬಂದಾಗ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ (ಶಾಸನ ೨೪) ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮೌರ್ಯ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಗುರು ಭದ್ರಬಾಹು ಜತೆ ಇಲ್ಲಿ ದಿನ ಕಳೆದಿದ್ದ ('ಭದ್ರಬಾಹು ಗುಹೆ' ಎಂಬುದಿದೆ) ಅಂಶಗಳೂ ಬರುತ್ತವೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಹೆಸರಿನಿಂದ 'ಚಂದ್ರಗಿರಿ' ಎಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೆಸರುಬಂತು ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಹೀಗೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಬಹುದು. ಗಂಗರಾಜರ ಮಹಾಮಂತ್ರಿ ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳವು ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತವಾಗಲು ಕಾರಣನಾಗಿ ಬಾಹುಬಲಿ ಗೊಮ್ಮಟ ಆತನಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತ.

೩) ಮೂರನೆಯ ವರ್ಗ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಘಲವತ್ತಾದ ಭಾಗ. ಹಾಸನಸೀಮೆ ಗಂಗರಾಳಿದ, ಹೊಯ್ಸರಾಳಿದ ಮತಿಪರಾಳಿದ, ಬ್ರಿಟಿಷರಾಳಿದ ಸೀಮೆ. ಅನೇಕ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರು, ನಾಯಕರು, ಪಾಳೇಗಾರರು ಅರಸರೆಲ್ಲಾ ಅವರ ಕುರುಹುಗಳಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಹಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ನಾಮನೀಡಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಹೊಯ್ಸಳರು ಶೂರರಾಗಿ ಶಿಲ್ಪಕಲಾ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿ ಬೇಲೂರು ಹಳೇಬೀಡಲ್ಲದೆ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಂತ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದವರು. ಅನೇಕ ಊರು ಕೇರಿಗಳಿಗೆ ನಾಮನೀಡಿ ಹೋದವರು. ಕೆರೆಕಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಹೋದವರು. ವೇಲಾಪುರಿಯನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವೈಭವದಿಂದ ಆಳಿದವರು. ದ್ವಾರಸಮುದ್ರ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋದಮೇಲೆ ಹಳೇಬೀಡಾಯಿತು. ವೇಲಾಪುರಿ ಕ್ರಮೇಣ ಬೇಲೂರಾಯಿತು. ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಪೂರ್ವಪದ ಗೊಮಟೇಶ್ವರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯಾದ ನಂತರ ಸೇರಿಕೊಂಡ ನಾಮ. ಮೊದಲು ಕಳವಪ್ರ ಎಂದು ಹೆಸರಿತ್ತು. ಅದು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತಾ ಬೆಳ್ಳೋಳವಾಯಿತು ಎಂದು ತರ್ಕವುಂಟು. ಬೆಳ್ಳೋಳ ಅಂದರೆ ಶ್ವೇತಸರೋವರ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿತ್ತು. ಶಾಂತಲಾದೇವಿ ಮತ್ತು ಮಾಚಲಾದೇವಿ ಎಂಬ ನಾಟ್ಯ ಸುಂದರಿಯರು ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲೊಂದು ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ಊರನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪುಟ್ಟಗಿರಿಜಾಹೆಬ್ಬಾರರನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೦೦ರಲ್ಲಿ ಹೊಳೆನರಸೀಪುರದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಪ್ಪನಾಯಕನು ಸೋಲಿಸಿ ತನ್ನ ಮಗ ಚನ್ನರಾಯನಿಗೆ ಜಹಗೀರಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು ಎಂಬ ಅಂಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ ಎಂದಾಯ್ತು. ನುಗ್ಗೆಹಳ್ಳಿಗೆ ವಿಜಯನಾಥಪುರ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೈನ್ಯ ನುಗ್ಗುವ ಪ್ರದೇಶವಾದ್ದರಿಂದ ನುಗ್ಗೆಹಳ್ಳಿಯಾಯಿತು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಜಾಗವಾಗಿರಬಹುದು. ನುಗ್ಗೆಹಳ್ಳಿ ನಾಯಕ ತಿರುಮಲ ರಾಜನಾಯಕನು (೫೫೬. ಶಾಸನ) ತನ್ನ ತಂದೆ ದಾಸಪ್ಪನಾಯಕನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಲೆಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ. ಅದು ದಾಸನಪುರ ಎಂದಾಯಿತು. ಹೊಯ್ಸಳರ ರಾಣಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದಳು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆರೆಯ ಮೂಲಕ ಅರಸೀಕೆರೆಗೆ ನಾಮಕೊಟ್ಟರು. ಅಂದರೆ ಕೆರೆಬಳಿ ಬೆಳೆದ ಗ್ರಾಮ ಅರಸೀಕೆರೆ ಎಂದಾಯಿತು. ಜಾವಗಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಚನ್ನ, ತಿಮ್ಮ, ಭೈರವರೆಂಬುವರು ಆಳಿದ್ದಾರೆ. ಭೈರಸಮುದ್ರವೆಂಬ ಕೆರೆಯೂ ಇದೆ. ಇವರ ಹೆಸರು ಮೊಟಕಾಗಿರುವುದು ನೋಡಿದರೆ ಚಿಕ್ಕ ಪಾಳೇಗಾರರೋ ಅದರಲ್ಲೂ ಹಿಂದುಳಿದ ಪಂಗಡದವರೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರೂ ರಾಯನೋ ನಾಯಕನೋ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ ಉತ್ತರ ಫದ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಸನದ ಒತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣವೆಂಬ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಅದೇ ಹಿಂದೆ ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ೧೧ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಚೋಳರು ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರು. ಆತ ಅನುಮತಿ

ಪಡೆದು ಕೋಟೆ ಕಟ್ಟಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ ಅಂದರೆ ಸುಂದರ ನಗರ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟ. ಅಲ್ಲೊಂದು ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿದ. ಅವನ ಹೆಸರು ಬುಕ್ಕನಾಯಕ. ಅವನ ಮೊಮ್ಮಗನ ಹೆಸರು ಕೂಡ ಚನ್ನಪ್ಪನಾಯಕ ಎಂದಿತ್ತು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿ ಸಂಜೀವಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕನು ಪ್ರಬಲ ನಾಯಕನಾಗಿ ಆಳಿದ ಪ್ರದೇಶವಾಯಿತು. ಆಗಲೇ ಹಾಸನಮ್ಮನ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದು. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕಟ್ಟಿದ ದೇವಸ್ಥಾನವಲ್ಲ. ಕೇವಲ ನಾಯಕ ಕಟ್ಟಿದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದೆ. ಹೊಳೆನರಸೀಪುರವನ್ನು ಆಳಿದವರು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು ನೇಮಿಸಿದ ನಾಯಕರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೬೮ರಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹನಾಯಕನು ಕೋಟೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ. ಹೊಳೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಪಟ್ಟಣ ಕ್ರಮೇಣ ಹೊಳೆಯ, ರಾಜಾನರಸಿಂಹನ ಹೆಸರನ್ನುಳಿಸಿಕೊಂಡು ಕಡೆಗೆ ಪುರವಾಗಿ ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ ಎಂದಾಗಿರಬೇಕು.

ದುದ್ದ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ಬರಲು ಅದನ್ನಾಳಿದ ದುದ್ದರಸನು ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಅವನು ಕದಂಬರ ಕಡೆಯವನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಕಾಲ ೯೫೦ರಿಂದ ೧೦೯೫ ಎಂದು ಶಾಸನಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಕೋರಮಂಗಲ ಮತ್ತು ದುದ್ದಗಳ ನಡುವೆ ಗಡಿ ವಿವಾದದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿಯೋಜನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಬಮ್ಮೋಜ ಮತ್ತು ಮಸಗೋಜರು ಮಡಿದ ವಿಚಾರ ಹಾಸನ ಶಾಸನ ೧೨೭ರಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ದುದ್ದ ಪ್ರದೇಶ ಹಿಂದೆಯೂ ವಿವಾದದಲ್ಲೇ ಇತ್ತೆಂಬ ಅಂಶ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಮೇಲಿನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ನಾಮಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಕಾಣುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ ರಾಜರುಗಳು ನಾಯಕರುಗಳು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹಳೇ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಹೊಸ ಪ್ರತಿನಾಮ ನೀಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಹೊಸ ನಾಮ ಕೊಡುವುದು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಂದಾಗ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮ ಪಟ್ಟಣ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆ ಬದಲಾಗಿರುವ ಕುರುಹುಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನೀಡಿದ ಹೊಸ ನಾಮಗಳು ಕಾಲಕಳೆದರೂ ಬದಲಾಗದೆ ಹಾಗೇ ಉಳಿದ ಕುರುಹುಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕಿತ್ತಾನೆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರಸಿ ತಿರುಮಲಾಂಬೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾಪುರವೆಂದು ಪ್ರತಿನಾಮ ನೀಡಿ ೨೮ ಮತ್ತಿಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ೨೫ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನನೀಡಿದ ವಿಷಯ ಹಾಸನದ ೧೫೧೫ ತಾಮ್ರ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒರಿಸ್ಸಾದ ಗಜಪತಿಯ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿ ಜಯಗಳಿಸಿದಾಗ ಹಾಸನದ ಬಳಿಯ ಬಿಟ್ಟುಗೊಂಡನ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಪ್ರತಿನಾಮವಾಗಿ ಧನಂಜಯ ಗ್ರಾಮ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೆ ನೀಡಿದ ವಿಷಯಗಳು ಹಾಸನದ ಶಾಸನ ೨೧೯ರಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ದೊಡ್ಡಗದ್ದವಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾವಡ್ಡ ವ್ಯವಹಾರಿ ಕಲ್ಪಣ ರಾವುತನು ಮತ್ತು ಆತನ ಪತ್ನಿ ಸಹಜಾದೇವಿಯೂ

ಸೇರಿ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ದೇವಾಲಯ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ವಿಚಾರಬರುತ್ತದೆ. ಆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಅಭಿನವಕೋಲ್ಲಾಪುರ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರಂತೆ. ಅವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದವರು. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲಿ ಆದ ವಿಚಾರ. ಆದರೆ ಹೆಸರು ಪ್ರತಿನಾಮವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಒಂದಂಶವೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ ಮಾಡಿದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಜನಪದರು ಉಳಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿಲ್ಲ. ಜಾನಪದೀಯವಾಗಿ ಬದಲಾಗಿದ್ದರೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಹಳೇನಾಮಗಳ ಕಡೆಯೇ ಮರಳಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಂತಿಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಯಾವ ಹೆಸರಿತ್ತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜನಪದರಿಗೆ ರಾಜರಾಣಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ ಹೆಚ್ಚು. ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಣಿ ಶಾಂತಳಾದೇವಿಯ ತಂದೆ ನರಸಿಂಗಯ್ಯನ ಕುರಿತು ಹೇಳುವ ಶಾಸನವು ದೇವಸ್ಥಾನ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಹಾ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಶಾಂತಳೆಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ 'ಶಾಂತಿ ಗ್ರಾಮ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಹೀಗೆಲ್ಲಾ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೊರಟರೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಸಾಗುತ್ತಾ ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗೂ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೂ ಹರಿದಾಡುತ್ತದೆ.

೪) ವಿಶ್ಲೇಷಣಾ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರಬಹುದು. ನಿಸರ್ಗ ಕುರಿತಿರಬಹುದು. ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಹಾ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಕುಶಾವಾರ, ಕಂದಾವಾರ, ಕಿತ್ತಾವಾರ, ಬಿಕ್ಕೋಡು, ಹೊಳಲು, ನಿಡುಗೋಡು, ಕೋಗೋಡು, ಮುತ್ತುಗನ್ನೆ, ಮುವ್ವಾಲ, ಇಂಟಿತೊಳಲು, ಸುಳ್ಳಕ್ಕಿ, ಹಲ್ಮಿಡಿ, ಕೊಂಡಜ್ಜಿ, ಕೋರಮಂಗಲ, ಸತ್ಯಮಂಗಲ. 'ಉದೇವಾರದ ಮನೆ ನೋಡು, ಐಗೂರು ಆಸ್ತಿ ನೋಡು, ಉತ್ತೊಳಲ ಬಾವಿ ನೋಡು' ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಿನ ಗಾದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಗ್ರಾಮಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳಾದರೂ ಎಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರಬಹುದು. ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಕಾರ್ಲೆ, ನಾರ್ಲೆ, ಹಾರ್ಲೆ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ ಇವು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲ ನಮ್ಮವೇ ಎಂಬ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಶ್ಲೇಷಣ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಉಪವಿಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಸಹಾ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಲು ವಿಪುಲ ಅವಕಾಶವಿದೆ. 'ಕುಶ' ಎಂಬುದೊಂದು ಜಾತಿಯ ಕಟ್ಟಿಗೆ^೧. 'ಅವರ' ಎಂಬುದು ಆವರಿಸಿದ ಎಂಬರ್ಥ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ 'ವಾರ' ಎಂದು ಉತ್ತರಪದಗಳು ನಾಮಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಬಹುದು. ಬಿಕ್ಕೋಡು^೧ ಇದು ಹಲವು ದಾರಿ ಕೂಡುವ ಕೂಡಿಗೆ > ಬಹುಕೂಡ > ಬಿಕ್ಕೋಡು ಎಂದಾಗಬಹುದು (ಬಹು ಕೂಡಿಗೆ). ಇಲ್ಲವೆ 'ಕೋಡು' ಎಂದರೆ ತುದಿ. ಇದು ಭೂಸ್ಥಿತಿ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕೋಗೋಡು ನಿಡುಗೋಡು ಎಂಬುವುಗಳು ಹೀಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದು. ಹೊಳಲು ಎಂದರೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ

ಬಂದಿರಬಹುದು. ಹೊಳಲು ಇಂಟಿತೊಳಲು ಉತ್ತೊಳಲು ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪದಗಳು ಉತ್ತರ ಪದಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನದ ಕೆಲಸವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾರ್ವೆ, ನಾರಾವಿ ಎಂಬ ಪದದ ಹ್ರಸ್ವರೂಪವಿರಬಹುದು. ನಾರಾಡಿ ಎಂದರೆ ಬೆತ್ತ ಎಂದರ್ಥ. ಕಾರ್ಲೆ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್+ಆಲ್ ಎಂಬ ಪದಗಳಿವೆ. ಕಾರ್ ಎಂದರೆ ಕಾಡು, ಮಳೆಗಾಲ, ಇಳಿಜಾರು ಎಂಬ ನಾನಾ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಕಾರ್ಕಳಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳೀಯರು ಕಾಡ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರಂತೆ. ಆಲ್ ಎಂದರೆ ಹೊಳೆ ಎಂದರ್ಥ ಬರುವುದುಂಟು. ಹೀಗೆ ಕಾರ್ಲೆ ಆಗಿರಬಹುದು. ಹಲ್ಮಿಡಿಗೆ ಹನುಮಿಡಿ^೧ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೋರಮಂಗಲ ಸತ್ಯಮಂಗಲ ಇವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಗ್ರಹಾರಗಳಾಗಿರಬೇಕು. 'ಮಂಗಲ' ಎಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ನೆಲೆ, ವಾಸ್ತವ್ಯ ಎಂಬರ್ಥವಿದೆ. ಮುವ್ವಾಲ ಇದರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಪದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಪೂರ್ವಪದದ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೊಂಡಜ್ಜಿಗೆ ಅರ್ಥ ಹುಡುಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಳ್ಳಕ್ಕೆ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಕಡೆ ಸುಳ್ಳುಹೇಳುವವನ ಕುರಿತು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವುದುಂಟು. ಅವ್ವೆರಳೇನು-ಹೆಣನಳೇನು ಎಂದು ಯಾವ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದ-ಜೋಡಿ ಜನರನ್ನು ಬಯ್ಯುವುದುಂಟು. ಹೀಗೆ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವ ಕಾರ್ಯವೇ ಈ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಾಮವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳು. ನಮ್ಮೂರು ಹೊಸಹಳ್ಳಿ. ಇದರಲ್ಲೇನಿದೆ ಬಿಡು ಎನ್ನಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯಿದೆ. ನಮ್ಮೂರ ಬೋರ್ಡುಗಲ್ಲು 'ಮರಸು ಪೊಸಪೊಳ್ಳಿ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮರಸು ಗ್ರಾಮದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪೊಸಪಳ್ಳಿಯದು. 'ಪಕಾರ' ಹಕಾರವಾದ ಬಗೆಯ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಿ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮರೆಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಐಗೂರು, ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ಥಳ 'ಬಲಂ' ಪಾಳೇಗಾರರ ಕೇಂದ್ರ. 'ಕೊಡಗಿನ ರಾಜನ ಕತೆ'ಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬಸಪ್ಪ ನಾಯಕನ ರಾಜಧಾನಿ. ಇದನ್ನೂ ಸಹಾ ಬಿಡಿಸುವುದು ಸುಲಭವೇನಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಮಣಿನಾಗರಪುರ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬದಲಿಸಿದ್ದಾರಂತೆ. ಅದು ಬದಲಾಗಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಜನಪದರು ಕಲ್ಪನಾಜೀವಿಗಳು. ಸಾಧಾರಣ ಮನೆಯನ್ನು ಅರಮನೆ ಮಾಡುವರು, ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಅಯ್ಯೋ ಸಮುದ್ರ ಇದ್ದಂಗೆ ಇದೆ ಎನ್ನುವರು. ಹಾಗಾಗಿ ಕೆರೆಯ ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಸಮುದ್ರವಳ್ಳಿ, ರಾಮಸಮುದ್ರ, ಕಾಮನಸಮುದ್ರ, ಭೀಮನಸಮುದ್ರ ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿವೆ. ನಾಮ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳು ತರ್ಕದಲ್ಲೇ ತುದಿಗೇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ 'ಕರ್ನಾಟಕ' ಪದವೇ ತರ್ಕಾಂತ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಹೊಟ್ಟೆ ಒಳಗಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳು ಗುಟ್ಟುಬಿಡುವುದುಂಟೆ !

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಕೆಮ್ಮೂರು ರಘುಪತಿ ಭಟ್ಟರು 'ತುಳುನಾಡಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಂತೆ, ಆವರ, ನಾರಾವಿ, ಕಾರ್‌ಮಂಗಲ, ಕೋಡು ಎಂಬ ಪದನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿಂದ ಪಡೆದಿದೆ.

2. ಆಸ್ತಿಯ ಜನಾಂಗ ವೇದಕಾಲದ ನಿಷಾದರು. ದ್ರಾವಿಡರಿಗೂ ಮೂಲ ಜನಾಂಗ. ಇದರ ವಿವರಕ್ಕಾಗಿ 'ಯುಗಯಾತ್ರಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಭಾಗ 1ರಲ್ಲಿ ಓದಬಹುದು. (1995ರ ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ).

3. ರಾಮೇದೇವರಹಳ್ಳವು ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಳ. ಹೊಸದಾಗಿ ದೇವರು ಮಾಡಿದಾಗ ಪುಣ್ಯಾರ್ಚನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೇವರಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆಕೊಡಿಸುವರು. ಸಾಲಗಾಮೆ ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿದೆ.

4. ಶ್ರೀ ನಾಗರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು (?) ಹುಂಚದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲೊಂದು ಕಡೆ ಮಗನ ತಿಂದ ಮಾರಾಯನ ದುರ್ಗವು ದುರ್ಗಮ ಮಲೆನಾಡಲ್ಲಿದೆ. ನನಗೆ ಹೋಗಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಬರೆದಿರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಶ್ರೀ ಜಯಚಂದ್ರ ಅವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಮಗನ ತಿಂದ ಮಾರಾಯ ಬೇಡತಿಯ ಮಗ. ಬೇಡತಿ ಮಗನಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಕುಹಕಮಾಡಿದಳು. ಅವಳ ಮಗ ತಂದೆಯಾದ ರಾಜನನ್ನು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಕೊಲ್ಲಲು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಹುಂಚದ ಹಳಿ ಬಂದಾಗ ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟ ರಾಜನಿಗೆ ಮೊಲ ನಾಯಿ ಓಡಿಸಿದ್ದು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿದನಂತೆ.

5-7. ಮ. ರಾಜಶೇಖರ ನಾರ್ವೆ ಮತ್ತು ಎಂ. ಎಸ್. ಚಂದ್ರಪ್ಪ ಅವರು ಕ್ರಮವಾಗಿ 'ಚಂಪಕಶ್ರೀ' (ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲಾ 5ನೇ ಕ. ಸಾ. ಸಮ್ಮೇಳನ ಸಂಚಿಕೆ) ಇಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ನಾರ್ವೆಯಲ್ಲೂ ಆದಿಮಾನವರ ಕುರಿತ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ದೊರೆತಿರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮ. ರಾ. ನಾರ್ವೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

6. ಹಾಸನ ಗೆಜೆಟಿಯರ್‌ನಲ್ಲಿ ಅರಸೀಕೆರೆ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಣಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆರೆ ಎಂದು, ಅದೇ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವಾಗ 'ಚೋಳರ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ'ನೆಂಬ ಅಂಶ 11ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಚೋಳರು-ಹೊಯ್ಸಳರು ಒಂದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರೇ ಅದೂ ಹಾಸನ ಸುತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವಂತೆ?

8. ಈಗ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಾಮ. ಹಾಸನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವ ಮುನ್ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿರಬೇಕು. ಈ ಬಿಟ್ಟಿಗೊಂಡ ಯಾರು ?

9. ಐಗೂರು, ಅಲ್ಲಿಯವರು ಕರೆಯುವಂತೆ ಮೇಲ್ನಾಡು. ಹಿಂದೆ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರ. ಬೇಲೂರು ನಾಯಕರು ಅದನ್ನು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದರು. ಕೊಡಗು ಕಂಪನಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರೂ ಬಗ್ಗದೆ ಹೋರಾಡಿದವರು. ಉದೇವಾರದಲ್ಲಿ ಕುಸುರಿಯ ಚಿತ್ತಾರಿದ ನಶಿಸಿಹೋಗುತ್ತಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯಿದೆ. ಉತ್ತೋಳಲುನಲ್ಲಿ ನಶಿಸಿಹೋಗಿರುವ ಘನ ನಯನಾಜೂಕು ಬಾವಿಯಿದೆ.

10-11. Reeve and Sanderson ಅರ್ಥಕೋಶದಲ್ಲಿ ವಿವರಗಳಿವೆ.

12. ಹಲಿಡಿಗೆ ಈಗ ಹನುಮಿಡಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕಾಗದ ಪತ್ರ ಕಛೇರಿ ದಾಖಲೆಗಳೂ ಹಾಗೇ ಇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಶಾಸನವೇ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಬರವಣಿಗೆ. ಕಾಲ ಸು. 450.

ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಈ ಲೇಖನ 'ಹಾಸನ ಗೆಜೆಟಿಯರ್' - 'ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ' ಮತ್ತು ಇದೇ ಲೇಖಕರ 'ಮಗನ ತಿಂದ ಮಾರಾಯನ ದುರ್ಗ' (ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ-1989) ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಋಣಿ.

೧೬. ಬೇಲೂರು ಸುತ್ತಿನ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು

ಡಾ|| ವೈ. ಸಿ. ಭಾನುಮತಿ

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಊರು ಕೆರೆ ದೇವಾಲಯ ಅಥವಾ ಕೋಟೆಯ ಸುತ್ತ ಕಾಲಸರಿದಂತೆ ಸ್ಥಳಕಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಬಹುಶಃ ಆ ಊರಿನ ವೈಶಾಲ್ಯ, ಆ ಕೆರೆಯ ಹರಹು ಇಲ್ಲವೆ ಆ ದೈವದ ಮಹಿಮೆ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ಕೌತುಕವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಬೆರಗು, ಕುತೂಹಲ, ವಾಸ್ತವಾಂಶಗಳ ನಡುವೆಯೇ ಸ್ಥಳಕಥೆಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಬೇಲೂರು ಅಲ್ಲಿನ ಕೆರೆ, ದೇವಾಲಯ ಹಾಗೂ ಆ ಭಾಗದ ಕೆಲವು ಊರುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಜನಜನಿತವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳೀಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು, ಸ್ಥಳಕಥೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು.

ಬೇಲೂರು

ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವದ ತಾಣ ಬೇಲೂರು. ಇದು ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ೩೬ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಊರಿಗೆ 'ಬೆಲುಹುರ' ಎಂಬ ನಾಮಧೇಯವಿದ್ದುದು ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅಳೀಸಂದ್ರದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೦೩ರ ಅವಧಿಯ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಬೆಲುಹುರ>ಬೇಲೂರು ಎಂದು ವ್ಯತ್ಯಯಗೊಂಡಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೨೦ರ ಸಮಯದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬೇಲೂರು, ವೇಲಾಪುರಿ ಎಂಬ ಎರಡೂ ರೂಪಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಹೊಯ್ಸಳರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಹಾಗೆಲ್ಲ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನೂ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ತಮ್ಮ ಮೂಲನೆಲೆ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬೇಲೂರಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದ್ದು ಇತಿಹಾಸ ಪುಟಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬೇಲೂರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಮನ್ನಣೆ ಲಭಿಸಿತು. ರಾಜ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನು ತನ್ನ ವಿಜಯದ ಕುರುಹಾಗಿ ಬೇಲೂರಿನಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಾರಾಯಣ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಇದೇ ಈಗ ಚನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯವೆಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಈ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಾಗ ಹಾಕಿಸಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೧೨ರ ಕಾಲದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬೇಲೂರನ್ನು ವೇಲಾಪುರ ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಿದೆ. ಬೇಲೂರು>ವೇಲಾಪುರಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣಗೊಂಡಿದೆಯೆಂದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದಾದರೂ ಜನಪದ ಮನಸ್ಸು ಈ ಊರಿನ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಬೇಲೂರು ಮತ್ತು ಚನ್ನಕೇಶವ ದೇವರ ಅಂಕಿತ ಕುರಿತ ಐತಿಹ್ಯ ಹೀಗಿದೆ -

ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನು ಬೇಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭವ್ಯ ದೇವಾಲಯ ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಕ್ತ ಸ್ಥಳಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಆಗ ವೇಲ ಮತ್ತು ಚೆನ್ನ ಎಂಬ ಹರಿಜನರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಭೂಮಿಯೇ ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಿಸಲು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸ್ಥಳವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಪಾಠದ ಪ್ರಕಾರ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನಿಗೆ ಹರಿಜನರ ಭೂಮಿಯ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಸೂಚಿಸುವರು. ರಾಜ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕರೆಸಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ಕಟ್ಟಲು ನೀವು ನಿಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಬೇಡಿದುದನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು 'ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ಯಾವ ಸಿರಿಸಂಪತ್ತು ಬೇಡ. ನಮ್ಮ ಹೆಸರು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ರಾಜನು ಊರಿಗೆ ವೇಲಾಪುರಿ ಎಂತಲೂ ದೇವರಿಗೆ ಚನ್ನಕೇಶವ ಎಂತಲೂ ಊರು ಮತ್ತು ದೇವರ ಅಂಕಿತದ ಹಿಂದೆ ಈ ಇಬ್ಬರು ಹರಿಜನರ ಹೆಸರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಅಮರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಸ್ಥಳಗತೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ಕೈಗೊಂಡ ಮತಾಂತರ ಕಾರ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ದೇವಾಲಯವಿರುವ ಸ್ಥಳ ಹರಿಜನರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ನಡೆಯುವ ಚನ್ನಕೇಶವನ ರಥೋತ್ಸವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ದೇವಾಲಯ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದರೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಇಂಥ ಕಥೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರದ ಉದ್ದೇಶವೂ ಅಡಗಿರಬೇಕು.

ಬೇಲೂರು ಚನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯದ ಮೊದಲಿನ ಗೋಪುರ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ದಾಳಿಯಿಂದ ನಾಶವಾಯಿತು. ಅನಂತರ ದೀರ್ಘಕಾಲ ದೇವಾಲಯದ ಪೂಜಾಕಾರ್ಯಗಳು ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡು ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿದ್ದರು. ವಿಜಯನಗರದವರು ಅಧಿಕಾರ ಗದ್ದುಗೆ ಹಿಡಿದ ಬಳಿಕ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೨೨ರಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ ಹರಿಹರನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಗುಂಡ ದಂಡಾಧಿಪನು ಐದು ಅಂತಸ್ತಿನ ಗೋಪುರ, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾದ ಬಾಗಿಲು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಹಿಂದಿದ್ದ ಗೋಪುರ ನಾಶವಾದ ಬಳಿಕ ದೇವರ ಉತ್ಸವಗಳು ಆನೆ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಇಂದಿಗೂ ರಥೋತ್ಸವದ ದಿನ ಮಾತ್ರ ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಗೋಪುರದ್ವಾರದ ಮೂಲಕ ಹೊರಗೆ ತರುತ್ತಾರೆ. ಉಳಿದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಉತ್ಸವಗಳು ಆನೆಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಜನಪದರು ಹೇಳುವ ಕಥೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿದೆ -

ಗೋಪುರದ್ವಾರ ವೇಶ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕಾರಣ ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಆ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ ರಥಾರೋಹಣದ ದಿನ ಆ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದಲೇ ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಂತಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಹೀಗೆಯೇ ದೇವಾಲಯ

ನಿರ್ಮಿಸಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಅವಧಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾಯಿತೆಂದು ಇತಿಹಾಸ ಹೇಳಿದರೆ ಜನಪದರು ಒಂದೂವರೆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಮುಗಿಸಿದರೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಜನಜನಿತವಾಗಿರುವ ಇಂಥ ಕಥೆಗಳು ಸತ್ಯದೂರವೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಬಿಷ್ಟಮ್ಮನ ಕೆರೆ : ಚನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಸಮುದ್ರ ಎಂಬ ಕೆರೆ ಇದೆ. ಜನಪದರು ಇದನ್ನು ಬಿಷ್ಟಮ್ಮನ ಕೆರೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಎಂಬುದು ಬಿಟ್ಟದೇವ ಶಬ್ದದ ಪರ್ಯಾಯ ರೂಪ. ವಿಷ್ಣು>ಬಿಷ್ಟ>ಬಿಟ್ಟ>ಬಿಟ್ಟ ಎಂದು ಈ ಶಬ್ದದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅಮ್ಮ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. 'ನೀನಕ್ಕೆ ನಿನ್ನಮ್ಮ ನಕ್ಕೆ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷ್ಣ+ಅಮ್ಮ+ಆಚಾರಿ ಎಂದು ಅಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆಯೇ ನಾಯುಡಮ್ಮ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ಅಮ್ಮ ಪದ ಅಪ್ಪ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆ ತಪ್ಪಿದ ಬಳಿಕ ಬಿಷ್ಟಮ್ಮ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯೆ ಅಮ್ಮನನ್ನು ಜನಪದರು ಸ್ತ್ರೀವಾಚಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಹೊಸದಾಗಿ ಒಂದು ಕೆರೆ ಅಥವಾ ಕೋಟೆ ಕಟ್ಟಿದಾಗ ಕಟ್ಟಡ ನಿಲ್ಲಲು ಕೆರೆಗೆ ಹಾರ ನೀಡುವುದು ಜನಪದ ಆಶಯ. ಹಾಗೆ ಕೆರೆಯ ಹೊನ್ನಮ್ಮನಿಗೂ ಬಿಷ್ಟಮ್ಮನಿಗೂ ಅವಿನಾಭಾವ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಈ ಕೆರೆಯ ಬಗೆಗಿರುವ ಕಥೆ ಇಂತಿದೆ—

ಗೊಟ್ಟರವಳ್ಳಿಯ ಹೊನ್ನಮ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರವಳ್ಳಿಯ ಮಲ್ಲೇಗೌಡರ ಮಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆಯಾಗಿತ್ತು. ಹೊನ್ನಮ್ಮನ ಮಾವ ರಾಜನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆರೆಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಆ ಕೆರೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಕಲ್ಲು ಇಟ್ಟರೂ ಕಲ್ಲು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಮಣ್ಣು ಇಟ್ಟರೂ ಮಣ್ಣು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕೆರೆಗೆ ಹಾರ ಕೊಟ್ಟರೆ ಕಟ್ಟಡ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ನೀರು ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸೂಚನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊನ್ನಮ್ಮನನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಕೆಯ ಗಂಡ ಘಟ್ಟದ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆ ತವರಿನವರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಬಂದು ಆತ್ಮಾರ್ಪಣೆಗೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಕೆರೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ನೀರು ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬಲಿದಾನಗೈದ ಮಹಿಳೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮನಾದರೂ ಬಿಷ್ಟಮ್ಮನೆ ಈಕೆಯೆಂದು ಹೇಳುವರು. ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ನಡೆಯುವ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಬಿಷ್ಟಮ್ಮನ ಜಾತ್ರೆ ಎಂದೇ ಕರೆಯುವರು.

ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣತೆತ್ತ ಬಿಷ್ಟಮ್ಮ ದೇವತೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ಜನರ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ. ಬಡವರ ಮನೆಯ ಮದುವೆಗಳಿಗೆ ಆಭರಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಭರಣ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ. ಒಮ್ಮೆ ಪಾನಮತ್ತನಾದ

ಹರಿಜನನೊಬ್ಬ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವನು ಕೆರೆ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಬಿಷ್ಟಮ್ಮ ಎಂದು ಕರೆದನಂತೆ. ಆಕೆ ಓಗೊಟ್ಟಳು. ಆಗ ಆತ 'ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಸೊಲ್ಲು ಅಡಗನಿಲ್ಲವಾ' ಎಂದ. ಅಂದಿನಿಂದ ಬಿಷ್ಟಮ್ಮ ದಾರಿಹೋಕರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವುದು ನಿಂತುಹೋಯಿತೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಇಂದಿಗೂ ಗೊಟ್ಟರವಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಬಿಟ್ಟರವಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದವರು ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮನಂತೆಯೇ ಸಂಕಟಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವರೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ.

ಉತ್ತತ್ತನಳ್ಳಿ : ಬಿಷ್ಟಮ್ಮನ ಕೆರೆ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತತ್ತನಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಪುಟ್ಟ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಕೆರೆಗೆ ನೀರು ಉದ್ಭವವಾದ ತಾಣವಾದುದರಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ದಮಯಂತಿ ಹೊಂಡ : ಬೇಲೂರು ಚನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯದ ಸಮೀಪ ದಮಯಂತಿ ಹೊಂಡ ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಕೊಳವಿದೆ. ಇದು ದೇವಾಲಯದ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಸಂಬಂಧದ ಐತಿಹ್ಯ ನಳದಮಯಂತಿಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದು ಪುರಾಣ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ: ಬೇಲೂರು ದೇವಾಲಯ ಕಟ್ಟಿದ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದು ನಳದಮಯಂತಿಯರು ಅದನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದರು. ದೇವಸ್ಥಾನ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಹೆಸರು ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಕೇಳಿದರು. ರಾಜ ಆ ಪುಷ್ಕರಣಿಗೆ ದಮಯಂತಿಯ ಹೆಸರು ಇಟ್ಟನೆಂದು ಕಥೆ ಹೇಳುವರು. ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಪೌರಾಣಿಕ ಪ್ರಭಾವ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿದ್ದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ರಾಜನಿಗೂ ಪುರಾಣದ ನಳದಮಯಂತಿಯರಿಗೂ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ.

ದಾರದಹಳ್ಳಿ : ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಮೂಡಿಗರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಅಂಗಡಿ (ಹೊಯ್ಸಳರ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನ) ಮತ್ತು ಹಂತೂರು ಗ್ರಾಮಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವುದೆ ದಾರದಹಳ್ಳಿ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆರೆ ಇದೆ. ಧಾರಾವತಮ್ಮ ಎಂಬ ದೇವತೆಯ ಮುಖವಾಡ ಇದರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಹೋಯಿತು. ಈ ದೇವತೆ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳವಾದುದರಿಂದ ದಾರದಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂದು ಸ್ಥಳೀಯರು ಕಥೆಹೇಳುವರು. ಇಂಥ ಪ್ರಚಲಿತ ಕಥೆಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿನಿಂದ ಊರಿಗೆ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಧಾರ ಎಂದರೆ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಹೆಂಡತಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಊರೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ರಾಜನ ಸಿರಿಯೂರು : ಬೇಲೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಹಳೇಬೀಡು ಹೋಬಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ರಾಜನ ಸಿರಿಯೂರು ಶಾಸನೋಕ್ತ ಊರು. ರಾಜನ ಭಂಡಾರ ಈ

ಊರಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣ ರಾಜನ ಸಿರಿಯೂರು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಹೊಯ್ಸಳರ ರಾಣಿ ಇಲ್ಲಿಯೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದೂ ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ. ಈ ನಾಡು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾಗಿತ್ತೆಂದು ವಿವರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ನೇಗಿಲು ಹೂಡಿದಾಗ ಈಗಲೂ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆಯೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಕರಿಕಟ್ಟಳ್ಳಿ : ರಾಜನ ಸಿರಿಯೂರಿಗೆ ಸಮೀಪವಿರುವ ಕರಿಕಟ್ಟಳ್ಳಿ ಕೂಡ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದ ಊರಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಅಶ್ವಶಾಲೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಆನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳ ಕರಿಕಟ್ಟಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬೇಲೂರು ಭಾಗದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಥೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗದ ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕೆಲವೊಂದು ಅಂಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಹೊಳಹುಗಳು ಸ್ಥಳಗತಗಳ ಮೇಲೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿರುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಜನಪದರು ಯಾವ ರೀತಿ ತುಂಬಿಕೊಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪೂರಕವಾಗಿ ಒಂದು ಕಾಲದ ಜೀವನಮೌಲ್ಯಗಳು ಆಲೋಚನಾವಿಧಾನಗಳು ಸ್ಥಳಗತಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರೆತಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

೧೨. ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು

- ಎಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ

ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ ಜೈನರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರ. ಜೈನಧರ್ಮದ ದಕ್ಷಿಣ ಕಾಶಿಯೆಂದೇ ಸುವಿಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಕಲೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಬೀಡಾಗಿರುವ ಈ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳ ಪಂಡಿತ-ಪಾಮರ ಎಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೈಬೀಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಿದೆ. ದೈವೀಪರಿಸರಕ್ಕೆ ನಿಸರ್ಗಸೌಂದರ್ಯವೂ ಇಂಬುಗೊಟ್ಟು ಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಕರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮತ್ತೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ.

ಎರಡು ಬೆಟ್ಟಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಬಹಳ ಸುಂದರವಾದ ಊರೆಂದು ಶಾಸನ ಕವಿಗಳು ಹಾಡಿಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ : 'ಅದು ನಂದನವನವನ್ನು ಮೀರಿಸಿ, ಬತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳಿಂದ ಹಸಿರುಪಡೆದು, ನಡುನಡುವೆ ಭ್ರಮರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಮಲಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ'. ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು 'ಇರುಗಪನ ಕೀರ್ತಿಯೆಂಬ ಶಾಲವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುವ ಬತ್ತದ ಗದ್ದೆಯಂತಿದೆ' ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳವೆಂಬ ಹೆಸರು ಇತ್ತೀಚಿನದು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಗಳವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬೆಳಗೊಳ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಊರಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಟಿಕದಂತಹ ಕೊಳದಿಂದ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಹಲವರ ಅಭಿಮತ. ಬಾಹುಬಲಿ ಮೂರ್ತಿಯವನ್ನು ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದಾಗ, ಮಹಾಮಸ್ತುಕಾಭಿಷೇಕ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ. ಚಾವುಂಡರಾಯ ಅಹಂನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕ್ಷೀರಾಭಿಷೇಕ ಕೆಳಗಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅಜ್ಜಿಯೊಂದು ಬಿಳಿಯ ಗುಳ್ಳದಿಂದ ಹಾಲಿನ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದಾಗ ಹಾಲು ಧಾರೆಧಾರೆಯಾಗಿ ಇಳಿದು ಕೊಳವಾಗಿ ನಿಂತಿತಂತೆ. ಆಗ ಊರಿಗೆ ಬೆಳಗೊಳವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತಂತೆ. ಈ ಪ್ರಸಂಗ ದೇವಚಂದ್ರನ ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆಯಲ್ಲು, ಅನಂತಕವಿಯ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ ಚರಿತೆಯಲ್ಲೂ ಉಲ್ಲೇಖಿತಗೊಂಡಿದೆ.

ಬೆಳಗೊಳವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಜೊತೆಗೆ ಶ್ರವಣವೆಂಬುದು ಸೇರಿದ್ದು ಅನಂತರ. ಈ ಊರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಹಲವಾರು ಬೆಳಗೊಳವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಊರುಗಳು ಇದ್ದವು. ಅವುಗಳಿಂದ ಇದನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣ ಎಂಬುದು ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. ಇದು ಶ್ರಮಣ ಎಂಬುದರ ತದ್ಭವ. ಶ್ರಮಣ

ಎಂದರೆ ಜೈನಸಂನ್ಯಾಸಿ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಜೈನ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳವೆಂಬ ಹೆಸರು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತು.

ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಯಾಣಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರಾದ ಚಾಮರಾಜಒಡೆಯರು ಮಾಡಿಸಿದರೆಂದು ಶಾಸನದಿಂದಲೂ ಅನಂತಕವಿಯ ಕಾವ್ಯದಿಂದಲೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಕೊಳದ ಉಲ್ಲೇಖ ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಹಲವಾರು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೊಳವನ್ನು ಧವಳಸರಸ್, ಶ್ವೇತಸರೋವರ, ಧವಳಸರೋವರ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಇದರಿಂದ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು ಮೊದಲಿದ್ದ ಕೊಳವನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿಸಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬೆಳಗೊಳದ ಎರಡು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬೆಟ್ಟಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತಿವೆ. ಒಂದು ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟ, ಮತ್ತೊಂದು ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟ.

ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟ

ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟ ಗ್ರಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಮಹತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದು. ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಚಿಕ್ಕ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಇಲ್ಲಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಕಟವಪ್ರವೆಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಟವಪ್ರಗಿರಿ, ಕಟವಪ್ರಶೈಲ, ಕಳ್ಳಪ್ಪು, ಕಳ್ಳಪ್ಪು, ಕಬ್ಬಪ್ಪು ಎಂದೂ ಸಹ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥವಾದ ವಡ್ಡಾರಾಧಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳಪ್ಪು ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ರಿಷಿಗಿರಿ, ತೀರ್ಥಗಿರಿ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಸಹ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಭಾರತದಿಂದ ಭದ್ರಬಾಹು ಮುನಿಗಳು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೊಂದಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದ್ದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವ ಶಾಸನವೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಈ ಘಟನೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕತೆಯೊಂದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ :

ಒಮ್ಮೆ ಭದ್ರಬಾಹು ಮುನಿಗಳು ಆಹಾರಕ್ಕೆಂದು ಮನೆಯೊಂದನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಆಗ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿದ್ದ ಕೈಗೂಸು 'ಬೋಳಹ ಭಟಾರ ಬೋಳಹ ಭಟಾರ' ಎಂದಿತು. ಕೈಗೂಸು ಮಾತನಾಡಬೇಕಾದರೆ ಏನೋ ವಿಶೇಷವಿರಬೇಕು ಎಂದುಕೊಂಡು, 'ಎಷ್ಟು ಕಾಲ?' ಎಂದರು. ದ್ವಾದಶ ವರ್ಷ ಎಂದಿತು. ಕೂಡಲೆ ಭಟಾರರು ಬಸದಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಮುನಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆಸಿ, 'ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಭೀಕರ ಕ್ಷಾಮಬರುವುದು. ಈ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅದರಂತೆ ಮುನಿ ಸಮೂಹ ನಾನಾಕಡೆ ಹೊರಟಿತು. ಭದ್ರಬಾಹು ಮುನಿಗಳು ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆ

ಹೊರಡಲು ಅನುವಾದರು. ಆಗ ಸಂಪ್ರತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ತಾನು ಹದಿನಾರು ಸ್ವಪ್ನಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅದರ ಫಲಾಫಲಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಭಟಾರರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಅನಾಹುತವನ್ನು ಕೇಳಿ ವೈರಾಗ್ಯಪರನಾದ. ಮುನಿಗಳಿಂದ ದೀಕ್ಷೆಪಡೆದು ಅವರೊಂದಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದಡೆ ಹೊರಟ. ಹೀಗೆ ಹೊರಟ ಗುರುಶಿಷ್ಯರು ಕಳ್ಳಪಿಿಗೆ ಬಂದರು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮುಡಿಪಿದರು.

ಈ ಕತೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವಂತೆ ಭದ್ರಬಾಹು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆನ್ನಲಾದ ಗುಹೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ಚರಣಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ, ಈ ಚಿಕ್ಕ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಬಸದಿಯೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಜಿನರ ಬಸದಿಯಿದೆ. ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟದ ಈ ಬಸದಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಆದರೆ ಇದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಂದ ರಚಿತವಾದುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಆಧಾರಗಳು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥರಾಗಿ ಮತ್ಯಾರೋ ಕಟ್ಟಿಸಿರಬಹುದು. ಈ ಬಸದಿಯ ಜಾಲಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಕಂಡ ಕನಸುಗಳು ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಕೂಗು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಕಂಭ

ಈ ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟದ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರವೇಶದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾದ ಮಾನ ಸ್ತಂಭವಿದೆ. ಇದರ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಯಕ್ಷನ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಏನಾದರೂ ಆಪತ್ತು ಬರುವುದಿದ್ದರೆ ಅದು ಕೂಗಿ ಜನರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತಂತೆ. ಆ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳಿದ ಜನ ತಮ್ಮ ಆಸ್ತಿ-ಪಾಸ್ತಿ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಒಮ್ಮೆ ಊರಿಗೆ ಕಳ್ಳರು ನುಗ್ಗಿದಾಗ, 'ಕಳ್ಳರು ಬಂದರು, ಕಳ್ಳರು ಬಂದರು' ಎಂದು ಜೋರಾಗಿ ಕೂಗಿತಂತೆ. ಇದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ಕಳ್ಳರು ವಿಗ್ರಹದ ತಲೆಯನ್ನು ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗುದ್ದಿದರಂತೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಕೂಗು ನಿಂತುಹೋಯಿತಂತೆ. ಕಳ್ಳರು ಗುದ್ದಿದ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಗುಳಿಯಿದೆಯಂತೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯ ಐತಿಹ್ಯ ತವನಿಧಿಯ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಇದೆ.

ಭರತೇಶನ ವಿಗ್ರಹ

ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟದ ಕೋಟೆಯ ಒಂದು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಈ ನಗ್ನಮೂರ್ತಿ ಮೊಳಕಾಲಿನವರೆಗೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೂತಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಅಪೂರ್ಣ ಕಲಾಕೃತಿಗೊಂದು ಬಹಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ಐತಿಹ್ಯ ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ.

ಧರ್ಮಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಾಹುಬಲಿಯೊಂದಿಗೆ ಕಾದಾಡಿದ ಭರತೇಶ ಧರ್ಮದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರಿದುದರಿಂದ ಆತನ ಎದುರು ಕುಬ್ಜನಂತೆ ಎದುರು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದಾನಂತೆ. ಬಾಹುಬಲಿಯ ಉದಾತ್ತತೆಗೆ ನಾಚಿ ಭೂಮಿಗಳಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನಂತೆ. ಪ್ರತಿ ಮಹಾಮಸ್ತುಕಾಭಿಷೇಕವಾದಾಗಲೂ ಭರತೇಶ ಒಂದು ಬತ್ತದ ಕಾಳಿನಷ್ಟು ಒಳಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕಲಿಗಾಲ ಮುಗಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭರತೇಶ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದುಬಿಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಜೈನ ಜಾನಪದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿ.

ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಕಲ್ಲು

ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎತ್ತರವಾದ ಬಂಡೆ ಇದೆ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಪಾದಚಿಹ್ನೆಗಳಿವೆ. ಈ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಚಾವುಂಡರಾಯ ನಿಂತು ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನದ ಬಾಣ ಬಿಟ್ಟನೆಂದು ಜಾನಪದರ ನಂಬಿಕೆ.

ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟ

ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟವನ್ನು 'ಪೆರ್ಗಲ್ವಪ್ಪು' ಎಂದು ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಕರೆದಿದೆ. ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿ, ಇಂದ್ರಗಿರಿ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೂ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿವೆ. ಗೊಮ್ಮಟನ ಬೃಹನ್ನೂರ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದ ಮೇಲೆ ಈ ಬೆಟ್ಟದ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಇದರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಚಾವುಂಡರಾಯನ ತಾಯಿ ಕಾಳಲಾದೇವಿ ಪೌದನಾಪುರದ ಬಾಹುಬಲಿಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅದನ್ನು ದರ್ಶನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಾಳೆ. ಆ ದೇವನನ್ನು ನೋಡುವವರೆಗೂ ಹಾಲನ್ನೂ ಕೂಡ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಚಾವುಂಡರಾಯ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಬರುವಾಗ 'ಕಳ್ಳಪ್ಪು' ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ತಂಗುತ್ತಾರೆ.

ಆ ರಾತ್ರಿ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಮತ್ತು ಕಾಳಲಾದೇವಿ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಕನಸನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ದೇವತೆಗಳು ಬಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: 'ಪೌದನಾಪುರದ ಬಾಹುಬಲಿ ಕುಕ್ಕಟ ಸರ್ಪಗಳಿಂದ ಆವೃತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯುವುದು ದುರ್ಲಭ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾಂಜಲವಾದ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಶುಚಿಭೂತನಾಗಿ ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಚಿನ್ನದ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಡು. ಸ್ವಾಮಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ'.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಈಗ ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಕಲ್ಲು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿರುವ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನದ

ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಾಗ ಅಖಂಡ ಶಿಲೆಯ ಮಧ್ಯೆ ಹುದುಗಿದ್ದ ಬಾಹುಬಲಿಯ ದರ್ಶನವಾಯಿತು.

ಸುಂದರವಾದ ಗೊಮ್ಮಟನ ಬೃಹನ್ನೂರ್ತಿಗೆ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಸಡಗರದಿಂದ ಮಹಾಮಸ್ತಕಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಅಣಿಮಾಡಿದ. ಕ್ಷೀರಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡುವಾಗ ಇಂಥ ಉತ್ತುಂಗಮೂರ್ತಿ ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಒಡಮೂಡಿದ್ದು ಎಂಬ ಅಹಂ ಹುಟ್ಟಿತಂತೆ. ಮನಃಕಷಾಯದಿಂದ ಕೊಡಗಟ್ಟಲೆ ಹಾಲುಸುರಿದರೂ ಸ್ವಾಮಿಯ ನಡುವಿನಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಹಾಲಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಬಂದವರೆಲ್ಲರೂ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದರೂ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. 'ಯಾಕೆ ಹೀಗಾಯಿತು ?' ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯಿಂದ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ, ಒಂದು ಅಜ್ಜಿ ಗುಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಹಾಲು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದು ತಾನೂ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದಿತು. 'ಸಾವಿರಾರು ಕೊಡ ಹಾಲು ಸುರಿದರೂ ಇಳಿಯದ ಹಾಲು, ಈ ಸಣ್ಣ ಗುಳ್ಳದ ಹಾಲು ಇಳಿದೀತೆ?' ಎಂದು ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಲು ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ. ಆ ಮುದುಕಿ ಗುಳ್ಳದ ಹಾಲನ್ನು ಮೂರ್ತಿಯ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಹಾಲು ಕೋಡಿಯಂತೆ ಹರಿಯಿತು. ಆಗ ಚಾವುಂಡರಾಯನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮನಃಕಷಾಯವು ಹರಿದುಹೋಗಿ ಅಂತಃಕರಣ ನಿರ್ಮಲವಾಯಿತು.

ಕೂಷ್ಮಾಂಡನಿಯಕ್ಷಿ (ಕೆಲವರು ಪದ್ಮಾವತಿಯಕ್ಷಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ) ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಕಲಿಸಲು ಅಜ್ಜಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದಳು ಎಂಬುದು ಜೈನ ಜಾನಪದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ಐತಿಹ್ಯ. ಇದಕ್ಕೆ ಇಂಬುಕೊಡುವಂತೆ ಇಂದಿಗೂ ಬೆಟ್ಟದ ಕೋಟೆಯ ಎರಡನೆಯ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ಗುಳಕಾಯಜ್ಜಿಯ ಮೂರ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಐತಿಹ್ಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಮನಃಕಷಾಯದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುವಂತಿದೆ.

ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನನ್ನು ಚಾವುಂಡರಾಯ ಅಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿಸುವ ಮೊದಲೇ ರಾವಣನಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಲೇಖನ ಚಿತ್ರವಿತ್ತು ಎಂಬ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ರಾವಣ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ವಿಮಾನ ಕೀಲಿಸಿನಂತಿತು. ಆಗ ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿದಾಗ ಭರತೇಶ್ವರನಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ೫೨ ಧನುಷ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಪಚ್ಚೆಕಲ್ಲಿನ ಬಾಹುಬಲಿ ವಿಗ್ರಹ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಿತು. ಭಗವಂತನನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣ ಕೆಳಗಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಮೂರ್ತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಮನೋಹರತೆಗೆ ಮನಸೋತು, ತನ್ನ ನಾಡಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಷ್ಟು ಎಳೆದರೂ ಅದು ಅಲುಗಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆರು ತಿಂಗಳು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅಶರೀರವಾಣಿ ಆಗುತ್ತದೆ :

‘ಮುಂದೆ ಬರುವ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಮೂರ್ತಿ ಮಾನವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದರಾಸೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು’.

ನಿರಾಶನಾದ ರಾವಣ ಮುಂದೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಬರುವಾಗ ಈ ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆಕಾಶಕ್ಕೂ ಭೂಮಿಗೂ ಏಕವಾಗಿ ನಿಂತ ಅಖಂಡ ಶಿಲೆಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದ್ದ ಭಗವಂತನ ರೇಖಾಚಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆಗಾಗ ಆ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. ರಾವಣ ಹತನಾದ ಮೇಲೆ ಅತ್ತಕಡೆ ಬಂದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಂಡು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಹೊರಡುವಾಗ ಮೂರ್ತಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗದಿರಲೆಂದು ಆಂಜನೇಯ ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಅದೇ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಚಿನ್ನದ ಬಾಣ ಬಿಟ್ಟಾಗ ಆ ಕಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿ ಭಗವಂತನ ರೇಖಾಚಿತ್ರ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಚಾವುಂಡರಾಯ ಶಿಲ್ಪಶ್ರೇಷ್ಠರಿಂದ ಕೆತ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಒದೆಗಲ್ಲು ಬಸದಿ

ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಒದೆಗಲ್ಲು ಬಸದಿ ಎಂಬ ದೇವಾಲಯವಿದೆ. ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನ ಗೋಡೆಗಳ ಭದ್ರತೆಗಾಗಿ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಬಸದಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಒದೆಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಒದೆಕೊಟ್ಟಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ :

ಈ ಬಸದಿಯನ್ನು ಶಿಲ್ಪಿ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೆತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ದೇವತೆಗಳು ಇದರ ಅಂದಚೆಂದಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋಗಿ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟರಂತೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಶಿಲ್ಪಿ ಚಾಣವನ್ನು ಎಸೆದು ಮುಕ್ಕ ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಭಿನ್ನವಾದ ಬಸದಿಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಿದರಂತೆ. ಆಗ ಸರಿಯಾಗಿ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನ ಮಠಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಒದೆಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರಂತೆ.

ಈ ಬಸದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸೊಗಸಾದ ಜಾನಪದ ಶ್ರುತಿಯೊಂದು ಇದೆ. ಶ್ರೀಮಂತ ವ್ಯಾಪಾರಿಯೊಬ್ಬ ಚೆಲ್ಲಿದ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಆರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾರಿಹೋಕನೊಬ್ಬ ಜೋರಾಗಿ ನಕ್ಕದನಂತೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡ ಶ್ರೀಮಂತ ಏನೂ ಮಾತನಾಡದೆ, ‘ಮರುದಿನ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಬರಲು ಹೇಳಿದ. ಆತ ಬಂದ. ಆತನ ಬಾಳೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮುತ್ತು, ರತ್ನ, ಹವಳಗಳನ್ನು ಬಡಿಸಿ, ‘ಊಟ ಮಾಡಿ ಸ್ವಾಮಿ’ ಎಂದ. ಆ ದಾರಿಹೋಕ ಪೆಚ್ಚಾಗಿ ಕುಳಿತ. ಆಗ ಸಾಹುಕಾರ ಹೇಳಿದ : ‘ಅಯ್ಯಾ ಈ ಒಡವೆ, ಮುತ್ತು, ರತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ಜೀವಗಳಲ್ಲ. ಆಹಾರವೇ ಮೂಲ ಜೀವಶಕ್ತಿ. ಅದನ್ನೆಂದು ತಾತ್ಸಾರ ಮಾಡಬಾರದು’. ಆಗ ಆ ದಾರಿಹೋಕ

ಶ್ರೀಮಂತನ ಕ್ಷಮೆ ಯಾಚಿಸಿದ. ಆಗ ಬೇರೆ ಎಲೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಸಿ, ಆತನಿಗೆ ಊಟ ಮಾಡಿಸಿ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ. ಎಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಡಿಸಿದ ಮುತ್ತು, ರತ್ನ, ಹವಳಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಈ ಬಸದಿಯನ್ನು ಆ ಸಾಹುಕಾರ ಕಟ್ಟಿಸಿದನಂತೆ.

ಪದ್ಮಾವತಿ ಗುಹೆ

ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಗಯ್ಯನಕೊಪ್ಪಲು ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಅದರ ಬಳಿ ಒಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಗುಹೆಯಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಅಡಿ ಅಗಲ, ಎರಡು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ದ್ವಾರವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗುಹೆ ಪದ್ಮಾವತಮ್ಮನವರ ಕಥೆಯೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ.

ಕುರಿಯೊಂದು ಗುಹೆಯ ಒಳಗೆ ನುಸುಳಿದಾಗ, ಕುರಿಕಾಯುವ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಭಯವಾಯ್ತು. ಅದು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಯ್ಯುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಭಯ. ಹಾಗಾಗಿ ಕುರಿಯ ಬಾಲವನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕುರಿ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ, ಹುಡುಗ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ. ಹುಡುಗ ಹೀಗೆ ಒಂಬತ್ತು ಬಾಗಿಲು ದಾಟಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಒಳಗೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಂಗಳ. ಬೆಳ್ಳಿ ಸರಪಳಿ ಬಿಗಿದ ಚಿನ್ನದ ತೂಗುಯ್ಯಾಲೆಯ ಮೇಲೆ ಪದ್ಮಾವತಿದೇವಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ. ಒಳಗೆ ಬಂದ ಹುಡುಗನನ್ನು ನೋಡಿ. 'ಹೆದರಬೇಡ ಬಾ ಮಗು' ಎಂದು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಹತ್ತಿರ ಬಂದ ಅವನಿಗೆ ಮೂರು ಕಲ್ಲುಕೊಟ್ಟು, ಒಂದು ಬತ್ತದ ಕಣಜದಲ್ಲೂ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ರಾಗಿಯ ಕಣಜದಲ್ಲೂ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲೂ ಇಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ವಿಷಯ ಯಾರಿಗಾದರು ಹೇಳಿದರೆ ನಿನ್ನ ತಲೆ ಸಹಸ್ರ ಹೋಳಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಹುಡುಗ ದೇವಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿದ. ಶ್ರೀಮಂತನಾದ. ಕಡುಬಡವನಾದ ನೀನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಹೇಗೆ ಶ್ರೀಮಂತನಾದೆ ಎಂದು ಊರಿನವರೆಲ್ಲ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಲವಂತಕ್ಕೆ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವನ ತಲೆ ಸಾವಿರ ಹೋಳಾಗಿಬಿಡುತ್ತೆ.

ಜಕ್ಕಳಮ್ಮನ ಗುಡಿಯ ಕಥೆ

ಬೆಳಗೊಳದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆರೆ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಜಕ್ಕಳಮ್ಮನ ಕೆರೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆ ಕೋಡಿಯ ಬಳಿ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಗೆ ತಾಗಿದಂತೆ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಅದೇ ಜಕ್ಕಳಮ್ಮನ ಗುಡಿ. ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ನೇಮಿನಾಥ

ತೀರ್ಥಂಕರ. ಅದರ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಹ್ಲಯಕ್ಷ. ಕೂಷ್ಮಾಂಡಿನಿ ಯಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಜಕ್ಕಳಮ್ಮ ಎಂದರೆ ನೇಮಿತೀರ್ಥಂಕರನ ಯಕ್ಷಿ ಕೂಷ್ಮಾಂಡಿನಿದೇವಿ ಎಂದು ಜನತೆಯ ನಂಬಿಕೆ.

ಜಕ್ಕಳಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಭವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಳಾಗಿದ್ದಳಂತೆ. ಆಗ ಅವಳಿಗೆ ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಆಸಕ್ತಿಯಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ಅವಳ ಗಂಡ ಮನೆಯಿಂದ ಓಡಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಎರಡು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಬಂದ ಜಕ್ಕಳಮ್ಮ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯದ ಮೇಲೆ ಗಂಡನ ಕೋಪ ಶಾಂತವಾಗಿ, ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಬರುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೆದರಿ, ಅವಳು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಕೆರೆಗೆ ಹಾರಿಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಜಿನಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಸತ್ತ ಅವಳು ಕೂಷ್ಮಾಂಡಿನಿ ಯಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾಳೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಜಕ್ಕಳಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಅವಳ ಗಂಡ ಶೈವಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಆಸಕ್ತಿಯಿದ್ದ ಅವಳು ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಅವಳ ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ನೊಂದ ಜಕ್ಕಳಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಕೆರೆಗೆ ಹಾರಿ ಸಾಯುತ್ತಾಳೆ. ಶುಭಧ್ಯಾನದಿಂದ ಸತ್ತ ಅವಳು ಕೂಷ್ಮಾಂಡಿನಿ ದೇವಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾಳೆ.

ಜಕ್ಕಳಮ್ಮನ ಗಂಡ ಸೋಮಶೇಖರ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಕೆರೆಗೆ ಹಾರಿ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಸಿಂಹವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅವಧಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಇದರ ಕಾರಣ ತಿಳಿದ ಮುನಿಗಳು ಜಕ್ಕಳಮ್ಮನವರ ಮೂರ್ತಿಮಾಡಿಸಿ, ಅಷ್ಟಬಂಧದಿಂದ ಸಿಂಹದ ಪ್ರಾಣ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಸಿಂಹದ ಕೋಪ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತೆ. (ಅಂದರೆ ಸಿಂಹ ಕೂಷ್ಮಾಂಡಿನಿ ಯಕ್ಷಿಯ ವಾಹನವಾಗುತ್ತದೆ).

ಮಾರಿಗುಡಿ

ಬೆಳಗೊಳದ ಮಠವಿರುವ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಎಡಭಾಗದ ಮೂರನೆ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಗೇಣಗಲದ ಮಾರಿಗುಡಿ ಇದೆ. ಒಳಗೆ ಎರಡು ಕಲ್ಲುಗುಂಡುಗಳಿವೆ. ತೀರ್ಥಂಕರರ ಜಾತ್ರೆಯಾದ ಏಳನೆಯ ದಿನ ಮಾರಮ್ಮನ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುತ್ತೆ. ಆಗ ಪ್ರಾಣಿಬಲಿ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಸಾತ್ವಿಕ ಪೂಜೆ. ಊರಾಚೆ ಇದ್ದ ಮಾರಮ್ಮ ಜೈನಮಠದ ಬಳಿ ಬಂದು ಸಾತ್ವಿಕಪೂಜೆ ಪಡೆಯಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಸೊಗಸಾದ ಕಥೆಯೊಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ.

ಹಳೆಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ಮಾರಿಗುಡಿ ಇತ್ತು. ಅದರ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಜೈನರ ಮನೆಯೊಂದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ದಿಗಂಬರ ಮುನಿಗಳು ಪ್ರವಚನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾರಮ್ಮನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಡಿದ ಪಶುಗಳ ರಕ್ತ ಮುನಿಯವರಿಗೂ ಹರಿದು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಸಂಕಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಏನೂ ಮಾಡಲಾರದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಂದು ದಿನ ಹಸುವೊಂದನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಲು ಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅದು ಹೇಗೋ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪುರಾಣ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಮುನಿಗಳ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿತು. ಮುನಿಗಳು ಬಾಗಿಲುಹಾಕಿ ಕೂತರು. ಯಾರು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರು ತೆಗೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಬಾಗಿಲು ಒಡೆದು ಒಳಗೆ ಬಂದರು. ನೋಡಿದರೆ ಒಳಗೆ ಹಸುವೇ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ಜನ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಹೋದರು. ಆಗ ಮಾರಿದೇವಿಯ ಅಶರೀರವಾಣಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ : 'ಹಸು ಹೊರಗಡೆ ಇದೆ. ಅದು ಹೋಗಲು ಬಿಡಿ. ಅದು ಎಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತೋ ಅಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಬೆರಳಗಲದಲ್ಲಿ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿ. ಅಲ್ಲಿ ಊರು ಕಟ್ಟಿ. ಸ್ವಾಮಿ ಅಭಿಷೇಕವಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ ಹಿಟ್ಟು ಗೋಧಿಹಿಟ್ಟಿನ ಚರುಪಿನಿಂದ ನನಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕು'.

ಅಂದಿನಿಂದ ದೇವಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹಸು ನಿಂತ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಗುಡಿಕಟ್ಟಿ ಸಾತ್ವಿಕ ನೈವೇದ್ಯ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ನೆಲ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟ ಕಥೆ

ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಸ್ಥಳಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಅಡಗೂರಿನ ನೆಲ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟ ಪ್ರಸಂಗ' ಒಳ್ಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಬೆಳ್ಳೊಳದ ಗುರುಗಳಾದ ನಯಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರುವ ಜನಜನಿತವಾದ ಈ ಐತಿಹ್ಯ ಅನಂತಕವಿಯ ಗೋಮಟೇಶ್ವರ ಚರಿತೆಯಲ್ಲೂ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ.

ದೋರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ವಿನಯಾದಿತ್ಯ ಮಹಾರಾಜ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ. ಆಗ ಅಡಗೂರಿನಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಹೋಳಾಗಿ ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟಂತೆ. ಇದರಿಂದ ಹೆದರಿ ಕಂಗಾಲಾದ ಮಹಾರಾಜ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಖಂಡರನ್ನು, ಮುನಿಗಳನ್ನು, ಮಠಾಧೀಶರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವೇನು ? ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದನು. ಅನ್ನದಾನ ಹಾಗೂ ನರಬಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವೆಂದರು. 'ಕೊಲ್ಲದುದೇ ಧರ್ಮ' ಎಂದು ನಂಬಿದ ರಾಜನಿಗೆ ಈ ಯಾವ ಸಲಹೆಗಳೂ ಒಪ್ಪಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ತಕ್ಕ ಪರಿಹಾರ ಸೂಚಿಸಬಲ್ಲವರು ಬೆಳಗೊಳದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ನಯಕೀರ್ತಿ ಮುನಿಗಳ ಬಳಿ ಬಂದ. ರಾಜ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದ ಮುನಿಗಳು ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ ಶಾಸನ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನೂರು ಕೂಷ್ಮಾಂಡಗಳನ್ನು (ಕುಂಬಳಕಾಯಿಗಳನ್ನು) ಮಂತ್ರಿಸಿ ಹೋಳಾದ ನೆಲದ ತಗ್ಗಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಭೂಮಿಯ ತಗ್ಗು ಮುಚ್ಚಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಿತು.

ಆಗ ನಯಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳು, ಯಾರು ಬೇಕಾದರು ಉಳಿದ ತಗ್ಗನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ, ತಮ್ಮ ಸಕಲ ಬಿರುದಾವಳಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ಸವಾಲೆಸೆದರು. ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕೂಷ್ಮಾಂಡವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಸಿದರು, ಅರ್ಧ ಭಾಗವನ್ನು ತಗ್ಗಿಗೆ ಹಾಕಿ, ಉಳಿದರ್ಧ ಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತರು ಎಂದು ಪ್ರತೀತಿ.

ಹೀಗೆ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದೊರೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ: ಹಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮೇಲೆ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಸೇರಿ ಹೋಗಿರುವುದು ಇವುಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಂದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಿಕ್ಷಣಜನತೆಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ.

೧೮. ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳು

ಡಾ|| ರಾಜೇಗೌಡ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ

ಮೂಲತಃ ವಕ್ಕಲಿಗನ ಬದುಕು ನಿಸರ್ಗದೊಡನೆಯ ಸಹಬಾಳ್ವೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಸ್ವರೂಪದ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಭಾಷೆಯ ಬುದ್ಧಿಯ ಬಲದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಸ್ವರೂಪವು ಸಂಜ್ಞೆ ಭಾಷೆಗಳ ಮೂಲಕ ಬದುಕನ್ನು ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಕಡೆಗೊಯ್ದಿದೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬದುಕಿನ ರೀತಿನೀತಿಗಳು ಎಷ್ಟೇ ಶತಮಾನಗಳು ಕಳೆದರೂ ನಾಗರಿಕ ಅನಾಗರಿಕವೆಂಬ ತತ್ವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಣಿಸಹಜವಾದ ನಾಗರಿಕತೆಯಿಂದ ನವಮಾನವ ಸ್ವರೂಪ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಕಡೆ ಚಲಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ನಾಗರಿಕನಾಗಿದ್ದಾನೆಯೇ? ಎಂಬುದು ಬೇರೆ ಮಾತು. ಅಂತೂ ಪ್ರಾಣಿಸಹಜ ಬದುಕಿನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು ನಿಜ.

ಈ ಅನೇಕ ಹಂತಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಪಕ್ಷಿಯೋ ಪ್ರಾಣಿಯೋ ತನ್ನ ವಿಶೇಷ ಕೂಗಿನಿಂದ ಸಂಜ್ಞೆ ಕೊಡಬಲ್ಲದು. ಮಾನವ ಅದೇ ಕೂಗನ್ನು ತಾನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡ ಕೂಗಿನಲ್ಲಿ ಕೊಡಬಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನುಡಿಯಬಲ್ಲ. ಆ ನುಡಿಗೆ ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿಗೆ ನೀಡಬಲ್ಲ. ತಾನು ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿಗೋಸ್ಕರ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಆಯುಧ, ಕಲ್ಲೊಂದು ಪೂಜೆಗೊಳಗಾಗಿ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿರುವುದು, ಇದು ಪೂಜೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಚಾರ. ಈ ಮೂರ್ತಿಯು ದೇವಿಯಾಗಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇವನನ್ನು ಅವಿರ್ಭವಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಶಿವೆ-ಶಿವರು ಅದ್ವಯಸ್ವರೂಪರು. ಶಿವೆ ಹೆಣ್ಣಾದರೆ ಶಿವ ಗಂಡು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹೆಣ್ಣಾದರೆ ವಿಷ್ಣು ಗಂಡು. ಈ ಹಂತಗಳು ನರಲೋಕದ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬಾಗಿಸುತ್ತವೆ. ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗ, ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ, ನಪುಂಸಕ ಲಿಂಗಗಳುಂಟು. ಸಸ್ಯರಾಶಿ ಪ್ರಾಣಿರಾಶಿ ಜೀವ ಅಜೀವ ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ ಉಂಟು. ನರಲೋಕದ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಗಳೊಡನೆಯೇ ನಪುಂಸಕ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಉಂಟು. ಇದು ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಾಗುವ ಬಗೆ, ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಾಗುವ ಬಗೆ ಕೂಡ ಹೌದು.

ಓ ಎನ್ನಲು ಒಂದು ಹೆಸರು ಬೇಕಲ್ಲವೆ! ಎಂಬುದು ಗ್ರಾಮೀಣ ತಿಳುವಳಿಕೆ. ಅದು ತಾನು ನಂಬಿದ ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳ ನಾಮವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾನಸಿಕ ಕ್ಷೇಮ. ಹೀಗಾಗಿ ಅರವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಕೋಟಿ ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾನವನಿಗೆ ತಳಿಕೆಹಾಕಿಕೊಂಡಿವೆ. ಪಿತೃಸಮಾಜವು ಅಧಿಕಗೊಂಡಾಗ

ಅಪ್ಪನಾರೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸರದಿ ಬಂತು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮೂಲಕ ವಂಶ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ಎಲ್ಲಮ್ಮನ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪಳಯುಳಿಕೆಯ ಹಾಗೆ! ಒಂದು ಸಾರಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದವನು ತನ್ನ ವಂಶೋದ್ಧಾರದ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಅಜರಾಮರವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವ ಪರಿಯೇ ಅನೇಕ ಜಾರ್ಜರಾಗಿ, ಅನೇಕ ಒಡೆಯರಾಗಿ, ಒಂದನೆಯ, ಎರಡನೆಯ, ಮೂರನೆಯ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ರಾಜಮಹಾರಾಜರುಗಳಾಗಿ ಹೀಗೆ ವಂಶದ ಪಟ್ಟಿ ಬೆಳಯಲಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣರಲ್ಲೂ ದೊಡ್ಡ ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿಯ ಮಗ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸತ್ತವನ ಹೆಸರನ್ನು ಮರೆಯದಿರಲೆಂಬುದೇ ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿರುವ ಮಾನವನ ತಿಳವಳಿಕೆಯ ಸ್ವರೂಪವಿದು.

ಈ ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಕರೆಯುವಾಗ ಒಂದೇ ಹೆಸರಿನ ತೊಡಕನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಡ್ಡಹೆಸರು ಕಟ್ಟುವುದುಂಟು. ಇದು ಒಂದು ಬಗೆಯದಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬನ ರೀತಿ ವರ್ತನೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣರು ಮೂಲತಃ ಸರಸಸ್ವಭಾವದವರು. ಹಾಸ್ಯದೊಡನೆಯೇ ಬದುಕಿನ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವರು. ಇದು ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯನ್ನಬಹುದು. ನಗರವನ್ನು ಸಹಾ ಆವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಯನ್ನಬಹುದು. ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ದ್ಯಾವ ಎಂಬುವನಿದ್ದ. ಅವನು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಾಗಿ ತುಸುದಡ್ಡ. ಅವನನ್ನು ಸಣ್ಣದರಲ್ಲಿ 'ಪೆದ್ದ' ಎಂದು ಕರೆದರು. ಅವನ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಅವನಿಗೇ ಮರೆತುಹೋಯಿತು. 'ಪೆದ್ದ' ಎಂದರೆ ಮಾತ್ರ ಓ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ. ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಂಸಾರಸ್ಥ ಜೀತಕ್ಕಿದ್ದ. ಹೆಂಡತಿ ಸುಂದರಿ. ಅವನು ಹೆಗ್ಗಣದಂತಿದ್ದ. 'ಹೆಗ್ಗಣ ನೀನು' ಎಂದರೂ ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಹಂಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಅಂದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸೌಂದರ್ಯವು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಉಬ್ಬಿ ಹೋಗಿದ್ದ. ಜೀವನಪೂರ್ತಿ ಅವನು ಮುದುಕನಾದರೂ ಕಡೆಗೆ ವಿಧುರಾನದರೂ ಅವನು 'ಹೆಗ್ಗಣ' ಎಂದರೆ ಓ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಅವನ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಮರೆತುಹೋಗಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಊರವರಿಗೂ ಮರೆತುಹೋಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ರಂಗ ಎಂಬುವನಿದ್ದನಂತೆ! ಅವನನ್ನು 'ಮಳ್ಳೆ' ಎನ್ನುವರು. ಮಲೇರಿಯಾ ಜ್ವರ ಕಾಡಿಕಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಗೆಂಡೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದು ಹೊಟ್ಟೆವೊಳಗೆ ಉಸಿರಾಡುವಾಗ ಮಳ್ಳೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೇ ಹೆಸರು ಅವನಿಗೆ ನಿಂತಿತು. ನಮ್ಮ ಪಕ್ಕದೂರಿನಲ್ಲಿ ಗಾಗಣ್ಣನೆಂಬ ಸಾಹುಕಾರನಿದ್ದಾನೆ. ಸಣ್ಣದರಲ್ಲಿ 'ಗಾಗ'ನಂತೆ ಗಿರಿಗಿರನೆ ಹೆಡ್ಡನ ರೀತಿ ಆಡುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಅದೇ ಹೆಸರು ನಿಂತಿತು. ಈಗ ಸಾಹುಕಾರನಾದರೂ ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ವಿಕೃತ ಕರೆಯುವಿಕೆ ಬಗ್ಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಪ್ಪನ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಪಟೇಲ. ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದಾಗ ಪಟೇಲನ ರೀತಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು

ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಭಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾನ ಬೆಂಕಿ ಕಾಯಿಸುವವಾಗ ಇಂಥ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಮೋಟುಬೀಡಿ ಸೇದುತ್ತು ನಮ್ಮೂರ ಅಣ್ಣಯ್ಯನೆಂಬುವನು ಈ ಹೆಸರು ಇಟ್ಟಿದ್ದನಂತೆ. ಅದೇ ಹೆಸರು ನಿಂತು ಹೋಗಿ ಪಟೇಲಣ್ಣ, ಪಟೇಲನ ಮನೆ ಎಂದಾಯಿತು. ರೆವಿನ್ಯೂ ಪಟೇಲನಿಗೆ ಹೀಗಾಗಿ ಕಿಮ್ಮತ್ತೂ ತುಸು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶೇಕದಾರನಿದ್ದಾನೆ. ಅವನದು ಹೆಬ್ಬೆಟ್ಟು ಗುರುತು. ತುಸು ಉಗ್ಗು ಬೇರೆ. ಆದರೂ ಅವನ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಮರೆತುಹೋಗಿ 'ಶೇಕ'ನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪನ ಹೆಸರು ಏನೋ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಕಡೆಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಲ್ಲೂ 'ಅವ್ವಯ್ಯ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಪಾಪು, ಪುಟ್ಟಿ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವರೂಪದ್ದು. ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕಳ್ಳಿಭೂತನಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಅಪ್ಪನ ಹೆಸರೂ ಸಹಾ ಭೂತಾಳಿ ಎಂದು ಇತ್ತಂತೆ. ಅವನ ಅಜ್ಜನ ಹೆಸರೂ ಭೂತಪ್ಪನೆಂದು ಇತ್ತಂತೆ. ಊರ ಗುಡಿಯ ಭೂತಪ್ಪ ಈ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಹೆಸರು. ಬೇಲಿಯ ಕಳ್ಳಿಯ ಭೂತಪ್ಪನಂತೆ ಗೆಡ್ಡೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಭೂತಪ್ಪನಿಗೆ ಪೂರ್ವಪದವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಲಂಕೆ ಎಂಬ ಮನೆತನವಿತ್ತಂತೆ. ಅವನ ಮರಿಮಗನೋ ಮಗನೋ ಈಗ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು 'ಲಂಕೆ ಹನುಮನ ತಿರುಮಲನ ರಂಗನ ಚೌಕಾಶಿಮಗ ಪುಟ್ಟಿ' ಎಂದು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಪುಟ್ಟಿನ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಚೌಕಾಶಿ ಗುಣದ ಮೂಲದ ಅಂಟಿದ ಹೆಸರಿದು. ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಕ್ಕಿ ಎಂಬ ಹೊಲೆಯರವನುಟು. ಮಾತಿಗೆ ನಿಂತನೆಂದರೆ ಮೋಡಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಇಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಜವೆಷ್ಟೋ ಸುಳ್ಳೆಷ್ಟೋ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಷ್ಟೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವನ ನಿಜ ಹೆಸರು ನಮ್ಮೂರವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮೀಣರು ಆಕ್ಲಾಸವನ್ನು ಸವಿಯುವ ಜನ. ಅರಳಿಕಟ್ಟಿ ಮೇಲೋ ಜಗಲಿ ಮೇಲೋ ಕುಳಿತು ಸಭೆ ಸೇರಿ ಹಾಳುಮೂಳು ಸುದ್ದಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಸೋಮಾರಿಕಟ್ಟೆ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಹಾಸ್ಯದ ಹೊನಲಾಗಿರುವುದುಂಟು. ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಅನೇಕ ಗುಪ್ತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುದುಂಟು. ಹಾದು ಹೋಗುವ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಗಂಡನ್ನು ಕೆಣಕುವುದುಂಟು. ಬಯ್ಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಅಡ್ಡಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ರೇಗಿಸುವುದುಂಟು. ಹೀಗೆ ರೇಗಿಸುತ್ತಲೇ ಅವನ ನಿಜನಾಮ ಮರೆಸುವುದುಂಟು. 'ಲೋ ಮಗ್ಗಲ ಉಚ್ಚೆ' ಬಾರೋ ಇಲ್ಲಿ ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿದ್ದರೂ ಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚೆ ಉಯಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ನಿಜವಾಗಿದ್ದು ಒಂದು ಕಡೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಅವಮಾನ ; ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಅವನನ್ನು ತಿದ್ದುವ ವಿಧಾನವೂ ಹೌದು. ನಮ್ಮೂರ ಬಳಿ ಮೀನು ಫಾರ್ಮ್ ಎಂದು ತೋಟವಿದೆ. ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮೀನಮ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದು

ಬೇಕೆಂದೇ ಹೇಳುವ ಅಡ್ಡಹೆಸರಲ್ಲ. ನಾವು ಓದುವ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಇಂದಿರಾ ಮೇಡಂಗಳಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬರು ಕರ್ತೃಗಳಿದ್ದರು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಬೆಳ್ಳೆಗಳಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಕರಿ ಇಂದ್ರ, ಬಿಳಿ ಇಂದ್ರ ಎಂದಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಇದು ಬಣ್ಣದ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು. ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಕರೀಗೌಡನೆಂಬುವನು ಅಜ್ಜ ಬಿಳಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಬಿಳೀಗೌಡನೆಂಬುವನು ಅಚ್ಚಕಪ್ಪಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ವೈರುಧ್ಯವಿದ್ದರೂ ವಾಂಶಿಕವಾಗಿ ಬಂದ ನಿಜ ಹೆಸರುಗಳಾಗಿವೆ.

ನಮ್ಮಜ್ಜನಿಗೆ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಕಟ್ಟುವ ಅಜ್ಜನೆಂದೇ ಊರಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿ. ಏನೇ ಮಿಂಡರಗಳೆ, ಏನೋ ಕ್ಯಾತ, ಏನೇ ವಳ್ಳಮಳ್ಳೆ, ಏನೋ ಆರೇನು, ಏನೋ ಹೆಣನಳ್ಳೆನು, ಏನೇ ತಿಗಹರುಕಿ, ಏನ್ನಾ ಗೊಳ್ಳೆಹರುಕ, ಏನಲೋ ಬೇಕೂಪ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದನೇ ವಿನಃ ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಕರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ದಿನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮೂಲವನ್ನು ಕೆಣಕುವ ಕುಶಲೋಪರಿ. ಅದೇ ಅಜ್ಜನಿಗೆ ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ 'ಕುಟುಕುಟುಮೋಟರು' ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ವಯಸ್ಸಾದ ಅಜ್ಜನಲ್ಲವೇ! ವಾಯು ದೇಹ! ಯಾವಾಗಲೂ ಹೂಸು ಬಿಡುತ್ತಲೇ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಪಡೆದ ಅಡ್ಡಹೆಸರು. ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಸುಲೇಮಾನ್ ಬೇರಿ ಎಂಬುವನೊಬ್ಬ ಕಂಟ್ರಾಕ್ಟರ್ ಇದ್ದ. ಉಜ್ಜಾರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸೂಳೆಮನೆ ಬೇರಿ ಎಂದಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ.

ನಮ್ಮ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ಪರುಗಳಿಗೆ ಕೆಲಸ ಕಡಿಮೆ ತಾನೆ! ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಅಡ್ಡಹೆಸರು ಕಟ್ಟಿರುವುದುಂಟು. ಹೀಗಾಗಿ ಒಬ್ಬರು 'ನಾಯಿಸಳ' ಎಂದಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರು ಆತುರಗಾರ, ಚತುರಗಾರ ಗುಣದವರು. ಒಮ್ಮೆ ಸ್ನೇಹಿತರ ಮನೆಯ ಗೇಟನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗೇಬಿಟ್ಟರು! ಎಲ್ಲಿತ್ತೋ ಸೀಮೆನಾಯಿ ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟಿತು ! ಕಚಕಚ ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿ ಕಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಇವರೂ ಬಲವಂತರಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಕುತ್ತಿಗೆ ಬಿದ್ದೇಬಿಟ್ಟರು ! ಕಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಿಯ ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಕೋಲೊಂದನ್ನು ಮುರಿದೇ ಬಿಟ್ಟರು ! ನಾಯಿಯ ಒಡೆಯ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತನಾದರೂ ಅವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಾಯಿಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಮರುಗಬೇಕು! ಅಂದಿನಿಂದ ನಾಯಿಸಳ ಎಂದಾಗಿಬಿಟ್ಟರು.

ಪ್ರತೀ ಊರಿನ ಗ್ರಾಮೀಣರಲ್ಲೂ ಸಹಾ ಇಂಥಾ ಅಡ್ಡಹೆಸರು ಉಂಟು ಎನ್ನುವುದೇನು ಬಂತು, ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇವು ಪೇಟೆಯ ಜನರಲ್ಲಿರುವುದೆಂದಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಗೌಣ. ಗ್ರಾಮೀಣರು ಕಾಲವನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲೊಂದು ಕತೆ ಕಜ್ಜಾಯ ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರತಿಹಾಸ್ಯವಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾಯಕಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಉಲ್ಲಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಬಳಲಿಯಾರು! ಅನೇಕ ಬಿರುದು ಬಾವಲಿಗಳನ್ನು ಆಳುವವರಿಂದ ಅಂಟಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮೀಣರು

ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು ಅವರವರ ಗುಣ ನೋಡಿ ತಾವೇ ಮಂಜೂರುಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಟ್ಟರನ ಹೆಸರು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ತಾನೆ! ಅವನು ಹೋರಾಡುತ್ತಲೇ ಸತ್ತುಬಿಟ್ಟ. ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ, ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ತನೆಂಬುದು ಚರಿತ್ರೆ ಓದುವವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ತಾನೇ ! ಗ್ರಾಮೀಣರು ಸುಮ್ಮನೆ ಮೂಳನಂತೆ ಮನೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಊರಿನಿಂದ ಊರಿಗೆ ತಿರುಗುತ್ತ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವವರಿಗೆ 'ಹಿಟ್ಟಕ್ಕ' ಎಂದುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಿಟ್ಟಿಗಾಗಿ ತಿರುಗುವವನು ಮತ್ತು ಹಿಟ್ಟರನ ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಪಡೆದುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಏನ್ನಾ ಹಿಟ್ಟರ್ ಎಂದು ಕರೆದುಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

ಕಡ್ಡಿಕಾಲು ಶಿವ, ನ್ಯಾತ, ಬಡಕಲ, ಗಣಿಪ್ಯಾತ, ಗುಜ್ಜಾರಿ, ಒಡ್ಡಿನಕೋಲು, ದೊಣ್ಣೆ, ಕೊಡ್ಡಹಸ, ನಾಟಿಕುದುರೆ, ಸಿಂಧಿಹಸು, ಅಡ್ಡಗಾಲಿ, ಗೆಡ್ಡೆಮೂಗಿ, ಊದುಗವಳಿ, ಕಡ್ಡಿಪುಡಿ, ಕೋಣನ ಬುರುಡೆ, ಗೆದ್ದಲಗಾಲಿ, ಗುದ್ದಗಣ್ಣೆ, ಮೆಟರಗಣ್ಣೆ ಇಂಥವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನ ದೇಹ ಪ್ರಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಅಗುಣವಾಗಿ ಕರೆಯುವ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳು. ತಲೆದಿಂಬು, ಹಂಡೆ, ಪೀಪಾಯಿ, 'ಕಲಗಚ್ಚು' ನಾರಿಗ್ಗಿ, ಸಿಂಡುಗಲ, ಕುಣಿಯ, ಮೆತ್ತಗಲ ಇಂಥವು ಅವರು ಕುಡಿಯುವ ಹೆಂಡ ಮತ್ತು ದೇಹಗುಣ ಕುರಿತು ಇಟ್ಟ ಹೆಸರುಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳು ರೈತಾಪಿ ಮೂಲದ ವಕ್ಕಲಿಗರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ನಗರವಲಯಕ್ಕೂ ರಾಜಕೀಯವಲಯಕ್ಕೂ ದಾಟಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಹೆಸರುಗಳು ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳು ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿಯರಿದ್ದಂತೆ. ಒಂದಾಗಿದ್ದೂ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಪುನಃ ಒಂದಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಇದೇ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ನಿಜ ಹೆಸರಿಗೆ ಇರುವ ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧ.

೧೯. ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಿನ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು

ಡಾ|| ಕುರುವ ಬಸವರಾಜ್

ಪ್ರಪಂಚದ ಯಾವುದೇ ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಹಳ್ಳಿಗೂ ಒಂದಲ್ಲೊಂದು ಹೆಸರು ಇದ್ದೇಇರುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಂಡಕೊಂಡು ಒಂದೆಡೆ ನೆಲೆನಿಂತು ಮರಗಿಡ ಕಲ್ಲುಮಣ್ಣುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟ ವಸ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿ ನಾಮಗಳನ್ನು ರೂಢಿಗೆ ತಂದಾಗಲೇ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡವು.

ಹಲವು ಜನರ ಗುಂಪು ಅಥವಾ ಒಂದೇ ಊರಿನ ಜನ ಒಂದೆಡೆ ವಾಸಿಸುವಾಗ, ಅದೇ ಅವರ ಪ್ರಪಂಚವಾಗಿದ್ದಾಗ ಅಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಕೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿರದು. ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ಮೊದಲೊಂದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ, ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳುವ, ಸ್ಪರ್ಶಕ್ಕೆ ನಿಲುಕುವ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಹೆಸರುಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಜನಗಳಿಗೆ ಊರುಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಏರ್ಪಟ್ಟು ಸಂಬಂಧಗಳು ಬೆರೆತಾಗ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ. ಆಯಾಯ ಸ್ಥಳ ಅಥವಾ ಊರವರೇ ಅವರವರ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಸುತ್ತಿನ ಊರವರು ಆ ಊರಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಹೆಸರುಕೊಟ್ಟು ಕರೆದರು. ಮುಂದೆ ಅದೇ ಆ ಊರಿನ ಸ್ಥಳನಾಮವಾಯಿತು. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು.

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊನ್ನಾಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ : ದಿಡಗೂರು - ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯ ದಡದ ಮೇಲಿನ ಊರು. ನದಿಯ ದಡದ ಊರು ದಡದೂರು-ದಿಡದೂರು ದಿಡಗೂರು ಆಗಿದೆ. ದಡ ಮತ್ತು ದಿಡ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುವ ಪದಗಳಾಗಿವೆ.

ಸೌಳಂಗ ಎಂಬ ಊರ ಬಳಿ ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆಯೊಂದಿದೆ. ಈಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ ಸಾಬೂನು ಬಳಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲು ಚೌಳು ಅಥವಾ ಸೌಳು ಎನ್ನುವ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಉಪ್ಪಿನ ಗುಣದ ಮಣ್ಣು ಇಲ್ಲವೆ ಅಂಟಿವಾಳ ಮರದ ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಬಟ್ಟೆಒಗೆಯಲು ಮತ್ತು ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಗಸರಂತೂ ಬಟ್ಟೆಸೆಳೆಯಲು ಚೌಳನ್ನು ಗಂಟುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮಣ್ಣು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಫಲವತ್ತಲ್ಲದ ಕರಲುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಏಳುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂಡುಗಾಳಿ ಬೀಸತೊಡಗಿದ ನಂತರ ಈ ನೆಲದ ಹಸಿ ಆರತೊಡಗಿದಂತೆ ಮೇಲುಳಿಯುವ ಈ ಮಣ್ಣು ಬಾಚಲು ಮುಂಜಾವಿನ ಮಬ್ಬಿನ ಇಬ್ಬನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಬುಟ್ಟಿಯಷ್ಟು ಅರೆ

ಮೂಟೆಯಷ್ಟಾದರೂ ಬಾಚಿತರುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಚೌಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅಂಗಳದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನ ವಾಸಿಸತೊಡಗಿದಂತೆ ಊರಾದಾಗ ಚೌಳು ಅಂಗಳ ಎಂಬುದು ಚೌಳಂಗಳ ಎಂದಾಗಿ ಚಕಾರ ಸಕಾರವಾಗಿ ಸೌಳಂಗಳ - ಸೌಳಂಗ ಆಗಿದೆ. ಚೌಳು ನೆಲಕ್ಕೆ ಸವಳು ನೆಲ ಎಂದು ಹೇಳುವುದೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಹುಟ್ಟಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೀಗೆ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು: ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳು, ಪುರಾಣ ಐತಿಹ್ಯಾತ್ಮಕ ಕಾರಣಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಕಾರಣಗಳು, ಕಸುಬಿನ ಕಾರಣಗಳು, ಜನಾಂಗೀಯ ಕಾರಣಗಳು.

೧. ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳು : ಸ್ಥಳದ ಸುತ್ತಿನ ಪರಿಸರದ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಬೇರೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ತೆಗ್ಗಿ (ತಗ್ಗು)ನಲ್ಲಿರುವ ಹಳ್ಳಿ ತೆಗ್ಗಿಹಳ್ಳಿ, ಗುಡ್ಡದ ಬಳಿ ಇರುವ ಊರು ಗುಡ್ಡಳ್ಳಿ, ಸುತ್ತಲೂ ಕೋಟೆ ಇರುವ ಊರು ಸುತ್ತುಕೋಟೆ. ಹೊಳೆಯ ಪಕ್ಕದ ಹಟ್ಟಿ ಹೊಳೆಹಟ್ಟಿ, ಭದ್ರಾನದಿ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ಊರು ಭದ್ರಾವತಿ. ಇದರ ಹಿಂದಿನ ಹೆಸರು ಬೆಂಕಿಪುರ.

ಹೊನ್ನಾಳಿಗೆ ಒಂಬತ್ತು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದ ಊರು ಕುರುವ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕನ್ನಡ-ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿ ಕುಱುವ, ಕುರುವ, ಕುರುವೆ, ಕುರ್ವ, ಕುಱುವ, ಕುಱುಂಬ, ಕುಱುವು ಎಂಬ ಸಮಾನ ಪದಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಿದ್ದು, ನೀರಿನಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದ ಪ್ರದೇಶ ; ದ್ವೀಪ ; ನಡುಗಡ್ಡೆ ; ಆಂತರೀಪ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಊರ ಒಂದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರ ಹರಿದರೆ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರಕ್ಕೆ, ಹಿರೇಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ದೊಡ್ಡಹಳ್ಳಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಮಳೆಗಾಲ ಬಂದರೆ ಹೊಳೆಯ ಒತ್ತಿನಿಂದಾಗಿ, ಊರು ಒಂದು ರೀತಿ ನಡುಗಡ್ಡೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಈ ಊರಿಗೆ ಕುರುವ ಎಂದಿರಬೇಕು. ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಈ ಊರಿಗೆ ಸೇರಿ ಹರಿಯುವ ಹೊಳೆ ತುಂಗಭದ್ರ ಹುಟ್ಟುವಾಗ ತುಂಗಭದ್ರ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕೂಡಲಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಒಂದಾಗಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ ಪುನಃ ಈ ಕುರುವದ ಬಳಿ ಎರಡು ಹೋಳಾಗಿ ನೂರಾರು ಎಕರೆಯಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮಧ್ಯೆ ಬಿಟ್ಟು ಸುತ್ತಲೂ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಹೊಳೆ ಮಧ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗಡ್ಡೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದೆಂದೇ ಹೇಳುವ ಲಿಂಗದ ಗುಡಿಯಿದೆ. ಇದು ಕುರುವಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಕುರುವ ಗಡ್ಡೆ ಎಂದೇ ಹೇಳುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಈ ಕುರುವ ಈಗ ಹೊಳೆ ಪಕ್ಕದಿಂದ ಒಂದು ಕಿ.ಮೀ. ಆಚೆಯ ಬೇರೆಯ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡಿವೆ. ಈಗಿರುವ ಊರನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೋಡಿದರೆ ದ್ವೀಪವೇ ಅಲ್ಲ.

ಹೊನ್ನಾಳಿಗೆ ಆರೇಳು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಯರೆಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಊರಿದೆ. ಈ ಊರ ಸುತ್ತಲಿನ ಹೊಲವೆಲ್ಲ ಯರೆಯೆ. ಅಂದರೆ ಕಪ್ಪು ನೆಲ. ಯರೆಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹಳ್ಳಿ ಯರೆಹಳ್ಳಿ ಎಂದಾಯಿತು. ಈ ಊರಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಊರು ಸೊರಟೂರು. ಬಹುಶಃ ಈ ಊರು ರೂಪುಗೊಂಡಾಗ ವಕ್ರ ವಕ್ರವಾಗಿ ಸೊರಟಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಊರನ್ನು ಸೊರಟೂರು ಎಂದರು. ಇದು ದಿನಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಕಾರ ಹೋಗಿ ಚಕಾರವಾಗಿ ಚೊಲ್ವೂರು ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇನು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಸೊಟ್ಟು ಚೊಟ್ಟು ಸಮನಾರ್ಥ ಪದಗಳು. ಹೀಗೆಯೇ ಸೌಟನ್ನು ಚೌಟು ಎಂದು ಬಳಸುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಒಂದೊಂದು ಪ್ರದೇಶ ಒಂದೊಂದು ವಿಶೇಷ ಮರಗಿಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದಿದೆ. ಅಂತಹ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಊರಿಗೆ ಆ ವಿಶೇಷ ಮರಗಿಡ ಹೂವಿನ ಹೆಸರು ಬರುವುದು ಸಹಜ. ಹೊನ್ನಾಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸುರಹೊನ್ನೆ, ಮಲ್ಲಿಗೆಹಳ್ಳಿ ಅಂತಹ ಊರುಗಳು. ಈಗ ಮಲೆನಾಡ ಸೆರಗಿನ ಊರಾಗಿರುವ ಈ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಹಿಂದೆ ಮಲೆನಾಡಲ್ಲೆ ಇದ್ದು ಈ ಹೂವುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಬಂದಿವೆ.

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಊರು ಸಾಲೂರು. ಈ ಊರು ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆಯ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸಾಲಾಗಿದೆ. ಸಾಲಾಗಿರುವ ಈ ಊರು ಸಾಲೂರು ಆಯಿತು.

೨. ಪುರಾಣ ಐತಿಹ್ಯಾತ್ಮಕ ಕಾರಣಗಳು : ಪುರಾಣಗಳು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಮುಖಗಳ ಮೇಲೂ ತಮ್ಮ ಛಾಪುಮೂಡಿಸಿವೆ. ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಳಸೆರಗಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಬೆಸೆದು ಹೋಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಯಿ ನಾರಾಯಣನಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಒದೆಯಬಾರದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ನಾಯಿಯನ್ನು ಒದೆಯಬೇಡಿ ಒದ್ದರೆ ಕಚ್ಚುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಯಾರೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ದೈವಭಾವ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿರಲೂಬಹುದು. ಹೀಗೆಯೇ ಕಾಗೆ ಶನಿರಾಯನ ವಾಹನ ಹೊಡೆಯಬಾರದು, ಅಳಿಲು ರಾಮನ ಭಂಟ - ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಪುರಾಣ ನುಸಿದಿದೆ. ನಮ್ಮ ಊರುಗಳೂ ಅಷ್ಟೆ ಹನುಮನಹಳ್ಳಿ, ರಾಮೇಶ್ವರ, ರಾಂಪುರ, ನಾರಾಯಣಪುರ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನಗರ, ಶಿವಪುರ, ಶಂಕರಪುರ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಐತಿಹ್ಯಾತ್ಮಕ ಅಂಶಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಂದು ಊರು ಗೊಗ್ಗ. ಈ ಊರ ಮುಖ್ಯ

ದೇವರು ಗೊಗ್ಗಮ್ಮ. ಈ ಊರಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಒಡೆದುಮೂಡಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮೂರ್ತಿ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹಿಂದೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗೊಗ್ಗಮ್ಮೆ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಸಹೋದರರು ಇದ್ದಾಗ ಸುಂದರಿಯಾದ ಈಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಪಾಳೆಯಗಾರನೊಬ್ಬ ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಈಕೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರೋರಾತ್ರಿ ಗಾಡಿಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೊಳೆದಾಟಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಪಾಳೆಗಾರ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಈಕೆಯ ಸಹೋದರರು ಈಗಿನ ಗೊಗ್ಗಕ್ಕೆ ಸಮೀಪ ಬರುವ ವೇಳೆಗೆ ಹೋರಾಡಿ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ಈಕೆ ಮಾತ್ರ ಹೇಗೋ ಈ ಗುಡ್ಡ ಸೇರುತ್ತಾಳೆ. ಪಾಳೆಗಾರ ಸುತ್ತಲೂ ಪಹರೆ ಬಿಟ್ಟು ಗುಡ್ಡ ಹತ್ತುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬರುವ ವೇಳೆಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಸಿವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಆಕೆ ಮೂರು ಮುದ್ದೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೆ ಅರ್ಧ ಮುದ್ದೆಯೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆಯಂತೆ. ಆ ನಂತರ ಆಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಾದಳು. ಉಳಿದ ಆ ಮುದ್ದಿಗಳು ಕಲ್ಲಾಗಿ ಹಾಗೆಯೇ ಇವೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈಗಲೂ ಈ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮನೆಗಳಿವೆ. ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಅವರು ಗೊಗ್ಗಮ್ಮನಿಗೆ ಹೆಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಡೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಏನೇ ಬಂದರೂ ತನ್ನ ಶೀಲ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದ ಈಕೆ ಜನರ ಮನೋಭಾವದಲ್ಲಿ ದೇವರಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈಕೆಯ ಹೆಸರೆ ಈ ಊರಿಗೆ ಬಂತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕಲ್ಲುಮಣ್ಣು ಮರ ಮುಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ನಮ್ಮ ಜನ. ಮರದ ಬಳ್ಳಿಯೊಂದು ನಾಗರ ಹೆಡೆಯಂತಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸರಿ ಜನ ಹಿಂಡುಗಟ್ಟಿ ನೋಡಲು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಒಂದು ಆಕರ್ಷಕ ಸ್ಥಳವಾಗಿಬಿಡುವ ಸಂದರ್ಭವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನಗರದ ನೆಹರೂ ರಸ್ತೆ ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯೊಂದರ ಮುಂದಿನ ಮರದಲ್ಲೊಂದು ಕಡೆ ನಾಗರ ಹೆಡೆಯಕಾರದಂತೆ ಗೋಚರಿಸಿತು. ಆಗಲೇ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪೂಜೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು ನಡೆದವು. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಹೆಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣನ ಆಕಾರವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಜನರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮನೋಭಾವ ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ಹೀಗೆಯೇ ಅನೇಕಾನೇಕ ಬಂಡೆಗಳು ಕಲ್ಲುಗಳು ನೀರಿನ ಸೆಳವಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸವೆದೋ ಕಲ್ಲುಗಳು ಪದರ ಕಳಚಿದಾಗಲೋ ಏನೇನೋ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ನಾವು ಅಂತಹ ಆಕಾರವನ್ನು ದೇವರು ದೈವಗಳೇ ಸಮೀಕರಿಸಿದಾಗ ಅವು ಉದ್ಭವಮೂರ್ತಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಬೆಂಗಳೂರು

ಬಸವನಗುಡಿಯ ಗಣಪತಿ ಹಾಗೂ ವಿಜಯನಗರದ ಬಳಿಯ ಆಂಜನೇಯ ಮೊದಲಾದ ದೇವರುಗಳ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಬೆನವನ ಆಕಾರದ ಕಿರುಬಂಡೆಯೊಂದು ಗೋಚರವಾದಾಗ ಅದನ್ನು ಪೂಜೆ ಅದರ ಸುತ್ತ ಊರು ರೂಪಿತವಾದಾಗ ಅದು ಬೆನವನಹಳ್ಳಿ ಇಲ್ಲವೆ ಬೆನಕನಹಳ್ಳಿ ಎಂದಾಗಬಹುದು. ಹೊನ್ನಾಳಿಗೆ ಆರೇಳು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದ ಊರು ಬೆನಕನಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೀಗಾಗಿಯೇ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು.

೨. ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಕಾರಣಗಳು : ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ, ವಿಚಿತ್ರತೆಯ ಗುಣಗಳೂ ಸಹ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಈ ತರಹ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಮೇರಿಕಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರ ಹಾಗೂ ಅದರ ಪ್ರಥಮ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆಗಿದ್ದ ಜಾರ್ಜ್ ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್ ಹೆಸರು ಆ ದೇಶದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್ ನಗರಕ್ಕೆಡುವುದು, ರಷ್ಯಾದ ಕ್ರಾಂತಿಯ ನೇತಾರ ಲೆನಿನ್ ಹೆಸರು ಲೆನಿನ್‌ಗ್ರಾಡ್ ಎಂಬ ನಗರಕ್ಕೆರುವುದು, ಅಷ್ಟೇಕೆ ನಮ್ಮ ಮೈಸೂರು ರಾಜರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳೇ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಾಗಿರುವ ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ, ಕೃಷ್ಣರಾಜಪುರ, ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆ, ನರಸಿಂಹರಾಜಪುರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ನಗರಗಳ ಬಡಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಗಾಂಧಿನಗರ, ತಿಲಕ್‌ನಗರ, ರಾಜಾಜಿನಗರ, ಇಂದಿರಾನಗರ ಎಂದೆಲ್ಲ ಹೊಸಹೆಸರು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಹೆಸರುಗಳೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಂತಹವಲ್ಲ. ಹೊಸದಾಗಿ ಒತ್ತಾಯವಾಗಿ ಬಳಕೆಗೆ ತಂದಂತಹವೇ ಹೆಚ್ಚೆನ್ನಬಹುದು.

ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಯಾವುದೇ ಒತ್ತಾಯವಿಲ್ಲದೇ ಸಹಜವಾಗಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದು ಅವೆ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತವೆ. ಹೆಸರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬೋರನಿದ್ದ ವೂರು ಬೋರಸಂದ್ರ ಆಗಬಹುದು. ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಅದು ಭೈರಸಂದ್ರ ಆಗಬಹುದು. ಹೊನ್ನಾಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೆಲ ಊರುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ : ಗಂಗನಕೋಟೆ, ಮಾದನಬಾವಿ, ಕಂಕನಹಳ್ಳಿ, ಕೆಂಚಿಕೊಪ್ಪ (ಕೆಂಚಿಯ ಕೊಪ್ಪ), ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಪ್ಪನಹಳ್ಳಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸೋಮನಕೊಪ್ಪ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಇವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದೊಳಗೊಂಡಿವೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಾಡೋನಹಳ್ಳಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ. ಇದನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದರೆ ಹಾಡುವವನಹಳ್ಳಿ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಾಡುಗಾರನೊಬ್ಬ ಇಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದು ನಂತರ ಊರಾದಾಗ ಅದೇ ಆ ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರಿಗೆ ಮೂಲವಾಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ

ಹೆಚ್ಚು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಾರನ ಅಥವಾ ಹಾಡುವವನ ಹಳ್ಳಿ ಹಾಡೋನಹಳ್ಳಿ ಆಗಿದೆ.

೪. ಕಸುಬಿನ ಕಾರಣಗಳು : ಮನುಷ್ಯ ಅಲೆಮಾರಿತನ ತೊರೆದು ಒಂದೆಡೆ ನೆಲೆನಿಂತು ಬೇಸಾಯ ಪಶುಪಾಲನಾದಿ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ತೊಡಗಿದಂತೆ ಬೇಸಾಯದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಕಸುಬುದಾರರ ಅಗತ್ಯತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಬೆಳೆಬೆಳೆಯುವ ರೈತರು ಬೇಸಾವಯವನ್ನೇ ಕಸುಬಾಗಿ ಸಿಕ್ಕೊಂಡಂತೆ ಕಮ್ಮಾರ, ಬಡಗಿ ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಆಯಾಯ ಕಸುಬುಗಳನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದ ತಾಣಗಳು ಆ ಕಸುಬಿನ ಅಂಕಿತವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವು. ಹೊನ್ನಾಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಈ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ: ಕಮ್ಮಾರರೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದಂತಹ ಸ್ಥಳ ಕಮ್ಮಾರಗಟ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಚಿಬ್ಬಲು, ಪುಟ್ಟಿ, ಹೆಡಿಗಿ, ಜಲ್ಲೆ, ಕಣಜ ಮೊದಲಾದ ಊರಿನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಕೊರಚರೇ ವಾಸವಾಗಿರುವ ಹಳ್ಳಿ ಕೊಡಚಿಗನಹಳ್ಳಿ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಕೊರಚರು ಎಂಬುದನ್ನು ಕೊಡಚರೂ ಎಂದೂ ಕರೆಯುವುದಿದೆ.

ಕಂಚುಗಾರರು ಅಂದರೆ ಕಂಚಿನ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರೇ ಇರುವ ಸ್ಥಳ ಕಂಚಗಾರನಹಳ್ಳಿ ಎನಿಸಿತು (ಚನ್ನಗಿರಿ ತಾ.).

೫. ಜನಾಂಗೀಯ ಕಾರಣಗಳು : ಒಂದು ಕಸುಬಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ, ಒಂದೇ ಆಹಾರ ವಿಚಾರಕ್ಕಂಟಿದ ಅಥವಾ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯ ಜನ ಒಂದೆಡೆ ವಾಸವಾಗುಳ್ಳ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಅವರವರ ಜಾತಿ ಜನಾಂಗದ ಹೆಸರೇ ಅವರವರ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಬಂದವು.

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗೊಲ್ಲರಹಳ್ಳಿ, ಬೇಡರಹೊಸಹಳ್ಳಿ, ಜೋಗಿಹಳ್ಳಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಗೊಲ್ಲರೇ ಇರುವ ಹಳ್ಳಿ ಗೊಲ್ಲರಹಳ್ಳಿಯಾಯಿತು. ಜೋಗೇರು ಇರುವ ಹಳ್ಳಿ ಜೋಗಿಹಳ್ಳಿ ಆಯಿತು.

ಈ ಮೇಲಿನ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ದೊಡ್ಡತ್ತಿನಹಳ್ಳಿ ಹೊನ್ನಾಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ. ಉಳಲು ಎಳೆಯಲು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಎತ್ತಿಗಿಂತ ಬಹುಗಟ್ಟಿಯಾದ ಎತ್ತೊಂದನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳ ಊರಾದಾಗ ಆ ಎತ್ತಿನ ವಿಶೇಷವೇ ಸ್ಥಳನಾಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ದೊಡ್ಡ ಎತ್ತಿನಹಳ್ಳಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಗೊಂಡು ದೊಡ್ಡತ್ತಳ್ಳಿ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಕಡೂರಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಹೋರಿ ತಿಮ್ಮನಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು.

ಹೊನ್ನಾಳಿಯ ಹಿರೇಕಲ್ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮೈಸೂರು ರಾಜರು ಒಡೆಯರ್ ಎಂಬ ಬಿರುದುಕೊಟ್ಟು ಹತ್ತು ಊರುಗಳನ್ನು ಜಹಗೀರು ಕೊಟ್ಟರಂತೆ. ಆದರೆ ದೇವರು ಕೊಟ್ಟರೂ ಪೂಜಾರಿ ಕೊಡ ಎಂಬಂತೆ ಕರಣೀಕ ಹತ್ತು ಊರುಗಳಿಗೆ ಬದಲು ಒಂದೇ ಊರು ಎಂಬಂತೆ ಒಡೆಯರತ್ತೂರು ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ. ಆ ಊರ ಮೂಲ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಒಡೆಯರ ಹತ್ತೂರು ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿರಬೇಕು ಅಥವಾ ಹತ್ತೂರು ಎಂದಿದ್ದ ಊರ ಹೆಸರೆ ಮುಂದೆ ಒಡೆಯರ ಎಂದು ಸೇರಿಸಿರಲೂಬಹುದು. ಈಗ ಈ ಊರು ವಡೇರತ್ತೂರು ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ನೂರಾರು ಎಕರೆ ಜಮೀನು ಹಾಗೂ ಮಠದ ಒಂದು ಮನೆ ಇರುವುದು ಮೇಲಿನ ಕತೆಗೆ ಒತ್ತುಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹೆಸರ ಮುಂದೆ ಒಡೆಯರ್ ಎಂದು ಸೇರಿಸಿ ಒಡೆಯರ್ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಂದು ಬಳಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಸೂಚಕ ಪದಗಳಾದ ಹಳ್ಳಿ, ಹಟ್ಟಿ, ದೊಡ್ಡಿ, ಸಂದ್ರ, ಕೆರೆ, ಕಟ್ಟೆ, ಕೊಳ, ಕೊಪ್ಪ, ಊರು, ಪುರ, ಪಟ್ಟ ಮೊದಲಾದವು ಸೇರಿರುತ್ತವೆ.

ಕೆಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಸರಿದ್ದರೆ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಹೆಸರಿರುವುದಿದೆ. ಬಸವನಹಳ್ಳಿ ಎಂದು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಹೊನ್ನಾಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಈ ಊರಿಗೆ ಸಂಗಾನಹಳ್ಳಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹಳ್ಳಿಗರು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಅಡಕಗೊಳಿಸಿ ಕರೆಯುವುದು ರೂಢಿ. ಗೋಪಗೊಂಡನಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಗೋಪಾನಳ್ಳಿ ಎಂದು, ಗೋವಿನಕೋವಿಯನ್ನು ಗ್ವಾನ್ಕೇವಿ ಎಂದು, ಹರನಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಹಳ್ಳಳ್ಳಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಒಂದೊಂದು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಒಂದಲ್ಲೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟಾಂಶಗಳಿಂದ ರೂಪಿತಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದೊಂದು ಸ್ಥಳನಾಮವು ಒಂದೊಂದು ಅಧ್ಯಯನವಾಗಬಲ್ಲಷ್ಟು ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳವು. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನವೆಂದರೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮಹಾರಾಶಿಯನ್ನು ನಶ್ಯದ ಡಬ್ಬಿಯಿಂದ ತೋಡಿದಂತೆ. ತೋಡಿದಷ್ಟೂ ಒಸರುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಬಗೆದಷ್ಟು ಸಿಕ್ಕುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ.

೨೦. ಧಾರವಾಡ : ಗ್ರಾಮನಾಮ ವಿವೇಚನೆ

ಡಾ|| ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ

ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ನಿರ್ಣಯ ಪ್ರಥಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸದೆ ಮಾಡುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ ; ಆದರೆ 'ನಿಷ್ಪತ್ತಿ-ನಿರ್ಣಯ' ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾದುದೂ ಅಲ್ಲ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಗ್ರಾಮದ ಹೆಸರಿನ ಬಗೆಗೆ ಮೂರು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳು ಕೇಳಿಬರುತ್ತವೆ. ೧. ಪಾಮರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ. (ಇದನ್ನು 'ಜಾನಪದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ' ಎಂದೂ ಕರೆಬಹುದು). ೨. ಪಂಡಿತ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ. ೩. ನಿಜ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಕಲ್ಪಕತೆ. ಮೂರನೆಯದು ಸತ್ಯ. ಯಾವುದೇ ಗ್ರಾಮದ ಹೆಸರಿನ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಲ್ಪಕತೆಗಳು ಕೇಳಿಬರಬಹುದು ; ನಿಜ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ ಒಂದು ಇರುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಾಮದ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ನೆರವಾಗುವುದೆಂದರೆ ಶಾಸನಗಳು, ಕಾವ್ಯಗಳು, ವದಂತಿಗಳು. ಇವು ಸತ್ಯಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಕೆಲವು ಸಲ ಅಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಧಾರವಾಡ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

'ಧಾರವಾಡ' ಹೆಸರಿನ ಬಗೆಗೆ ಈವರೆಗೆ ಕೇಳಿಬರುವ ಪಾಮರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ಪಂಡಿತ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳು ಹೀಗಿವೆ : ೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗೆಝೆಟಿಯರ್‌ನಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಎಂಬುವನು ವಿಜಯನಗರದ ರಾಮರಾಯನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ೧೪೦೩ರಂದು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೋಟೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಈ ಊರಿಗೆ ಧಾರವಾಡ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಹೆಸರಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನಿದ್ದ ವಿಷಯ ಬೇರೆ ಮೂಲಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ ; ೧೪೦೩ರಲ್ಲಿ ರಾಮರಾಯ ಆಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೇ ಧಾರವಾಡ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಪಾಮರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಕೈಬಿಡಬಹುದು.

ವಿದ್ವಾಂಸರಾದವರು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ 'ಧಾರವಾಡ'ಕ್ಕೆ ತಂತುಪುರ, ಧಾರಾನಗರಿಯೆಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವರು. ಇದು ಪಂಡಿತ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಡಾ. ಪಿ. ಬಿ. ದೇಸಾಯಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ : ಧಾರವಾಡ ನರೇಂದ್ರ, ಮನಗುಂಡಿ, ಹೊಂಬಳ, ಕಟನೂರು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಊರಿನ ಹೆಸರು 'ಧಾರವಾಡ'ವೆಂದು

ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಧಾರವಾಡವೆಂಬ ಮಹಾಪ್ರಾಣಯುಕ್ತ ಹೆಸರು ಅರ್ವಾಚೀನ ; ಧಾರವಾಡವೆಂಬ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಾಣಯುಕ್ತ ರೂಪ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರಪದ 'ವಾಡ' ಎಂಬುದು ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ವಾಟ' (Locality)ದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಪೂರ್ವಪದವಾದ 'ದಾರ' ಎಂಬುದು ಸಂಸ್ಕೃತ 'ದ್ವಾರ'ದ ತದ್ಭವ. ಆದುದರಿಂದ ಇದರ ಮೂಲ ಹೆಸರು 'ದ್ವಾರವಾಟ'. ಈ ಊರು ಮಲೆನಾಡು ಮತ್ತು ಬಯಲು ಸೀಮೆಗಳ ಗಡಿರೇಖೆಯ ಮೇಲಿದ್ದು ಎರಡೂ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸರಕುಗಳ ಸಾಗಾಟಕ್ಕೆ ದ್ವಾರದಂತಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬೇಕು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಸಾಗಾಟದ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಸುಂಕವನ್ನು ಆಕರಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತೆಂಬ ಇಲ್ಲಿಯ ಶಾಸನೋಕ್ತ ಸಂಗತಿಯೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟು ಡಾ. ದೇಸಾಯಿಯವರ ವಿವರಣೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ದ್ವಾರ' ಎಂಬುದು, ಪೂರ್ವಸ್ಥಾನ (ದ್ವಾರಪಟ್ಟಿ>ದಾರಪಟ್ಟಿ)ದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಉತ್ತರಸ್ಥಾನ (ವಕ್ರದ್ವಾರಂ>ವಂಕದಾರಂ) ದಲ್ಲಿದ್ದರೂ 'ದಾರ' ಎಂದಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಆದರೆ ಡಾ. ದೇಸಾಯಿ ಅವರು ತಾವು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ 'ದ್ವಾರ'ವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮಲೆನಾಡು ಬಯಲು ಸೀಮೆಗಳ ಗಡಿರೇಖೆಯ ಮೇಲೆ ಬಾಗಿಲಿನಂತೆ ಇರುವುದೇ ಕಾರಣವಾಗಿ ಈ ಊರಿಗೆ 'ದ್ವಾರವಾಟ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದುದು ಸಂಶೋಧಕನ ಊಹೆ ಅಲ್ಲ ; ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಂತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಊರ ಹೆಸರನ್ನು ಇಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಲ್ಪನೆಕಟ್ಟಿ ಅದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಭೂಯಿಷ್ಟವಾಗಿ ಇಡುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಸಂಭವ. ಸುದೈವಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಸುಂಕವನ್ನು ಆಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಶಾಸನವೊಂದು ಅವರಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಆದರೆ ಬಯಲನಾಡು ಮಲೆನಾಡುಗಳ ಸೀಮಾರೇಖೆಯ ಮೇಲೆ ಧಾರವಾಡವೊಂದೇ ಗ್ರಾಮವಿಲ್ಲ ; ಇದೊಂದೇ ಗ್ರಾಮದ ಮೂಲಕ ಎರಡೂ ವಿಶಾಲ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸುಂಕವನ್ನು ಆಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ನಂಬದ ಮತ್ತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸುಂಕಪಡೆಯುವ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೆಲಸದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ 'ದ್ವಾರವಾಟ' ಎಂಬ ಭವ್ಯ ಹೆಸರಿಟ್ಟರೆಂಬುದೂ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿಜ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಸುಂಕಸಂಗ್ರಹ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಊರಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವ ವಿಷಯವೆಂದು ಶಾಸನಾಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕನ್ನಡಕದಿಂದ ನೋಡಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಇವರ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಇದೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪಂಡಿತ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಕೈಬಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾವುದೇ ಗ್ರಾಮನಾಮದ ಮೂಲರೂಪವನ್ನು ಆ ನಾಡಿನ, ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ತುಲನೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಶಾಸ್ತ್ರಶುದ್ಧ ಮಾರ್ಗ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ 'ದಾರವಾಡ'ದ 'ದಾರ' ಎಂಬುದು

ರಕಾರಾಂತ ಪೂರ್ವಪದ. ಈ ಅಂತ್ಯ ರಕಾರ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಭಾಗವಾಗಿರಬಹುದಾದರೂ ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪದ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿರುವುದು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಸಲ ಅರ್+ಅ ಎಂಬ ಷಷ್ಠೀಬಹುವಚನ ರೂಪವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ರೂಪಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರುತ್ತವೆ :

೧. ಮುಂಡರ+ಕೆಯ್ = ಮುಂಡರಗೆಯ್ >ಮುಂಡರಗೆ>ಮುಂಡರಗಿ

೨. ಕಾದರ+ಪಳ್ಳಿ=ಕಾದರಪಳ್ಳಿ>ಕಾದರಹಳ್ಳಿ>ಕಾದರೊಳ್ಳಿ

೩. ಗೊಲ್ಲರ+ಪಟ್ಟಿ=ಗೊಲ್ಲರ ಪಟ್ಟಿ >ಗೊಲ್ಲರ ಹಟ್ಟಿ

೪. ನಾಗರ+ಪಾಳ್ಯ=ನಾಗರಪಾಳ್ಯ >ನಾಗರಹಾಳ

೫. ಚಿತ್ತರ+ಕಲ್ಲು+ಚಿತ್ತರಕಲ್ಲು (ದುರ್ಗ)

೬. ಉಂಬರ+ವಾಡಿ=ಉಂಬ್ರಾಡಿ>ಉಮ್ರಾಣಿ

೭. ಬೊಂದರ+ವಾಡ=ಬೊಂದರವಾಡ>ಬಂದರವಾಡ

೮. ತಾವರ+ಖೇಡ=ತಾವರಖೇಡ

೯. ಬುಡ್ಡರ+ಸಿಂಗಿ=ಬುಡ್ಡರಸಿಂಗಿ>ಬುಡರ ಸಿಂಗಿ

೧೦. ಅಂಗರ+ಕಟ್ಟಿ=ಅಂಗರಗಟ್ಟಿ

೧೧. ಕೆಳವರ+ಕೊಪ್ಪ=ಕೆಳವರಕೊಪ್ಪ

ಇಲ್ಲಿ ಮುಂಡರು, ಕಾದರು, ಗೊಲ್ಲರು, ನಾಗರು, ಚಿತ್ತರು, ಉಂಬರು, ಬೊಂದರು, ತಾವರು, ಬುಡ್ಡರು, ಅಂಗರು, ಕೆಳವರು ಎಂಬ ಜನಾಂಗಗಳು ಬಂದು ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲಲು ಅವರ ನೆಲೆಗಳೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಈ ಊರ ಹೆಸರುಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರಕಾರಾಂತ 'ದಾರ'ವನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ 'ದಾರ' ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ಇನ್ನಾವುದರ ನಾಮವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಅಂತ್ಯ ರಕಾರವುಳ್ಳ ಈ ಪದವೂ ಜನಾಂಗದ ನೆಲೆಯನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದೂ ಬಹುಶಃ ದಾಯರ, ದಾರರ, ದಾವರ, ದಾಹರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಸಣ್ಣಿಸಿದ ರೂಪವೆಂದೂ ಹೇಳಲು ಮನಸ್ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಊರು ದಾಯರು, ದಾರರು, ದಾವರು, ದಾಹರು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ನೆಲೆ. ಹೀಗಾಗಿ ದಾಯರ+ವಾಡ, ದಾರರ+ವಾಡ, ದಾವರ+ವಾಡ, ದಾಹರ+ವಾಡ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಧಾರವಾಡ'ದ ಮೂಲರೂಪವಾಗಿರಬಹುದು.

ನನಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಂಥ ಇನ್ನೊಂದು ಗ್ರಾಮನಾಮ ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಾರವಾಡ. ಆದರೆ ಒಂದೂ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಾಚೀನ ಹೆಸರು ಲಭಿಸದ ಕಾರಣ ಇದು ನಮ್ಮ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರದು. 'ಗಾವರವಾಡ' ಎಂಬ ಗ್ರಾಮನಾಮ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿದ್ದು 'ದಾವರವಾಡ'ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ 'ವ' ಮಾಯವಾಯಿತೆಂದು

ಹೇಳುವುದು ಸಮಂಜಸವೆನಿಸದ ಕಾರಣ 'ದಾವರವಾಡ' ಎಂಬುದು ಮೂಲರೂಪವಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ದಾರರವಾಡ, ದಾಯರವಾಡ, ದಾಹರವಾಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಜನಾಮವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 'ದಾರರವಾಡ' ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಉಭಯ ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದುರಿಹೋಗಿರುವುದು ಸಹಜ. (ವೀರರಾಜಪೇಟೆ>ವಿರಾಜಪೇಟೆ) ಮಿಕ್ಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿಯ ಯ್, ಹ್‌ಗಳು ಅರ್ಧ ಸ್ವರಗಳು (semi-vowel). ಪದ ಮಧ್ಯದ ಸ್ವರ ಮಾಯವಾಗುವಂತೆ ಅರ್ಧಸ್ವರವೂ ಮಾಯವಾಗುವುದು ಕನ್ನಡದ ಜಾಯಮಾನ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಮೂರು ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಈಗಿನಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುತ್ತ ಬಂದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೊದಲು ಪ್ರಕೃತಿನಾಮ ಸೂಚಿ - (ನವಿಲುಗುಂದ), ಆಮೇಲೆ ಜನಾಂಗ ನಾಮ ಸೂಚಿ - (ಹಂದರಾಳ), ಇನ್ನೂ ಆಮೇಲೆ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ ಸೂಚಿ - (ಬುಕ್ಕ-ಸಾಗರ) ಧೋರಣೆಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಜನಾಂಗನಾಮ ಸೂಚಿ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ 'ದಾರವಾಡ' ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಳೆಯದೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಉತ್ತರಪದವಾದ 'ವಾಡ' ಎಂಬುದು ಸಂಸ್ಕೃತ 'ವಾಟ'ದಿಂದ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಡಾ. ದೇಸಾಯಿ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರ ನಂಬುಗೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಾಟ>ವಾಡ>ಬಾಡ ಎಂಬಂತೆ ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಬಂದಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದ್ರಾವಿಡ ರೂಪವಾಗಿರಬಹುದಾದ 'ಬಾಡ' ಎಂಬುದರಿಂದಲೇ ಬಂದಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

ಗ್ರಾಮನಾಮದ ಉತ್ತರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕುಂದ,-ಗೆ, - ಕೆರೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಆ ಊರಿನ ಭೌಗೋಳಿಕ ಮೊದಲಾದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆ 'ವಾಡ' ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿರುವುದು ಸಹಜ. ಇದನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದುದರ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 'ಧಾರವಾಡ'ದ ಮೂಲ ರೂಪವನ್ನು 'ಧಾರವಾರ' ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮದಿಂದ ಸಾಧಿಸುವುದು ಪಾಮರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ. ತಂತುಪುರ, ಧಾರಾನಗರಿ ದ್ವಾರವಾಟಗಳಿಂದ ಸಾಧಿಸುವುದು ಪಂಡಿತ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ. ಬಹುಶಃ ದಾವರವಾಡ ಇಲ್ಲವೆ ದಾವರವಾಡ ಇಲ್ಲವೆ ದಾಹರವಾಡವೆಂಬುದೇ ನಿಜನಿಷ್ಪತ್ತಿ. ಇದು ಈ ಊರ ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲ ಘಟ್ಟ. ಇದರ ಮುಂದಿನ ಘಟ್ಟ ದಾರವಾಡ. ಇದನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಶಾಸನದ ಕಾಲ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೧೨. ಇದರ ತರುವಾಯ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷ ಕಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದ 'ಧಾರವಾಡ'ವೆಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಘಟ್ಟ. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಂದಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು 'ಧಾರವಾರ್' ಎಂಬುದು ಇತ್ತೀಚಿನ ಘಟ್ಟವಾಗಿದೆ.

೨೧. ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನ

ಡಾ. ಚಿನ್ನಕ್ಕ ಪಾವಟೆ

ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನ ಇಂದು ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸೂಕ್ತ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಬಳಸಲಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆ. ನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ 'ನಾಮವಿಜ್ಞಾನ' (Onomastics) ಎಂಬ ಹೊಸ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಆಯಾಮ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದು, ಅದು ಇಂದು ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಅವಕಾಶವಾಗಿದೆ.

ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆ ಒಂದು ಕಾಲದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರೂಹು ಪಡೆದುದರಿಂದ ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳು ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತ ಜನಸಮುದಾಯ ಇಲ್ಲವೆ ಇನ್ನಿತರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆದಿರುತ್ತವೆ. 'Place names give valuable testimony of extinct language' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಸ್ಥಳ ನಾಮ ಅಧ್ಯಯನ ವಿದ್ವಾಂಸ ಬ್ಲೂಮಫೀಲ್ಡ್. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪದಪ್ರಯೋಗಗಳು ಆಯಾ ಭಾಷೆಯ ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವು ತಮ್ಮ ಮೂಲಾರ್ಥವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅರ್ಥಹೀನವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಅವು ಆಯಾ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಬ್ದವಾದುದರಿಂದ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಾಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ಉಳಿದುಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಹತ್ವದ ಗುಣವನ್ನು ಮನಗಂಡ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನಿಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮಕ್ಕೆ ಅವುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾನ್ಯತೆ ಕೊಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮೊದಲು ಗುರುತಿಸಿದವರು ಗಾತ್ ಫ್ರೀಡ್ ವಿಲ್ಟ್ ಲೀಬ್ನಿಜ್ (೧೭೬೮). ಹೀಗಾಗಿ ಇವನನ್ನು ಸ್ಥಳನಾಮಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲಪುರುಷನೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಅಧ್ಯಯನ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದುದು ೧೮೪೦ರ ತರುವಾಯ. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನ ಮೂಲಕ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ, ಆಯಾ ಕಾಲದ ಜನರ ಮನೋಧರ್ಮ, ಜನಜೀವನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಕಾಸ ಗಮನಿಸಿ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಇತಿಮಿತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಣನೀಯ ಕೆಲಸಮಾಡಿದವರು ಅಮೇರಿಕೆಯ ಜಿ. ಜಿ. ಎಗ್ಲಿ ಮತ್ತು ಡಾ. ಪ್ರಾಂಜ ಬೋಅಸ್ ಅವರು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡುದು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಂದ ಮನುಕುಲದ ವಿಕಾಸದ ಘಟ್ಟ, ಅಲ್ಲಿಯ ಮಳೆಬೆಳೆ, ಭೂಗುಣ, ಖನಿಜ, ವನಸ್ಪತಿ, ಕೆರೆಕಟ್ಟೆ, ಹೊಳೆ

ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರು ವಿದ್ವಾಂಸ ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಷಿಯವರು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಶ್ರೀ ಕೆಮ್ಮೂರು ರಘುಪತಿ ಭಟ್, ಡಾ. ಜವರೇಗೌಡ, ಡಾ. ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಮುಂತಾದವರ ಕೆಲವು ಮೌಲಿಕ ಲೇಖನಗಳು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಆಕರಗಳಾಗಿವೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಾಹಕಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶಾಸನೋಕ್ತ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನವೆನಿಸಿದೆ. ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೬೩. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆತುದು ೨೮ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಈ ೨೮ ಗ್ರಾಮಗಳ ಪ್ರಕಟಿತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳು ೭೫. ಈ ಗ್ರಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನ.

ಭಾಷಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ>ಹ, ಅ>ರ ಸಾದೃಶ್ಯಲೋಪ. ವ-ಮ-ಹ-ಪ ಭೇದ, ಸ>ಚ ಸಮರೂಪಧಾರಣೆ, ಶಕಾರ ತಾಲವ್ಯೀಕರಣ ಇ>ಎ, ಉ>ಒಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಸಕ್ತಿಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಜನ ಅದಲುಬದಲುಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಾಟುಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಿತ ಮತ್ತು ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶಿಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣಗೊಳಿಸಿ ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಅನುದ್ದೇಶಿತ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮರೂಪ ಜನರ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭಾಷಿಕವಾಗಿ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಬದಲಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ (Semantic Changes) ಹಾಗೂ ಶಾಬ್ದಿಕರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ (Morphological Changes) ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೂಡುನುಡಿಗಳು ಇಲ್ಲವೆ ಸಮಸ್ತ ಪದಗಳಾಗಿವೆ. ದ್ರಾವಿಡ ಮೂಲದ ಕನ್ನಡ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಎರಡು ಆಕೃತಿಮ (Morphemes)ಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಭಾಗವು (Preposition-Prefix) ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದರಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ (Specific) ಆಕೃತಿಮವೆಂದೂ ಉತ್ತರ ಭಾಗವು (Post Position / Suffix) ಹೆಸರಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗವನ್ನು

ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ವಾರ್ಗಿಕ (Generic) ಆಕೃತಿಮವೆಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಆಕೃತಿಮಗಳಿರುವುವು ಕಡಿಮೆ, ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಸರುಗಳಿವೆಯಾದರೂ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಕಡಿಮೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡುವುದು ತೊಂದರೆಯಕವಾದರೂ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುತ್ತ ಬಂದ ಇತಿಹಾಸ ಗಮನಿಸಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿನಾಮಸೂಚಿ, ಜನಾಂಗನಾಮ ಸೂಚಿ, ಇನ್ನೂ ಆಮೇಲೆ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ ಸೂಚಿ ಧೋರಣೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ವಾರ್ಗಿಕ ಆಕೃತಿಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಸುಮಾರು ಎರಡು, ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು ಆಕೃತಿಮಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ.

ಎರಡು ಆಕೃತಿಮಕ್ಕೆ : ಹುಪ್ಪ+ವಳ್ಳಿ

ಭಾವಿ+ಹಾಳ

ಮನ+ಗುಂಡಿ

ಕೊಳ+ಊರು

ಮೂರು ಆಕೃತಿಮಕ್ಕೆ : ಮರೆ+ಯ+ವಾಡ

ಸವಣ+ನ+ಪಳ್ಳಿ

ಬಮ್ಮ+ಅರಸಿ+ಕೊಪ್ಪ

ಮಹ+ರಾಜ=ವಾಡಿ

ನಾಲ್ಕು ಆಕೃತಿಮಕ್ಕೆ : ಎರಣಿ+ಗೆರೆ+ಯ+ಹಳ್ಳಿ

ಏಕಪದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವಿವೆ. ಉದಾ: ಪೂಲಿ, ಖೇಡ್, ಸಬ್ಬಿ ಮುಂತಾದವು. ಸ್ಥಳನಾಮದ ಸಮಸ್ತಪದದಲ್ಲಿ ವಾರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಬರುವ ಘಟಕಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಾಮಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿವೆ.

ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ, ಜನಾಂಗಿಕ, ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳು ಎಡೆಪಡೆದಿರುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಗ್ರಾಮನಾಮ ಸಹಜ ಇಲ್ಲವೆ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸಹಜ ನಿರ್ಮಾಣದ ಘಟ್ಟ ಇಲ್ಲವೆ ಜನಾಂಗ, ಪ್ರಮುಖ

ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ನಿಸರ್ಗವಾಚಿ ಸ್ಥಳ ಉಗಮಗಳು ಗ್ರಾಮ ಉದಯದೊಂದಿಗಿನ ಮೂಲ ಮತ್ತು ಸಹಜ ಹೆಸರುಗಳಾದುದರಿಂದ ಅವು ತುಂಬ ಹಳೆಯ ಊರುಗಳೆನ್ನಬಹುದು. ಇಂಥ ಹಳೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು:

ಅಂಬಿ-ಹಲ್ಲಂಬಿ

ಇಂದ್ರ : ನರೆಂದ್ರ>ನರೇಂದ್ರ

ಕಲ್ಲ/ಗಲ್ಲ>ಉಣಕಲ್ಲ, ಕಂದಗಲ್ಲ

ಕುಳಿ-ಕೊಂಡಕುಳಿ

ಕುನ್ನಗೆ : ಮಣಿಕುಂದಗೆ>ಮನಗುಂಡಿ

ಕೆಟಿ/ಗೆಟಿ: ನುಗೆಕೆಟಿ>ನುಗ್ಗಿಕೇರಿ

ಕೋಡ : ತಡಕೋಡ

ಕೊಪ್ಪ : ಬಮ್ಮರಸಿಕೊಪ್ಪ

ಗುನ್ನ / ಗುನ್ನೆ : ಮುಗುಂದ>ಮುಗದ. ನಿಗುಂದೆ >ನಿಗದಿ

ಗುಂಡಿಗೆ : ಪಲ್ಲುಂಡಿಗೆ>ಹಲ್ಲುಂಡಿ

ಗ್ರಾಮ : ಉತ್ತುಗ್ರಾಮ>ಉಚಗಾಂವ

ಗಾಡಿ : ಸಂಪಗಾಡಿ > ಸಂಪಗಾವಿ

ಗೇರಿ : ಬೆಳವಾಡಿಗೇರಿ

ಗೊಣ್ಣ : ಬಿಲಗೊಣ್ಣ

ಪುರ : ಅಣಿಲಾಪುರ > ಅಳ್ನಾವರ, ಒಟ್ಟಿಗೆ > ಬೆಳ್ಳೊಟ್ಟಿಗೆ

ಬಾವಿ : ಅಮ್ಮೆಯನಬಾವಿ >ಅಮ್ಮಿನಬಾವಿ

ಬಾಗೆ : ಕೊಟ್ಟಿಬಾಗೆ >ಕೊಟಬಾಗಿ

ವಳಿ/ವಳ್ಳಿ, ಪಳಿ/ಹಳ್ಳಿ : ಹುಪವಳ್ಳಿ>ದೇವರ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

ಕಾದರವಳ್ಳಿ>ಕಾದರೊಳ್ಳಿ

ಸವಣನಹಳ್ಳಿ>ಸಿಂಗನಳ್ಳಿ

ಪೊಳಲ : ಪೊಸವೊಳಲ>ಸಿದ್ದಾಪುರ

ವಾಡ/ವಾಡಿ : ಮಹರಾಜವಾಡಿ > ಮಾರಜವಾಡಿ

ಪುರ : ಬೆಲ್ಲವುರ

ಸಣಗೆ : ಮಳ್ಳಸಣಗೆ

ಸಾಗರ : ನೀರುಸಾಗರ

ಜನಾಂಗ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಗ್ರಾಮನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದುದರಿಂದ ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ನಿರ್ದಿಷ್ಟದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ನ, ಣ, ಗ, ಗಳಿದ್ದರೆ ಅದು ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನ ಹೆಸರು ಹೊತ್ತ ಗ್ರಾಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಐ'ಕಾರವಿದ್ದರೆ ಅದು 'ಅಯ್ಯ' ಎಂಬುದರ ಸವೆದರೂಪ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟದ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಲ, ಲಾ ಳ, ಬೆ, ಬೈ, ಕ, ಕ್ಕ' ಕಾರಗಳಿದ್ದರೆ ಅದು ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊತ್ತ ಗ್ರಾಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಬರುವ 'ರ' (ಅರ್) ಜನಾಂಗವಾಚಿ ಸೂಚನೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ನರೇಂದ್ರ, 'ಮಹರಾಜವಾಡಿ' ಪ್ರಭುವರ್ಗದ ವಸತಿಸೂಚಕ. ಭೋಗೂರು ಪ್ರಭುವರ್ಗದ ಭೋಗದಾಯದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸೂಚನೆಯೆನಿಸಿದೆ. ಸವಣನಪಳ್ಳಿ ಜೈನಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಸೂಚನೆಯೆನಿಸಿದರೆ, ಭಟ್ಟಗ್ರಾಮ ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆ, ಗೊರವಂಗೇರಿ, ಗೊರವಂಬೊಲಗಳು ಶೈವಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಸೂಚಿಸಿವೆ.

ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳು ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬೇರುಗಳು. ಮೂಲಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬೇರಿನಲ್ಲಿ ಜಲಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ. ಸದಾ ಸಂಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಆದಿಮಾನವ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕವಾದ ನೀರಿನ ಮೂಲ ಹುಡುಕುತ್ತ ಅದರ ವಿಫಲತೆ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರಹೂಡಿದ. ಅದರ ಭೂಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಂಕಿತವನ್ನಿಟ್ಟ. ಹೀಗಾಗಿ ಜಲವಾಚಿಪದ ವಿಭಿನ್ನ ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಕೆರೆ>ಕೆರಿ>ಕೇರಿ>ಗೇರಿ. ಹಳ್ಳಂಗೇರಿ, ನುಗೆಕೇರಿ.

ಅಂಬುಧಿ

ಸಮುದ್ರ

ಏರಿ

ಕಟ್ಟೆ>ಗೂಗಿಕಟ್ಟೆ>ಮುಮ್ಮಿಗಟ್ಟೆ.

ಕೊಳ

ಕುಂಡಿ>ಹಲ್ಲುಂಡಿ>ಮನಗುಂಡಿ

ಬೆಂಬೆ

ಸಾಗರ>ನೀರುಸಾಗರ

ಹೊಂಡ

ಕುಳಿ>ಕೆಂಪನ ಕುಳಿ

ಬಾವಿ>ಅಮ್ಮೆಯನ ಬಾವಿ>ಮದನಭಾವಿ

ಕೋಡಿ>ತಡಕೋಡ

ಮುಂತಾದವು ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗ್ರಾಮನಾಮ ಜಲವಾಚಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಾವಿ ಅಂಕಿತದ ಅಮ್ಮಿನಬಾವಿ ಸ್ಥಳನಾಮದ ಹೆಸರನ್ನೇ ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವ ಹೊರಡದೇ ಇಲ್ಲ. ಅಮ್ಮಯ್ಯ ಎಂಬುದು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆತ್ತವರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕರೆವ ಹೆಸರು. ಅಮ್ಮಯ್ಯ ಎಂಬವಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿರಬಹುದಾದ ಜಲಸಂಚಯದಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂತೋ ಅಮೀನ ಎಂಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸರದಾರನಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂತೋ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ. ಅಮ್ಮಿನಬಾವಿ ಗ್ರಾಮದ ಹೊರಭಾಗ ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸು. ೧೬ ಗಡಗಡೆಯ ಬೃಹದಾಕಾರದ ಬಾವಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಜಲವಸತಿಯ ಸುತ್ತ ಬರಬರುತ್ತ ಜನವಸತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅದೇ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಂದಿನ ನೀರು ಸಾಗರ, ಹಳ್ಳಂಗೆರೆಯ ಕೆರೆ, ನುಗ್ಗೆಕೆರೆಗಳು, ಇಂದಿಗೂ ಜಲಸಂಚಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ 'ಕೇರಿ' ಕೆರೆ ಜಲಾಶಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮುಕ್ತ ಆಕೃತಿಮಾ (Free Morpheme) ಕೆರೆಯಿಂದ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಡಾ. ಆರ್. ಸಿ. ಹಿರೇಮಠರು ಸೂಚಿಸಿರುವರು.

ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೆಲಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಸಾಪೇಕ್ಷ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕುಂದಗುಂದ ಗುಂದೆ ಗುನ್ನಗೆ ಎಂಬ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಎತ್ತರದ ಭೂಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿವೆ. 'ಕುಂದ' ಎಂಬುದು ದ್ರಾವಿಡ ಮೂಲದಿಂದ ಬಂದ ಶಬ್ದವಾಗಿದ್ದು ಅದರ ವಿವಿಧ ಜ್ಞಾತಿಪದಗಳು ಇತರ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ತಮಿಳು ಕುನ್ನಮ್, ಮಲೆಯಾಳಂ ಕುನ್ನಮ್, ಕನ್ನಡ ಕೊಂಡ, ತೆಲುಗು ಕೊಂಡೆ, ತುಳು ಗುಡ್ಡೆ ಇವುಗಳ ಅರ್ಥ ಎತ್ತರದ ಸ್ಥಳ ಇಲ್ಲವೆ ಗುಡ್ಡೆ ಬೆಟ್ಟ ಎಂದಾಗುತ್ತವೆ. ಮೂಲತಃ ಎತ್ತರದ ಸ್ಥಳದ ಸುತ್ತ ಬೆಳೆದ ಊರುಗಳನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂಗುನ್ನ, ನಿಗುಂದ, ತಡಕೋಡ ಮುಂತಾದ ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ತುಸು ಎತ್ತರ ಭೂಸ್ಥಿತಿ ಹೊಂದಿದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಒಂದೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ವರ್ಗ ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಮೇಲುವರ್ಗದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರಾಜರು, ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಆ

ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನರಾಗಿದ್ದರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲದ, ಕೆಳವರ್ಗದ ಶೂದ್ರರು ಪ್ರಧಾನರಾಗಿದ್ದರೆ ದ್ರಾವಿಡ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಮೂಲದ ಹೆಸರುಗಳಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೇರಿಗಳು ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟುದು, ಎಷ್ಟೋ ಸಹಜನಾಮಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣಗೊಂಡುದೂ ಉಂಟು. ಮೂಲತಃ ಇದ್ದ ದ್ರಾವಿಡ ಗ್ರಾಮನಾಮವನ್ನೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಾಣಿಕೃಪುರ (ಮನೆಗುಂಡಿ) ಉತ್ಸುಗ್ರಾಮ (ಊಚಗಾವ) ಮುಂತಾದವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಸಂಸ್ಕೃತನಾಮಗಳು ಅಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಸಮಸಂಸ್ಕೃತವಾಗುವುದುಂಟು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸರಳರಚನೆಯುಳ್ಳ, ಕಡಿಮೆ ಅಕ್ಷರವುಳ್ಳ ನಾಗರಿಕ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಗ್ರಾಮ ನಾಮಗಳಿವು. ಮಹಾರಾಜವಾಡಿ (ಮಾರಜವಾಡಿ), ಕುಂಭಾಪುರ (ನರೇಂದ್ರ), ಹೊಸಪೊಳಲು (ಸಿದ್ಧಾಪುರ) ಮುಂತಾದವು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸರಳ ರೂಪಾಂತರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಬದಲಾವಣೆಯ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಭಾವಗಳೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುವು.

ಮುಗುಂದ>ಮುಗುಂದ>ಮುಗುಂದ. ಬಿಂದುಲೋಪ, ಸೌಲಭ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆ.

ಮಣಿಕುಂದ>ಮಣಿಗುಂದ>ಮನಗುಂಡಿ : ಕ>ಗ

ನುಗೆಕೆರೆ>ನುಗ್ಗಿಕೇರಿ. ಎ>ಇ ಅಕ್ಷರ ಪಲ್ಲಟ

ಅಣಿಲಾಪುರ>ಅಳ್ನಾವರ. 'ಲ' ಲೋಪ, ಪುರ/ವರ

ಉತ್ಸುಗ್ರಾಮ>ಉಚಗಾವ. ಸ>ಚ

ಕಾದರವಳ್ಳಿ>ಕಾದ್ರೋಳ್ಳಿ. ಮಧ್ಯಾಕ್ಷರ ಲೋಪ, ದೀರ್ಘೀಕರಣ

ಕೊಟ್ಟಿಬಾಗೆ>ಕೊಟಬಾಗಿ. ಏ>ಇ

ಸವಣನಹಳ್ಳಿ>ಸಿಂಗನಹಳ್ಳಿ

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮೂಲದ ನಾಮಗಳು ಒಂದೇ ರೂಪಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿರಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ : ದೇವರ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇವು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ಮಾಡಿದ ರೂಪಾಂತರಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮನಾಮವನ್ನು ಅಂದಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ, ಇಲ್ಲವೆ ಮತೀಯ ಪ್ರಭಾವ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಭಾಷಾಂತರ ರೂಪಾಂತರಗಳಂತೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮಾಂತರವೂ ಸಹಜ ಕ್ರಿಯೆಯೆನಿಸಿವೆ. ಮೂಲದ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲೋಚ್ಚಾಟನೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ್ದು.

ಈ ನಾಮವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ರಾಜರ ದಾನ, ಯುದ್ಧ, ವಿಜಯಗಳು, ಅಗ್ರಹಾರಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡ ಸಂದರ್ಭ ಅಥವಾ ಸ್ವಭಾಷಾ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ-

ತಂತುಪುರಿ, ಧಾರಾನಗರ = ಧಾರವಾಡ

ಬೆಳ್ಳೊಟ್ಟಿಗೆ>ಬೆಳ್ಳಿಟ್ಟಿಗೆ>ಗರಗ

ತೊಳನೂರು>ತೇಗೂರು

ಹುಪ್ಪವಳ್ಳಿ>ದೇವರ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

ಕುಂಭಾಪುರ>ಕುಂದೂರು>ನರೇಂದ್ರ

ಹುಲ್ಲುಂಡಿ>ಭಾವಿಹಾಳ

ಹೊಸವೊಳಲ>ಸಿದ್ದಾಪುರ

ಮುಂತಾದವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಬಸವಾದಿ ಶಿವಶರಣರು ಶರಣಸಂದೋಹದೊಂದಿಗೆ ಉಳುವೆಗೆ ತೆರಳುವಾಗ ಕಲಚೂರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ನಡೆದ ಕಾಳಗದ ಸ್ಥಳ ಕಾದರವಳ್ಳಿ, ಕೊನ್ನಕುಳಿ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಾಮನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಸಂದರ್ಭ ಘಟಕ ಇರುವದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ತೊಳನೂರು ಬಿದಿರು ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರದೇಶವಾದುದರಿಂದ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅದೇ ತೇಗೂರ ಆಗಿ ನಾಮಾಂತರಗೊಂಡಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ನರೇಂದ್ರ, ಭೋಗೂರು, ಮಹರಾಜವಾಡಿ, ಬಮ್ಮರಸಿಕೊಪ್ಪ ಪ್ರಭುವರ್ಗದ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಅಂಶವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುವ ಘಟಕ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ೭೫ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಧಾರವಾಡ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಭೌಗೋಳಿಕ, ಅಲ್ಲಿಯ ಜನತೆಯ ಇತಿಹಾಸ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಉತ್ತಮ ಸಾಧನವೆನಿಸಿವೆ.

೨೨. ಊರ ಹೆಸರಿನ ಲಾವಣಿ

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಹುಬ್ಬಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸುಳ್ಯ ಊರಿಗೆ ಹೆಸರು ಬಂದಿದ್ದು ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಕಥಾವಿವರಗಳನ್ನು ಇದೇ ಊರಿನವರಾದ ಶ್ರೀ ನಿಂಗನಗೌಡ ಬಸನಗೌಡ ಮುಂಡರಗಿಯವರು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿ ಲಾವಣಿಕಟ್ಟಿ ಹಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಚಕ್ಕರೆ ಶಿವಶಂಕರ್ ದಿನಾಂಕ 10-6-1996ರಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ ಬರೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸುಳ್ಯದ ಕಲೈಶ್ವರ ಕಲ್ಲನೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಖರೆ

ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಮೊದಲೀಗಿಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ಖರೆ ।

ಸೊಲ್ಲಾಪುರದಿಂದ ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಗ್ವಾಲಗೇರಿಂದ ಕಲೈಶ್ವರ

ಇಬ್ಬು ಬಂದಾಗ ಸುಳ್ಯದರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಖರೆ ।

ಪಟ್ಟದ್ದೇವರು ಶಿಷ್ಯ ಕವಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಖರೆ

ಕಂಟ್ಟಿ ಎತ್ತಿನ ಮ್ಯಾಲ ಅಂಡಗೆ ಹೇರಿ ಹತ್ತಿ ।

ಅಂಡಿಗೊಂದ್ವಗುರಾಗಿ ವಾಸರಗಲ್ಲ ಕಟಕೊಂಡ ಬಂದಿಳಿಸಿದ್ದು ಖರೆ ।

ಗ್ವಾಲಗೇರಿ ಹಳ್ಳದಾನ ಕಲ್ಲು ತಂದದ್ದು ಖರೆ ।

ಅದೆ ಕಲ್ಲು ಇಲ್ಲಿ ಕಲೈಶ್ವರ ಆದದ್ದು ಖರೆ ।

ಎತ್ತಿನ ಮ್ಯಾಲೆ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬಂದಿಳಿದಾರ । ೧೦

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಖರೆ ।

ರುಷಿಪೂರ ಅನ್ನು ಹೆಸರು ಮೊದಲೀಗೆ ಖರೆ ।

ಗುರು ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಇವು ಸುಳ್ಯದೂರು ಉದ್ಭವಿಸುವುದಕ ।

ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಕಲೈಶ್ವರನ ಕರಸಿದ್ದು ಖರೆ ।

ಹತ್ತಿ ಅಂಡಗೆ ಕಲೈಶ್ವರ ಬಂದದ್ದು ಖರೆ ।

ಗೊತ್ತಿಲದ ಗ್ವಾಲಗೇರಿಯವು ತಂದದ್ದು ಖರೆ ।

ಎತ್ತಿನ ಮ್ಯಾಲ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಣ್ಣಕ ಸಾವುರ ।

ಕಂಟ್ಟು ಎತ್ತು ಬಂದದ್ದು ಖರೆ ।

ಗ್ವಾಲಗೇರಿಯವು ನೀರಡಕೆಯಾಗಿ ನಿಂತದ್ದು ಖರೆ ।

ನೀರೆಲ್ಲ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ, ಗಿಡ ಹತ್ತಿ ನೋಡದಾಗ ।

೨೦

ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಗುಡಲೊಂದು ಕಂಡದ್ದು ಖರೆ ।

ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಗುಡಸಲಕವರು ಹೋದದ್ದು ಖರೆ ।

ಯಜ್ಞ ನೀರೆಲ್ಲಿದ್ದಾವಂತ ಕೇಳಿದ್ದು ಖರೆ ।

ಪವಾಡ ಅಲ್ಲೆ ತೋರಿಸುದಕ್ಕ ಸಿದ್ರಾಮ ಸಿವಯೋಗಿ ।

ತುಂಬಿದ ನೀರನು ಬಿಂದಗಿ ತಂದುಕೊಟ್ಟದ್ದು ಖರೆ ।

ಬಿಂದಗಿ ನೋಡಿ ಗ್ವಾಲಗೆರಿಯವು ನಕ್ಕದ್ದು ಖರೆ ।

ಹೆಂಗ ಸಾಲತಾವ ನೀರಂತ ಅಂದದ್ದು ಖರೆ ।

ಅಷ್ಟು ಎತ್ತುಗ ಮೈತೊಳದು ತಾವು ಜಳಕ ಮಾಡಿದಾರು ।

ತುಂಬಿದ ಬಿಂದಗಿ ತುಂಬದಂಗಿದ್ದೂದು ಖರೆ ।

ಗ್ವಾಲಗೆರಿಯವು ಗಾಬರ್ಯಾಗಿ ನಿಂತದ್ದು ಖರೆ ।

೩೦

ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಗುಡಸಲ ಮುಂದ ಉಂಡದ್ದೂ ಖರೆ ।

ಮರುದಿವ್ವ ಗ್ವಾಲಗೆರಿಯವು ಹತ್ತಿ ಅಂಡಗಿ ಹೇರಿಕೊಂಡು ।

ವಾಸರಗಲ್ಲ ಅಲ್ಲೆ ಮರುತ್ತೋದದ್ದು ಖರೆ ।

ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಹತ್ತಿ ಅಂಡಗಿ ಬಿದ್ದದ್ದು ಖರೆ ।

ವಾಸರಗಲ್ಲ ಮರತೇವಂತ ಅಂದದ್ದು ಖರೆ ।

ಅದೇ ಕಲ್ಲ ತರಬೇಕಂತ ತಿರಗವರು ಬಂದಾರು ।

ಕಲ್ಲು ನೆಗೂಲಿಲ್ಲ ಅವು ಹೊಳ್ಳಿ ಹೋದದ್ದು ಖರೆ ।

ತಮ್ಮ ಜನರಿಗೋಗಿ ಅವು ಹೇಳಿದ್ದು ಖರೆ ।

ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳು ಅಂತ ತಿರಗವರು ಬಂದದ್ದೂ ಖರೆ ।

ಎಲ್ಲಾರು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಜೋರು ಮಾಡಿ ನೆಗೂವಾಗ ।

೪೦

ಭೋರ್ಯಾಡಿ ಭೂಮ್ಯಾಗೆ ಇಳದದ್ದು ಖರೆ ।

ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವು ಹೇಳಿದ್ದೂ ಖರೆ ।

ಕಲ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವರಂತ ಅವು ಹೇಳಿದ್ದೂ ಖರೆ
 ಕಲ್ಮೇಶ್ವರಗ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರದಾಗ ಲಾಭ ಆದ್ರೆ |
 ಗುಡಿಕಟ್ಟಿ ಕಳಸ ಇಡತೀವಂತ ಅಂದದ್ದು ಖರೆ |
 ವ್ಯಾಪಾರದಾಗ ಲಾಭ ಅವರಿಗಾದದ್ದೂ ಖರೆ |
 ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಪಾದಕ ಬಂದು ಅವು ಬಿದ್ದದ್ದು ಖರೆ |
 ಕಲ್ಮೇಶ್ವರಗೆ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟತೀವಿ ನಾವೂ ಇಲ್ಲೇ ಇರತೀವಿ |
 ಊರ ಹೆಸರು ಏನಿಡತೀರಿ ಅಂದದ್ದು ಖರೆ |
 ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳು ಅಂದದ್ದು ಖರೇವಾದದ್ದು ಖರೆ | ೫೦
 ಸುಳ್ಳು ಅಂದವರಿಲ್ಲೆ ಇದ್ರೆ ಸುಳ್ಳಾನ ಖರೆ |
 ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಹೇಳಿದಂಗ ಕಲ್ಮೇಶ್ವರಗೆ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿ |
 ಗ್ವಾಲಗೆರಿಯವು ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದುದು ಖರೆ |
 ಪೂಜೆ ಮಾಡಾಕೊಟ್ಟ ಪೂಜಾರಿ ಆದದ್ದು ಖರೆ |
 ಊರಾಳೊಕೊಬ್ಬ ಪೋಲೀಸ್ ಗೌಡ ಆದದ್ದು ಖರೆ |
 ಬರಬರುತಾ ಸರುವ ಜನರು ಸುಳ್ಳದಾಗ ಮನಿ ಕಟ್ಟಿ |
 ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಮಠ ಆಗ ಹಾಕಿಸಿದ್ದು ಖರೆ |
 ಕಲ್ಮೇಶ್ವರನ ಪೂಜಾರ ಪವಾಡ ಮಾಡಿದ್ದ ಖರೆ |
 ಅಸರಂತರ ಅವನ ಹೆಸರು ಉಳದದ್ದು ಖರೆ |
 ಪೂಜೆ ಮಾಡು ಪೂಜಾರಿ ತಳಸ್ಸ ಹಾಕಿ ಸಿರಸ ತಗದು | ೬೦
 ಕಲ್ಮೇಶ್ವರನ ನೇವೇದ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದು ಖರೆ |
 ಮಗನ್ನ ರುಂಡ ಹಡದ ತಾಯಿ ನೋಡಿದ್ದು ಖರೆ |
 ಚೆಂಡ ಬ್ಯಾರೆ ರುಂಡ ಬ್ಯಾರೆ ಕಂಡದ್ದ ಖರೆ |
 ಹೌಹಾರಿ ಆ ತಾಯಿ ತಳಸ್ಸ ದೂಡಿ ನೋಡುದರೊಳಗೆ
 ಚೆಂಡು ರುಂಡ ಹೊಂದಾಣಿಕಾಗಿ ಕಂಡದ್ದು ಖರೆ |

ಮಗನ್ನ ನೋಡಿ ತಾಯಿ ಚಿಂತಿಮಾಡಿದ್ದು ಖರೆ ।

ಪವಾಡ ಪುರುಷ ಕಲ್ಮೇಶ್ವರನ ಪೂಜಾರಿ ಖರೆ ।

ಹಡದ ತಾಯಿ ಪರಿಪರಿಯಿಂದ ಕಲ್ಮೇಶ್ವರನ ಬೇಡಕೊಂಡು ।

ಪೂಜಾರಿ ಶಿರಸ ಹರಿಯಾದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಂತದ್ದ ಖರೆ ।

ಕಲ್ಮೇಶ್ವರಗ ಹರಕಿ ಆಗ ಹೊತ್ತದ್ದು ಖರೆ ।

೨೦

ವಂಶ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಂತ ಕೇಳಿದ್ದು ಖರೆ ।

ಮಗನ ಲಗ್ನ ಮಾಡುವಾಗ ಸಾವುರ ಶಸ್ತ್ರ ಚುಚಕೊಂಡು ।

ಸರವಿ ಗುಗ್ಗಳದ ಶಸ್ತ್ರ ಹಾಯತೀನಂದದ್ದು ಖರೆ ।

ಕಲ್ಮೇಶ್ವರಗ ಅಂತಃಕರಣ ಬಂದದ್ದು ಖರೆ ।

ಪೂಜಾರ್ತ್ರ ವಂಶಕ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿದ್ದು ಖರೆ ।

ಸರವಿ ಗುಗ್ಗಳ ಮಾಡಕೊಂಡು ಸಾವಿರ ಶಸ್ತ್ರ ಚುಚಕೊಂಡು ।

ತಾಯಿ ತಂದಿ ಮಗನ ಲಗ್ನಮಾಡಿದ್ದು ಖರೆ ।

ಆವಾಗ ಎರಡ ಮನಿ ಆದದ್ದು ಖರೆ ।

ಒಂಟಿಮನಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಇದ್ದದ್ದು ಖರೆ ।

ಹಿರೇ ಅಣ್ಣಗ ಹಿರೇ ಗೌಡರು ಕಂಟಿ ಎತ್ತಿನವರು ಒಂಟಿಯವು ।

೮೦

ಇಂಥಾ ಪದವಿ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಗ ಬಂದದ್ದು ಖರೆ ।

ಇವರಿಂದ ಸುಳ್ಳದೂರು ಬೆಳದದ್ದು ಖರೆ ।

ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಆಗ ಹೇಳಿದ್ದು ಖರೆ ।

ಕಲಿಯುಗ ಬಂತೊ ಮುಂದ ಅಂದದ್ದು ಖರೆ ।

ಎಂಟನೇ ಪಟ್ಟಕ್ಕ ನಾನು ಎಂಟನೇ ಮಗುವಾಗಿ ।

ಸುಳ್ಳಕ ಬರತೇನೆಂದು ಮಾಯ ಆದದ್ದು ಖರೆ ।

ಎಂಟನೇ ಪಟ್ಟಕ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದದ್ದು ಖರೆ ।

ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಮಠಕ ಪಟ್ಟ ಆದದ್ದು ಖರೆ ।

ಎಂಟನೇ ಪಟ್ಟದ ದೇವರು ಇವರಿಂದ ।

ಸುಳ್ಳದೂರು ಕೈಲಾಸಾನ ಖರೆ ।

೯೦

ವರುಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಸುಳ್ಳದ ಜಾತ್ರ ಆಗೂದು ಖರೆ ।

ಜಾತ್ರಿ ಮಾಡೂ ಹಿರಿಯರ ಬಾಳ ಕಟಪಟ ಖರೆ ।

ಮಘ ನಕ್ಷತ್ರ ಮೇ ತಿಂಗಳ ಸೋಮವಾರ ದಿವಸ ।

ಸುಳ್ಳದ ಕಲ್ಮೇಶ್ವರನ ತೇರು ಎಳಿಯೂದು ಖರೆ ।

ತೇರಿನ ದಿವಸ ಕಲ್ಮೇಶ್ವರನ ಹೊರ ಪ್ರಯಾಣ ಖರೆ ।

ಮರುದಿವಸ ಮಂಗಳವಾರ ಒಳ್ಳೆ ಕಡುಬಿನ ಕಾಳಗ ।

ಭಕ್ತಜನರು ಬೆಂಡು ಬೆನಕ ತೂರೂದು ಖರೆ ।

ಸಿದ್ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಕಲ್ಮೇಶ್ವರನ ಪವಾಡ ಖರೆ ।

ಇವರಿಂದ ಸುಳ್ಳದೂರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಖರೆ ।

ಪಟ್ಟದ್ದೇವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಮುಂಡರಗಿ ನಿಂಗನಗೌಡರು ।

೧೦೦

ಕವಿ ಮಾಡಿ ಪದಹಾಡಿದ್ದು ಖರೆ.

ಅರ್ಥಗಳು :

ಕಂಟಿ = ಹೊರೆ ಹೊರುವ ಎತ್ತು ; ಅಂಡಿಗೆ = ಖಂಡಿಕೆ ಹೇರು ; ನೆಗೂಲಿಲ್ಲ = ಮೇಲಕ್ಕೇಳಲಿಲ್ಲ ; ವಾಸರಗಲ್ಲು = ತೂಕದ ಕಲ್ಲು ; ರುಷಿಪೂರ = ಋಷಿಪುರ ; ಸರವಿ ಗುಗ್ಗುಳ = ಬತ್ತದ ಹುಲ್ಲಿನಿಂದ ದೋಣಿಯಾಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ಹಣತೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಎಣ್ಣೆ ಎರೆದು ದೀಪಹಚ್ಚುವುದು.

* * * * *

೨೩. ನಮ್ಮೂರಿನ ಮನೆತನದ ಹೆಸರುಗಳು

- ಗುರುಮೂರ್ತಿ ಪೆಂಡಕೂರು

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರ ನಮ್ಮೂರು ಹಗರಿಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ. ೧೯೪೦ರವರೆಗೆ ಹತ್ತಾರು ಮನೆಗಳ ಪುಟ್ಟ ಹಳ್ಳಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹೊಸಪೇಟೆ ಮತ್ತು ಗದುಗಿನ ಕೆಲ ಉದ್ಯಮದಾರರು ೧೯೪೨ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ವೆಜಿಟೇಬಲ್ ಆಯಿಲ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಡಿಫೈನರೀಸ್ ಎಂಬ ಕಂಪನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಗುತ್ತಿಗೆದಾರರು, ಕಟ್ಟಡಕೆಲಸದವರು, ಕೂಲಿಕಾರರು, ದಲ್ಲಾಳಿಗಳು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮುಂತಾದವರು ವಲಸೆಬಂದರು. ತುಂಗಭದ್ರಾ ಅಣೆಕಟ್ಟೆಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೈ, ತಿರುಚಿನಾಪಳ್ಳಿ ಪ್ರಾಂತದ ಕೊಂಗುನಾಡಿನ ಜನರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ಜಲಾಶಯದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಡೆಯಾದ. ೧. ನಾರಾಯಣ ದೇವರಕೆರೆ. ೨. ಅರಳಿಹಳ್ಳಿ ೩. ಕುರುದಗಡ್ಡಿ ೪. ವಲ್ಲಭಾಪುರ ೫. ಮುತ್ತೂರು ೬. ಬಲ್ಲಾಪುಣಿಸಿ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಾಮಗಳ ಜನರ ಮರುವಸತಿಗಾಗಿ ಆಗಿನ ಮದ್ರಾಸ್ ಸರ್ಕಾರದವರು ಕಾಲನಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಾಗ ಅವರೆಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡರು. ನಾರಾಯಣದೇವರ ಕೆರೆಯ ವಣಿಕರೂ ಉದ್ಯಮಪತಿಗಳೂ ಆದ ವೈಶ್ಯ ಜನಾಂಗದವರು ಇಲ್ಲಿ ಹತ್ತಾರು ಸೇಂಗಾ ಗಿರಣಿ, ಆಯಿಲ್ ಮಿಲ್ ಕಟ್ಟಿದರು. ಸಮರ್ಥ ರೈತರು ತಮಗೆ ಸರ್ಕಾರ ನೀಡಿದ ಕುರುಚಲು ಕಾಡನ್ನು ಕಡಿದು ಹೊಲಗಳನ್ನುಮಾಡಿ ಬೆಳೆತೆಗೆದರು.

ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ನಾನಾ ತರಹದ ಜನಪ್ರವಾಹ ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮೂರ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಜನಪ್ರವಾಹದ ಸಂಗಮದಿಂದ ನಮ್ಮೂರ ಜನಾಂಗೀಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು, ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಊರಾದ ಕಾರಣ ಸರಿಯಾದ ರಸ್ತೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ಪೌರಸೌಕರ್ಯಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ನಿವೃತ್ತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು, ಮಾರವಾಡಿಗಳು ಮತ್ತು ವರ್ಕಷಾಪಿನ ನಿಪುಣರಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದ ಅಪರೂಪದ ವರ್ಣಮಯ ಜನಾಂಗೀಯ ನೆಲೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಮನೆತನದ ಹೆಸರುಗಳೇ ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿವೆ.

ಮನೆತನ ಅಥವಾ ಕುಟುಂಬದ ಹೆಸರೆಂದರೆ ಅದು ಇಡೀ ಊರಿನ ಜನಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಒಂದು ಸಾಧನ. ಅದು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕುಟುಂಬದ ಮೂಲಮಹಾಶಯರ ಅಥವಾ ಪೂರ್ವಜರ ನೆಲೆ,

ಕಸುಬು, ಮತ್ತೇನಾದರೂ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಕೆಲಕಡೆ ಇದನ್ನು ಅಡ್ಡಹೆಸರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಡ್ಡಹೆಸರು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅನ್ವರ್ಥನಾಮವೂ ಆದೀತು. ಆದರೆ ಮನೆತನದ-ಕುಟುಂಬದ ಹೆಸರು ಬೇರೇನೂ ಆಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಮನೆತನದ ಹೆಸರು ವ್ಯಕ್ತಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದೊಂದು ಅಭಿಮಾನದ ಗೌರವದ ಗುರುತೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮನೆತನದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು :

೧. ಮನೆತನದ ಮೂಲಸ್ಥಾನ - ಊರು
೨. ಅವರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ - ವೃತ್ತಿ
೩. ಅವರು ತಯಾರು ಮಾಡುವ / ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ವಸ್ತು.
೪. ಅವರ ಮನೆತನದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಅವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಪೂರ್ವನೆಯ ವಿಚಾರದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಈ ಜನರು ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವರು ದೂರದೂರದ ಊರುಗಳಿಂದ ಈ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ವೈಶ್ಯರು ಹೈದರಾಬಾದು ಕರ್ನಾಟಕ (ಕಲ್ಯಾಣ ಕರ್ನಾಟಕ) ಭಾಗದಿಂದ ಅಂದರೆ ಗಂಗಾವತಿ, ಮುದಗಲ್, ಚಿದ್ರಿ, ಸನ್ನತಿ, ಪೆಂಡಕೂರು, ಜಂತಲಿ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿಯೂ ಸುಭದ್ರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಈ ಜನರು ಈ ಕಡೆ ವಲಸೆಬಂದವರು. ಒಂದೊಂದು ಮನೆತನದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕೆದಕಿನೋಡಿದಾಗ ಕಂಡದ್ದೆಂದರೆ ಇವರೆಲ್ಲಾ ಮೊದಲು ಆ ಕಡೆಯಿಂದ ತುಂಗಭದ್ರೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಈ ಕಡೆ ಬಂದು ವಿಜಯನಗರದ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳಾಗಿದ್ದ ಚಿತ್ತವಾಡಿಗಿ, ನಾಗಲಾಪುರ ಮತ್ತು ತಿರುಮಲದೇವಿಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ವಿಜಯನಗರದ ಪತನಾನಂತರ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಣಿವೆಯ ಕೆಳಗಿನ ಸಮೃದ್ಧ ಊರಾಗಿದ್ದ ನಾರಾಯಣ ದೇವರಕೆರೆಯನ್ನು ಸೇರಿದರು. ತುಂಗಭದ್ರೆಗೆ ರಾಯರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ವಲ್ಲಭಾಪುರ ಮುಂತಾದ ದಿಡುಗುಗಳಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಕೃಷಿಯು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿತ್ತು. ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ದಡದ ಮಾಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಬತ್ತ, ಬೆಲ್ಲಗಳ ನಿರಂತರ ಸುಗ್ಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ವಣಿಕರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹೊರಟ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮತ್ತು ಜಂಗಮರು ಈ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು.

ಉಳಿದ ಜನಾಂಗದ ಮನೆತನದ ಹೆಸರುಗಳು ವೃತ್ತಿನಾಮ ವಾಚಿಗಳಾಗಿವೆ. ಬಡಿಗೇರ, ಅಕ್ಕಸಾಲಿ, ಪಾತ್ರದವರು, ಹೂಗಾರರು ಮತ್ತು ಎಲೆಗಾರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಮನೆತನಗಳು ವಸ್ತು ನಾಮವಾಚಿಯಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ನಾಯಕರ ಮತ್ತು ಕುರುಬರ ಮನೆತನಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಆ ಮನೆತನದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ದಾದಮ್ಮನವರ, ರಾಚಣ್ಣನವರ ಮುಂತಾದವು. ಈ ಪರಂಪರೆಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ.

ನಮ್ಮೂರಿನ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಹಳೆಯ ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವಿಷಯದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬಂದ ಮನೆತನದ ಹೆಸರು ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಟ್ಟೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಮಹಡಿಮನೆ ಇದ್ದವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾದಾ ಮನೆಯಿದೆ. ಹೂಗಾರರಾದವರು, ಮಿಠಾಯಿ ಅಂಗಡಿಯವರು, ವಡೆ ಅಂಗಡಿಯವರು ಹೊಸಊರಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸವೃತ್ತಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ಕಾರಣ ಆ ಹೆಸರುಗಳು ಅರ್ಥಕಳೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಜನರು ಗುರುತಿಸುವುದು ಮೊದಲಿನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಹೊಸಹೆಸರು ಬಂದು ಹಳೆಯದನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಲಾಟರಿಯಲ್ಲಿ ಐದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಯ ಪ್ರಥಮ ಬಹುಮಾನ ಬಂದಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವರು ಐದು ಲಕ್ಷದ ಪಂಚಪ್ಪ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬಿರುಸಿನಿಂದ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕುಂಬಾರರು, ಬಡಿಗೇರರು, ಕಮ್ಮಾರರು ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೇನೇ ಅದರೂ ಅವರನ್ನು ಕುಂಬಾರ, ಬಡಿಗೇರ, ಕಮ್ಮಾರ ಎಂದೇ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹೂಗಾರರು ತೋಟದ ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಭಾಗದ ಅನೇಕ ಕೃಷಿಕರು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹೂ ಬೆಳೆದು ಮಾರುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕ ರೈತರು ಹಣ್ಣುಗಳ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕೆಲಸೇರು, ಕಟುಗರು, ಕಬ್ಬೇರು ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಜನಾಂಗಗಳು ಅವರವರ ವೃತ್ತಿಗೆ ಅಂಟಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ವೃತ್ತಿನಾಮಗಳು ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿವೆ.

ರಾಜರು ಹೋದಮೇಲೆ ರಾಜಪುರೋಹಿತರು ಬೀದಿ ಪಾಲಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಾಣ ಕೇಳುವ ಜನರಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಪುರಾಣಿಕರು ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜಂಗಮರಂತೂ ಶಾಲಾ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಾಯಕರೂ- ಪಾಳೇಗಾರರೂ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಗಳೆನಿಸಿದ್ದ. ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯವರು ಬೇಸಾಯಗಾರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಎತ್ತಿನಗಾಣಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ

ಗಾಣಿಗರು ಎಕ್ಸ್‌ಪೆಲರ್‌ಗಳ ದಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಗಾಣಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಗಾಣಿಗರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಊರಾದ ನಾರಾಯಣ ದೇವರ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಬಿಗರು, ಜಾಲಗಾರರು ಇದ್ದರು. ಆಲೆಮನೆಗಳಿದ್ದ ಕಾರಣ ಬೆಲ್ಲ ಮಾಡುವವರಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರ ವೃತ್ತಿ ಈಗ ಅವರ ಜಾತಿಯಾಗಿದೆ.

ಸಂಪೂರ್ಣ ವಲಸೆಬಂದ ಜನರಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹಗರಿಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಸಂಬಂಧ ಕೇರಿಗಳಿಲ್ಲ - ಬೀದಿಗಳಿಲ್ಲ (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಬೀದಿ, ಅಂಗಡಿಪೇಟೆ) ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಜನರು ಕಲೆತು ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಮೊದಲು ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಬದಲಾದ ಕಾರಣ ವೃತ್ತಿ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಅವರವರ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆ ನಡೆದಿದೆ. ಆದರೆ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಕಾಲವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಲು, ಅರ್ಥೈಸಲು ನಮ್ಮೂರ ಮನೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳ ಅಧ್ಯಯನವು ಹೊಸ ನೋಟಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮೂರಿನ ಮನೆತನದ ಹೆಸರುಗಳು

೧. ಜಂಗಮರು : ಸೊಪ್ಪಿನಮಠ, ಹಿರೇಮಠ, ಜಂಗಿನಮಠ, ಕಬ್ಬಿಣಕಂತಿ ಮಠ, ಓದಿಸೋಮಠ, ಮಠದ, ಸೊನ್ನದ ಮಠ, ಯಾರ್ಲಕಟ್ಟಿ ಮಠ, ವಸ್ತ್ರದವರು, ಗಂಟಿಯವರು, ಸಮಾಳದವರು, ಅಮರಗೋಳಮಠ, ಬೆಣ್ಣೆಮಠ, ಬೃಹನ್‌ಮಠ, ಬೂದಿಮಠ, ಭಾನಾಪುರದ ಹಿರೇಮಠ, ಮಾನಿಹಳ್ಳಿ ಪುರವರ್ಗಮಠ, ತೆಲಿಗಿ, ಗುಳೇವಡಿಮಠ, ತೆಲಿಗಿ ಹಿರೇಮಠ, ಯಲ್ಲಾಪುರ ಮಠ, ತೆಗ್ಗಿನಮಠ, ಕಲ್ಲುಮಠ, ಮಿರಾಳು ಘಡಮಠ.

೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು : ರಾಜಪುರೋಹಿತ, ಮೂಲಿಮನೆ, ಕಟ್ಟಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಜೋಯಿಸರು, ಕರಣಂ, ಶಾನುಭೋಗ, ಕಡ್ಲಬಾಳು, ಹಿಂದೂಪುರ, ರಾಯಸಂ, ಜೋಶಿ, ಆರ್ಷಿ, ತಟ್ಟಿ, ಪದಕಿ, ಹುಲಿಗಿ, ಪ್ಯಾಟಿ, ಪುರಾಣದ, ಮೈದೂರು, ಹೊಸೂರು, ಮುಕ್ಕುಂದಿ, ಮುದ್ದಾಪುರ, ಷರಾಘ್, ಬೂದಿಹಾಳು, ಸಗರಂ, ಬಿಟೇಶ ಭಟ್ಟರ, ಕಾಖಂಡಕಿ, ಹವಲ್ಲಾರ್, ಶಿರಹಟ್ಟಿ, ಕರ್ಕಿಹಳ್ಳಿ.

೩. ಆರ್ಯವೈಶ್ಯರು : ಪೆಂಡಕೂರು, ಮುದುಗಲ್, ಗಂಗಾವತಿ, ಚಿದ್ರಿ, ಸನ್ನುತಿ, ಡಣಾಪುರ, ಜಂತಲಿ, ಬಸಾಘುರ, ಆನಿವೇರಿ, ಮೈದೂರು, ಮಂಗನಹಳ್ಳಿ, ಪೂಲಕುಂಟ, ನಂದಿಬಂಡಿ, ಅಂಕಸಮುದ್ರ, ನಾಣ್ಯಾಪುರ, ಜೋಗದ, ಅರಳಿಹಳ್ಳಿ, ಕುಪ್ಪ, ಪತ್ತಿ, ರೊದ್ದ, ಪತ್ತಿಕೊಂಡ, ತುಂಬಳಂ, ಮದೆಹಾಳು, ಬಂಡ್ರಿ, ಬೆಲ್ಲಂಕೊಂಡ,

ಕಾಕುಬಾಳು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಇಲ್ಲೂರು, ಆದವಾನಿ, ಕೋರಗಲ್, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ತಲ್ಲಂ, ಬನ್ನಿಕಲ್ಲು, ಮುತ್ತಗಿ, ಬಾಗೇವಾಡಿ, ಮುಳ್ಳೂರು, ರಾಚಮಡುಗು, ಬಂಕಾಪುರ, ಇಲ್ಲೂರು, ಮೋಕಾ, ಇನ್ನೂರಿ, ಸೌದ್ರಿ, ವೇಮುಲ, ಸಿಂಗಾಪುರ, ಚಾಗಿ, ಗುಳೇದಾಳು, ಸೋರುಪ್ಪು, ರೊಕ್ಕಪ್ಪನವರ, ಗ್ಯಾನಪ್ಪನವರ, ಕಟ್ಟೆಪ್ಪನವರ, ಭರಮಸೆಟ್ಟೆಪ್ಪನವರ, ಕಾರಂಸೆಟ್ಟಿ, ಜವಳಿ, ಖಿರೀದಿ, ದೇವರಂಗಡಿ, ತುಪ್ಪದ, ಚಿನ್ನಿ, ಜನಾದ್ರಿ, ಶೂರಸೆಟ್ಟಿ, ಸಿದ್ದಂಸೆಟ್ಟಿ, ಪುಣ್ಯಮೂರ್ತಿ, ಭೂಪಾಳ, ವಿಟ್ಟಾ, ಪೋಲಾ.

೪. ಬೇಡ - ನಾಯಕರು : ದಾದಮ್ಮನವರ, ರಾಚಣ್ಣನವರ, ಮುಗಲಿ, ಮಟ್ಟಿ, ಮರಡಿ, ಬಂಟರ, ಹುಗ್ಗಿ, ಕಟಗಿ ಬ್ಯಾಡರ, ಮಲ್ಲು, ಅಂಬಾಡಿ, ಸರ್ದಾರ, ಕುದುರಿ, ಚಣ್ಣದ, ಸೇರೆಗಾರ, ಗುಜ್ಜಲ, ಬಂಗಾರಿ, ಜಾಣ, ಸಂಕ್ಲಾಪುರ, ಗೊಂಡಬಾಳು, ಹಕ್ಕಂಡಿ, ಪೂಜಾರ, ಪೋತುಗುಳಿ, ಪ್ಯಾಟಿ, ನೇವಾರು, ನಾಣಿಕೇರಿ, ಅಂಬಿಗರು, ತಳವಾರ, ದೊಡ್ಡಮನಿ, ಮಹಡಿಮನಿ, ವಂಕದಾರಿ.

೫. ಕುರುಬರು : ಗೌಡರು, ಅಯ್ಯಾಳಿ, ಪೋಲಪ್ಪನವರ, ಮೇಟಿ, ತಂಬ್ರಹಳ್ಳಿ, ಶಿಶುವಿನಹಳ್ಳಿ.

೬. ಮುಸಲ್ಮಾನರು : ನಾಗರಕಟ್ಟೆ, ತೆಲಗಿ, ಹಳ್ಳಿ, ಬಾವಿನಹಳ್ಳಿ, ಬಿಸನಹಳ್ಳಿ, ಮಣ್ಣೂರು, ಹೊಸೂರು, ನಾಲುಬಂದಿ, ಚಿಕ್ಕಲಗಾರ, ಎಣ್ಣೆ, ಮುಜಾವರ್.

೭. ಲಿಂಗಾಯತರು : ಗೌಡರು, ರೆಡ್ಡಿ, ರೊಟ್ಟಿ, ಕೊಟಗಿ, ದೇವರಮನಿ, ತಿಗರಿ, ಭದ್ರವಾಡಿ, ಉಲವತ್ತಿ ಶೆಟ್ಟಿ, ಹುರಕಡ್ಡಿ, ಮೇಟಿ, ಮುಲ್ಲಂಗಿ, ಉಳ್ಳಾಗಡ್ಡಿ, ಬೆಲ್ಲದ, ಹಾಲ್ದಾಳ್, ಜೋಳದ, ಗೊಂಗಡಿ ಸೆಟ್ಟಿ, ಪಟ್ಟೇದ, ಕುಬುಸದ, ವಂಟಿಗೋಡಿ, ಅಗಸಿಬಾಗಲು-ಅಗಸಿಮುಂದಿನ, ಭದ್ರಸೆಟ್ಟಿ, ತೂಲಹಳ್ಳಿ ಸೆಟ್ಟರು, ಕರಣಂ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಬಾದಾಮಿ.

೮. ಇತರರು : ಗೌಳೇರು, ಮಡಿವಾಳರು-ಅಗಸರು, ಕಮ್ಮಾರ, ಕುಂಬಾರ, ಕಲಸೇರು, ಅಕ್ಕಸಾಲಿ, ಚಿತ್ರಗಾರ, ರಂಗಾರಿ, ನೇಕಾರ ಬಯಲು-ಅಕ್ಕಸಾಲಿ, ಮೇದಾರ, ವಡ್ಡ, ಬಂಡಿವಡ್ಡ, ಉಪ್ಪಾರ, ಪೂಜಾರಿ, ಕಟುಗ, ಸುಣಗಾರ, ಮಚ್ಚಿಗೆ, ಬಣಗಾರ, ತಳವಾರ, ನೀರಗಂಟಿ, ಹೂಗಾರ, ವಾಲೀಕಾರ, ಬಡಿಗೇರ, ಬುಕ್ಕಿಟ್ಟಗಾರ, ಭಜಂತ್ರಿ, ಕಾಳೇರು, ಪತ್ತಾರ, ತೋಟ, ಗುಡಿಸೇವಕ, ಆಗಮದವರು, ಕಾಮವಡ್ಡರು.

೯. ವಿಶಿಷ್ಟ : ಐದು ಲಕ್ಷದವರು.

೨೪. ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದ ಅಳಬುರ್ರ ಕಲ್ಲು

- ಡಾ. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ

ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳ ಎಂಬುದೊಂದು ಊರು. ಇದು ತಾಲ್ಲೂಕು ಹೌದು. ಈ ಊರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು ಹಿಟ್ಟಿನಗಿರಣಿಯ ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲುಗಳಿಗೆ.

ಎಂತೆಂತಹ ಘಟಾನುಘಟಿಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಕಥೆಗಳಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಊರು ಇದು. ಅಂತಹವುಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಸ್ಪದ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನೇರ ವಿಷಯಕ್ಕೆಬರುವೆ. ಆದರೂ ಈ ಊರಿನ ಕುರಿತಾಗಿ ದಶರಥ ಕಲಾಲ ಎಂಬುವರು ಹಾಡಿದ

ಹಿಟ್ಟಕಲ್ಲಿನ ಮ್ಯಾಲಿ ಹುಟ್ಟಾದ ಮುದ್ದೇಬಾಳ
ಎತ್ತ ನೋಡಿದರ ಹುಲಿಮುಖಿ | ಅಗಸ್ಯಾಗ
ಬಿಚ್ಚಿ ಮಾರ್ಯಾವ ಬಿಳಿ ಎಲಿಯ

ಈ ತ್ರಿಪದಿಯೂ ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲುಗಳ ಕುರಿತಾಗಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಊರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಬಂದರೆ ಸಾಕು. ಕಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡಗಳು, ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದಿಂದ ಮೂರುಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಹಡಲಗೇರಿ ಎಂಬುದೊಂದು ಹಳ್ಳಿ. ಆ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುವರೊಂದು ಗುಡ್ಡ. ಅದು ಆ ಊರಿಗೆ ಚಿರಪರಿಚಿತ.

ಪರಊರಿನವರಿಗೂ ಈಗಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸಪೀಳಿಗೆಗೂ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿರುವ ಗುಡ್ಡ ; ಪದ್ಮಾವತಿ ಗುಡ್ಡ. ಈ ಸ್ಥಳ ನನಗೆ ತೀರ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚು. ನನ್ನ ಶಾಲೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಓದುದಾಣವಾದರೆ ಸೂಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೋಜುದಾಣವಾಗಿದ್ದಿತ್ತು. ಗುಡಿಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಮಾವು, ಹುಣಸೆಮರಗಳು, ಚೊಕ್ಕು ಕಲ್ಲಿನಿಂದಲೇ ಕಟ್ಟಲಾದ ಗುಡಿ, ತಂಪೋ ತಂಪು. ಇದೊಂದು ಜೈನ ದೇವಾಲಯವಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಬರುವವರು ಹಿಂದುಗಳೇ ! ಈ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಎಡಭಾಗಕ್ಕೆ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕು. ಕೂಗಲತೆಯ ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಅಂಡಾಕಾರದ ಎರಡು ಕಲ್ಲುಗಳು ನಿಂತಿವೆ. ಇದೇ 'ಅಳಬುರಕ ಕಲ್ಲು'.

ಇದಕ್ಕೆ 'ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿಯರ ಕಲ್ಲು' ಎಂದು ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆ ಇದೆ. ಈ ಕಲ್ಲಿನ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಅಡಿಯವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ಆಟ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಕೈಕಾಲುಗಳು ಚಲಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೊಂದು ಬುಗಿಲು, ಭಯ ಭಕ್ತಿ ಈ ಕಲ್ಲಿನ

ಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾಗ, ಆ ಎದೆಯೊಡೆಸುವ ಕಥೆ ಎಂಥಹುದು ಎಂದರೇ ?
ಕೇಳಿ -

ಒಬ್ಬ ಬಡವಿ. ಆಕೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಮಕ್ಕಳೇ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಿಕ್ಕ ದೇವರಿಗೆಲ್ಲ ಹರಕೆಹೊತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಂಡ ಕಲ್ಲುದೇವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಕೈಮುಗಿದು ಕೈಯೆಲ್ಲಾ ಮೊಂಡಾಗಿಹೋಗಿದ್ದವು. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ಹೇಳ್ವ ಗೌಂಟಿ ಔಷಧವೆಲ್ಲಾ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಇದೆಲ್ಲ ಮಾಡುವುದು ತನಗಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಹಂಬಲಕ್ಕಿಂತ ಅತ್ತಿಯ ಚುಚ್ಚು ನುಡಿಗೇ, 'ಮುಚ್ಚಳವಿಲ್ಲದ ಗಡಿಗೇಯ ಬಾಯಿಯಂತಹ' ಜನರ ನಾಟನುಡಿಗೇ.

ಒಂದು ದಿನ ಗುಡ್ಡಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಾಗಿ ಹೋಗಿ ಈ ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರ ಕಲ್ಲಿನ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅದಕ್ಕೂ ಕೈ ಮುಗಿದು - 'ನನಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಕೊಡು, ಮೊದಲು ನಾನೇ ಬಂದು ನಿನಗೆ ಪೂಜೆಮಾಡಿತೀನಿ' ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಕೆಲವು ವರ್ಷದ ನಂತರ ದೇವರ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೋ ಔಷಧದ ಫಲದಿಂದಲೋ ಇಲ್ಲಾ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಫಲದಿಂದಲೋ ಅಂತೂ ಏಳು ಜನ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದವು ! ಯಾವ ದೇವರ ಕೃಪೆ ಎಂಬುದು ಆಕೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬಡವರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಯಪಾಡಿಗಾಗಿ ಅವರು ಊರಲ್ಲಿಯ ದನಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುಟ್ಟಿದ ಏಳೂ ಮಕ್ಕಳು ಮೂಗು ಬಣ್ಣದಿಂದಲೂ ತುಂಬಾ ಚೆಲುವೆಯರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಯಾವದೋ ವಿಷಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದಾಗ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ತೀರಿಹೋದರು. ಇದ್ದ ಮೂರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಿಳುವಳಿಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ತಾನೇ ದನಕಾಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಒಂದು ದಿನ ತಾಯಿ ಯಾವದೋ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರೆ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಹಿರಿಯ ಮಗಳು ಊರ ದನವೆಲ್ಲ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಗುಡ್ಡಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಸಂಜೆಯಾಯಿತು. ಊರ ದನವೆಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದವು. ಆದರೆ ಮಗಳು ಮನೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತಾಯಿಯೂ ಬಂದಳು. ಹೊತ್ತುಹೋಗುವವರೆಗೆ ಗೋಗರೆದರೂ ಊರೆಲ್ಲಾ ಹುಡುಕಿದರೂ ಮಗಳು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ, ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ತು, ಕರೆದು ಸುಣ್ಣಾಗಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಮರೆತುಹೋಯಿತು ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಎರಡನೆಯ ಮಗಳು ದನಕಾಯಲು ಹೋದಾಕೆ ಮರಳಿ ಬರಲೇಯಿಲ್ಲಾ. ಮತ್ತೆ ಅತ್ತು, ಕರೆದು ಇನ್ನೂ ಸೊರಗಿ ಸುಣ್ಣಾಗಿ ಹೋದಳು. ಸತ್ತ ಆರೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಉಳಿದವಳೆಂದರೆ ಕಡೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಚಿಕ್ಕ ಮಗಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ದನ ಕಾಯಲು ಕಳಸಿದರೆ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳಿಗಾದ ಗತಿ ಇವಳಿಗೂ ಆದೀತು ಎಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೊನೆಯವಳೆಂದು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಮಣ್ಣಾದೀತು ಎಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿನಂತೆ ಸಲಹುತ್ತಿದ್ದಳು. ದೊಡ್ಡವಳಾದರೂ ಕೂಡಾ ಆಕೆಯನ್ನು ಬೆನ್ನುಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ತಿರುಗುವುದು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿದಿನದಂತೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಅವತ್ತಿನ ದಿನವೇನೋ ದನಗಳಿಗೆ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಮಗಳಿಗೆ ಕಲ್ಲಿನ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕೂಡಲು ಹೇಳಿ 'ನೀ ಊಟಾ ಮಾಡು, ನಾ ನೀರ ತಗೊಂಡು ಬರ್ತೀನಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಮಗಳು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿಬಂದಿರುವದರಿಂದ ಬಾಯಾರಿಕೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಹೋದಳು. ನೀರಿಗಾಗಿ ಹೋದ ತಾಯಿಯು ಇನ್ನು ಬರಲಿಲ್ಲಾ ಎಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ರೊಟ್ಟಿಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತಿನ್ನುತ್ತ ಸುತ್ತಿಲ್ಲಾ ತಿರುಗಿನೋಡಿದಳು. ಊಟವೂ ಮುಗಿಯಿತು. ತಾಯಿ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲಾ. ಕೊನೆಗೆ ತಾನು ನೆರಳಿಗಾಗಿ ಕುಳಿತ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಹತ್ತಲು ಬರದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಆ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಏರಿದಳು. ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಗಟ್ಟಿದನಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಗಿದಳು. ತನ್ನಿಂದತಾನೆ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ಹರಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. ಇನ್ನು ಬಂಡೆ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯಬೇಕು ಎಂದು ಹವಣಿಸಿದಳು. ಇಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲಾ. ಕೂಗಿದಳು, ಚೀರಿದಳು. ಆಕೆಯ ಕೂಗು ಅಳುವು ಯಾರಿಗೂ ಕೇಳಲೇ ಇಲ್ಲ.

ನೀರಿಗಾಗಿ ಹೋದ ತಾಯಿ ಮರಳಿ ಬಂದು ನೋಡಿದಳು. ಮಗಳು ಕಾಣದೆ ಹೋದಾಗ ಒದರುತ್ತ ಕಲ್ಲಿನ ಸುತ್ತ ತಿರುಗುವಾಗ ಗಿಡ-ಮರಗಳ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲು ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಕೆಳಗೆ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹಾಡಿಹಾಡಿ ಅಳತೊಡಗಿದಳು. ಇದ್ದ ವಂಶದ ಕುಡಿಯೊಂದು ಕಳೆದುಹೋಯಿತು ಎಂದು ಅರಚಿದಳು. ಚೀರಿದ ಆಕೆಯ ಧ್ವನಿಗೆ ಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಇರುವ ಬಂಡೆಕಲ್ಲು ಕರಗಿದವಂತೆ. ಅಳುವಾಗ ಹೊಳೆದದ್ದು ಆಕೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಚಾರ. ಹಿಂದೊಂದು ದಿನ ತಾನು ಬಂಜೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಆ ಕಲ್ಲಿನ ಬುಡದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಹರಕೆ ಹೊತ್ತಿದ್ದು ನೆನಪಾಯಿತು. ನಾನು ತಪ್ಪುಮಾಡಿದೆ ಎಂದು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ದುಃಖಿಸಿದಳು. ಇದ್ದ ಮಕ್ಕಳಿಗಲ್ಲಾ ಇದೇ ಕಲ್ಲಿಂದಲೇ ಸತ್ತಿರಬೇಕು ಎಂದು ಊಹಿಸಿ, ಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಹುಡುಕಿದರೆ ಮಕ್ಕಳ ಹಳೆಯ ಅರಿವೆಯ ತುಣುಕು, ಕಿವಿಯ ಓಲೆ, ಬಳೆಗಳು ಸಿಕ್ಕುವಂತೆ.

ಮುದ್ದೇಬಿಹಾಳದ ಪದ್ಮಾವತಿಯ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ಕಲ್ಲು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಕೆಳಗೊಂದು ಹಾಸುಬಂಡೆಯಂತಿದ್ದು ಇದರ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಎರಡನೆಯ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ತತ್ತಿ ಆಕಾರದ ಕಲ್ಲು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಕಲ್ಲು ಸುಮಾರು ಆರು ಆರೂವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಮೂರು ಕಲ್ಲು ನಿಂತಿವೆ. ಈಗಲೂ ಕೂಡಾ ಈ ಕಲ್ಲು ಹತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ಹತ್ತಿದರೆ ಇಳಿಯಲಾರದೆ ಆಳುವದು ಮಾತ್ರ ಖಾತ್ರಿ. ಅತ್ತು ಸಣ್ಣದಾಗ ಆ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಪೂಜಿಸಿ ನಿಚ್ಚಣಿಕೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಕೆಳಗಿಳಿಸುವರು. ಅದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ 'ಅಳಬುರ್ಕು ಕಲ್ಲು' ಎಂದೂ ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿಯರು ಸತ್ತಿರುವದರಿಂದ 'ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿಯರ ಕಲ್ಲು' ಎಂದೂ ಕರೆಯುವರು.

* * * * *

೨೫. ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು

ಡಾ. ಸಂಗಮೇಶ ಸವದತ್ತಿಮಠ

ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ೨೨೦ ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಲಿಬ್ನಿಜ್, ಸ್ಪೀಟ್, ಫಾರಸ್ಪಿಮನ್, ಐರ್ಯಾಕ್ ಟೇಲರ್ ಮುಂತಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಾಗಲೇ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಕ್ಷಿತಿಜಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಅನಂತರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ಷೇತ್ರ 'ನಾಮವಿಜ್ಞಾನ' ಎಂಬ ವಿಶಾಲ ಸಂಶೋಧನಾ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ಅದುವೇ 'ಸ್ಥಳನಾಮವಿಜ್ಞಾನ' (Toponymy), ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ ವಿಜ್ಞಾನ (Anthroponomy) ಮುಂತಾದ ಉಪಸಂಶೋಧನ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮವಿಜ್ಞಾನ ಕುರಿತು ನಡೆದ ಹಾಗೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಂಶೋಧನೆ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಾಮವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಮವಿಜ್ಞಾನ ಕುರಿತು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸಂಶೋಧನೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಬಾಂಬೆ-ಮದ್ರಾಸುಗಳು ಮುಂಬೆ, ಚೆನ್ನೈ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಮೂಲ ನಾಮರೂಪದಡೆಗೆ ಹೊರಳಿರುವ ಹೊಸ ಅಲೆ ಇಂದಿನ ದಿನಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದು ಇಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಈ ಬಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರವ್ಯಾಪಿಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮವನ್ನು ಕುರಿತ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಉಲ್ಲೇಖ ಹಲಿಡಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ, ಅನಂತರ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿ ನದಿಯವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಜನಪದವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತ 'ವಸುಧಾವಳಯ ವಿಲೀನ ವಿಶದ ವಿಷಯ ವಿಶೇಷಂ' ಎಂದು ಶ್ರೀ ವಿಜಯ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ 'ವಿಷಯ' ಎಂಬ ಪದ ಹಲವು ಗ್ರಾಮಸಮೂಹ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. 'ವಿಷಯ' ಎಂಬರ್ಥದ ಈ ಪದಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲದ್ದು. ಆದರೆ 'ಗ್ರಾಮ' ಎಂಬ ಪದವು ಮೂಲತಃ 'ಸಂಗ್ರಾಮ'ದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಊಹೆ ಇದೆ. ಆರ್ಯರು ದ್ರಾವಿಡರ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು 'ಸಂಗ್ರಾಮ'ದ ಮೂಲಕ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ದ್ರಾವಿಡರ 'ಊರು'ಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರು ಸೇರಿಕೊಂಡು, 'ಸಂಗ್ರಾಮ'ದ ಮೂಲಕ ಪಡೆದ ಆ ಊರುಗಳಿಗೆ 'ಗ್ರಾಮ' ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಿದರು. ಈ ಮೂಲಕ 'ಗ್ರಾಮ' ಪದ ಬಳಕೆಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ದ್ರಾವಿಡರ 'ಊರು' ಎಂಬ ಪದವು ಆರ್ಯರ 'ಗ್ರಾಮ'ಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ಪದ. 'ಊರು' ಎಂಬುದು ತಳವೂರಿ ನಿಂತ

ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂಥದು. ಹೀಗೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂರ್ವ ಸುಮಾರು ೨೫೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆ ಇದ್ದುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಗ್ರಾಮದ ವಿಸ್ತಾರ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಪುರ, ನಗರ, ಪಟ್ಟಣ, ತಾಣ, ಖರ್ವಡ, ಖೇಡ, ಬಾಡ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಾಮಘಟಕಗಳು ಇವುಗಳ ಅರ್ಥವಿಸ್ತರಣ (ವಿಶೇಷಣ) ಘಟಕಗಳ ಮುಂದೆ ಅನ್ವಯವಾಗತೊಡಗಿದವು. ಹೀಗೆ ಏಕ ಹಾಗೂ ಬಹು ಘಟಕಗಳ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ರೂಢಿಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿದವು.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ-ಕರಿನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ-ಜೋಡಿಕರಿನಾಯಕನ ಹಳ್ಳಿ

ಪುರ-ಗಾಣಗಾಪುರ-ದೇವಲಗಾಣಪುರ.

ಗಿರಿ-ಚುಂಚನಗಿರಿ-ಆದಿಚುಂಚನಗಿರಿ.

ಒಂದು ಕೇಂದ್ರೀಯ ನಾಮಘಟಕ ಹೀಗೆ ಉಪವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥ ಘಟಕಗಳೊಡನೆ ವಿಸ್ತರಣಗೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿವೆ. ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥವುಳ್ಳ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನಾಮಘಟಕ ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮ ಘಟಕವಾಗಿ ಬರುವ ಸಾಮಾನ್ಯಾರ್ಥದ ಘಟಕ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೇಂದ್ರಾರ್ಥ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬದಲಾಗದೆಯೇ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಾಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಅರ್ಥವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೈದರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಒಟ್ಟಾರೆ ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾಷಾ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆಯಾದರೂ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಬೀದರ್, ಗುಲಬರ್ಗಾ, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿವೆ. ತೆಲುಗು ಭಾಷಾ ಪ್ರಭಾವವೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಒಂದು ಪ್ರಭೇದವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ಬೀದರ್, ಗುಲಬರ್ಗಾ ಹಾಗೂ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗಿಂತ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಗರ, ಸಮುದ್ರ, ಹಟ್ಟಿ, ಗುಂಡಿ, ಮುಣುಗು, ಬೆಂಚೆ, ಚೇರು, ಗೋಡು, ಸೆರಗು, ಗುರ್ಕಿ, ಚಿಂತ, ಗುಪ್ಪೆ, ಮಡುಗು, ಕುಪ್ಪೆ, ಮಲೆ, ನುಗ್ಗಿ, ಪಟ್ಟ, ದುರ್ಗ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಉತ್ತರ ಘಟಕಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಳಕೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು ಇವು ಬೀದರ್, ಗುಲಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. 'ಹಗರಿ', 'ಹರವಿ', 'ಯರ್ರ', 'ಕುರು',

'ಕೊರ್ರ' ಮುಂತಾದ ಪೂರ್ವಪದಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದು ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದರೆ ಬೀದರ-ಗುಲಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂವ, ವಾಡಿ, ತಾಣ, ಖೇಡ, ಗಾ, ಗೆ, ಗಿ, ಅಬಾದ್ ಇಂಥ ಉತ್ತರ ಘಟಕಗಳು (ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ) ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಿ, ಗಾ, ಗೆ, ಗಿ ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರಗಳು 'ಗ್ರಾಮ' ಘಟಕದ ಸಂಕ್ಷೇಪ ರೂಪಗಳಾಗಿವೆ. ಬೀದರ, ಗುಲಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಉರ್ದುಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ತೆಲುಗುಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ.

ಕಲಬುರ್ಗಿ-ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೦೦ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ರೂಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಾಗಿವೆಯಷ್ಟೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ನೃಪತುಂಗನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆಗ ಇಟ್ಟಿರಬಹುದಾದ ಎರಡು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಸ್ಥಳಗಳು ಬೀದರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಇವೆ. 'ಕನ್ನಡ'ನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿರುವ 'ಕನ್ನಳ್ಳಿ' ಹಾಗೂ 'ದುದ್ದ'ನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿರುವ 'ದದ್ದಾಪುರ' ಇವೇ ಆ ಊರುಗಳು. ಹೀಗೆಯೇ 'ಕಕನ'ನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕರಕನಳ್ಳಿ, ತೈಲಪನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತೈಲಗಾ, ಬಿಜ್ಜಳನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಲಗಾವ. (ಬಿಜ್ಜಳನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸ್ಥಳವಿದೆ) ಹುಮಾಯೂನ್+ಆಬಾದ=ಹುಮ್ಮಾಬಾದ. ನಿಜಾಮುದ್ದೀನ-ನಿಜಾಮಪುರ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂರ್ಧನ್ಯ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅನ್ಯಭಾಷಾ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಅಂಥ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಡೋಂಗರ, ಗಾಂವ, ಡಣಾಪುರ, ಡೋಣಾಪುರ, ತಾಣಾ ಕುಸನೂರು ಇತ್ಯಾದಿ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳು ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಹಾಪ್ರಾಣಯುಕ್ತ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಘಟಬೋರಳ (ಘಟ್ಟದ ಬೋರಿವಿಲ್ಲಿ) ಭೀಮಲ ಖೇಡ, ಭಾಲ್ಕಿ, ಭತಮುರಗಿ, ಭಾತಮ್, ಧೂಪದಳ್ಳಿ, ಭೈರಾಪುರ, ಖಿಟಕ ಚಿಂಚೋಳಿ ಇಂಥ ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಾಣ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ.

ಕಂಠ್ಯ'ಕ'ಕಾರ ತಾಲವ್ಯದ್ವನಿ 'ಚ'ಕಾರವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತಗೊಳ್ಳುವುದು ದಕ್ಷಿಣ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಆದರೆ ಎರಡನೇ ಅಕ್ಷರ ದ್ವಿತ್ವವಿದ್ದಾಗ ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿಯಮ ವಿರುದ್ಧ

ಬದಲಾವಣೆ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ : ಕಿಳ್ತ-
ಪುರ>ಕಿತ್ತಪುರ>ಚಿತ್ತಪುರ>ಚಿತ್ತಾಪುರ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧದ್ರಾವಿಡ ಅಂಶಗಳಲ್ಲದೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದ ಅನ್ಯಭಾಷಾ ಪ್ರಭಾವವೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಎದ್ದುತೋರುವ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಕನ್ನಡ ಇವು ಮೂಲ ದಕ್ಷಿಣ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷಾ ಶಾಖೆಯಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದಂಥವು. ಅಂತೆಯೇ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಸಮಾನ ಅಂಶಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಪಳ್ಳಿ, ಅಂಬಲ, ಪುರ ಮುಂತಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪದೋತ್ತರ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪಗಳು ಮೂರೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಈಗಲೂ ಇವೆ. 'ಅಂಬಲ' ಎಂಬ ಪದವು ಪ್ರಾಚೀನ ತಮಿಳು ಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ದೊರೆಯುವಂಥದು. ಇದು ಮೂಲ ದಕ್ಷಿಣ ದ್ರಾವಿಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆಯೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಪದ. 'ಕುಡುಬಲ', 'ಅಂಬಲಗೆ' ಎಂಬ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಇದು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶ (ಬೀದರ ಜಿಲ್ಲೆ ಹಾಗೂ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲೆ)ದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಕಲಂಬರಿಗೆ (ಕಲಬುರ್ಗಿ) ರೂಪದಲ್ಲೂ ಪ್ರಾಯಶಃ 'ಅಂಬಲ' ರೂಪವೇ ಅಡಗಿರಬಹುದಾಗಿದೆ. 'ಕಲಬುರ್ಗಿ' ಸ್ಥಳನಾಮ ಇಂದು ಉರ್ದು ಭಾಷಿಕರು ವಿರೂಪಗೊಳಿಸಿದ 'ಗುಲಬರ್ಗಾ' ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 'ಕಲಂಬರಿಗೆ' ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನು ಇದು ಹೊಂದಿದ್ದು ಇದಕ್ಕೆ ಕಲಂಬರಿ+ಗೆ (ಗ್ರಾಮ), ಕಲ್ಲು-ಬುರಿಗೆ, ಗುಲ್-ಬರ್ಗ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಪಂಡಿತರು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಗುಲಬರ್ಗಾ' ಎಂಬುದು ಉರ್ದುಮಯವೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದಾದರೂ ಕಲಂಬರಿಗೆ ರೂಪದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಏನು ? ಎಂಬುದು ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಲುಬುರಿಗೆ ಎಂದು ಹೇಳುವವರು ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಬಹಳ ಅವುಗಳ ಬುರುಜು (ಬುರಿಗೆ)ಇಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಕಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡವಾಗಲಿ, ರಾಶಿಯಾಗಲಿ, ಬುರುಜು ಆಗಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅಚ್ಚ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಇದೆ. ಕಲಂಬರಿವೆಂಬ ಜನಾಂಗದವರ ಗ್ರಾಮವೆಂದು ಹೇಳುವವರು ಈ ಜನಾಂಗ ಯಾರು ? ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯಾ ? ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಊಹೆಯೂ ಸಮಂಜಸವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯವೆಂದರೆ 'ಕಲ್ಲು' ಎಂಬ ಪದವು ಉತ್ತರಘಟಕವಾಗಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತಡಕಲ್ಲು, ನಾಗನಕಲ್ಲು, ನರೇಗಲ್ಲು, ಆನೇಕಲ್ಲು, ಕುಸುಗಲ್ಲು, ಯರಗಲ್ಲು, ಕಂದಗಲ್ಲು ಇತ್ಯಾದಿ 'ಕಲಬುರ್ಗಿ'ಯ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿಗ್ರಹಿಸಿ ಮಾಡಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಲ್+ಅಂಬಲ+ಗೆ>ಕಲ್+ಅಂಬರ + ಗೆ > ಕಲಂಬರಗೆ > ಕಲಬರಗೆ > ಕಲಬುರ್ಗೆ> ಕಲಬುರ್ಗಿ.

'ಅಂಬಲ' ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಚೀನ ದ್ರಾವಿಡ ಪದ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಂಭಾಗದ ಮಂಟಪ, ದೇವಾಲಯ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಇದು ಹೊಂದಿದೆ. ತಮಿಳು, ತುಳು ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಬಲಮ್ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳಲ್ಲೂ 'ಪೊನ್ನಾಂಬಲ' ಮುಂತಾದ ರೂಪಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ 'ಅಂಬಲ' ಇಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಆ ನಂತರ ಸ್ಥಳನಾಮದಲ್ಲಿನ 'ಲ್' ಕಾರ 'ರ್'ಕಾರವಾಯಿತು. (ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ). ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಲ್>ರ್ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಹಲಸೂರು>ಹರಸೂರು, ಕುಲಗುಂದ>ಕುರಗುಂದ, ಕೆಲವೂರು>ಕೆರೂರು, ಹಿಪ್ಪಲಗಿ>ಹಿಪ್ಪರಗಿ. ಆಡುನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಂದು ಲೋಪವಾಗಿ 'ಕಲಬುರ್ಗಿ' ಎಂಬ ರೂಪ ಪಡೆದಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈಗಲೂ ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ಕೋಟೆಯ ಒಳಗಡೆ ಸುಂದರವಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಅಂಬಲ (ಮಂಟಪ) ಇದೆ. ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ಅವನಕೆರೆ, ಕೆರೆಯ ಮುಂದೆ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಅಚ್ಚ ಕರಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ಮಂಟಪದಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ದೇವಸ್ಥಾನ (ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಇನ್ನೊಂದು ಅವರ್ತಚೀನ) ಇರುವುದರಿಂದ ಕಲಂಬರಿಗೆ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದು 'ಅಂಬಲ'ವೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಹಳ್ಳಿಖೇಡ, ಮಳಖೇಡ (ಮಾನ್ಯಖೇಟ), ಸಾತಖೇಡ, ಕಾಮತಾಣ, ಖೇರಡಾ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಪ್ರಭಾವ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಬೀದರ, ಕಲಬುರ್ಗಿ ಹಾಗೂ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮೇಲೆ ಉರ್ದು, ಫಾರಸಿ, ಅರಬ್ಬಿ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಭಾವ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗಿಂತ ಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. 'ಆಬಾದ್' ಇದು ವರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಾಮ. ಶಾಹ್+ಆಬಾದ್, ಹುಮಾಯೂನ್+ಆಬಾಬ್ (ಹುಮ್ಮಾಬಾದ), ಮಿತುಬ್+ಆಬಾದ್ (ಕುತ್ಬಾಬಾದ), ಆಲಿ+ಆಬಾದ (ಅಲಿಯಾಬಾದ) ಇತ್ಯಾದಿ. 'ಅಬಾದ್'ದಂತೆ 'ಬುಜರ್ಗಾ', ಹವೇಲಿ, ಬಾಗ, ಟೀಕಡಿ, ಖುರ್ದ, ಜಾಗೀರ, ಬಾಲನಾ ಮುಂತಾದ ವರ್ಗಪದಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಗದಲೆಗಾವ ಭುಜರ್ಗಾ/ಹೈಯಲ್ ಭುಜರ್ಗಾ ಎಂಬ ರೂಪಗಳು ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ ಇವೆ. ವರ್ಗನಾಮರೂಪಗಳು ಕೆಲವುಸಲ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಪೂರ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲೂ ಬರುತ್ತವೆ. ಗೋಡ ಚಿಂಚೋಳಿ, ಗೋಡಕುಂಬಾರ ಚಿಂಚೋಳಿ, ಲಾಡಮುಗಳಿ.

ಸುಮಾರು ಆರು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಅರಸರು ಆಳಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಉರ್ದುಮಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ನವಾಬನು ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶ ಈಗಲೂ 'ಐವಾನಶಾಹಿ' ಆಗಿಯೇ ಇದೆ. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ 'ಗಂಜ' ಎಂಬ ಪದವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗುವ ಪ್ರಚಲಿತ ಪದ. ಒಂದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಗಂಜಗಳಿದ್ದರೆ ನೆಹರುಗಂಜ, ಆಸಿಫ್‌ಗಂಜ, ಅಶೋಕಗಂಜ ಎಂಬ ವಿವಿಧ ಹೆಸರುಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಓಣಿಗಳ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮಿಜಗುರಿ, ಮೋಮಿನಪುರ, ಶಹಾಬಜಾರ್, ಮತ್ತಂಪುರ್, ಸರಾಫ್ ಬಜಾರ್, ಲೋಹಾರ್‌ಗಲ್ಲಿ ಬಡೇಪುರ ಕಾಲೋನಿ ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ಸಮಿಶ್ರ ಭಾಷಾ ಪದಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಉರ್ದು ಬಳಕೆ ಇದರಲ್ಲಿದೆ. ಕೆಲವೆಡೆ ನಾಲ್ಕು ಘಟಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೀರ್ಘ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೂ ಉರ್ದುಮಯವಾಗಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳುಂಟು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಕೊಹಿನೂರ ಪಹಾಡ ಶರೀಫ್'.

ಉರ್ದುಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ತೆಲುಗು ಪ್ರಭಾವಿತ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿವೆ. 'ಪಲ್ಲಿ' ದಕ್ಷಿಣ ದ್ರಾವಿಡ ರೂಪವಾದರೂ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೂ 'ಪಲ್ಲಿ' ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾತುರಾಯಿಪಲ್ಲಿ, ಪೋಲಕಪಲ್ಲಿ, ನಾಗಮಾರಪಲ್ಲಿ ಇವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು. ಇನ್ನುಳಿದಂತೆ ರಾಯಚೂರ್-ರಾಯಿಪಲ್ಲಿ, ಚಿಂತಲುಕಿ, ಗುಮ್ಮಾ, ಬೋರಂಪಲ್ಲಿ, ರಾಸೂರು, ನಿಡುವಂಚಿ, ಪುಲಿಚೆರು, ಯರ್ರಗುಂಡಿ, ರಾವ್ಯಾಳು, ಕರಿಚೇಡು, ಚ್ಯಾಲಚಿಂತ ಇಂತಹ ನೂರಾರು ತೆಲುಗು ಮೂಲದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಬೀದರ ಹಾಗೂ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಈ ಎರಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಗಡಿಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಇದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪಂಥರಿವಾಡಿ, ಧಾರಜವಾಡಿ, ತುಳಜಾಪುರ. ಆದರೆ ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿಯವರೆಗಿನ ವಿಶಾಲ ಪ್ರದೇಶ ಮೂಲತಃ ಕನ್ನಡದ್ದೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಇಂದಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಎಷ್ಟೋ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದವೇ ಆಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮರಾಠಿ ಪ್ರಭಾವ ತೀರ ಕ್ವಚಿತ್ತಾಗಿದೆ. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮೇಲಿನ ಅನ್ಯಭಾಷಾ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತ ಪ್ರಭಾವ, ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಉರ್ದು ಪ್ರಭಾವ ದಟ್ಟವಾಗಿದೆ. ಸೋದರ ಭಾಷೆಯಾದ ತೆಲುಗು ಸಹಜವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಬೀರಿದೆ. ಮರಾಠಿ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡ ಅಂಶಗಳುಳ್ಳ ಶುದ್ಧಪ್ರಾಚೀನ ಸ್ಥಳನಾಮರೂಪಗಳು ಈಗಲೂ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಪಟ್ಟಿಯೊಂದನ್ನು ಮಾದರಿಗಾಗಿ (Sample) ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಿದೆ. ಕೊನೆಯದು ಆಧುನಿಕ ರೂಪ :

೧. ನಾಗವಾಪಿ>ನಾಗವಾವಿ>ನಾಗಾಯಿ
೨. ಮಳೆಖೇಟಕ>(ಮಾನ್ಯಖೇಡ)>ಮಳಖೇಡ
೩. ಆನೆದೆಲೆ>ಆಂದೇಲೆ>ಆಂದೋಲಾ
೪. ಮೊಸಂಗೆ>ಮೊಸಗಿ>ಮಸ್ತಿ
೫. ಏಹೂರು>ಏವೂರು
೬. ಕೊಪಣ>ಕೊಪ್ಪಳ
೭. ಕಾಳುಗೆ>ಕಾಳಗಿ
೮. ಇಟ್ಟಿಗೆ>ಇಟಗಿ
೯. ಸೇಡಿಂಬ>ಸೇಡಂ
೧೦. ಗೋರಕ್ಷಾ>ಗೋರಟಾ
೧೧. ಘಟ್ಟದ ಬೋರಿವಿಲ್ಲೆ>ಘಟಬೋರಳ
೧೨. ಅಂಬಲಗೆ>ಅಂಬಲಗಿ
೧೩. ಉಜ್ಜಿನಿ
೧೪. ಗುಂಡುಮುಣುಗು
೧೫. ಒರುವಾಯಿ
೧೬. ಚೆಳ್ಳಗುರ್ಕಿ
೧೭. ರಾವಾಳು
೧೮. ಹುಡುಗಿ
೧೯. ರಂಜೋಳಖೇಣಿ
೨೦. ಸೊಂತ
೨೧. ತಿಂಥಿಣಿ
೨೨. ಪಡೆಯಂಬಲ>ಹಳೆಂಬರ
೨೩. ಸಾಲೊಟಗಿ
೨೪. ಕಾಸರತೂಗಾಂವವಾಡಿ
೨೫. ಸೊನ್ನ
೨೬. ರುನಾಪುರವಾಡಿ.

೨೬. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು

ಡಾ. ಚನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರ

ದೋಆಬ್ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು (ಕೃಷ್ಣಾ ತುಂಗ ಭದ್ರಾ ನದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ) ಹೆಸರಾದ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇತಿಹಾಸ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಚಾಲುಕ್ಯರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು, ಹೊಯ್ಸಳರು, ವಿಜಯನಗರದರಸರು ಆಳಿದ ನಾಡಿದು. ಶರಣರು, ದಾಸರು, ಅನುಭವಿ ಕವಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಬೀಡಿದು. ಕೃಷ್ಣಾ, ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗಳಂಥ ಹುಟ್ಟಿ ಚೆನ್ನದಗಣಿಯಂಥ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ತವರಿದು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆ ತುಂಬ ದೊಡ್ಡದಾದುದರಿಂದ ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಂಬತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಕೆಲ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ರಾಯಚೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು

ರಾಯಚೂರು : ರಾಯಚೂರು ಹೆಸರು ಹೇಗೆ ಬಂತೆಂಬುದರ ಕುರಿತು ಡಾ. ಪಿ. ಬಿ. ದೇಸಾಯಿ ಅವರು 'ಕೃಷ್ಣತುಂಗ' ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆಗೆ ಬರೆದ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. (೧೯೭೧) ರಾಜಪುರ>ರಾಚಪುರ>ರಾಯಪುರ>ರಾಯಚೂರು.

ರಾಯಚೂರು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಗದ್ದಾಲದ ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದ ಓರಂಗಲಿನ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರ ದೇವನ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನಾದ ರುದ್ರಮಾಂಬೆ ತನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಗೋನಗನ್ನಯ್ಯ ರೆಡ್ಡಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದಳು. ಈ ಗೋನಗನ್ನಯ್ಯರೆಡ್ಡಿ ತನ್ನ ಕೆಳಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ವಿಶ್ವನಾಥನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಕೋಟೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದು.

ದೇವಸೂಗೂರು : ಈ ಊರಿನ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಸೂಗೂರು. ಇಲ್ಲಿ ವೀರಭದ್ರ ದೇವರು ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ ದೇವಸೂಗೂರು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಪುರವಂತರು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ವೀರಗಾಸೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಈ ಊರಿನ ಗ್ರಾಮದೇವರು ಎಲ್ಲಮ್ಮ. ವೀರಭದ್ರದೇವರ ಆರಾಧನೆಮಾಡುವ ಪೂರ್ವ ಈ ದೇವಿಗೆ ಮೊದಲು ಕಾಯಿ ಕರ್ಪೂರ ಸಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಭಕ್ತರ ಹರಕೆಗಳು ಈಡೇರುವುವು ಎಂದು ಜನಪದ ನಂಬಿಕೆ.

ಕಲ್ಮಲಾ : ಈ ಊರಿನ ಹತ್ತಿರ ಕಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡ ಇರುವುದರಿಂದ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಕಲ್ಮಲಾ ಎಂದು ಜನಪದರು ಕರೆದಿರುವುದು. ಈ ಊರಿಗ ಕರೆಪ್ಪ ತಾತನಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿವರುಷ ಶ್ರವಣ ಸೋಮವಾರದಲ್ಲಿ ಕರೆಪ್ಪ ತಾತನ

ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುವುದು. ಈ ಊರಿನ ರೈತನಾದ ಕರೆಪ್ಪ ತಾತನು ಹಾವುಗಳಿಗೆ ಹಾಲುಕುಡಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾರಣ ಜನ ಕರೆಪ್ಪ ತಾತನಿಗೆ ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಹಾವುಗಳ ಬಾಧೆ ಆ ವರುಷ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಗಾಣದಾಳು : ಗಾಣದ ಆಳ ಗಾಣದಾಳ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ಹೇಳುವರು.

ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಪಂಚಮುಖಿ ಹನುಮಂತ ದೇವರ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಈ ಗುಡಿಯ ಸೇವೆಗೆ ಈ ಹಿಂದೆ ದೇವದಾಸಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ್ದರು. ಈಗ ಆ ಪದ್ಧತಿ ನಿಂತುಹೋಗಿದೆ. ಪ್ರತಿ ವರುಷ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ದೇವರ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುವುದು.

ಲಿಂಗಸೂಗೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು

ಲಿಂಗಸೂಗೂರು : ವೀರಭದ್ರದೇವರು ಇರುವುದರಿಂದ ದೇವಸೂಗೂರು ಹೆಸರು ಬಂದಂತೆ ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಲಿಂಗಸೂಗೂರು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಮೂಲ ಇದ್ದ ಊರಿಗೆ ಕಸಬಾ ಲಿಂಗಸೂಗೂರ ಎಂದು ಮಿಲಿಟ್ರಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಸೂಗೂರ ಛಾವಣಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಇಲ್ಲಿ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪದ್ಮನಾಭದಾಸ ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.

ಹಟ್ಟಿ : ಈ ಊರು ಪಶುಪಾಲನಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದೆ. ಗ್ರಾಮರಚನೆ ಆಗುವ ಪೂರ್ವ ಜನ ಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗಲೂ ಗೊಲ್ಲರಹಟ್ಟಿ ಕುರುಬರ ಹಟ್ಟಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಈಗೀ ಊರು ಬಂಗಾರಗಣಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ.

ನೀರಲಕೆರೆ : ಈ ಊರಿನ ಹತ್ತಿರ ನೀರಿನಕೆರೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ ನೀರಲಕೆರೆ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಅನುಭಾವಿ ಕವಿಯಾದ ಬಸವಲಿಂಗರಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

ಸಜ್ಜಲಗುಡ್ಡ : ಸಾಧು ಸತ್ತುರುಷರು, ಸಜ್ಜನರು ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಜ್ಜನಗುಡ್ಡ ಎಂದು ಬಂದ ಹೆಸರನ್ನು ಜನ ಸಜ್ಜಲಗುಡ್ಡ ಎಂದು ಕರೆದದ್ದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಗುಡದೂರು ಬಸಯ್ಯ ತಾತನ ಶಿಷ್ಯಳಾದ ಶರಣಮ್ಮನಿಂದ ಈ ಊರಿಗ ತುಂಬ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ.

ಮಸ್ಕಿ : ಮಹಾಶಕ್ತಿಪುರ ಹೋಗಿ ಮಸ್ಕಿ ಆಗಿದೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಈ ಊರು ಅರಸು ಮನೆತನಗಳಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಳಾದ ಹಳೆ ಊರು ನೋಡಿದಾಗ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ದೇವನಾಂಪ್ರಿಯ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಅಶೋನಕದು ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು ಮಸ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಶಾಸನದಿಂದ. ಈಗಿರುವ ಊರು ಹೊಸದು.

ಹಳೆ ಊರು ನಾಶವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲಿ ರಾಜರಾಣಿಯರು, ನರ್ತಕಿಯರು ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿರುವ ದಿಬ್ಬಗಳಿಂದ, ಕೆಲಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಮುತ್ತು, ರತ್ನ, ಬಂಗಾರ ಬೆಳ್ಳಿ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು.

ಮಾನ್ವಿ ತಾಲ್ಲೂಕು

ಮಾನ್ವಿ : ಮನೆಯಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮಾನ್ವಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಊರು ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿರಿಯ ರತ್ನಗಳಾದ ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರಿಗೆ, ಶಾಮಸುಂದರ ವಿಠಲದಾಸರಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ಲಗ್ನವಾದುದಕ್ಕೆ ಶಾಮಸುಂದರ ವಿಠಲದಾಸರು ದಲಿತೋದ್ಧಾರಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಅರೋಲಿ : ಈ ಊರಿನ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಅರವಲಿ. ಇದನ್ನು ನಾವು ಅರವಲಿ ಬಿಜಲಿಯ ಹಾಡುಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಈ ಊರಿಗ ಹುಲಿಗೆಮ್ಮನಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ. ಪರಶುರಾಮ ಹೊಡೆಯಲು ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿದಾಗ ಎಲ್ಲಮ್ಮ ಓಡುತ್ತ ಓಡುತ್ತ ಬಂದು ಈ ಊರಿನ ಮುಂದಿರುವ ಹುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾದಳಂತೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹುತ್ತನ್ನ ಎಲ್ಲಮ್ಮನೆಂದು ಈ ಊರಿನ ಜನ ಹುತ್ತಿಗೆ ಪೂಜಿಸುವರು.

ನೀರಮಾನ್ವಿ : ಮೊದಲು ಈ ಊರಿಗೆ ಸಣ್ಣಮಾನ್ವಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಣ್ಣಮಾನ್ವಿ ಹೋಗಿ ನೀರಮಾನ್ವಿ ಆದುದರ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲೆಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಊರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ನೀರಾವರಿ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಭಾಗ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ ನೀರಮಾನ್ವಿ ಎನ್ನುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಈ ಊರು ಮಾನ್ವಿಗೆ ತುಂಬ ಸಮೀಪವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಊರಿಗ ಎಲ್ಲಮ್ಮನಿಂದ ಪ್ರಸದ್ಧಿ ಪಡೆದಿರುವುದು. ಪ್ರತಿವರುಷ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಿಯ ಉತ್ಸವ ನಡೆಯುವುದು. ಮುಂಬಯಿಯ ಕೆಂಪುದೀಪದ ಗಲ್ಲಿಗಳಿಗೆ, ಇಲ್ಲಿಯ ದೇವದಾಸಿಯರಿಗೆ, ಬಸವಿಯರಿಗೆ ಖರೀದಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಘರವಾಲಿಗಳು ಒಯ್ಯುವರು.

ಕಲ್ಲೂರು : ಕಲ್ಲಿನ ಊರು ಕಲ್ಲೂರಾಗಿದೆ. ಈ ಊರಿನ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡಗಳಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಈ ದೇವರ ಆರಾಧಕನಾಗಿ ಊರಿನ ಲಿಂಗಣಾರ್ಯರು ಬಾರಾಮಾಸ ಎಂಬ ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸುಬ್ಬಣಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬ ದಾಸರು ಇಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದಅದಿರು ಸಿಗುವುದು ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಎಲಬುರ್ಗಾ ತಾಲ್ಲೂಕ

ಕುಕನೂರು : ಈ ಹಿಂದೆ ಆಗಿಹೋದ ಚಂದ್ರಹಾಸನಿದ್ದ ಕುಂತಳ ಪುರವೆ ಕುಕನೂರು ಆಗಿರುವುದೆಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ಹೇಳುವರು.

ಈ ಊರು ಹಿಂದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಊರು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಈಗಿಲ್ಲಿ ನವೋದಯ ಶಾಲೆ ನಡೆಯುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮಾಯಿ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವಿದೆ. ಜಕ್ಕಣಾಚಾರ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಶಿಲ್ಪಕಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ದ್ಯಾಂಪುರ : ದ್ಯಾಮವ್ವನ ಪುರವೇ ದ್ಯಾಂಪುರ ಆಗಿರುವುದೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವರು. ಕಲ್ಮರದ ಚೆನ್ನಕವಿ ಈ ಊರಿನವರು. ಕಾವ್ಯಾನಂದರೆಂದು ಖ್ಯಾತರಾದ ಸಿದ್ಧಯ್ಯಪುರಾಣಿಕರು ಈ ಊರಿನವರು. ದ್ಯಾಂಪುರದ ಚೆನ್ನಕವಿಯ ಮನೆತನದವರೆ ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರು.

ಇಟಗಿ : ಈ ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಇಟಗಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾದ ಮಹಾದೇವನ ಭವ್ಯ ದೇವಾಲಯ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ದೇವದುರ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕ

ಅಪರಾಳ : ಅಪ್ಪರ ಆಳ ಹೋಗಿ ಅವರಾಳ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ಹೇಳುವರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತ ಬಯಲಾಟದ ಮೂಲಕರ್ತೃವಾದ ತಮ್ಮಣ್ಣ ಇಲ್ಲಿಯವನು. ಇದರ ಮೇಲಿಂದಲೇ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕುಲಗೋಡು ತಮ್ಮಣ್ಣ ಗೀತರೂಪದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತಕ್ಕೆ ಮಾತು ಸೇರಿಸಿ ಹಿಗ್ಗಿಸಿದನು.

ಮಸರಕಲ್ಲ : ಮಹಾಸ್ವರ ಕಲ್ಲ ಹೋಗಿ ಮಸರಕಲ್ಲ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ಹೇಳುವರು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಜಗಣ್ಣ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕರು ಇಲ್ಲಿಯವರು. ಸೊನ್ನಾಲಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಭುಗಳು ಇದೇ ಊರಿನ ಮೇಲಿಂದ ಹಾದುಹೋದರೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಅಜಗಣ್ಣ ಸಮಾಧಿಸ್ಥನಾದಾಗ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕರಿಗೆ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದ ಗೋಪಾಲದಾಸರು ಇದೇ ಊರಿನವರು.

ಗಬ್ಬೂರ : ಗೊಬ್ಬೂರ ಹೋಗಿ ಗಬ್ಬೂರ ಆದಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಇದು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬಭ್ರುವಾಹನನ ಊರು ಕೂಡ ಎನ್ನುವರು. ಇಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳಿವೆ. ಶಾಸನಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಧಿಸಿಗುವುದೆಂದು ಜನ ಅಮವಾಸ್ಯೆ ರಾತ್ರಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು.

ಗಂಗಾವತಿ ತಾಲ್ಲೂಕು

ಕನಕಗಿರಿ : ಈ ಊರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಇರುವ ಕಲ್ಲುಗಳು ಬಂಗಾರದಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕನಕಗಿರಿ ಎಂದು ಕರೆದಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಇಲ್ಲಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳು ನೋಡುವಂತಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಗಾದೆಮಾತು ಹುಟ್ಟಿದೆ.

ಕಣ್ಣಿದ್ದರೆ ಕನಕಗಿರಿ ನೋಡು

ಕಾಲಿದ್ದರೆ ಹಂಪಿ ನೋಡು

ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಥೆಗಾರರೂ ಗುಲಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಮೊದಲ ಕುಲಸಚಿವರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಜಯತೀರ್ಥ ರಾಜಪುರೋಹಿತ ಅವರು ಇದೇ ಊರಿನವರು.

ವಡಕಿ : ಈ ಊರು ಚಿಕ್ಕದಿದ್ದರೂ ಅನುಭಾವದಿಂದ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲೊಬ್ಬ ಶಿವಶರಣ ಆಗಿಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ ವಡಕಿ ತಾತಪ್ಪಯ್ಯನೂರು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

ಎಮ್ಮೆ ಗುಡ್ಡ : ದೂರದಿಂದ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಈ ಗುಡ್ಡಗಳು ಎಮ್ಮೆಯಂತೆ ಕಾಣುವುದರಿಂದ ಈ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಎಮ್ಮೆಗುಡ್ಡವೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಕಂಪಲಯ, ಕಂಪಿಲರಾಯ ತನ್ನ ಮಗ ಕುಮಾರರಾಮನಿಗೆ ಕೊಲ್ಲಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಾಗ ಜಾಣತನದಿಂದ ಬೈಚಪ್ಪಮಂತ್ರಿ ಈ ಎಮ್ಮೆ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟ ಸಂಗತಿ ಈಗಲೂ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ತಿಳಿಸುವರು.

ಕೊಪ್ಪಳ ತಾಲ್ಲೂಕು

ಹಲಗೆರಿ : ಹಲಗೆಯ ಕೇರಿ ಹೋಗಿ ಹಲಗೆರಿ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನಪದರು ಹೇಳುವರು. ಈ ಊರಿನ ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ದ್ಯಾಮವ್ವ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧಳು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಕೆಗೆ ಹಲಗೆರಮ್ಮನೆಂದು ಕರೆಯುವರು.

ಹುಲಿಗಿ : ಹುಲಿಗೆಮ್ಮನಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ ಹುಲಿಗೆ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಹುಲಿ ಸವಾರಿ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಮ್ಮನಿಗೆ ಹುಲಿಗೆಮ್ಮನೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಮುನಿರಾಬಾದ ಈ ಊರಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಈಕೆಗೆ ಮುನಿರಾಬಾದ ಹುಲಿಗೆಮ್ಮನೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಈ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರಿನ ಹುಲಿಯೆಂದು ಖ್ಯಾತರಾದ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ ಬಂದು ತನ್ನ ಮುತ್ತಿನಹಾರ ನೀಡಿ ಹೋದ ಸಂಗತಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಪೂಜಾರಿಗಳು ಹೇಳುವರು.

ಕಿನ್ನಾಳ : ಹಾಳ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಂದಂತೆ ಅಹಳ್ಳದಿಂದ ಹಾಳ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಕಿಣ್ಣ ಅಂದರೆ ಸಣ್ಣ. ಸಣ್ಣಹಳ್ಳಿಗೆ ಕಿನ್ನಾಳ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿಯವರು ಹೇಳುವರು. ಇಲ್ಲಿಯ ಆಟದ ಗೊಂಬೆಗಳು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ.

ಭಾಗ್ಯನಗರ : ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ನೇಕಾರರ ದೇವತೆಯಾದ ಭಾಗ್ಯವಂತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ ಭಾಗ್ಯನಗರ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಊರು ಸೀರಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ.

ಕೊಪ್ಪಳ : ಇದರ ಮೂಲ ರೂಪ ಕೂಪಣ. ರನ್ನನ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಕೊಪಣಾಚಲ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳು ಸಿಗುವುವು. ಇದು ಜೈನರ ಯಾತ್ರಾ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ.

ಸಿಂಧನೂರ ತಾಲ್ಲೂಕು

ಸಿಂಧನೂರು : ಸಿಂಧನೂರು, ಸಿಂದಗಿ ಹೆಸರುಗಳೆಲ್ಲ ಸೈಂದವ ಮನೆತನದವರಾದ ಸಿಂಧ ಅರಸರಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಊರು ಈಗ ನೀರಾವರಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗೆ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿದ ಬಳಿಕ ಆದ ನೀರಾವರಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ರೈತರು ಪ್ರತಿ ವರುಷ ಮೂರ್ನಾಲ್ಕು ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಈಗದು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಕ್ಷೇತ್ರ.

ಸೋಮಲಾಪುರ : ಸೋಮಪುರ ಹೋಗಿ ಸೋಮಲಾಪುರ ಆಗಿರುವುದು. ಲಾ ಇದು ತೆಲುಗು ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಈ ಊರಿನ ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ಅಂಬಾದೇವಿ. ಪ್ರತಿ ವರುಷ ನಡೆಯುವ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಸಾಧುಗಳು ಬಂದು ಅಗ್ನಿ ಸುಡುವರು. ದೇವದಾಸಿಯರು ಜೋಗತಿಯರು ಬಂದು ಈ ದೇವಿಯ ಹಾಡು ಹಾಡುವರು.

ಗೋರೆಬಾಳ : ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಾಳ ಬಂದಂತೆ ಹಾಳದಿಂದ ಬಾಳ ಬಂದಿದೆ. ಗೋರೆಬಾಳ ಅಂದರೆ ಕೆಂಪಾದ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಳ್ಳಿ ಇಲ್ಲವೆ ಗೋರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಳ್ಳಿ ಎಂದು ಇದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ಹೇಳುವರು. ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ತನ್ನ ಸಂಸಾರವನ್ನ ಇದಕ್ಕೆ ಧಾರೆ ಎರೆದು ಊರೂರು ತಿರುಗಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡಿದ ಗೋರೆಬಾಳ ಹನುಮಂತರಾಯ ಈ ಊರಿನವರು.

ಜವಳಗೇರಾ : ಈ ಊರು ಇತ್ತೀಚಿನದು. ಜವಳಿ ಅಂದರೆ ವ್ಯಾಪಾರ. ವ್ಯಾಪಾರದ ಕೇರಿ ಇದಾದುದರಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ ಜವಳಿಗೇರಾ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಸಿಂಧನೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಈ ಊರು ತುಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಕುಷ್ಟಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕು

ಹನುಮನಾಳ : ಹನುಮನಹಳ್ಳಿ ಹೋಗಿ ಹನುಮನಾಳ ಆಗಿರುವುದು. ಈ ಊರಿಗೆ ಹನುಮಂತನಿಂದ ಹೆಸರು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಈ ಊರಿನ ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ಉಡಚಮ್ಮನಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಗುಹ್ಯರೋಗ ಆದವರು ಗುಡಿಯ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಗುಹ್ಯಾಂಗವನ್ನು ದೇವಿಯ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಒರೆಸಿದಾಗ ಆ ರೋಗ ಹೋಗುವುದೆಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನಪದರ ನಂಬುಗೆ.

ತಾವರಗೇರಾ : ಈ ಊರಿನ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಮಲದ ಕೆರೆ ಇರುವುದು. ಇದರಿಂದ ತಾವರೆ (ಕಮಲ) ಕೆರೆ ಹೋಗಿ ತಾವರಗೇರಾ ಆಗಿರುವುದು.

ಪುರ : ಈ ಊರಿಗೆ ಈ ಹಿಂದೆ ಸೋಮನಾಥಪುರ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಜನರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಸೋಮನಾಥ ಹೋಗಿ ಈಗ ಬರೀ ಪುರ ಎಂದಷ್ಟೇ ಉಳಿದಿರುವುದು. ಈ ಗಡಿಯ ಒಳಗೆ ಸಹಸ್ರಾರು ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ.

ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಕುರಿತು ಈ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ಬರೆಯುವವರಿಗೆ ಈ ಲೇಖನ ಒಂದು ಕಿಡಿ ಬೆಳಕು - ತೋರೈರಳು.

* * * * *

೨೨. ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನ

ಡಾ. ವಿ. ಜಿ. ಪೂಜಾರ

ಗುಲಬರ್ಗಾ ನಗರವು ಜಿಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳವೂ ಆಗಿದ್ದು, ಭಾಷಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಇದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೯ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ತುಂಬ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ನೃಪತುಂಗ ದೊರೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಳಖೇಡದಲ್ಲಿದ್ದು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂವರ್ಧನೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವೇ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದೀಚೆಗೆ ಈ ಭಾಗವು ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಜರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಈ ಭಾಗದ ಮೇಲಾಯಿತು. ಉರ್ದುಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವವಂತೂ ಈ ಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಗಾಢವಾಗಿ ಆಯಿತು. ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಭಾಗವಾದ ಇದು ನಿಜಾಮನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಾಗಲಂತೂ ಉರ್ದುವನ್ನೇ ತನ್ನ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿತ್ತು. ಇಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲಿನ ಜನ ದೈನಂದಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಜಲಸಾ, ಪರೇಶಾನ್, ಮುಷ್ಕಿಲ್, ದುನಿಯಾದ್, ನಜರ್, ಕಿರಾಮ್, ತೇಜ, ರಜಾಯಿ, ದುಕಾನ್, ಸವಾರಿ, ದೋಬಿ, ಮಜಬೂರ್, ತನಕಾ, ಶಿಕಾಯತ್ ಮುಂತಾದ ಉರ್ದುಪದಗಳನ್ನು ಹೇರಳವಾಗಿ ಬಳಸುವುದುಂಟು. ಸುಮಾರು ೬೦೦ ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಈ ಭಾಗವು ಮುಸ್ಲಿಂರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆನ್ನಬಹುದು. ಉರ್ದುವಿನ ಇಂಥ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳು ನಮಗರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ನಮ್ಮ ಭಾಷಾಕೋಶದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗಿವೆ. ಇದು ಸಹಜ ಮತ್ತು ಜೀವಂತವಾದ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ನಡೆಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಉರ್ದುವಿನ ಪ್ರಭಾವ ಕೇವಲ ಈ ಭಾಗದ ಜನತೆಯ ದೈನಂದಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ, ವಿವಿಧ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಆಗದೆ ಈ ಭಾಗದ ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳ ಮೇಲೂ ಆದುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ಭಾಗದ ಕೆಲವು ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳಂತೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಜರ, ರಾಣಿಯರ ಹಾಗೂ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುವೆವು. ಈ ಭಾಗದ ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗೆ ನಡೆದಷ್ಟು ಅಧ್ಯಯನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲ ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಭಾಷಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ, ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಸ್ಥಳನಾಮ ಎಂದರೇನು? ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಮಹತ್ವ - ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು : 'ಸ್ಥಳನಾಮ' ಎಂದರೆ ಊರ ಹೆಸರು ಎಂದರ್ಥ. ಗ್ರೀಕ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'Topes' ಎಂದರೆ ಸ್ಥಳಗಳು. 'Nomos' ಎಂದರೆ ಹೆಸರುಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ಥಳಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಮಾಡುವ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ 'Toponomy' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. 'Topos' ಮೂಲತಃ ಭೂವಿವರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಪಾರಿಭಾಷಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳೆರಡನ್ನೂ ಇದು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಭೌಗೋಳಿಕ ನಾಮ ಅಥವಾ ದೇಶನಾಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮನಾಮ (ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ), ಊರಲ್ಲಪೇರು (ತೆಲುಗು), ಇಡಪ್ಪೆಮರಾಮವು (ತಮಿಳು), ಊರ ಹೆಸರು (ಕನ್ನಡ) ಮುಂತಾದ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಊರು, ಗ್ರಾಮ, ದೇಶ ಮುಂತಾದ ಪದಗಳಿಗೆ ಪಾರಂಪರಿಕವಾದ ಸೀಮಿತ ಅರ್ಥಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಉಳಿದ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಮಾನವನೆಲೆಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅವು ಒಳಗೊಳ್ಳುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ಸ್ಥಳನಾಮವೆಂಬ ಪದವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಪಕವೆಂದು ಬಳಸಬಹುದು. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಮಾನವರ ಸಣ್ಣ ನೆಲೆಯಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಮಾನವ ವಸಾಹತು ನೆಲೆಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಯಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಂದು: ಭೌಗೋಳಿಕ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯಾರ್ಥ. ಈ ಬಗೆಯ ಹೆಸರುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರೂಢಿನಾಮಗಳ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ. ಇನ್ನು ಎರಡು: ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ವಿಶೇಷಾರ್ಥ. ಆಯಾ ಜನ ಸಮುದಾಯವು ನೆಲೆನಿಂಥ ಒಂದೊಂದು ಸ್ಥಳದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ, ಅಲ್ಲಿನ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಮುಂತಾದ ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ, ಊರು, ಗ್ರಾಮ, ನಗರ, ಖೇಡ, ಖರ್ವಡ, ಪುರ, ಪಟ್ಟಣ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಆಯಾ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಒಂದು ರೀತಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಘಟಕಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಹೆಸರುಗಳುಳ್ಳ ಪದಗಳೇ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ವಾರ್ಗಿಕ ಎಂಬೆರಡು ಘಟಕಗಳು ಕೂಡಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಸಿದ್ಧಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಘಟಕಗಳು ಇರಬಹುದು ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಘಟಕವೂ ಕೂಡ ಅದರಲ್ಲಿರಬಹುದು.

ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಸಂದಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಈ ವಿಷಯ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಡಾ. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ, ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿ, ಡಾ. ಆರ್. ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ, ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಡಾ. ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಡಾ. ಆರ್. ಮಣಿಪಾಲ, ಡಾ. ಸಂಗಮೇಶ ಸವದತ್ತಿಮಠ, ವಿ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ, ಡಾ. ಚೆನ್ನಕ್ಕ ಪಾವಟೆ, ಡಾ. ವೈಜಿನಾಥ ಭಂಡೆ, ಡಾ. ವಿ. ಜ. ಪೂಜಾರ ಹಾಗೂ ಡಾ. ಕೆ. ಎಂ. ವೀರಭದ್ರಶರ್ಮಾ ಮುಂತಾದವರು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಇದು 'ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿಜ್ಞಾನ'ವೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಯನ ಶಾಖೆಯನ್ನೇನೂ ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಹೊಂದಬೇಕಾಗಿದೆ. ಡಾ. ಆರ್. ಮಣಿಪಾಲ ಅವರು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ತಜ್ಞತೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಅನೇಕ ಮೌಲಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು, ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಾಧ್ಯಯನ ನಿಜಕ್ಕೂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದುದು. ಇತಿಹಾಸ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜಾನಪದ ಹಾಗೂ ಮಾನವಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ ಮುಂತಾದ ಅನ್ಯಜ್ಞಾನಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಈ ಅಧ್ಯಯನವಿನ್ನೂ ನಡೆಯಬೇಕಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಊರಿನ ಸಮಗ್ರ ಇತಿಹಾಸವೇ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. 'ಒಂದು ಊರಿಗೆ, ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ರಾಜಕೀಯ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷ ಘಟನೆಯ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಹೆಸರು ಇಟ್ಟಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.'

ಊರುಗಳಿಗೆ ಆಯಾ ಹೆಸರುಗಳು ಬರಬೇಕಾದರೆ, ಏನಾದರೂ ಐತಿಹ್ಯ, ದಂತಕಥೆಗಳು, ಪುರಾಣಕಥೆಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು, ಪೈರು, ಗುಡ್ಡ, ಹೊಳೆ, ಹಳ್ಳ, ತೊರೆ, ಕೋಟೆ, ಹೊಂಡ ಮುಂತಾದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನೂ ಅವು ಹೊಂದಿರಬಹುದು ಹಾಗೂ ಯಾರಾದರೂ ರಾಜ, ರಾಣಿ, ರಾಜಕುಮಾರ, ಮಂತ್ರಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹಾಪುರುಷ, ಸಾಧು-ಸತ್ಪುರುಷರು ಅಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದರೆ, ಅವರ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳು ಆ ಊರುಗಳಿಗೆ ಬರುವುದುಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜಾತ್ರೆ, ಉತ್ಸವಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ಹೆಸರೂ ಆ ಊರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದುಂಟು. ಊರುಗಳಿಗೆ ಆಯಾ ಹೆಸರುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು ಇಂಥವೇ ಕಾರಣಗಳು ಇರುತ್ತವೆಯೆಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಬೋಟ್ಟುಮಾಡಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದು. ಆದರೂ ಕೆಲವಾದರೂ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಬರಲು ಇರುವ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಗುರುತು ಮಾಡಬಹುದು. ಆಯಾ ಊರುಗಳಿಗೆ ಆಯಾ ಹೆಸರುಗಳು ಹೇಗೆ ಬಂದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಿದರೆ ಅದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಊರಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಿದಾಗಲಂತೂ ಆ ಊರ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ಹೊಸಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಟ್ಟು ಊರುಗಳು ೧೬೦. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಭಾಷಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾಷಿಕ ಅಧ್ಯಯನ :

ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಊರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ವಾರ್ಗಿಕ (Specific and Generic) ಎಂಬೆರಡು ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಜಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡುವುದುಂಟು. ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಊರ ಹೆಸರುಗಳು ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಘಟಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಲೂಬಹುದು. ಅವು ವಿಶಿಷ್ಟದ ಹಿಂದೆ (ಪ್ರಿಫಿಕ್ಸ್) ವಿಶೇಷಣ ಅಥವಾ ಯಾವುದೋ ವಿಷಯಸೂಚಕ ಪದಗಳಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಂಥವುಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸುವುದುಂಟು. ಇಂಥ ಕ್ರಮವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟವೆಂದರೆ ವಿಶಿಷ್ಟ (Specific) ಎಂದರ್ಥ. ಅಂದರೆ ಯಾವುದಾದರೂ ವಿಷಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂಥದು. ವಾರ್ಗಿಕ (Generic) ಎಂದರೆ ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳ ಉತ್ತರಾರ್ಥ ಘಟಕ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿರದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಊರು, ಹಳ್ಳಿ, ಪುರ, ಗ್ರಾಮ, ಖೇಡ, ನಗರ, ಕೆರ್, ಗ, ಗೆ, ಗಿ, ಆಬಾದ, ಕಲ್, ಮೂಡ, ಹಾಳ, ವಾಡ, ಕೆರೆ, ಗೆರೆ, ಮಡಿ, ಪಟ್ಟಣ, ದುರ್ಗ, ಕೋಟೆ, ಕುಂದ - ಈ ಮುಂತಾದ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವಂಥವು. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ವಾರ್ಗಿಕ ಇವೆರಡೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಆಕೃತಿಮಾಗಳೇ (morphemes). ಈ ಆಕೃತಿಮಾಗಳು ಕೂಡುವಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ನಿಘಂಟುವಿಜ್ಞಾನ (Lexicography)ಕ್ಕೂ ಈ ರೀತಿಯ ಸ್ಥಳ ನಾಮಾಧ್ಯಯನ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೆಲವು ಊರುಗಳನ್ನು ಈ ಘಟಕಗಳನ್ವಯ ವಿಂಗಡಿಸಿದುದನ್ನು, ಅವು ರೂಪ ಹಾಗೂ ಧ್ವನಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಪಡೆದುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದರ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ :

೧. ಊರು : ಇದು ಅಚ್ಚ ದ್ರಾವಿಡ ಪದ. ಊರುಗಳಿಂದ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಳಗಳು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಂಥ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನೇನೂ ಇವು ಒಳಗೊಂಡಿರಲಾರವು. ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ವಾರ್ಗಿಕ ಘಟಕ (ಆಕೃತಿಮಾ)ಗಳು ಸೇರುವಾಗ ಸ್ವರೈಕೈ (Assimilation) ಹೊಂದುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನಾಗ+ಊರು = ನಾಗೂರು, ಜೋಗಿ+ಊರು = ಜೋಗೂರು, ಪರಿಸೆ (ಪ>ಹ)+ಊರು = ಹರಸೂರು, ಸಣ್ಣ+ಊರು=ಸಣ್ಣೂರು.

೨. ಪುರ : ಪುರದಿಂದ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಳಗಳು, ಊರುಗಳಿಗಿಂತ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳಿರುವುದುಂಟು.

ಕಮಲ+ಪುರ=ಕಮಲಾಪುರ, ಹೀರಾ+ಪುರ=ಹೀರಾಪುರ.

ರಾಜ+ಪುರ=ರಾಜಾಪುರ, ಸುಲ್ತಾನ+ಪುರ=ಸುಲ್ತಾನಪುರ

೩. ಹಳ್ಳಿ : ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಳಗಳು ಊರಿಗಿಂತಲೂ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಹತ್ತಾರು ಮನೆಗಳೂ ಇರುವುದುಂಟು.

ನಾಗನ+ಹಳ್ಳಿ=ನಾಗನಹಳ್ಳಿ, ಸೋಮನಾಥ+ಹಳ್ಳಿ=ಸೋಮನಾಥಹಳ್ಳಿ.

ಭೀಮ+ಹಳ್ಳಿ=ಭೀಮಳ್ಳಿ, ನಡುವಿನ+ಹಳ್ಳಿ=ನಡವಳ್ಳಿ, ನಡ್ವಳ್ಳಿ. ಇಲ್ಲಿ ಭೀಮಳ್ಳಿ ಹಾಗೂ ನಡ್ವಳ್ಳಿ ಜನತೆಯ ಸೌಲಭ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಈ ರೂಪ ಪಡೆದಿರುತ್ತವೆ.

೪. ಗ್ರಾಮ : 'ಗ್ರಾಮ' ಪದ ಸಂಸ್ಕೃತದ್ದು. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಊರುಗಳ ಹೆಸರಿನ ಕೊನೆಗೆ ಬರುವಂಥದು. ಈ 'ಗ್ರಾಮ' 'ಗಾವ್' ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥಸ್ವರವಾದ 'ವ್' ಆಡುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಉದುರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಉಳಿಯುವ ಗಾ>ಗೆ ಆಗುವುದು. ಗೆ>ಗಿ ಆಗುವುದು. ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗುವ ಸಹಜ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ರೂಪುಗೊಂಡ ಕೆಲ ಊರುಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು.

ಅಂಕಲ+ಗ್ರಾಮ=ಅಂಕಲಗಾವ್>ಅಂಕಲಗಾ>ಅಂಕಲಗಿ.

ಯಳವಂತ+ಗ್ರಾಮ=ಯಳವಂತಗಾವ್>ಯಳವಂತಗಾ>ಯಳವಂತಗಿ.

ಭೂಸಣ+ಗ್ರಾಮ=ಭೂಷಣಗಾವ್>ಭೂಸಣಗಾ>ಭೂಷಣಗಿ.

ಕವಲ+ಗ್ರಾಮ=ಕವಲಗಾವ್>ಕವಲಗಾ>ಕವಲಗಿ.

ಸಾವಳ+ಗ್ರಾಮ=ಸಾವಳಗಾವ್>ಸಾವಳಗಾ>ಸಾವಳಗಿ.

ಕೀರಣ+ಗ್ರಾಮ=ಕೀರಣಗಾವ್>ಕೀರಣಗಾ>ಕೀರಣಗಿ.

ಹೀಗೆ ಊರ ಹೆಸರಿನ ಕೊನೆಗೆ ಬರುವ 'ಗ್ರಾಮ' 'ಗಾವ್' ಆದುದನ್ನು ಗಾ>ಗಿ ಆದುದನ್ನು ನೋಡಿದೆವು.

೫. ಕೆಯ್ : ಕೆ(ಗೆ) ಕಿ(ಗಿ) ; ಕೆಲವು ಊರುಗಳ ಕೊನೆಗೆ ಬರುವ 'ಕೆಯ್' ರೂಪ ಕೆ(ಗೆ)>ಕಿ(ಗಿ) ಆಗುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಈ ಪದದಿಂದ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಊರುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. 'ಕೆಯ್' ಎಂದರೆ ಕೃಷಿ ಪ್ರದೇಶ. ಬಯಲು ಭೂಮಿ ಎಂದರ್ಥ. ಗಾ, ಗೆ, ಗಿ ಈ

ಅಕ್ಷರಗಳ ಮೂಲ ರೂಪ ಕೆಯ್ ಆಗಿದೆ. 'ಕೆಯ್' ಇದು ದ್ರಾವಿಡ ಪದ. ಇದರ ಸವೆದ ರೂಪಗಳೇ ಗಾ,ಗೆ,ಗಿ,ಗಳಾಗಿವೆ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು-ಗ್ರಾಮೀಣರು ಊರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ಕೊನೆಗೆ ಬರುವ 'ಯ್'ವನ್ನು ಲೋಪಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ 'ಕ' ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅದು ಜನತೆಯ ಬಾಯಲ್ಲಿ 'ಗೆ' ಆಗಿ, 'ಗಿ' ಆಗಿ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಲವು ಊರುಗಳು 'ಕೆಯ್'ನಿಂದ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವವು. ಅಂಥ ಕೆಲವು ಊರುಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

ಹಾಗರಗುಂಡ+ಕೆಯ್=ಹಾಗರಗುಂಡ, ಕೆ(ಗೆ)>ಹಾಗರಗುಂಡಕಿ> ಹಾಗರಗುಂಡಕಿ. ಸರಡ+ಕೆಯ್=ಸರಡಕೆ (ಗೆ) > ಸರಡಕಿ>ಸರಡಕಿ. ಜೀವಣ+ ಕೆಯ್=ಜೀವಣಕೆ(ಗೆ) > ಜೀವಣಕಿ(ಗೆ)>ಜೀವಣಕಿ. ಕಲಂಬರ+ಕೆಯ್= ಕಲಂಬರಕೆ(ಗೆ) >ಕಲಂಬರಕಿ(ಗೆ)>ಕಲಂಬರಕಿ> ಕಲಂಬರಕಿ>ಕಲಂಬರಕಿ.

ಇಲ್ಲಿ ಸಬಿಂದುಕ ಅಬಿಂದುಕವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅರ್ಧ ಸ್ವರವಾಗಿರುವ 'ಯ್' ಉದರುವುದು. ಆಗ ಉಳಿಯುವ 'ಕೆ'(ಗೆ) > ಕಿ(ಗೆ) ಆಗುವುದು ಆಡು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಹಜ.

೬. ಆಬಾದ : ಇದು ಪರ್ಶಿಯನ್ ಪದ. ಉರ್ದುವಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದಂಥದು. ಅಬಾದ ಎಂದರೆ ಜನರು ವಾಸಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳ ಎಂದರ್ಥ.

ಪರಹತ್+ಅಬಾದ=ಪರಹತಾಬಾದ. ಪಿರೋಜ+ಅಬಾದ = ಪಿರೋಜಾಬಾದ. ಶಹಾ+ಆಬಾದ = ಶಹಾಬಾದ.

೭. ಕಲ್ಲ : 'ಕಲ್ಲ'ದಿಂದ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಊರುಗಳು ಹೆಸರಿಡುವ ಮೊದಲನೇ ಘಟ್ಟವನ್ನು ಅಂದರೆ ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಸೃಷ್ಟಿಘಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲಿಯ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ನಾಮವೆಂದು ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಅನ್ವರ್ಥಕ ನಾಮಪದ್ಧತಿಯೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು.

ತಡ+ಕಲ್ಲ=ತಡಕಲ್ಲ. ತೊಂಡ+ಕಲ್ಲ=ತೊಂಡಕಲ್ಲ.

೮. ಹಾಳ : ಇದು 'ಪೊಳಲು'ದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಪೊಳಲು ಎಂದರೆ ಪಟ್ಟಣ. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಪ>ಹ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಹೊಳಲು ಆಗಿದೆ. ಹೊಳಲು ಬರಬರುತ್ತ ಜನತೆಯ ಸೌಲಭ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ಪರಿಹಾರಾತ್ಮಕ ದೀರ್ಘೀಕರಣಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ 'ಹಾಳ'ವಾದಂತಿದೆ. ಭೀಮನ+ಹೊಳಲು (ಪ>ಹ) ಭೀಮನಹೊಳಲು > ಭೀಮನೊಳಲು>ಭೀಮನಾಳ. ಬಸವನ+ಹೊಳಲು (ಪ>ಹ) = ಬಸವನ ಹೊಳಲು > ಬಸವನೊಳಲು > ಬಸವನಾಳ.

೯. ವಾಡ, ವಾಡಿ : 'ವಾಡ' ಎಂದರೆ ಜನವಸತಿ ಸ್ಥಳ. ವಾಡಿ ಎಂದರೆ ಬಿಡಾರ, ವಾಸಸ್ಥಳವೆಂಬರ್ಥಗಳಿವೆ. ವಾಡ, ವಾಡಿ ವಾರ್ಗಿಕವನ್ನುಳ್ಳ ಊರುಗಳು ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ. ಅಂಥ ಕೆಲವು ಹೀಗಿವೆ. ಬೋಳ+ವಾಡ=ಬೋಳವಾಡ. ಪಟ+ವಾಡ=ಪಟವಾಡ, ಗೊಬ್ಬರ+ವಾಡಿ=ಗೊಬ್ಬರವಾಡಿ, ಹೊಸದು+ವಾಡಿ=ಹೊಸವಾಡಿ.

೧೦. ಕೆರೆ : ಕೆರೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಊರುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೆರೆ, ಗೆರೆ, ಗೇರಾ ವಾರ್ಗಿಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದುಂಟು. ಇವಕ್ಕೆ ಜಲವಾಚಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ತಾವರೆಯ+ಕೆರೆ=ತಾವರೆಗೆರೆ (ಕೆ>ಗೆ), ತಾವರಗೇರಿ (ರೆ>ರಿ), ತಾವರಗೇರಾ (ರಿ>ರಾ).

ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಈ ಊರ ಹೆಸರಿನ ಕೊನೆಗಿರುವ ರೆ>ರಿ ಅಥವಾ ರಾ ಆಗಿ 'ಗೆ'ದ ಮುಂದೆ ದೀರ್ಘ ಬಂದು ತಾವರಗೇರಿ, ತಾವರಗೇರಾ, ಆದುದೂ ಉಂಟು. 'ಕೆರೆ' ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದಂತೆ, ಗ್ರಾಮ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಕೆಲಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಕೆರೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಮೂಲ ಗ್ರಾಮನಾಮ ಮಾಯವಾಗಿ ಕೆರೆ ಅದೂ, ಇದರ ಪರ್ಯಾಯ ವಾರ್ಗಿಕವಾಗಿದ್ದುದು ಉಂಟು".

೧೧. ಕುಂದ, ಕೋಟೆ : ಕುಂದವೆಂದರೆ ಬೆಟ್ಟ, ಗುಡ್ಡ, ದಿನ್ನೆ ಮುಂತಾದ ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಊರುಗಳು. ತಮ್ಮ ಹೆಸರುಗಳ ಉತ್ತರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕುಂದ, ಗುಂದ ಎಂಬ ವಾರ್ಗಿಕಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟ, ಗುಡ್ಡಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಕೋಟೆಗಳೂ ಕಡಿಮೆ. ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶವೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು. ಅಂತೆಯೇ ಕುಂದ ಹಾಗೂ ಕೋಟೆ ವಾರ್ಗಿಕವನ್ನುಳ್ಳ ಊರುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ. ಅಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು :

ಪೊಳಲು+ಕುಂದ=ಪೊಳಕುಂದ (ಪ>ಹ)>ಹೊಳಕುಂದ.

ಮೇಳ+ಕುಂದ=ಮೇಳಕುಂದ>ಮೇಳಕುಂದಾ.

ಕುರಿ+ಕೋಟೆ=ಕುರಿಕೋಟೆ>ಕುರಿಕೋಟಾ.

ಬೆಳೆ+ಕೋಟೆ=ಬೆಳಕೋಟೆ>ಬೆಳಕೋಟಾ.

೧೨. ಖೇಡ : ಖೇಡ, ಖರ್ವಡಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರಾಕಾರದ ಗೋಡೆಗಳುಳ್ಳ ಗ್ರಾಮವೇ ಖೇಡ. ಈ ಗೋಡೆ ಕೋಟೆಗೋಡೆಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದ ಗ್ರಾಮ

'ಖರ್ವಡ'. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ 'ಖೇಡ'ವನ್ನು ವಾರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಊರುಗಳು ಇವೆ. ಆದರೆ 'ಖರ್ವಡ'ವನ್ನು ವಾರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಊರುಗಳಿಲ್ಲ. ಇವೆರಡೂ ನಗರಗಳಂತೆ ದೊಡ್ಡವೂ ಅಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸಣ್ಣ ಊರುಗಳೂ ಅಲ್ಲ. ನಡುಮಧ್ಯದ ಊರುಗಳು.

ಗಣಜಲ+ಖೇಡ=ಗಣಜಲಖೇಡ. ನೀಲ+ಖೇಡ=ನೀಲಖೇಡ. ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ 'ಖೇಡ' ಎಂಬ ಊರೂ ಇದೆ. ಇದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಘಟಕವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಕೇವಲ ವಾರ್ಗಿಕ ಘಟಕವೊಂದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

೧೩. ಮೂರು ಆಕೃತಿಮಾಗಳುಳ್ಳ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು : ಈವರೆಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ವಾರ್ಗಿಕವೆಂಬೆರಡು ಘಟಕಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಊರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆವು. ಇನ್ನು ಎರಡು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಒಂದು ವಾರ್ಗಿಕ ಘಟಕಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅಂದರೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಘಟಕದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪದ (Prefix)ವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂಥ ಕೆಲ ಊರುಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು.

ಹಿರಿಯ+ಜಂಬ+ಗ್ರಾಮ=ಹಿರೇಜಂಬಗಾವ್>ಹಿರೇಜಂಬಗಾ.

ಪೇಟ+ಫಿರೋಜ+ಆಬಾದ=ಪೇಟ ಫಿರೋಜಾಬಾದ.

ಕಲ್ಲ+ಹಂಗರ+ಗ್ರಾಮ=ಕಲ್ಲಹಂಗರಗಾವ್>ಕಲ್ಲಹಂಗರಗಾ.

ಕೆರೆ+ಬೋಸ್+ಗ್ರಾಮ=ಕೆರೆಬೋಸಗಾವ್>ಕೆರೆಬೋಸಗಾ.

೧೪. ತಾಂಡಾ : ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ವಾರ್ಗಿಕ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಊರುಗಳ ಮುಂದೆ 'ತಾಂಡಾ' ಪದ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಊರುಗಳೂ ಈ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿವೆ. 'ತಾಂಡಾ' ಲಂಬಾಣಿ ಜನರು ವಾಸಿಸುವ ಸ್ಥಳ. 'ಊರುಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ನೆಲೆಸಿರುವ ಲಂಬಾಣಿಗರ ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದ ಊರುಗಳ ಹೆಸರೇ ಅವುಗಳಿಗೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳು (ತಾಂಡಾ) ಸ್ವತಂತ್ರ ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಆಯಾ ಊರಿನ ಮಜರ್ (ಹ್ಯಾಮ್ಲೆಟ್) ಹಳ್ಳಿಗಳಾಗಿಯೇ ಪರಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಕೆಲ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು :

ಕಸುನೂರು+ತಾಂಡಾ=ಕುಸನೂರ ತಾಂಡಾ.

ಕವ್ವಳ್ಳಿ+ತಾಂಡಾ=ಕವ್ವಳ್ಳಿ ತಾಂಡಾ.

ಸರಡಗಿ+ತಾಂಡಾ=ಸರಡಗಿ ತಾಂಡಾ.

ಖಿಣದಾಳ+ತಾಂಡಾ=ಖಿಣದಾಳ ತಾಂಡಾ.

ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತಾಂಡಾಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಚವ್ವಾಣ ತಾಂಡಾ, ಪುರುನಾಯಕ ತಾಂಡಾ, ಬಾಪುನಾಯಕ ತಾಂಡಾ, ಚೋಕಲಾತಾಂಡಾ ಮುಂತಾದವು. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರಿನ ತಾಂಡಾಗಳಿದ್ದಂತೆ ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಸರಡಗಿ', 'ವೆಂಕಟಬೆನ್ನೂರ' ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಉರುಗಳನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು.

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ

ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಜನತೆಯ ಜೀವನವಿಧಾನವೇ ಆಗಿದ್ದು, ಅವರವರ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಂಥದು. ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂಥದಲ್ಲ. ಇದು ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶೇಷ ಗುಣ. ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ವಿನಾ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಅನಾಮತ್ತಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗದು. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮಾನವನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಆತ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವಾಗಲೂ ಇದನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನೆಂದು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. 'ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ತನ್ನಮೇಲೆ ಗಾಢವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ವಸ್ತು, ವ್ಯಕ್ತಿ, ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ವಾಸಿಸುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಸಿ ಮಾನವನು ತನ್ನ ಉತ್ಕಟ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ'. ಈ ಮಾತು ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂಥದಾಗಿದೆ. ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮೇಲೆ ಉರ್ದುಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಆಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಆ ಜನಾಂಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಣಾಮ ಹಿಂದೂಗಳ ಮೇಲಾದುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಹಲವಾರು ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಮಠಗಳು, ಮುಸ್ಲಿಂ ಮಸೀದಿಯಾಕಾರದ ಗುಂಬಜಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುವೆವು. ಮುಸ್ಲಿಂರ ಈದ್‌ಮಿಲಾದ್, ರಂಜಾನ್ ಮುಂತಾದ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಹಿಂದೂ ಜನ ಸಂಭ್ರಮ-ಸಡಗರದಿಂದ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಸೀದಿ, ದರ್ಗಾಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿ, ಕಾಣಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದುಂಟು. ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯ ಈ ಗುಣವು ಹಿಂದೂಗಳಿಗೆ ರಕ್ತಗತವಾಗಿ ಬಂದಂಥದು. ಇದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಜವಾದರೂ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಜರ ಆಡಳಿತ, ಆದೇಶ, ಪ್ರಭಾವ, ಒತ್ತಡಗಳ ಕಾರಣವಾಗಿಯೂ ಹಿಂದೂ ಜನ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆನ್ನುವುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಅಧಿಕಾರ ಯಾರ ಬಳಿ ಇರುತ್ತೋ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನ ಅವರಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಹಜ. ಮುಸ್ಲಿಂರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ

ಭಾಗದ ಜನ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡುದುಂಟು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಎಷ್ಟೋ ಊರುಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಹೆಸರುಗಳು ಉರ್ದುಮಯವಾಗಿವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಕೆಲವು ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಜರಾಣಿಯರ, ಮಂತ್ರಿಗಳ ಹೆಸರು ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಈಗಲೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂರು ಹಿಂದೆ ಸ್ನೇಹ-ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳು ಬಂದಿವೆಯೆಂದು ಕೆಲವರ ಹೇಳಿಕೆ. ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಸ್ನೇಹ ಸೌಹಾರ್ದಕ್ಕಿಂತ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಹಿಂದೂಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಉರ್ದುಮಯವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

೧. ಫಿರೋಜಾಬಾದ : ಈ ಊರು ಹಿಂದೆ ಫಿರೋಜಷಾನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಆತನ ಹೆಸರೇ ಬಂದಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಪ್ರಭಾವೀ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹಾಪುರುಷರ ಸ್ಮರಣೆಗಾಗಿ ಅವರ ಹೆಸರೇ ಊರುಗಳಿಗೆ, ಹೊಳೆಗಳಿಗೆ ಬಂದುದುಂಟು.

೨. ಸುಲ್ತಾನಪುರ : ಬಹಮನಿ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖನಾದ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಯ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲೊಬ್ಬಳಾದ ಸುಲ್ತಾನಬಿಯ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಕೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊತ್ತುನಿಂತುದೇ ಸುಲ್ತಾನಪುರ.

೩. ಹೀರಾಪುರ : ಸುಲ್ತಾನಪುರವು ಸುಲ್ತಾನಬಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ತಳೆದು ನಿಂತಂತೆ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಯ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪತ್ನಿ ಹೀರಾಬಿಯ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ ರೂಪು ಪಡೆದ ಊರು ಹೀರಾಪುರ.

೪. ಗುಲಬರ್ಗಾ : ಗುಲಬರ್ಗಾ ಎಂದೇ ಈಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ಊರು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇದರ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಕಲಬುರ್ಗಿ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಕ್ರಿ. ೧೦೯೮ರ ಹುಣಸೀಹಡಗಲಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇದರ ಹೆಸರು-ಕಲಬುರಗೆ ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿತವಾಗಿದೆ. ಅನಂತರ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೫೯ರ ಶಿರವಾಳದ ಒಂದು ಶಿಲಾ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀಮತು ಕಲಬುರಗಿ ನಾಡೊಳಗೆ' ಎಂಬ ನಿರ್ದೇಶನವಿದೆ.

ಕಲುಬುರಗೆಯ ವಿಗ್ರಹರೂಪ ಕಲ್ಲುಂಪರಿಗೆ. ಎಂದರೆ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳ ಹಾಸುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಊರು. ಇಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಯ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳ ಥರಥರದ ಹಾಸು ಇದ್ದುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. 'ಬುರಗ' ಎಂದರೆ ಕಲ್ಲುಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಅಂಟಿಕೊಂಡು. ಅಂದರೆ ಕಲ್ಲಿನ ಕಣಿವೆ ಎಂದರ್ಥ. ಕಲ್ಲಿನ

ಕಣಿವೆಗಳು ಇಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಡಾ|| ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಊರ ಹೆಸರನ್ನು ವಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅರ್ಥೈಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ : ಕಲಂಬರ+ಕೆಮ್+ಕಲಂಬರಕೆ (ಗೆ) >ಕಲಂಬರಗೆ>ಕಲಂಬರಗಿ > ಕಲಬುರಗಿ. ಹಿಂದೆ ಕಲಂಬರು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಜನಾಂಗ ವಾಸಿಸುವ ಸ್ಥಳ ಇದಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಈ ಊರಿಗೆ ಕಲಬುರಗಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕಲ್ಲುಗಳ ಕಣಿವೆ, ಕಲಂಬರು ವಾಸಿಸುವ ಕೃಷಿ ಪ್ರದೇಶ ಎಂಬೆರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಊರನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆ^{೧೩}. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅರ್ಥದ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಖಚಿತ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಬೇಕಿದ್ದರೂ ಇದರ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ ಕಲಬುರಗಿ ಎಂದೇ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿತ್ತು. 'ಗುಲಬರ್ಗಾ'ಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಹೆಸರಾದ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವುದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದುದು ಮತ್ತು ಸಮರ್ಪಕವಾದುದು.

ಈ ಹೆಸರು ನೈಜಾಂ ಅರಸನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಾರಸೀಕರಣಗೊಂಡು ಮುಸ್ಲಿಂರ ಆಡಳಿತ ಹಾಗೂ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಗುಲಬರ್ಗಾ ಎಂದಾಯ್ತು. 'It is also said that Kalaburgi known later as Kalaburgh came to be pronounced as Gulbarga when it was under the muslim rule'¹⁴.

ಗುಲಬರ್ಗಾ ಹೆಸರನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಅರ್ಥಯಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ಗುಲ್' ಎಂದರೆ ಹೂ. 'ಬರ್ಗ' ಎಂದರೆ 'ಎಲೆ ತೋಟ' ಎಂದರ್ಥ. ಹೂತೋಟಗಳ ನಗರ ಎಂಬರ್ಥವಾಗುವುದು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಈ ಅರ್ಥ ಈ ಊರಿಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸದು. ಏನೇ ಆಗಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂರ ಆಡಳಿತ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪ್ರಭಾವ ಕಾರಣವಾಗಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಸ್ಥಳನಾಮವು ಗುಲಬರ್ಗಾ ಎಂದು ಮಾರ್ಪಾಟಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾದರೂ ಜನ ಈಗ ಗುಲಬರ್ಗಾ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎರಡೂ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಇದನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗರು ಇದಕ್ಕೆ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸುಶಿಕ್ಷಿತರು, ಪಟ್ಟಣಿಗರು ಇದಕ್ಕೆ ಗುಲಬರ್ಗಾ ಎನ್ನುವುದುಂಟು. ಇದರಂತೆಯೇ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಊರುಗಳು ಹೆಸರಿನ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನರಿಯಬಹುದು.

೫. ಮಹಾಗಾಂವ : 'ಗಾಂವ' ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ಗ್ರಾಮ'ದಿಂದ ಬಂದಂಥ ವಾರ್ಗಿಕ. ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಇದು ದೊಡ್ಡ ಊರು. ದೊಡ್ಡ ಊರು ಎಂದು ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಇದು ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕೆ ಜನಿಸಿದ ಸ್ಥಳವಾದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಆ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಿನ್ನೂ ಸಂಶೋಧನೆಯಾಗ

ಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ. ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಬೆಣ್ಣೆತೊರಾದ ದಡದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನ ಗುಡಿಗಳಿವೆ. ಈ ಮಂದಿರಗಳು ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಜನಿಸಿದಳೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಗೆ, ಐತಿಹ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಗುಡಿಗಳಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆಕೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಜನಿಸಿದಳೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದು. ಆದರೂ ಜನ ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಸತ್ಯವಿನ್ನೂ ಹೊರಬರಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಭೌಗೋಳಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹಾಗೂ ಜಾತ್ರೆ, ಉತ್ಸವ, ಹಬ್ಬಗಳ ಸ್ಮರಣೆಗಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಹೆಸರನ್ನು ಹಲವಾರು ಊರುಗಳು ಪಡೆದಿರುವುದುಂಟು. ಅವು ಆಯಾ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರೆ, ಆ ಕಾಲದ ಜನರ ರೀತಿ, ನೀತಿ, ಜೀವನವಿಧಾನ, ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ ಇವೆಲ್ಲ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುವುವು. ತನ್ನೂಲಕ ಒಂದು ನಾಡಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊರಹಾಕಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಊರುಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ಊರುಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು : ಜೋಗೂರು, ಹರಸೂರು, ಕಾಳಗನೂರು, ಹೊನ್ನಳ್ಳಿ, ಖಿಣದಾಳ, ಪೇಟ ಫಿರೋಜಾಬಾದ ಮುಂತಾದವು. ಖಾಯಂ+ದಳ=ಖಿಣದಾಳವಾಗಿರುವಂತಿದೆ. ಖಿಣದಾಳ ಮೊದಲು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ನೆಲೆ ಒದಗಿಸಿದ ತಾಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಮುಂದೆ ಸೈನಿಕರು ಇಲ್ಲಿ ಖಾಯಂ ಆಗಿ ನೆಲೆಸಿದುದರಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ 'ಖಿಣದಾಳ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ. ಪೇಟ ಪಿರೋಜಾಬಾದ ಕುರಿತೂ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು : ಪೇಟ, ಪೇಟಾ ಎಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ಊರುಗಳೆಂದರ್ಥ. ಈ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಕಛೇರಿ, ಭೂಮಿ, ಮನೆ ಮುಂತಾದ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ನೋಂದಣಿಮಾಡುವ ಕಛೇರಿ ಮುಂತಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ಕಛೇರಿಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ತಾಲೂಕಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಕಛೇರಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾಲೂಕಿಗಿಂತ ಇವು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವು. ಕೆಲವು ಪೇಟಾಗಳು ಅನಂತರ ತಾಲೂಕುಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟವು. ಕೆಲವು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದವು. ಪೇಟ ಪಿರೋಜಾಬಾದ ಇಂಥದಾಗಿದೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ :

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಊರ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲ. ಅವು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭೌಗೋಳಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಜೀವಂತ ಪಳಯುಳಿಕೆಗಳು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಘಟನೆಗಳು ಎಂಬುದನ್ನಿಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೆವು. ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಸರನ್ನಿಡುವಾಗ ಅವರ

ಮನೋದೃಷ್ಟಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಂತೆ ಒಂದು ಊರಿಗೆ ಒಂದು ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಬಿಂಬ ಗ್ರಹಣವಾಗುವಂತಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಏಳು-ಬೀಳು, ಕಷ್ಟ ಸುಖ, ಪ್ರಾಕೃತಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳು ಊರ ಹೆಸರು ಬರಲು ಪ್ರೇರಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ದಾನಿಗಳ, ವೀರರ, ತ್ಯಾಗಿಗಳ, ರಾಜರಾಣಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ, ಮಹಾಪುರುಷರ ಸ್ಮರಣೆಗಾಗಿಯೂ ಕೆಲ ಉಪ ಹೆರುಗಳು ಬಂದಿರುವುದನ್ನಿಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೆವು. ಚರಿತ್ರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರಿಗಂತೂ ಇವು ತುಂಬಿದ ಗಣಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಮಾತನಾಡುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಮಾತು ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲೂಕಿನ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಷರಶಃ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು. ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿವರಗಳನ್ನು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹಾಪುರುಷರನ್ನು ದಾಖಲೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಂತೂ ಅಮೂಲ್ಯ ಆಕರಗಳಾಗಬಲ್ಲವು. ಇವುಗಳಂತೆ ಮನೆತನದ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಮಾಡುವುದೂ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಡಗಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮ ಹಾಗೂ ಮನೆತನದ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳ ಅಧ್ಯಯನವಿಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲೂಕಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಭಾಷಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದುದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧. ಮುಸ್ಲಿಂ ಆರಸರ ಆಡಳಿತ, ಪ್ರಭಾವ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಿಂದೂಗಳ ಮೇಲೆ ಆದುದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಹಲವು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಉರ್ದುಮಯವಾಗಿವೆ.

೨. ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಊರ ಹೆಸರುಗಳಿಗಿಂತ ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲೂಕಿನ ಊರ ಹೆಸರುಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ.

೩. ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಬಹುತೇಕ ಊರ ಹೆಸರುಗಳು ಗುಲಬರ್ಗಾ ಕನ್ನಡವು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಉಪಭಾಷೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸುವಂತಿದೆ.

೪. ಇಲ್ಲಿ 'ದುರ್ಗ'ದಿಂದ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಊರುಗಳಿಲ್ಲ. 'ದುರ್ಗ' ಎಂದರೆ ಕೋಟೆ-ಕೊತ್ತಳಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಊರುಗಳು ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

೫. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ತಗ್ಗುದಿನ್ನೆ, ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ. ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಊರ ಹೆಸರುಗಳು

ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ವಿಶಾಲವಾದ, ಸಮತಲವಾದ ಬಯಲುಪ್ರದೇಶ, ಕೃಷಿಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಊರುಗಳಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

ಅನುಬಂಧ

ಗುಲಬರ್ಗಾ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲ ಊರುಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಅನುಕೂಲತೆಗಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಜಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

೧. ಊರು : ಕೋಳೂರು, ಜೋಗೂರು, ಗರೂರು, ಬೇಲೂರು, ಕಡಬೂರು, ನಾಗೂರು, ಹರಸೂರ, ವೆಂಕಟಬೆನ್ನೂರ, ಸೀತ್ಲೂರು, ತಾಡತೇಗನೂರ, ನದಿ ಸಿಣ್ಣೂರ, ಹೆರೂರ, ದಿನಸಿ ಕುರನೂರ, ಕುಸನೂರ, ಕಂದಿಕೂರ, ಭೂಪಾಲ ತೇಗನೂರ, ಕಾಳನೂರ ಖಾಜಾ ಕೋಟೂರ, ಬೇಲೂರ, ಬನ್ನೂರ, ಕನ್ನೂರ, ಸಣ್ಣೂರ, ಉದನೂರ, ಕಪನೂರ, ನಂದೂರ, ಕಲೆಬೆನ್ನೂರ.

೨. ಪುರ : ರಾಜಾಪುರ, ಆಜಾದಪುರ, ತಾಜಸುಲ್ತಾನಪುರ, ಜಾಪುರ, ಸಿರಗಾಪುರ, ದಸ್ತಾಪುರ, ಹಾಳ ಸುಲ್ತಾನಪುರ, ಕಮಲಾಪುರ, ಮಳಸಾಪುರ, ಹೀರಾಪುರ, ಹಸನಾಪುರ.

೩. ಹಳ್ಳಿ : ಸೋಮನಾಥಹಳ್ಳಿ, ಭೀಮಹಳ್ಳಿ, ಹೊನ್ನಹಳ್ಳಿ, ಕವ್ವಹಳ್ಳಿ, ಕಟ್ಟಹಳ್ಳಿ, ನಾಗನಹಳ್ಳಿ, ಮಳ್ಳಿ.

೪. ಗ್ರಾಮ : ಮಹಾಗಾಂವ, ಉಪಳಾಂವ, ಪಾಣಿಗಾಂವ, ಡೋಂಗರಗಾಂವ.

೫. ಗಾ-ಗೆ-ಗಿ : ಹಾಗರಗುಂಡಗಿ, ಸರಡಗಿ ಕೆಸರಟಗಿ, ಕೀರಣಗಿ, ಸಿಂದಗಿ, ಸಾವಳಗಿ, ಸ್ಪೇಷನ್ ಸಾವಳಗಿ, ಯಳವಂತಗಿ, ಸಿರಸಗಿ, ಅಷ್ಟಗಿ, ಮಿಣಜಗಿ, ಕಾಳಮಂದರಗಿ, ಜೀವಣಗಿ, ಗೋಗಿ, ನಾವದಗಿ, ಯಳವಂತಗಿ, ಭೂಸಣಗಿ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಸರಡಗಿ, ಕವಲಗಾ(ಕೆ), ಕವಲಗಾ(ಬಿ), ಕೆರೆ ಭೋಸಗಾ, ದೋರಜಂಬಗಾ, ಅಂಕಲಗಾ, ಕಲ್ಲ ಹುಗರಗಾ, ಹಿರೇ ಜಂಬಗಾ, ಹಾಗರಗಾ, ಇಟಗಾ.

೬. ಕಲ್ಲ-ಗಿಲ್ಲ : ತಡಕಲ್ಲ, ತೊಂಡಕಲ್ಲ, ಹಡಗಿಲ್ಲ, ಹುಣಸಿ ಹಡಗಿಲ್ಲ.

೭. ಗೂಡ-ಮೂಡ : ಆಲಗೂಡ, ಕಲ್ಲೂಡ.

೮. ಪೊಳಲು-ಹೊಳಲು-ಹಾಳ : ನವನಿಹಾಳ, ಭೀಮನಾಳ, ರಾಜನಾಳ, ಬಾಚನಾಳ, ಖಿಣದಾಳ, ವರನಾಳ, ಅಂತಪನಾಳ, ಕಾಡ್ನಾಳ ಬಸನಾಳ, ಮೈನಾಳ.

೯. ಆಬಾದ : ಪರಹತಾಬಾದ, ಫೀರೋಜಾಬಾದ, ಪೇಟ ಫೀರೋಜಾಬಾದ, ಇಟಗಾ, ಅಹಮ್ಮದಾಬಾದ, ಜಾಫರಾಬಾದ.

೧೦. ವಾಡ-ವಾಡಿ : ಬೋಳೆವಾಡ, ಪಟವಾಡ, ಬಳವಾಡ, ಹೊಸವಾಡಿ, ಗೊಬ್ಬರವಾಡಿ, ಮಹಾಗಾಂವವಾಡಿ.

೧೧. ಕಿಣ್ಣಿ-ಕಡಣಿ : ಕಿಣ್ಣಿರೋಡ, ಕಿಣ್ಣಿ ಸರಪೋಸ್, ಕಡಣಿ.

೧೨. ಕೆರೆ-ಗೆರೆ, ಗೇರಾ-ಗೇರಿ : ತಾವರಗೆರೆ, ವಡಗೇರಾ (ವಡಗೇರಿ).

೧೩. ಮಡಿ : ಕಗ್ಗನಮಡಿ.

೧೪. ಗುತ್ತಿ : ಮರಗುತ್ತಿ, ಮಾಲಗತ್ತಿ.

೧೫. ಓಳಿ : ಓಕಳಿ, ಸಯ್ಯದ, ಚಿಂಚೋಳಿ.

೧೬. ಅಂಚಿ : ಯಂಕಂಚಿ, ಮರಕಂಚಿ, ಹರಕಂಚಿ.

೧೭. ಕುಂದ-ಕೋಟೆ : ಹೊಳಕುಂದಾ, ಮೇಳಕುಂದಾ, ಹತಗುಂದಾ, ಬೆಳಕೋಟಾ, ಕುರಿಕೋಟಾ.

೧೮. ಖೇಡ : ಗಣಜಲಖೇಡ, ನೀಲಖೇಡ, ಖೇಡ.

೧೯. ಸಂಕೀರ್ಣ : ತಿಳಿಗೋಳ, ಭುಂಯಾರ, ಸೊಂತ, ಕುಮಸಿ, ಬೆಳಗುಂಪಾ, ಪಾಳಾ, ಪಾಳ್ಯ.

೨೦. ತಾಂಡಾ : ಕುಸನೂರ ತಾಂಡಾ, ಕಮಲಾಪುರ ತಾಂಡಾ, ಧರ್ಮಪುರ ತಾಂಡಾ, ಕವ್ವಳ್ಳಿ ತಾಂಡಾ, ಸರಡಗಿ ತಾಂಡಾ, ಮಿಣಜಗಿ ತಾಂಡಾ, ಕಮ್ಮೂಡ ತಾಂಡಾ, ಖಿಣದಾಳ ತಾಂಡಾ, ಮಾಚನಾಳ ತಾಂಡಾ, ಕಿಣ್ಣಿ ಸರಪೋಸ್ ತಾಂಡಾ, ಗುತ್ತಿ ತಾಂಡಾ, ದಿನಸಿ ತಾಂಡಾ, ಹರ್ಚಿ ತಾಂಡಾ.

೨೧. ವ್ಯಕ್ತಿ ಹೆಸರಿನ ತಾಂಡಾಗಳು : ಚವ್ವಾಣ ತಾಂಡಾ, ಪುರುನಾಯಕ ತಾಂಡಾ, ಬಾಪುನಾಯಕ ತಾಂಡಾ, ಸೋಕಾನಾಯಕ ತಾಂಡಾ.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು :

1. ಸವದತ್ತಿ ಮಠ, ಸಂಗಮೇಶ : 'ಜನಪದ ಭಾಷಾ ಸಮೀಕ್ಷೆ; (ಊರ ಹೆಸರುಗಳು, ಪುಟ 65).

2. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ. ಎಂ. - 'ಕೆ-ಗೆ, ಕಿ-ಗಿ' ಲೇಖನ. (ಸಂಶೋಧನ ವ್ಯಾಸಂಗ, ಸಂ-1, ಸಂ-6, ಪುಟ 2).

3. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ. ಎಂ. - ಕನ್ನಡ ನಾಮ ವಿಜ್ಞಾನ, ಪುಟ 72.
4. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ. ಎಂ. - ಕೆ-ಗೆ, ಕಿ-ಗಿ, ಎಂಬ ಲೇಖನ, ಸಂಶೋಧನಾ ವ್ಯಾಸಂಗ, ಸಂ-1, ಸಂ-6, ಪುಟ 2.
5. ಎಲಿಗಾರ ಚೆನ್ನಕ್ಕ - 'ಕೆರೆ' ಗ್ರಾಮನಾಮ ವಿವೇಚನೆ' ಲೇಖನ (ಸಾಧನೆ, ಸಂ-14, ಸಂಚಿಕೆ 3).
6. ಖಂಡೋಬಾ ಪಿ.ಕೆ. : 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಲಂಬಾಣಿಗಳು : ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ', ಪುಟ 21.
7. ಖಂಡೋಬಾ ಪಿ. ಕೆ. : 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಲಂಬಾಣಿಗಳು : ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ', ಪುಟ 20.
8. ಸವದತ್ತಿ ಮಠ, ಸಂಗಮೇಶ : ಜನಪದ ಭಾಷಾ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಪುಟ 62.
9. ಗುಲಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲೂಕು ಸ್ಥಳವಾದ 'ಅಭಜಲಪೂರ' ಅಪಜಲಖಾನನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಿಂತುದನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು. ಬಿಜಾಪೂರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೊಡನೆ ಹರಿವ ನದಿ ಬಸವಣ್ಣನ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ ಈಗ 'ಬಸವಸಾಗರ'ವೆಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ.
10. ಸುಲ್ತಾನಪುರ, ಹೀರಾಪುರ - ಈ ಊರುಗಳು ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಯ ಪತ್ನಿಯರ ಹೆಸರು ಹೊತ್ತುನಿಂತಂತೆ ಈ ಸುರಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಯಕ ದೊರೆಗಳ ಉಪಪತ್ನಿಯರಾದ ರಂಗಮ್ಮ, ವೆಂಕಮ್ಮ, ರುಕ್ಕಮ್ಮ, ಹಸನಮ್ಮ ಇವರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ ರಂಗಂಪೇಟೆ, ವೆಂಕಟಾಪುರ, ರುಕ್ಕಂಪೇಟೆ ಹಾಗೂ ಹಸನಾಪುರ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಹೊಂದಿ ಈಗಲೂ ಇರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು.
11. ಶಿವಾನಂದ ಷಿ. : ಕಲಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಲಾ ಶಾಸನಗಳು, ಪುಟ 2.
12. ಶಿವಾನಂದ ಷಿ. : ಕಲಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು, ಪುಟ 3.
13. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ. ಎಂ. : ಕೆ-ಗೆ, ಕಿ-ಗಿ, ಎಂಬ ಲೇಖನ (ಸಂಶೋಧನಾ ವ್ಯಾಸಂಗ, ಸಂ-1, ಸಂ-6)
14. B. N. Satyan : Gulbarga District Gazetteer, Page 1.

೨೮. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆಲವು ಐತಿಹ್ಯಗಳು

ಗಣನಾಥ ಎಕ್ಕಾರು

ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಬೈಂದೂರಿನಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ತಲವಾಡಿಯವರೆಗೆ ಪೂರ್ವ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮದ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರದವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿದ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹುಟ್ಟು ಐತಿಹ್ಯದಿಂದಲೇ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುವುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ. ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಕುಲವನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡಿದ 'ಪರಶುರಾಮ' ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು 'ಕಾಶ್ಯಪ'ರಿಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆದುಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ವಸತಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಗೆ ಬಂದು ಕೆಳಗಿರುವ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ಎಸೆದ. ಅದು ಬಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಷ್ಟು ಅಗಲಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತನಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸಮುದ್ರ ರಾಜನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ. ಒಡನೆಯೇ ಕೊಡಲಿ ಬಿದ್ದಷ್ಟು ದೂರ ನೀರು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸಮುದ್ರ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶ 'ಪರಶುರಾಮ ಕ್ಷೇತ್ರ'ವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದರಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ತವರು.

ಇಂತಹ ವಿಪುಲವಾದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರಕಲು ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನೀಡಬಹುದು. 'ಮುಕ್ತಿದಾಯಕ'ವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸಪ್ತಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಕರ್ಣವೊಂದನ್ನುಳಿದು ಆರು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಪುರಾಣ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ಅಗಸ್ತ್ಯ, ಪರಶುರಾಮ, ಗಾಲವ, ಗೌತಮ, ಶಾಂಡಿಲ್ಯ, ಕ್ರೋಡ, ಜಾಬಾಲಿ ಮೊದಲಾದ ಹಲವಾರು ಸಾಧು-ಸಂತರು, ಮತಾಚಾರ್ಯರು ನಡೆದಾಡಿದ ನೆಲವಿದು. ಜೈನ, ಬೌದ್ಧರು ಬಂದು ನೆಲೆಸಿ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರು. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಹೊಸ 'ತತ್ವಜ್ಞಾನ'ವನ್ನು ನೀಡಿದ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಹುಟ್ಟೂರು ಇದಾಗಿದೆ. ತುಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಗಮ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತವಾದ ತುಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಗಣಿ. ಅದರಲ್ಲೂ ತುಳು ಜಾನಪದರ ಅಂಗವಾದ 'ಭೂತಾರಾಧನೆ' ಸಾವಿರಾರು ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸಮುದ್ರ, ಹಲವಾರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನದಿಗಳು, ತೊರೆಗಳು, ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳು, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಐತಿಹ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವೆನಿಸಿವೆ. ವೈಷ್ಣವ, ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ, ಶೈವ, ಇಸ್ಲಾಂ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಧರ್ಮ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಸಾಮರಸ್ಯದ ಉದ್ದೇಶವೂ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ.

ಕ್ಷೇತ್ರ ಮಹಾತ್ಮೆಗಳೂ, ಸ್ಥಳಮಹಾತ್ಮೆಗಳೂ ಕೂಡ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಪಾಂಡನಗಳು ಸಾವಿರಾರು 'ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಗೂಡು' ಎನ್ನಬಹುದು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣೆಯುಳ್ಳ ಬರಹಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕೆಲವು ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಗಳ ಮೂಲವೂ ಇಂತಹ ಐತಿಹ್ಯಗಳೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ.

ಅಧ್ಯಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು.

೧. ಪೌರಾಣಿಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳು
೨. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳು
೩. ಭೂತಾರಾಧನೆಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳು
೪. ಸ್ಥಳಸಂಬಂಧಿ ಐತಿಹ್ಯಗಳು
೫. ಇತರ ಐತಿಹ್ಯಗಳು

ಪೌರಾಣಿಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳು :

ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇಲ್ಲಿನ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿದರೆ ಪಾಂಡವರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ತಮ್ಮ ವನವಾಸಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲೇ ಕಳೆದಿದ್ದಾರೋ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬರದಿರದು. ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮದ ಕಲ್ಲುಗಳು, ಗುಹೆಗಳು, ತೆರೆಗಳು, ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳು ಇಂತಹ ಪುರಾಣಪುರುಷರು ಈ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಂಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ನುಡಿಯುತ್ತವೆ. ಬೆಳ್ತಂಗಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಡಂತ್ಯಾರು ಎಂಬ ಊರಿನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ 'ಪಾಂಡವರ ಕಲ್ಲು' ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಪಾಂಡವರು ತಮ್ಮ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ 'ಪಾಂಡವರೆ ಕಲ್ಲು' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಭೀಮ-ಬಕಾಸುರರ ಯುದ್ಧವು ಪುತ್ತೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ವಿಟ್ಟ ಎಂಬ ಊರಿನ ಕೆಳೆಂಜಿಮಲೆ ಎಂಬ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಅನ್ವಯಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಂದಾಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕುಂಬಾಸಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂಬ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕುಂಭಾಸುರ ಎಂಬ ರಕ್ಕಸನನ್ನು ಭೀಮನು ಗಣಪತಿ ನೀಡಿದ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಕೊಂದನಂತೆ.

ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳಲ್ಲದೆ ಇನ್ನಿತರ ದೇವ-ದೇವಿಯರಿಗೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿವೆ. ಮಂಗಳೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಟೀಲಿನಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟನಾದ ಅರುಣಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದು, 'ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ'ಯು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾದಳು. ಕಲ್ಲುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ದೊಡ್ಡ ಸರಳುಗಳನ್ನು ದೇವಿ-ಅರುಣಾಸುರನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟ

ಬಾಣವೆಂಬ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲ ಬಂದಾಗ 'ಜಾಬಾಲಿಮುನಿ'ಯ ಶಾಪದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದೇವಲೋಕದ ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಮಗಳಾದ ನಂದಿನಿ ನದಿಯಾಗಿ ಹರಿದಳು ಎಂಬ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಸುಳ್ಯ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕುಮಾರಾದ್ರಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸ್ಕಂದಕುಮಾರನು ತಾರಕಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದಾಗ ದೇವೇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಸ್ಕಂದನಿಗೆ ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಧಾರೆಯ ನೀರೇ 'ಕುಮಾರಧಾರ' ನದಿಯಾಯಿತೆಂಬ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಹೀಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪುರಾಣ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳು

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಪುರಾಣ ಐತಿಹ್ಯಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಾಧು ಸಂತರ ಬಗೆಗಿನ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುವುದು ಇಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಮಧ್ವರು ಬದರಿಯಿಂದ ತಂದ 'ವ್ಯಾಸಸಂಪುಟ'ವನ್ನು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದ ಕುಮಾರಧಾರ ನದಿಯ ಬಳಿ ಇಟ್ಟು ಪೂಜಿಸಿದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ 'ಸಂಪುಟ ತೀರ್ಥ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಒಂದು ಮಠವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಮಧ್ವರ ತಮ್ಮನಾದ ವಿಷ್ಣುತೀರ್ಥರು ನೆಲೆಸಿದರು. ವಿಷ್ಣುತೀರ್ಥರು ಅನಿರುದ್ಧ ತೀರ್ಥರಿಗೆ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು 'ಕುಮಾರಪರ್ವತ'ದ ಒಂದು ಶಿಖರವಾದ ಸಿದ್ಧಪರ್ವತವನ್ನು ಏರಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ದರ್ಪಣವನ್ನೂ ಅಕ್ಷಯಪಾತ್ರೆಯನ್ನೂ ಅನಿರುದ್ಧ ತೀರ್ಥರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರಂತೆ. ಈಗಲೂ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ದೇವರ ಗುಡಿಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ತೊರಿಗೆ 'ದರ್ಪಣ ತೀರ್ಥ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಲ್ಲೂರು ಕುಟಚಾದ್ರಿ ಪರ್ವತದ ಮೇಲಿನ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆಂಬ ಐತಿಹ್ಯವೂ ಇದೆ. ವಾದಿರಾಜ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದಾಗ 'ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ' ಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ತಾನು ಭಿಕ್ಷೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದಾಗ ಅಣ್ಣಪ್ಪ ಪಂಜುರ್ಲಿಯು ಕದ್ರಿಯಿಂದ ಮಂಜುನಾಥನನ್ನು ತಂದು ಧರ್ಮಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದನಂತೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರಿಗೆ, ತುಳುನಾಡನ್ನು ಆಳಿದ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನೂರಾರು ಐತಿಹ್ಯಗಳಿವೆ. 'ಭೂತಳ ಪಾಂಡ್ಯನ' ಕತೆಯನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ನೀಡಬಹುದು. ಇನ್ನೊಂದು ಐತಿಹ್ಯ ಇಂತಿದೆ - ಬಸರೂರು ಕೋಟೇಶ್ವರರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ದೊರೆ 'ವಸು'. ಅವನು ಕೋಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿ ವೃತ್ತಿಕ ಮಾಸದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಂದು ಇಂದ್ರಧ್ವಜವನ್ನು ದೇವರೆದುರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ

ರಥೋತ್ಸವ ಮಾಡಿಸಿದನಂತೆ. ಅದರ ಕುರುಹಾಗಿ ಕೋಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಎದುರು ಇಂದಿಗೂ ಒಂದು ಜಗುಲಿ ಇದೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ 'ಧ್ವಜಪುರ' ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.

ಭೂತಾರಾಧನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು

ಭೂತಾರಾಧನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳೇ ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಪಾಡ್ಡನಗಳು, ಭೂತಸ್ಥಾನಗಳು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮದ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರ ಮನೆಗಳು ಇಂತಹ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ನೆಲೆಗಳೆನಿಸಿವೆ. 'ಮಂಜಪಂಜ'ನೆಂಬ ಬೇಸಾಯಗಾರನು 'ತುಂಬೆಜಾಲ್' ಎಂಬ ಗದ್ದೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕೃಷಿಮಾಡಿದ. ಕಳ್ಳಕಾಕರ ಉಪಟಳದಿಂದ ಅವನ ಪೈರು ನಾಶವಾಗಲು ಬಾಳೊಳಿ ಎಂಬ ಊರಿನಿಂದ 'ಪಿಲಿಚಾವಂಡಿ' ಎಂಬ ಭೂತವನ್ನು ತಂದು ತನ್ನ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಪೂಜಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಅವನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದರೂ ಅವನ ಮಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ಅವನೇ ಆ ಭೂತಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದರು. ಇದರಿಂದ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತರಾದ ಅವನ ಮನೆಯ ಇತರರು ಮುಂದೆ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಅದನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಒಂದು ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಪೂಜಿಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ 'ಪಿಲಿಚಾವಂಡಿ' ಭೂತವನ್ನು ಮರದ ಕೆಳಗೆ, ಗುಡ್ಡಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಅದರ ಆರಾಧನೆ ಬೆಳ್ಳಿಮಾರು, ಮಿಜಾರು, ಪೆರಾರು, ಮುಕ್ಕೊಡಿ, ವಲಕುಡ, ಎಕ್ಕಾರು ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಇಂದಿಗೂ ಮಂಗಳೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎಕ್ಕಾರಿನಲ್ಲಿ 'ಪಿಲಿಚಾವಂಡಿ ಗುಡ್ಡೆ' ಎಂಬ ಗುಡ್ಡವೇ ಇದೆ.

'ಕೊಡಮಣಿತ್ತಾಯ' ಭೂತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. ಮಂಗಳೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಎಕ್ಕಾರ ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ದೇವನಕಾವ' ಮತ್ತು 'ತಿಮ್ಮತಿಕಾರಿ' ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಒಂದು ಕೋಳಿ ಮತ್ತು ಒಂದು ಎತ್ತನ್ನು ಪರವೂರಿನಿಂದ ತಂದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಅಶ್ವತ್ಥದ ಮರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಇದ್ದ 'ನಡ್ಯೋಡಿ' ಬೀಡು ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅವರು ಹಿಂತಿರುಗಿದಾಗ ಕೋಳಿ ಎತ್ತಿಗೆ ಭೂತದರ್ಶನ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಗಾಬರಿಯಾದ ಅವರು ಜೋಯಿಸರಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ, ಕೊಡಮಣಿತ್ತಾಯ ಎಂಬ ಭೂತ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಮುಂದೆ ದೇರಿಂಜದ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನಂಬಲಾಯಿತು. ತುಳುನಾಡಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಐತಿಹ್ಯ 'ಕಲ್ಲುಡ-ಕಲ್ಲುಟಿ'ಯವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಮಾನವರಾಗಿದ್ದ ಕಲ್ಲುಡ ಕಲ್ಲುಟಿಯವರು ಹೇಗೆ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದರು ಎಂಬ ಐತಿಹ್ಯ ತುಂಬಾ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಪಂಜುರ್ಲಿ, ಜೌರಂದಾಯ, ಕಾಂತೇರು ಜುಮಾದಿ, ಮೈಸಂದಾಯ, ಮರ್ಲಜುಮಾದಿ, ಆಲಿಭೂತ ಮುಂತಾದ ಭೂತಐತಿಹ್ಯಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೋಟಿ-ಚೆನ್ನಯ ಮತ್ತು ತುಳುನಾಡ ಸಿರಿಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ

ಐತಿಹ್ಯಗಳು. ಹಲವಾರು ಕಡೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದವು ಭೂತಗಳು ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದ ಬಗೆಗಿನ ಐತಿಹ್ಯಗಳು, ಅವುಗಳ ಕಾರಣಿಕದ ಬಗೆಗೂ ಹಲವಾರು ಐತಿಹ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಎಕ್ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಕೊಡಮಣಿತ್ತಾಯ ದೇವಸ್ಥಾನದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸಮತಟ್ಟಾದ ಹುಲ್ಲು ಆವೃತ್ತವಾದ ಪ್ರದೇಶವಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾವು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಅದು ಸಮತಟ್ಟಾದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಕಾಲಿಟ್ಟರೆ ಕಾಲು ಹೂತುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೈಯಿಂದ ಹೊಂಡ ತೆಗೆದರೆ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲೂ ನೀರು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಕೊಡಮಣಿತ್ತಾಯ ಮತ್ತು ಎಕ್ಕಾಳ್ತ ದೈವಗಳು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಕೋಪದಿಂದ ಎಸೆದುದರಿಂದ ಆ ಪ್ರದೇಶ ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಐತಿಹ್ಯಕ್ಕೂ ಇದೊಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಬಲ್ಲದು. ಇಂಥ ಭೂತಾರಾಧನೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ತುಳುನಾಡಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು.

ಸ್ಥಳ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲದೆ ಊರಿನ ಹೆಸರುಗಳೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು. ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಹೆಸರನ್ನೇ ಗಮನಿಸುವ, ದಾನಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ 'ಕುಡುಮಪುರ'ವು ವಾದಿರಾಜರಿಂದ 'ಧರ್ಮಸ್ಥಳ'ವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಕುಮಾರಾದ್ರಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತಾರಕಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದ ಸ್ಕಂದನು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದುದರಿಂದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು. ನಂದಿನಿಯ ಕಟಿಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ (ನಂದಿನಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ) ಶ್ರೀದೇವಿ ನೆಲೆಯಾದುದರಿಂದ 'ಕಟೀಲು' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು. ತಂದೆಯ ಅನಂತರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಸೋದರ ಅಳಿಯನಿಗೆ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಪದ್ಧತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಅಣ್ಣನೊಬ್ಬ ತಂಗಿಗೆ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ 'ತಾಂಗಡಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು. 'ಮೂಕಾಸುರ'ನಿಗೆ ಮರಣ ತಂದ ಪ್ರದೇಶವು 'ಮಾರಣ ಕಟ್ಟಿ'ಯಾಯಿತು. 'ನಾಥ ಪಂಥ'ದ 'ಗೋರಖಿನಾಥ' ಮತ್ತು 'ಮತ್ಸ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ'ರ ಶಿಷ್ಯಳಾದ 'ಪರಿಮಳಾ' ಎಂಬಾಕೆ ಕೇರಳದಿಂದ ಬಂದು ಮಂಗಳೂರಿನ ಕದ್ರಿಯಲ್ಲಿ 'ಮಂಗಳಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದುದರಿಂದ 'ಮಂಗಳೂರು' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. 'ಕೋಲ ಮುನಿ' ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಪ್ರದೇಶವು 'ಕೊಲ್ಲೂರು' ಆಯಿತು. ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಈ ಮೇಲಿನವುಗಳಲ್ಲದೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಧಾನ ಐತಿಹ್ಯಗಳು, ಕಲ್ಲು, ಮರ, ಕೆರೆ, ಬಾವಿ, ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳು, ನಂಬಿಕೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳೂ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಬಂಟ್ವಾಳ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ 'ಕಾರಿಂಜೇಶ್ವರ'ಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಜ್ಜಿ ಬಾಕಿಮಾರು' ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶವಿದೆ. ಕಾರಿಂಜೇಶ್ವರ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಯಾತ್ರಿಕರು ಒಂದು ಹಿಡಿಸೊಪ್ಪು ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು 'ಸ್ವಾಮೀ

ಅಜ್ಜಿ' ಎಂದು ಸ್ಮರಿಸಿ ಹಾಕಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗಬೇಕು. ರಾಶಿ ತುಂಬಿದ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ಉರಿಸಿ, ಬೂದಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಇರುವ 'ಅಜ್ಜಿ ಬಾಕಿಮಾರು' ಗದ್ದೆಗೆ ಹಾಕಲಾಗುವುದಂತೆ. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಕಾರಣೀಕದ ಅಜ್ಜಿಯೊಬ್ಬಳು ಮಾಯವಾದ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದಿದೆ. ಕಾರ್ಕಳ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಶಿರ್ತಾಡಿಯ ಮಾರಂಗಲ್ಲು ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಎರಡು ದೊಡ್ಡದಾದ ಕಲ್ಲುಗಳಿವೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಡುಬಡವರು ಮದುವೆಯ ಚಿನ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಹರಿವಾಣವೊಂದನ್ನು ಅದರ ಮುಂದಿಟ್ಟು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೆ ಬಂಗಾರ ದೊರೆಯುವುದೆಂಬ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಜನ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಈಗಲೂ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಇದ್ದಾರೆ. ಕೋಟೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಬ್ರಹ್ಮನೆಟ್ಟದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ಅಶ್ವತ್ಥದ ಮರವೊಂದಿದೆ. ಅದರ ಬೇರಿಗೆ ಅಮೃತದ ಸೇಚನವಾದುದ್ದರಿಂದ ಅದು ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿದೆಯಂತೆ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದ ಕುಮಾರಾದ್ರಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ಗರುಡನ ಭಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ವಾಸುರಿಯು ಈಶ್ವರನನ್ನು ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ, ಅವನ ಕುಮಾರ ಸ್ಕಂದನ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿ ಗರುಡಭಯವನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡನಂತೆ. ಪುರಾಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನ ವೀರ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅದರ ದರವೆ ಮಂಗಳೂರು, ಕಾಸರಗೋಡು, ಬಾರಕೂರು ಮತ್ತು ಕಡಬಾ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ರಸ ಕೂಪಗಳಾದವು ಎಂಬ ಐತಿಹ್ಯ ಕಡಬಾ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕೈಫಿಯತ್ತಿನಲ್ಲಿವೆ. ಇದರೊಂದಲೇ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಸಭಾವಿ ಇದೆ ಮತ್ತು ಆ ರಸಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣ ಚಿನ್ನವಾಗುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಅಳಿಯಕಟ್ಟಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಭೂತಾಳ ಪಾಂಡ್ಯನ ಐತಿಹ್ಯವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಗುಪ್ತನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳೂ ನೂರಾರಿವೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವೀರಮರಣ ಪಡೆದ ಕಾಂತಾಬಾರೆ-ಬುಡಬಾರೆ ಪೂಜನೀಯರಾಗಿರುವುದು ಇಂತಹ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿಯೇ ಆಗಿದೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿಂದ ಈ ನಾಡಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗಿನ ಹಲವು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ, ನಂಬಿಕೆ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳು ಬೆಳೆದು ಬಂದ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅವರು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೆ, ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಪುರಾಣಪುರುಷರ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಈ ಐತಿಹ್ಯವು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಳಗಳು, ಊರುಗಳು ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಈ ಜನಪದರದಲ್ಲಿ ಹಸಿರಾಗಿವೆ. ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹೊಸ ಕಥೆಗಳು ಐತಿಹ್ಯಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಊರಿನ ಹೆಸರಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವಾರು

ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ನಂದಿನೀ ನದಿಯು ಕಟಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀದೇವಿ ನೆಲೆಯಾದುದರಿಂದ 'ಕಟೀಲು' ಈ ಹೆಸರು ಬಂತು ಎಂಬ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹೊಲೆಯರ ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬಳು ಬುಟ್ಟಿಕಟ್ಟಲು ಬೀಳಲುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ತನ್ನ ಮಗ 'ಕಟೀಲ'ನೊಂದಿಗೆ ದಿನಾಲೂ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದು ದಿನ ಮಗನು ಬೀಳಲು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನ ಕೈಯ ಬೆರಳು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಗಾಬರಿಗೊಂಡ ತಾಯಿ 'ಓ ಮಗ ಕಟೀಲ' ಎಂದು ಬೊಬ್ಬೆಹಾಕಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಅಂದಿನಿಂದ ಆ ಊರಿಗೆ 'ಕಟೀಲು' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತೆಂಬ ಐತಿಹ್ಯವೂ ಇದೆ. 'ಮಂಗಳೂರು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಬಗೆಗೂ ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ಐತಿಹ್ಯಗಳೇ ಇವೆ. ಹಳ್ಳಿಗಳ ಗುಡ್ಡ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ, ಕಲ್ಲು, ಮರ, ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಪುರುಷರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದುಬಂದರೆ, ಧರ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೈವೀಶಕ್ತಿಯು ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿವೆ. ಪುರಾಣ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಐತಿಹ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗುವಂತೆ ತಳಕುಹಾಕಿದ ರೀತಿಗಳು ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಪುರಾಣ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಐತಿಹ್ಯ ನಿರ್ಮಾಪಕರ ಔಚಿತ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುವುದು.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಾದಿರಾಜರು ಧರ್ಮಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತಂಗಿದರು ಎಂಬ ವಿಚಾರವೇ ಸಾಕು. ಅಲ್ಲದೆ ರಸಬಾವಿಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಪರಶುರಾಮ, ಜಾಬಾಲಿ, ಗೌತಮ, ಶಾಂಡಿಲ್ಯ, ಗಾವುಲ, ಕೋಡ, ಕೋಲ, ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ, ವಾದಿರಾಜ ಮುಂತಾದ ಸಾಧುಸಂತರೂ ಪುರಾಣಪುರುಷರಷ್ಟೇ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇವರನ್ನೂ ಪುರಾಣಪುರುಷರನ್ನೂ ಒಂದುಗೂಡಿಸುವುದು ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಮುಖ್ಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಋಷಿ, ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸ, ಒಬ್ಬ ದೇವತೆ ಈ ಮೂವರೊಳಗೆ ಐತಿಹ್ಯ ಹೆಣೆದಿರುವುದರಿಂದ ಇಂತಹ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಏಕತಾನತೆ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಕಟೀಲು, ಕೊಲ್ಲೂರು, ಕುಂಬಾಸಿ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಐತಿಹ್ಯಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉದಾಹರಣೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನೂ ಜಾತಿ-ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ದೈವತ್ವಕ್ಕೆ ಏರಬಹುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಭೂತಾರಾಧನೆಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಕೆಲವು ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಪುರಾಣಗಳಿಗೂ ಭೂತಾರಾಧನೆಗೂ ತುಳುಕುಹಾಕಲು ಯತ್ನಿಸಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಸಾಧುಸಂತರು ದೇವರುಗಳಾದರೆ, ಕೆಳಜಾತಿಯವರು ಉಗ್ರರೂಪಿಗಳಾದ ಭೂತ ಪಿಶಾಚಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ರಂಗದಲ್ಲೂ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಬಲ್ಲದು. ಇನ್ನೊಂದು

ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಭೂತಗಳನ್ನು ನಂಬುತ್ತಾರಾದರೂ ಅವರು ಭೂತಗಳಿಗೆ ಕೋಳಿ-ಕುರಿಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಹರಳು, ಸಿಯಾಳಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಸಂತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಬಹುದೆಂಬ ಒಡಂಬಡಿಕೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಐತಿಹ್ಯ - ಎತ್ತಾರಿನಲ್ಲಿ 'ಕೊಡಮಣಿತ್ತಾಯ' ದೈವದ ಕೋಲಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಹೋಗಿದ್ದರಂತೆ. ಅವರಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಮರ್ಯಾದೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ 'ಏನ್ ಬೊಡ್ಡ ಎನಡಪ್ಪ ಬರ್‌ಪಾ' (ನಾನು ಬೇಕಾದರೆ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಬರುತ್ತಿ) ಎಂದು ಭೂತಸ್ಥಾನದಿಂದ ಕೋಪದಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದರು. ಮುಂದೆ ಕೊಡಮಣಿತ್ತಾಯ ದೈವವು ಅವರ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿತಂತೆ. ಈಗ 'ತಾಂಗಡಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಕೊಡಮಣಿತ್ತಾಯ' ದೈವಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯೇ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಪಂಜುರ್ಲಿ ಕೋರ್ದಬ್ಬು ದೈವವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭೂತಕ್ಕೆ ಸೇವಿಗೆಯನ್ನು ಬಡಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ಕೋಳಿಬಲಿ ಇದೆಯಾದರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪೂಜಿಸಿ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ಆ ವಠಾರದ ಇತರ ಜಾತಿಯವರು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗಿದೆ ರಾಜಿ ಸೂತ್ರ ! ಭೂತಾರಾಧನೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದೊರೆಯುವ ಕುತೂಹಲಕರ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಹಿಂದುಗಳಂತೆ, ಕೆಲವು ಮುಸ್ಲಿಂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಸತ್ತು ದೈವಗಳಾದುದು. 'ಅಲಿ ಭೂತ'ದ ಕತೆ ಇದಕ್ಕೊಂದು ನಿದರ್ಶನವಾಗಬಲ್ಲದು. ಅಲ್ಲದೆ ಮಂಜೇಶ್ವರ ಸಮೀಪದ 'ಉದ್ಯಾವರ'ದಲ್ಲಿ 'ಮಾಡ'ದ ದೈವಗಳು ಮಸೀದಿಗೆ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಭೇಟಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಅದೂ ಆ ಭೇಟಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಾದರೆ ಅದರ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದು. ಬಹುಶಃ ಇತರ ಮನುಷ್ಯರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಮತೀಯ ಗಲಭೆ ನಡೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರಬಹುದು. ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಈ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದು. ಜೈನರೂ ಕೂಡಾ ಭೂತಾರಾಧಕರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಇವೆ. ಭೂತಗಳು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಾಡುವ ಐತಿಹ್ಯಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಭಯದಿಂದಲಾದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ನಂಬುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಇಂತಹ ಐತಿಹ್ಯಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ನಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆ. ಅಕಾಲಮರಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರೂ ಭೂತಗಳಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ.

ಪುರಾಣಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಐತಿಹ್ಯಪುರುಷರು ಮುಟ್ಟಿದ ಕಲ್ಲು, ಗಿಡ ಮರಗಳು, ನದಿಗಳು, ಸಂಚರಿಸಿದ ಕಾಡುಗಳು ಐತಿಹ್ಯದ ನೆಲಗಳಾಗಿವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳೂ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿವೆ. 'ಅಗೋಲಿಮಂಜನ'ದಂತಹ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಸಾಂಶಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಕೋಟಿ ಚೆನ್ನಯರ ಬಗೆಗಿನ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಇದಕ್ಕೆ

ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಬಲ್ಲದು. ಇಂತಹ ಸಾಹಸಿಗಳೂ ಮುಂದೆ ಕಾರಣಿಕಪುರುಷರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಐತಿಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ತುಳುನಾಡ ಸಿರಿ, ದೇಯಿಬೈದತಿ, ಅಜ್ಜಿ ಬಾಕಿಮಾರು, ಅಬ್ಬಗ ದರಗ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಆದಿಶಕ್ತಿ ಪಾರ್ವತಿ, ಗಂಗೆ ಮುಂತಾದ ಪೌರಾಣಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಉಳಾಳ್ತಿ, ಸಿರಿಕಲ್ಲುರ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಭೂತಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಅವರನ್ನು ಕೂಡ ಪವಾಡದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಪುರುಷರಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಭೌಗೋಳಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳಿಗೆ ಐತಿಹ್ಯವನ್ನು ಜೋಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದೆ. ನದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಕೋಳಿ, ಎತ್ತು, ದನ, ಕುದುರೆ, ಕತ್ತೆ, ಕೋಣ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಂತೆಯೇ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಬದುಕಿನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಕಲ್ಪಿತ ಕಥೆಗಳೇ ಐತಿಹ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಜನಪದರ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಚಾರಗಳೂ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಇದರಿಂದ ಈ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ತುಳುನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಾಗ ಕಾಲಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೂತುಹೋದ ಎಷ್ಟೋ ಕುತೂಹಲ ಅಂಶಗಳು, ಹೊಸ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದು, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮಬೀರಬಹುದೆಂದು ನಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆ.

ಗ್ರಂಥ ಋಣ

ತುಳು ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ - ಡಾ. ವಿವೇಕ ರೈ.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲಾ ದರ್ಶನ - ಎಂ. ರಾಜಗೋಪಾಲಚಾರ್ಯ.

ದ. ಕ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳು - ಸಂ. ಡಾ. ಕುಶಾಲಪ್ಪಗೌಡ, ಕೆ. ಚಿನ್ನಪ್ಪಗೌಡ.

ಸೌರಸ - ಡಾ. ತಾಳ್ವಜಿ ವಸಂತಕುಮಾರ.

೨೯. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳು

ತಾಳ್ಮೆ ವಸಂತಕುಮಾರ್

ಯಾವ ಊರು, ದೇವಸ್ಥಾನ, ಭೂತಸ್ಥಾನ, ದಿಬ್ಬ, ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿಚಾರಿಸಿದರೂ ಸಾಕು ; ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದು ಐತಿಹ್ಯ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ವಿಟ್ಟ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ಹೋಬಳಿ ಕೆಂದ್ರ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಂಚಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವಿದೆ. ಊರಾಚೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಕಾಡು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಳೆಂಜಿಮಲೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾದ ಏಕಚಕ್ರನಗರಿ ಇದೇ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿಯ ಐತಿಹ್ಯ. ಹಾಗಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಭೀಮ ಬಕನನ್ನು ಕೊಂದ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಟ್ಟದಿಂದ ಉಕ್ಕುಡ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಎರಡು ಕಿಲೋಮೀಟರುಗಳ ಅಂತರ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮೇಲೆ ಭೀಮ ಬಕನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಬಂಡಿ ತುಂಬ ಅನ್ನ ಇತ್ಯಾದಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಬಂಡಿಯ ಅನ್ನ ತಿನ್ನತೊಡಗಿದ. ಆಗ ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಕಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಅನಾಮತ್ತಾಗಿ ಎತ್ತಿ ದೂರ ಎಸೆದ. ಅದನ್ನೇ ಈಗ ಕಬಕ ಎಂಬ ಇಲ್ಲಿಂದ ಎಂಟು ಕಿಲೋಮೀಟರು ದೂರದ ಊರಲ್ಲಿರುವ 'ನಿಣ್ಣೆಕಲ್ಲು' ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ.

ವಿಟ್ಟದ ರಾಜರ ಅರಮನೆಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಯತಿಶ್ರೇಷ್ಠರೊಬ್ಬರು ತಾನು ದೇಗುಲ ಇಲ್ಲದೆ ಉಣಲಾರೆ ಎಂದರಂತೆ. ಆಗ ವಿಟ್ಟದ ದೇವಸ್ಥಾನ ಹಾಳು ಬಿದ್ದಿದ್ದು ಅದರ ಐದು ಲಿಂಗಗಳು ಕೆರೆಯ ಪಾಲಾಗಿದ್ದುವಂತೆ. ಸರಿ, ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯ ಆ ಯತಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆ ಊರಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರೂ ಇದ್ದರು ! ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಾಗಿ ಹೊಸಲಿಂಗವನ್ನೇ ತರುವುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಭೀಮನಿಗೆ ವಹಿಸಲಾಯಿತು. ಭೀಮ ನೇರ ಹಿಮಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದ. ಅಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಮೂಲಲಿಂಗವನ್ನೇ ತರಲು ಕೈಹಚ್ಚಿದ. ಆ ಲಿಂಗವನ್ನು ಇಬ್ಬರು ಯಕ್ಷರು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ತಡೆದಾಗ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಬಹಳ ಕಾಲ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಧಾನ ಲಿಂಗ ಹಾಗೂ ಅದರೊಡನೆ ಇತರ ನಾಲ್ಕು ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಭೀಮ ವಿಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಂದ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮುಹೂರ್ತ ಮೀರುವುದೆಂದು ಅದೇ ಕೆರೆಗೆ ಮುಳುಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಐದೂ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ಲಿಂಗವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ನಾಲ್ಕು ಲಿಂಗಗಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ

ಆಗಬೇಕು. ಒಂದೊಂದು ಲಿಂಗದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೂ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲ ಲಿಂಗದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮುಗಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭೀಮ ಬಂದ. ಈಗೇನು ಮಾಡಬೇಕು ? ಇಲ್ಲಿಯಿದ್ದ ನಾಲ್ಕು ಲಿಂಗಗಳಿವೆ. ಭೀಮ ತಂದ ಐದೂ ಇವೆ. ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬೇಕಾದದು ನಾಲ್ಕೇ. ಆಗ ಒಂದು ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಭೀಮ ತಂದ ಐದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಉಳಿದ ಒಂದು ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲಿಯಿದ್ದ ನಾಲ್ಕು ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಐದನ್ನು ವಿಟ್ಟದ ಸಮೀಪದ ಬಾಯಾರಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಉಳ್ಳಾಲದ ಬಳಿಯ ಕೋಟೆಕಾರಲ್ಲಿ 'ಗದಾತೀರ್ಥ' ಎಂಬ ಕೆರೆಯಿದೆ. ಇದು ಭೀಮನ ಗದೆಯ ತುದಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಯಿತಂತೆ ! ಬಂಟ್ವಾಳದ ಸಮೀಪದ 'ಕಾರಿಂಜ'ದಲ್ಲಿ ಸೀತೆ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಿದ ಕಲ್ಲನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸೀತೆ, ಸೀರೆ ಒಣಗಿಸಿದ ಕಲ್ಲೂ ಇದೆ !

ಈ ಬಗೆಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರೆ, ಎರಡು ಆಶಯಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು, ಪುರಾಣ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಆವಾಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನೋಧರ್ಮ. ಇನ್ನೊಂದು ಮತ್ತು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಕೂಡಾ ಎಂದರೆ ಆ ಪುರಾಣ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯತ್ವದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಮಾಡುವುದು. ಎಂದರೆ, ರಾಮನಾಗಲಿ, ಭೀಮನಾಗಲಿ, ಅವರ ವೈಭವದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ರಾಜರಾದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರದೆ ಅವರ ನಾಡಾಡಿತನದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ವನವಾಸದ ರಾಮ-ಸೀತೆ, ವನವಾಸದ ಪಾಂಡವರು ಹೀಗೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದರ ಮೂಲ ಜನಪದೀಯವೇ ಆಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ನಾಡಾಡಿತನದ ಪಾಂಡವರು ಅಥವಾ ರಾಮನ ಬಳಗ ಜನಪದರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆತ್ಮೀಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಂಜೇಶ್ವರ ಸಮೀಪದ ಉದ್ಯಾವರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಸೀದಿಯಿದೆ. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಈ ಪೂಜಾಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಉದ್ಯಾವರ 'ಮಾಡ'ದ ದೈವಗಳು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಭೇಟಿಕೊಡುತ್ತವೆ ! ಈ ಭೇಟಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಾರೂ ಮಸೀದಿಯಲ್ಲಿ, ಅದರ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದು. ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಇಬ್ಬರು ಕುತೂಹಲಿಗಳು ಈ ಭೇಟಿ ಹೇಗಿರುತ್ತದೆಂದು ನೋಡಬಯಸಿ, ಮಸೀದಿಯ ಒಳಗೆ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತರು. ಭೇಟಿ ಮುಗಿಯಿತು. ಅನಂತ ಊರವರು ನೋಡುವಾಗ, ಮಸೀದಿಯೊಳಗೆ ಆ ಇಬ್ಬರ ಹೆಣಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರೆತವು. ಈಗಲೂ ದೈವಗಳ ಮಸೀದಿ ಭೇಟಿ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಬಂಟ್ವಾಳ ತಾಲೂಕಿನ ಕೇಪು ಗ್ರಾಮದ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರಾರೂ ನೋಡಬಾರದು. ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಬಂದಾಕೆ

ಕಲ್ಲಾದಳು ಎಂದು ದೇವಾಲಯದ ಹೊರ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಕಲ್ಲನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕಲ್ಲುಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಬಗೆಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಹಲವಾರಿವೆ. ಬಂಟ್ವಾಳ ತಾಲೂಕಿನ ಪುಣಜಾ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಮಹಿಷಮರ್ದಿನೀ ದೇವಾಲಯದ ಎದುರು ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ, ಒಟ್ಟಾರೆ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮೆ-ಕೋಣಗಳನ್ನು ಸಾಕುವುದಾಗಲೀ ಕೋಣಗಳಿಂದ ಉಳುವುದಾಗಲೀ ನಿಷಿದ್ಧ. ದೇವಾಲಯದ ಪೂರ್ವಭಾಗಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ನೂರೈವತ್ತು ಅಡಿಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿಯ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಗಾತ್ರದ ದಿಬ್ಬದಂತಿರುವ ಎರಡು ಕಲ್ಲುಗಳಿವೆ. ಉಳುವಾಗ ಕಟ್ಟಿದ ಕೋಣಗಳೇ ಕಲ್ಲಾದದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೆಯಿದೆ.

ಉಪ್ಪಿನಂಗಡಿಯಿಂದ ಹಾಸನ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ಹೋದರೆ, ಎಡಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವ ನೇತ್ರಾವತಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯವೆಂದರೆ: ಅದರ ಹೆಸರು ಕಂಚುಕಲ್ಲು. ಅದು ಒಂದು ರಥ. ಮಂಗಳೂರಿನ ಕದ್ರಿಯಿಂದ ಧರ್ಮಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅಣ್ಣಪ್ಪ ದೈವ ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಕದ್ರಿಯ ರಥವನ್ನು ಧರ್ಮಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಬಯಸಿದನಂತೆ. ಈ ಕೆಲಸಗಳೆಲ್ಲ ರಾತ್ರಿ ಮಾತ್ರ ಆಗತಕ್ಕವುಗಳು. ಹಗಲಾಯಿತೆಂದರೆ ಭೂತದ ಕಾರುಬಾರು ಇಲ್ಲ ! ಹಾಗೆ ಕದ್ರಿಯಿಂದ ರಥವನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತ ಈಗ ಅದು ಇರುವ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ಬೆಳಗಾಯಿತು. ರಥ ಅಲ್ಲೇ ಉಳಿಯಿತು ಕಲ್ಲಾಗಿ !

ಕುಂಬಳೆ, ಹಳೆಯ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ಭಾಗ. ಈಗ ಕಾಸರಗೋಡು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಕೇಂದ್ರಿತ ಐತಿಹ್ಯ ಹೀಗಿದೆ : ಪುಳ್ಳೂರು ಬಾಚ ಎಂಬುದು ಅವನ ಹೆಸರು. ಧಾಂಡಿಗ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಸ್ವಭಾವ ಉದಾರ. ಕೂಡ್ಲು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಂದಿನ ಕಲ್ಲಿನ ವಿಜಯಸ್ತಂಭವನ್ನು ಈತ ಮುಂಚಮೆ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ತಂದು ಹಾಕಿದುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೆಯಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಾಯಿಪ್ಪಾಡಿ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಬೃಹತ್ ಗಾತ್ರದ ಕಡೆಯುವ ಕಲ್ಲು ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲಿನ ಪಾಲು ಈತ ತಂದುದು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಈತನ ಬಗ್ಗೆ ಆ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜನಜನಿತ ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಕೈಯಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಆಂಗ್ಲರ ಕೈಸೇರಿದ ಹೊಸದರಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅರಾಜಕತೆಯಿತ್ತು. ಈ ಬಗೆಯ 'ಗುಲ್ಲು'ಗಳನ್ನು ಬಾಚ ಅಡಗಿಸಿದನಂತೆ. ಕಬ್ಬಿನ ಗದ್ದೆಗೆ ಪುಂಡರು ಬಂದು ಬೇಕಾಬಿಟ್ಟಿ ಕಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ತಿಂದು ಮಾಲೀಕರಿಗೆ ಏನೂ ಪ್ರತಿಫಲ ಕೊಡದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಅವರೆಲ್ಲ ಬಾಚನಲ್ಲಿ ದೂರಿಕೊಂಡರು. ಈತ ಇದನ್ನು ನೇಮಗೊಳಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ. ಇನ್ನೊಂದು ದಿನ ಹಾಗೆ ಆ ಪುಂಡರು ಗದ್ದೆಗೆ ಇಳಿದಾಗ ಬಾಕ

ಅವರನ್ನು ತಡೆದ. ಅವರು ಇವನ ಮಾತನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಸರಸರನೆ ಅತ್ತ ನಡೆದ ಬಾಚ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಎಳೆದು ಕೆನ್ನೆಗೆ ಬಾರಿಸಿದ. ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಎಳೆಕೊಂಡ. ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ಒದೆದ. ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಹೊಡೆತ ತಿಂದು ಓಡಿದರು. ಅನಂತರ ತಲೆಹಾಕಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಊರಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿನೆಲೆಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನಂತೆ.

ಮಂಗಳೂರಿನ ಸಮೀಪದ ಉಳ್ಳಾಲದ ಬಳಿಯ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೇಂದ್ರ. ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜನಾಗಿದ್ದ ವೀರಬಾಹುವಿನ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆತ ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನರಮನೆಯ ಪಕ್ಕದ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಆಗ ತಿಳಿಯದೆ ಅವನ ಕೈ ಅಲ್ಲಿ ಒಣಹಾಕಿದ್ದ ರವಿಕೆಯನ್ನು ಸೋಕಿತಂತೆ. ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ, ಆ ರವಿಕೆ ತನ್ನ ಮಗಳದ್ದು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬಂತಂತೆ. ಆಗ ರಾಜ ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನೇ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು, ಕತ್ತರಿಸಿದ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಚೆನ್ನದ ಕೈ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನಂತೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವನಿಗೆ 'ಕನಕಬಾಹು' ಎಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತಂತೆ. ಈತ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ. ಕಡೆ ಶಿವಾಲಯವೂ ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ರಾಜನಿಗೆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ದೇವರು, 'ಕಡೆ ಶಿವಾಲಯದ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹ ಸಾಲಿಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಈ ಬಾವಿಯ ಮೇಲೆ ಶಿಲೆ ಹಲಗೆ ಮುಚ್ಚಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ತನ್ನದೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆಮಾಡಿಸಿ ಗರ್ಭಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆ ನಿನಗೆ ಒಳಿತಾಗುವುದು' ಎಂದಂತಾಯಿತಂತೆ. ಕನಕಬಾಹು ಈ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಿದ. ಪ್ರಾಣ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ರಾಜನ ಚೆನ್ನದ ಕೈ ಬಿದ್ದುಹೋಗಿ ಊನವಾಗಿದ್ದ ಕೈ ಸರಿಹೋಯಿತು. ಜನ ಅಂದಿನಿಂದ ಅವನನ್ನು 'ಸುಬಾಹು' ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗಿದರು.

ಉಡುಪಿಯ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಬಗೆಗೆ ಅನೇಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕುಂಜಾರು ಗಿರಿಯ ಐತಿಹ್ಯ ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಇಲ್ಲಿಯ ಪಾದುಕಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮಧ್ಯಗೇಹ ಭಟ್ಟರ ಮಗನಾಗಿ ಮಧ್ವರ ಜನನವಾಯಿತು. ಆಗಾಗ ಈತ ವಿಮಾನಗಿರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ವಿಮಾನಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಸ್ಥಳವಾಗಿ ಆ ಜಾಗಕ್ಕೆ ವಿಮಾನಗಿರಿ ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ವಿಮಾನಗಿರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮಧ್ವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲೆಂದು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಒಮ್ಮೆ 'ಮಣಿಮಂತ' ಸರ್ಪವಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದರು. ಮಧ್ವರು ಆ ಸರ್ಪದ ತಲೆ ಮೇಲೆ ಕಾಲನ್ನಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದರು. ಇದರ ಕುರುಹುಗಳು ಆ ಜಾಗದಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪಾದುಕಾಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಹೆಸರಾದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ಮಧ್ವರು ಬದರಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ, ತಮ್ಮ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ

ಶಿಷ್ಯರ ಆರಾಧನೆಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಾದುಕೆಗಳ ಗುರುತುಮಾಡಿ ಹೋದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಪಾದುಕಾಕ್ಷೇತ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಕುರುಕಾಲು ಈ ಜಾಗಕ್ಕೆರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು.

ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕದಿರೆ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಒಂದು. ಮಂಗಲಾದೇವಿ ದೇಗುಲದ್ದು ಇನ್ನೊಂದು.

ಕದಿರೆ ಮಂಜುನಾಥ ದೇವಾಲಯದ ಪೂರ್ವದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಎದುರುಗಡೆ ಇರುವ ಎತ್ತರವಾದ ಕಂಚಿನ ದೀಪಸ್ತಂಭದ ಐತಿಹ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

ಕದಿರೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲವರ ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬಳು ದಿನಾಲೂ ಒಂದು ಕೊಡ ಕಳ್ಳನ್ನು ಮಾರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದು ದಿನ ಅವಳು ಯಾವುದೋ ಹುಲ್ಲಿನ ಸಿಂಭಿ ಮಾಡಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೊಡವನ್ನಿಟ್ಟು ಮಾರಲು ಕುಳಿತಳು. ಆ ದಿನ ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಸಾಯಂಕಾಲದವರೆಗೆ ಮಾರಿದರೂ ಕೊಡದಿಂದ ಕಳ್ಳು ಮುಗಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ದಿನದ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಮಿತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಆಕೆ ಒಂದು ಹರಕೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. 'ಕೊಡದ ಕಳ್ಳು ಮುಗಿದರೆ, ಕದಿರೆ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಂಚಿನ ದೀಪಸ್ತಂಭ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು, ಆಗ ಮಾತ್ರ ಕಳ್ಳು ಮುಗಿಯಿತು. ಅವಳು ತನ್ನ ಹರಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ದೇಗುಲಕ್ಕೆ ದೀಪಸ್ತಂಭ ಮಾಡಿಸಿದಳು. ಆ ರಾತ್ರಿ ಪೂಜಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಗಂಡ ಹೊಸ ದೀಪಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ದೀಪ ಹಚ್ಚತೊಡಗಿದ. ಅವನು ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುತ್ತಾ ಎರತೊಡಗಿದ. ಕಡೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯ ಉರಿ ತಾಳದೆ ಬೊಬ್ಬೆ ಹಾಕತೊಡಗಿದಾಗ ಕೆಳಗಿದ್ದವರು 'ಕೆರೆಗೆ ಹಾರು' ಎಂದರು. ಆತ ಹಾರಿದ. ಆದರೆ ಮೇಲಿನಿಂದ ಹಾರಿದ ರಭಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟ. ಅವನು ಹಾರಿದ ಕೆರೆಗೆ 'ಅರುಂಧತೀ ತೀರ್ಥ' ಎಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು.

ಮಂಗಳಾದೇವಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಬಗೆಗಿನ ಐತಿಹ್ಯ ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣವೂ ಆಗಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಕೈಲಾಸದಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದ ಈಶ್ವರ ಗಂಗಾನದಿ ಸಾಗರಸೇರುವ ಸ್ಥಳದ ಸಾಗರದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕೂತ. ಶಿವನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಬಂದ ಪಾರ್ವತಿ ಮೀನಿನ ರೂಪತಾಳಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಸುಳಿಯುತ್ತ ಶಿವನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಗರ್ಭತಾಳಿ ಒಂದು ಮಗುವನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಆ ಮಗುವೇ ಮತ್ಸ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ. ಈಶ್ವರ ಆದಿನಾಥನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊರಟ. ಪಾರ್ವತಿಯೂ ಮತ್ಸ್ಯೇಂದ್ರನೂ ಅವನ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೊರಟರು. ಅವರೊಡನೆ ಹೊರಟ ಎಲ್ಲ ಶಿವಗಣಗಳೂ ನಾಥರಾದರು. ವಿಷ್ಣುವೇ ಗೋರಕನಾಥನಾದ. ಇವರು ದೇಶಪರ್ಯಟನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕೇರಳಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪರಿಮಳಾ ಅಥವಾ ಪ್ರೇಮಳಾ ರಾಣಿಯೂ ಮತ್ತೈಂದ್ರನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತಳಾಗಿ ಶಿಷ್ಯೆಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮಠದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಗೋರಕನಾಥ ಬೇರೆಡೆಗೆಲ್ಲ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ನಾಸಿಕತ್ರಿಯಂಬಕನ ಸಭೆಗೆ ಗುರು ಮತ್ತೈಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಗೋರಕ ಬಂದಾಗ ಮತ್ತೈಂದ್ರನಿರುವ ಮಠದೊಳಕ್ಕೆ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಸಿಗದಾಯಿತು. ಆಗ ಗೋರಕ ಹಾಡುವವರಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ಮದ್ದಳೆಯನ್ನು 'ಮತ್ತೈಂದ್ರನೇ ಗೋರಕ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ' ಎಂಬ ಹಾಗೆ ನುಡಿಸತೊಡಗಿದ. ಉಳಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ಅದು ಬರಿಯ ಮದ್ದಳೆಯ ನಾದ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಮತ್ತೈಂದ್ರ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟುಬಂದ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಗುರು-ಶಿಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಪರಿಮಳೆಯೂ ಹೊರಡುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಗೆ 'ಮಂಗಳೆ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೊಸ ಹೆಸರಿಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟ ಇವರು ಕರಾವಳಿಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಮಂಗಳೂರಿನ ಬೋಳಾರದ ಬಳಿ ಆಕೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಇವರು ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬೋಳಾರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾದ ಸನ್ಯಾಸಿನಿಯಾದ ಮಂಗಳೆಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಆಕೆ ನೆಲೆಸಿದ ಇದೇ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಆಲೂಪ ದೊರೆ ಒಂದು ದೇವಾಲಯ ಕಟ್ಟಿಸಿ 'ಮಂಗಳಾದೇವಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಕರೆದ. ಹೀಗೆ ಮಂಗಳಾದೇವಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಊರು 'ಮಂಗಳೂರು' ಆಯಿತು.

ಹುಡುಕುತ್ತ ಹೋದರೆ ಎಲ್ಲ ಊರುಗಳಲ್ಲೂ ಹೇರಳವಾಗಿ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಜಾನಪದದ ವ್ಯಾಪಕ ಅಧ್ಯಯನ ಇಂದು ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾತ್ರ ಗಮನ ಸೆಳೆದಿದೆ. ಜಾನಪದದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ವೈದ್ಯ, ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಐತಿಹ್ಯ, ಕಲೆಗಳು, ಕ್ರೀಡೆಗಳು ಇವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮನಗಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರೆ, ನಾಳೆಯ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿಹೋಗಬಹುದಾದ ಶ್ರೀಮಂತ ಪರಂಪರೆಯ ಒಂದು ಕೊಂಡಿಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿದ ಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಹಳಬರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಈ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಂತೂ ತಕ್ಷಣ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

೨೦. ತುಳುನಾಡಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು

ನರ್ಕಳ ಮಾರಪ್ಪಶೆಟ್ಟಿ

ಹಿಂದೆ - ಬಲು ಹಿಂದೆ - ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು ; ಪಂಚಭೂತಗಳ ಪ್ರಪಂಚವಾಯಿತು. ಜಲ-ಜಲದಿಂದ ನೆಲದ ಉಗಮವಾಯಿತು. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಹಳ್ಳ, ಗುಡ್ಡ, ಬೆಟ್ಟಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ, ಹಸುರು-ಹುಲ್ಲು - ಗಿಡ ಮರಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು, ಕಾಡು-ಮಲೆ-ಪರ್ವತಗಳು ಉಂಟಾದವು. ಪ್ರಖರವಾದ ಸೂರ್ಯನ ರಶ್ಮಿಯಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಆವಿಯಾಗಿ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೋಡಗಳು, ಮೋಡಗಳಿಂದ ಮಳೆಯೂ ಸುರಿಯುವಂತಾಯಿತು. ಮಳೆಯ ನೀರಿನಿಂದ ತೊರೆ-ತೋಡುಗಳಾಗಿ, ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ನದಿಗಳಾದವು. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ನೆಲ, ಜಲ, ಆಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಜೀವರಾಶಿಗಳ ಜನನವಾಯಿತು. ಕೋಟ್ಯನುಕೋಟಿ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಮತ್ಸ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನೆಲಚಾರಿಗಳಾದವು. ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದೆಂಬಂತೆ ಮತ್ಸ್ಯ, ಕೂರ್ಮ, ವರಾಹ, ಮಂಗಗಳಾಗಿ ಕಾಡು ಮನುಜರಾಗಿ ಬಾಳಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಮಾನವರೇ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತರ್ಕಿಸಿದರೆ, ದೇವರ ದಶಾವತಾರದ ವರ್ಣನೆಗಾಗಲಿ, ಡಾರ್ವಿನ್‌ನ ಉತ್ಪಾಂತಿವಾದದ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕಾಗಲಿ, ನಾವು ತಲೆಬಾಗಿ ಶರಣೆನ್ನುವುದು ಸಾವಿರ ಪಾಲಿಗೆ ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ. ಇರಲಿ. ಆದಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರು ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ, ಒಂದು ಕಡೆ ಇಬ್ಬರು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು (ಒಂದು ಗಂಡು-ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು) ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಆಮೇಲೆ ಅವರಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯ ಜನರು ಜನಿಯಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ ಆಧವಾ ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಹವಾಗುಣವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ತುಸು ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುವಂತಾಯಿತೋ ಎಂಬುದು ಒಂದು ತರದ ಅನುಮಾನ ಸಮಸ್ಯೆಯಾದರೆ, ಆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೇ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವುದಾಗಲಿ, ಇಲ್ಲವೇ ಒಂದೊಂದು ವಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಲಿ ಅವರವರಿಗೇ ಕೂಡಿದ್ದೆಂದು ಹೇಳಿ, ವಿರಮಿಸುವುದು ಉಚಿತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ಸಿದ್ಧಾಂತದಿಂದ ಒಂದು ಕಡೆ ಜನನಗೊಂಡ ಮನುಷ್ಯರು ವಿಕಾಸಗೊಂಡಂತೆ, ತಾವು ತಮ್ಮ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಗ್ರಹಿಸಿದ ಹೊರಗಿನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹಾವಭಾವಗಳಿಂದ ಶ್ರುತಪಡಿಸಿ, ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೆಯೂ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಈಗಿನ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳು ಅರ್ಥವಿಸುವ ಅನುಕರಣೆಯಂತೆ, ಆ, ಈ, ಅದು, ಇದು ; ಅಲ್ಲಿ ; ಇಲ್ಲಿ ; ಮೇಲೆ ; ಕೆಳಗೆ;

ದೂರ; ಹತ್ತಿರ ; ಬೇಕು ; ಬೇಡ ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾವಗಳನ್ನು ಕೈಯ, ತಲೆಯ, ಬಾಯಿಯ, ಕಣ್ಣಿನ, ಹುಬ್ಬಿನ, ಎದೆಯ, ಮೂಗಿನ, ತುಟಿಯ ಸನ್ನೆ-ಸಂಜ್ಞೆಗಳಿಂದಲೇ ನೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ನುಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮಾತುಕಲಿತು ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಕಾಡು-ಕರೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದ ಕಾಡಾಡಿಗಳ ವರ್ಚಸ್ಸು ಒಂದು ತೆರವಾದರೆ, ಹಳ್ಳಕೊಳ್ಳಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದವರ ಚರ್ಯೆಯು ಇನ್ನೊಂದು ತೆರವಿತ್ತು. ಕಡಲ ಬಳಿಯವರ ದೇಹ ಪ್ರಕೃತಿಯಂತೆ ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶದವರದಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೇನೆ ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣ ಮೇರು ತೀರದವರಿಗೂ ಭೂಮಧ್ಯ ಭಾಗದ ಜನರಿಗೂ ಅಂಗಸೌಷ್ಟವದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವಿದ್ದಿತ್ತು. ಅಡುಗೆ, ಉಡುಗೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ಆಹಾರ ಜೀವನಗಳ ಬಗೆಯು ಏಕರೂಪವಿರಲಿಲ್ಲ. ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಭೀರು, ಭೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬದುಕು ಜೀವನಕ್ಕೆ ಕಾಡಿನ ಹಣ್ಣು, ಹಂಪಲು, ಗೆಡ್ಡೆ, ಗೆಣಸು, ತೋಡಿನ ಮೀನುಗಳು, ಹುಳು-ಹುಪ್ಪಟೆಗಳು, ಹಕ್ಕಿ, ಹರಿಣಿಗಳು ಆಧಾರವಾಗಿದ್ದವು. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಅಳಿವು ಉಳಿವುಗಳು ಜನರದಾದುವು. ತಮ್ಮನ್ನು ಬದುಕಿಸುವ ಪಶು ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗಾಗಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಹುಲ್ಲು, ಚಿಗುರು ಇತ್ಯದಿ ಆಹಾರದ ಆಸರೆಗಾಗಿ, ಒಂದೆಡೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಅಲೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗ ಒಂದು ತಂಡದವರು ಇನ್ನೊಂದು ತಂಡದವರನ್ನು ಇದಿರಿಸುವ ಕಾದುವ, ಕಸಕೊಳ್ಳುವ ಕಸುಬುಗಳು ಕಾಣಬಂದುವು. ಬಹು ಸಮಯದ ಮೇಲೆ, ತಮಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗಾಗಿ ಬೇಕಾದ ತಿನಿಸುಗಳಿಗಾಗಿ ಹೊದಿಕೆ ಹಚ್ಚಡಗಳಿಗಾಗಿ ನಿಂತು ನಿಂತಲ್ಲೇ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೊದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿದರು.

ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಜೀವನಗೊಂಡ ಆದಿ ಮಾನವರು ತಮಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾವನಾಭಾಗಗಳು ಭಾವನಾಮಗಳಾಗಿ, ಕ್ರಿಯಾನಾಮಗಳಾಗಿ, ಕೃನ್ನಾಮಗಳಾಗಿ ದೇಹಾಂಗಗಳ ನಾಮರೂಪದಿಂದ - ಪ್ರಾಣಿ ಜೀವಿಗಳ, ಜೀವಿತದ ರೂಪ ವಿಶೇಷದಿಂದ - ಸ್ವರ ಭೇದದಿಂದ - ಬಣ್ಣ ಬಗೆಗಳಿಂದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು - ಸ್ಥಳ ವಿಭಾಗಗಳ ಗೊತ್ತು ಗುರಿಗಳನ್ನು ಸಕಾರಣವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೆಸರಿಸಿದರು. ಆ ಹೆಸರುಗಳು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿವೆ ; ಅನ್ವರ್ಥ ನಾಮಗಳಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಅನುಭವಿಸಿ, ಭವಿಸಿ, ವಿಭಜಿಸಿ, ಯೋಚಿಸಿ, ಯೋಜಿಸಿ (ಸ್ವರ ಭಾರವಿಟ್ಟು - ಒರೆದು, ತಿಕ್ಕಿ, ತೀಡಿ, ತೂಗಿ) ಇಟ್ಟ ಯೋಗಾರ್ಥಗಳು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರುಗಳ ಪದಗಳಲ್ಲಿ

ಸ್ವರಭಾರವಿದೆ. ನ್ಯಾಯವಾದ ಅರ್ಥ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದೆ. ಅವೇ ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಗೊಳಿಸಿದ ನಾಮರೂಪ ಪದಗಳಾಗಿವೆ.

ಇಂತಿರಲು ಒಂದು ಗೋತ್ರದವರು (ಗೋತ್ರವೆಂದರೆ 'ಪರ್ವತ ಪ್ರಾಂತ'ವೆಂಬಿಪ್ರಾಯ) ಅನುಸರಿಸಿದ ಮಾತಿನ ಸರಣಿಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಗೋತ್ರದವರಿಗೆ, ಸಗೋತ್ರಭಾಷೆಯಾಗಿಲ್ಲದೆ ಇತ್ತು. ಆದರೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಥಳದ ಮಾನವನು ಮಾತಿಗಾಗಿ - ಮಾತಿನ ಸೃಜನೆಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ವಾಗ್ಮೂಲ ಸ್ಥಳ ನಿರ್ದೇಶನಗಳು ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿವೆ. ಕಂಠ, ಬಾಯಿ, ಓಷ್ಯ, ತಾಲು, ಮೂಗು, ಮೂರ್ಧನ್ಯಗಳ ಉಪಯೋಗದ ನೆಲೆ ವಿಶ್ರುತವಾಗಿದೆ, ಐಕ್ಯಗೊಂಡಿದೆ. ಮಾತಿನ ಮೇರೆ ವಿಸ್ತೃತವಾದಾಗ, ಇತಿಮಿತಿಯಾಗಿ ಮುತ್ತಿನವರು ಮಾತಿನ ಹುಟ್ಟು ಮೂಲಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ, ಸೂತ್ರ-ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗೆ ಯಾಸ್ಕ - ಪಾಣಿನಿ ಸೂತ್ರ ಮೂಲವಾದರೆ, ಇನ್ನಿತರ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷ್ಯಗಾರರಾದರು. ಇವಿಷ್ಟನ್ನು ನಾವು ನಿಸ್ಸಂಕೋಚದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಒಂದು ಕಡೆಯ ಭಾಷೆಯು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯ ಭಾಷೆಗೆ ಮೂಲವೆಂದಾಗಲಿ, ವಿಶ್ವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ದೇವಭಾಷೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದಾಗಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ. ಮಾನವನ ಸಂಚಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಹೊಕ್ಕು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಸಂಕ್ರಮಣ - ಕಲಬೆರಕೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ.

ಈಗಿನ ಭಾಷಾ ತತ್ವವೇತ್ತರರು ಸರ್ವಭಾಷೆಗಳನ್ನೂ ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಒಮ್ಮತದ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ನಂಬಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಂದು ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತವೇ - ಲ್ಯಾಟಿನ್‌ನೇ ಇಲ್ಲವೆ ಇನ್ನೊಂದೇ ಮೂಲವಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಆ ನಿರ್ಧಾರದ ಅಳತೆಗೋಲಿನಿಂದಲೇ, ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗಬಾರದೆಂದೇ ನನ್ನ ಸವಿನಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ಇಂತಿರುವ ಭಾಷೆಗಳ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ 'ಜಳೂಕ'ವೆಂಬಂತೆ ಪಂಚದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ ತುಳುವದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಪೂಜ್ಯಗುರುಗಳಾದ ದಿ|| ಪಂಜೆಯವರ 'ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು' ಎಂಬ ಲೇಖನವೇ ನಾಂದಿಯಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಮಾಸ್ತಿಯವರ 'ನಮ್ಮ ನುಡಿ', ಡಾ|| ಗುರುರಾಜ ಭಟ್ಟರ 'ತುಳುನಾಡ ಗ್ರಂಥ' - ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶ್ರೀ ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿಯವರ 'ಕನ್ನಡ ಕತೆ', 'ಕನ್ನಡದ ನೆಲೆ', 'ಕನ್ನಡಿಯ ಹುಟ್ಟು', 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆ', 'ಶಿವ ರಹಸ್ಯ', 'ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಜೀವಾಳ' ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಅವರ ವೇದೋಪನಿಷತ್‌ಗಳ ಸಾರ-ಸಾಧಾರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಆದರಿಸಿ, ಶಿರಸಾವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅಂದರೂ ಅವರ ಔಷಧಿಯನ್ನೇ ನನ್ನ

ಸೀಸೆಗೆ ತುಂಬಿಸಿ ಹೆಸರು ಬದಲಾಯಿಸಿದ ದುರ್ಮಿಶ್ರಣವು ಇದಲ್ಲವೆಂದು, ಅವೆಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರುಗಳಿಗೆ ಶ್ರುತಪಡಿಸಿ ಅನುಮತಿ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ.

ನಾನೇನೂ ಬಹು ಭಾಷಾಪಾಂಡಿತ್ಯವುಳ್ಳವನಲ್ಲ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಒಂದಾನೊಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪರಿಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು ಮೊದಲೇ ಅಲ್ಲ. ಅಂದರೂ ಭಾಷಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಮೋಹಿತನಾಗಿ, ಒಂದು ತರದ ಊಹನೆಯ - ಅಂದಾಜಿನ - ಅನುಮಾನದ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಗುರಿಯೆಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ; ತಪ್ಪ-ತೇಪಳೆಯ ಸಾಧನಗೊಂಡು ಕಡಲು ದಾಟುತ್ತೇನೆ. ಅಪಹಾಸ್ಯವಾದರೆ, ಅಳುಕು-ಅಂಜಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ಬಲ್ಲವರು ತಿಗುರಿ-ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹುಡುಕುವ, ಹೆಸರಿನ ಹೆರಿಗೆಯನ್ನು ಹೆರ್ಕುವ ದುಷ್ಟಚಾಳಿಯ ಬದನಿಕೆಯ ಬೀಜವೊಂದು, ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಕರುಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾನುಕೂಲವಿಲ್ಲದೆಯೋ ಏನೋ ಆ ಬಿತ್ತನಿಕೆಯು ಬೇಗನೆ ಮೊಳೆಯದೆ, ಈಗಲೀಗ ಚಿಗುರತೊಡಗಿದೆ. ತುಳವ್ವೆಯು ಹೆತ್ತ ಶಿಶುವಿನ ನಾಮಕರಣವು ಸಾಹಜಿಕವಾಗಬೇಕಿದ್ದರೆ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಭೂಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಗೆದು, ಅನ್ವೇಷಣೆಮಾಡಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಈ ಹೆಬ್ಬಯಕೆಗೆ ಅನುಕೂಲವೊಂದು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕೆಳಗೆ, ನನಗೆ ತನಗೆ ತಾನೇ ಲಭಿಸಿತ್ತು. 'ಮಧ್ಯಪಾನ ನಿಷೇಧ'ದ ಪ್ರಚಾರಕನೆಂದು ನೇಮಕಗೊಂಡ ನಾನು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಏಳು-ಎಂಟುನೂರು ಹಳ್ಳಿ-ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಸುಳಿಯುವ ಸದವಕಾಶದಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಬೆರೆತ ಬಿಲ್ಲರು, ಬೆಸ್ತರು, ಬೇಡರು, ಮುಕ್ಕರು, ಮೊಗೇರರು, ಉಪ್ಪಾರರು, ಒಕ್ಕಲರು, ಕುಡಿಯರು, ಕುಂಬಾರರು, ಮುಂಡಾಳರು, ಮೇರರು, ಕೂಸರು, ಕೊರಗರು, ಕೊಟ್ಟರರು, ಒಡ್ಡರು, ಓಡರರು, ನಾಡರು ಮುಂತಾದವರ ಜಾತಿವಾಚಕ ಪದಗಳಿಗೂ ಆಗ್ಗೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಲವಾರು ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳಿಗೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಬಾದರಾಯಣ ಸಂಬಂಧವಿರಬೇಕೆಂಬ ಸಂಶಯವು ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಕುಕ್ಕುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಆ ಬಾಳ್ವ ಬದುಕು ಬಡವಾಗಿ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಉಳಿದುಹೋದುದಕ್ಕೆ ಉಯ್ಯೆನೆ ಉಸುರ್ಗರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವಾರು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಾಡಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ವಿರೂಪಗೊಳಿಸಿ, ಪುರಾಣಕತೆಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಕಟ್ಟು ಕತೆಗಳಾಗಿಯೂ ಪಂಡಿತರೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡವರಿಂದಲೇ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದನ್ನು ನೋಡಿ ಖೇದವಾಯಿತು. ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ಅಚ್ಚುಗೊಂಡ ತುಳುನಾಡ ಚರಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಅಪಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆಯೂ ನನ್ನ ಮನನೋಯಿಸಿತು. ಮುಂದಿನ

ಓದುಗರು ತುಳುವದ ತಿರುಳನ್ನರಿತು ಆಯತಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಒಲೆಯಬಾರದಾಗಿ ಅವರೊಡನೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಎಂದೋ ಅಂದು ಒಮ್ಮೆ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು ಎನ್ನೋಣ. ಆ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಈಗಿನಂತೆಯೇ ಇದ್ದಿತ್ತೋ? ಅಥವಾ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಈಗ ನೆಲವಿರುವಲ್ಲಿ ಜಲ-ಜಲವಿರುವಲ್ಲಿ ನೆಲ. ಇಂಥಾ ವಿಕೃತಿ-ಪ್ರಕೃತಿ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದು ಬಂದಿದ್ದುವೋ? ಇದ್ದರ ಯಾವ ಯಾವಾಗ? ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ? ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಜನವಸತಿ ಇದ್ದಿತ್ತೋ? ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜನಾರಾಗವಾವುದು? ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಷ್ಟೋ ಏಳಬಹುದು. ಅವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಉತ್ತರಕೊಡುವುದು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಮಹಾ ಸಮಸ್ಯೆ. ಅದರ ಪರಿಶೋಧನೆಯ ಇತ್ಯರ್ಥವನ್ನೂ ಭೂಗರ್ಭ ಶೋಧಕರ ಪಾಲಿಗೇ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವ ಸಮಾಧಾನ ತಂದುಕೊಂಡು ಪ್ರಕೃತಕ್ಕೆ ಬಂದುಕೊಳ್ಳುವ.

'ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರೆಂಬ ಒಂದು ಜನಾಂಗವಿದ್ದಿತ್ತು. ಅದು ಹೊರದೇಶದಿಂದ ಬಂದುದಲ್ಲ' ಇಂತಿದು ಒಂದು ಪಂಥದವರ ವಾದ'. 'ಅದಲ್ಲ, ಆರ್ಯರೆಂಬವರು ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯಾದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದವರು. ಅವರು ಬರುವ ಮೊದಲು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡರೆಂಬವರು ಇದ್ದರು. ಅವರು ಮೊಂಗೋಲಿಯನ್ ಕುಲದವರು. ಅವರೂ ಉತ್ತರದಿಂದ ಬಂದವರು. ಅವರನ್ನು ಆರ್ಯರು ಸೋಲಿಸಿ, ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದರು. ದ್ರಾವಿಡರು ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದಾಗ ಅವರೂ ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಆಸ್ಟ್ರೋ ಏಸ್ಯಾಟಿಕ್ (ಕೋಲರು, ಮುಂಡರು ಮುಂತಾದ) ಜನರನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿ, ತಾವು ಕಾರುಬಾರ ಮಾಡಿದರು'. ಹೀಗೊಂದು ಪಂಥದವರ ವಾದ.

ಈಗ ಈ ದ್ರಾವಿಡ ಜನಾಂಗದ ವಿಚಾರ ವಿವೇಚನೆಮಾಡುವ ದ್ರಾವಿಡವೆಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಯಾರೇ ಮಾಡಿರಲಿ ; ಅದಕ್ಕೊಂದು ಯೋಗಾರ್ಥ ಇಲ್ಲವೇ ಸಂಕೇತಾರ್ಥ ಕೊಟ್ಟಿರಲಿ; ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ. ದ್ರಾವಿಡವೆಂಬ ಒಂದು ಮಹಾಜನಾಂಗವಿದ್ದಿತೆಂಬುದು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಷ್ಟೆ. ಆ ಮೂಲ ಜನಾಂಗವು ನೆಲ-ಜಲ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಭಾರತ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹರಿದಿರಬೇಕೆಂದೂ ಕೆಲವರ ಆಂಬೋಣ. ಇದ್ದಿರಲೂಬಹುದು. ಒಪ್ಪುವ. ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ನಿರ್ಧಾರದಂತೆ ದ್ರಾವಿಡದ ಮೂಲ ಜನಾಂಗವೆಂದರೆ 'ಈಗಿನ ತಮಿಳರು. ಅದೇ ದ್ರಾವಿಡ ವೃಕ್ಷದ ತಾಯಿ ಬೇರು'. ಉಳಿದವುಗಳು (ತೆಲುಗು, ಕನ್ನಡ, ಮಲೆಯಾಳ, ತುಳುವೆಂದು ಪಂಚದ್ರಾವಿಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಭಾಷೆಗಳು) - ಕೊಡಗ, ತೋಡ, ಕೋಟ, ಬಡಗ, ಕುರುಕು ಅಥವಾ ಒರೇಯನ್, ಮಾಲ್ಪೋ ಅಥವಾ ರಾಜಮಹಾಲಿ, ಕೂಯಿ ಅಥವಾ ಖೋಂಡ್.

ಗೋಂಡಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮವಿ, ಕೋಲಾಮಿ, ನಾಯಿಕಿ, ಭೀವಿ ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ಭಾಷೆಗಳೂ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ, ಕೊರಯ ಕೊರಚ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳು ಆ ದ್ರಾವಿಡ ವೃಕ್ಷದ ಉಪಬೇರುಗಳು'. ಹೀಗೆಂದು ತಮಿಳರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರ ನೆಚ್ಚಿಕೆ.

ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡರಿಂದ ಮೊದಲು ತೆಲುಗು ಬೇರೆಯಾಯಿತೆಂದೂ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಆ ಉಳಿದ ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡರಿಂದ ಕನ್ನಡ ವಿಂಗಡವಾಯಿತೆಂದೂ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸಿಡಿಮಹೋಗಿ ಮಲೆಯಾಳ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತೆಂದೂ ಮತ್ತುಳಿದುದೇ ಅರವದ (ತಮಿಳದ) ಇರವೆಂದೂ ಒಂದಾನೊಂದೂ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಇಲ್ಲಿ ತುಳುವವನ್ನೂ ಮಿಶ್ರಭಾಷೆಯಂತಿರುವ 'ಕೊಡಗ'ನ್ನೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾಷೆಯೆಂದೂ ಪೃಥಕ್ಕರಣ ಮಾಡಿದಂತಿದೆ.

ಕನ್ನಡಿಗರಾದರೋ ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡರನ್ನು ನಖಶಿಖಾಂತ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಪಂಚಾಮೃತವೆಂದು ಪಂಚದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡದ ಪಾಲನ್ನು ಪಿಟ್ಟೆನ್ನದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದಾಗ್ಗೂ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೆಲಕೆಲ ಕೆಚ್ಚಿನ ಕನ್ನಡಿಗರು ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತರಾಗದೆ, ಕನ್ನಡಿಗರೇ (ಆ ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡರಾಗಿದ್ದವರೇ) ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ, ಭಾರತದ ಚುತುರ್ದಿಗಂತ (ಈ ಪದಗುಚ್ಚಗಳು 'ನಮ್ಮ ನುಡಿ'ಯಿಂದಾಯ್ದವುಗಳು). ವಿಶ್ರಾಂತರಾಗಿದ್ದರೆಂದೂ ಅವರು ಮೇಲೆ ಹೆಸರಿಸಿದ ಮೂಲದ್ರಾವಿಡರು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲವೆಂದೂ ಈಗಿನ ಮರಾಠ, ಗುಜರಾತ್, ಕಾನ್ಪುರ, ಪುಧ್ಯಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿನ ಹಿಂದಿನ ಹಿರಿಯರೆಂದೂ ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ಬಂಗಾಳ ಪ್ರಾಂತದವರೆಗೆ ಚೈತ್ರಯಾತ್ರ ನಡೆಸಿ ಪತಾಕೆ ಏರಿಸಿ ಕಡುಗಲಿಗಳೆಂದೂ ಸಾಧಾರ ದಾಖಲೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ದ್ವಾರಕಿ, ಮಥುರಾ, ಸಿಂಧು, ಪಂಜಾಬಿನವರೆಗೂ ನೆಲಸಿದ್ದವರೆಂದೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಸಾಧನೆಯು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ತೊಡಗಿ, ಮಹಾಮಹಾ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ವೇದಪೂರ್ವದವರೆಗೆ ಒಂದು ಒರೆಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ ಬರಿಸಿದ ಬಂಗಾರ ದ್ರವ್ಯವೆಂಬಂತಾಗಿದೆ. ಅವರ ಸಿದ್ಧಾಂತರೀತ್ಯಾ ಆರ್ಯ-ಆರ್ಯೇತರ (ದಸ್ಯ) ಎಂಬ ಎರಡೇ ಪಂಗಡವೆಂದೂ ಕ್ರಮೇಣ ಆರ್ಯ-ಆರ್ಯಾಕರಣವಾಗಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತಗಳಾಗಿ, ಕಡೆಗೆ ಸಮೀಳಿತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿತವಾದ, ಒಪ್ಪದ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದುಹೋದ ಮೂರನೇ ಪಂಗಡವೊಂದು, ಅವಿಭವಿಸಿದಂತೆಯೂ ಕಾಣಲು ಕಾರಣವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಪಂಗಡದವರು ಜೈಸಿದಾಗ-ಜೈಸಲ್ವಟ್ಟಾಗ, ಸಂಧಾನ ಬರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ, ಕೊಳುಕೊಡೆಗೆ ಕೈಕೊಟ್ಟಾಗ, ಪ್ರತಿಯೋಮ-ಅನುಲೋಮ ನಂಟುಕೃತ್ಯಗಳು ಕೂಡಿಬಂದಾಗ ವರ್ಣಸಂಕರವಾದರೆ ಭಾಷಾ

ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ, ಚೋದ್ಯವೆಲ್ಲಿ? ಆ ರೀತಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಸಂಸ್ಕೃತಜನ್ಯ ಪ್ರಾಕೃತಜನ್ಯ ಭಾಷೆಗಳು ತಲೆಎತ್ತಿದಾಗ, ಔತ್ತರೇಯ, ದಾಕ್ಷಿಣೇಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿರೂಪಾನುವಿರೂಪ ಮಿಶ್ರಭಾಷೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ.

ಕಂ-ನಾಡು = ಕನ್ನಾಡು = ಕನ್ನ-ರ (ಕನ್ನ-ಣ್ಣರ) ನಾಡು. ಇದು ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡ 'ಕನ್ನಡ'ದ ಬಗೆ. ಕನ್ನರು=ಕಳ್ಳರು-ಕಳವರು. ಕಳ್ಳ-ಕಳ್ಳು=ರಸ. ಕಳರು=ರಸ ವಿಕ್ರಯಿಗಳು - ಹಾಲು ಮತದವರು-ತುರುವರು. ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ತುರ್ವಶರು. ಇವರೇ ಯದುಗಳು - ಯಾದವರು = ಗೋವಳರು. ಆದುದರಿಂದ ಕುರುಕಾರರ ನಾಡೇ 'ಕನ್ನಾಡ'.

ತುಳುವಿನ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯೂ 'ತುರುವಿ'ನಿಂದ ಆದುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಾಧಕ ಬರಲಾರದೆಂದೇ ಆ ಕನ್ನಾಡರ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಶಬ್ದ ಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದ ತುರುವವು ತುಳುವಾಗಬಹುದು. ಆದರೂ ತುಳುವರ ಗಂಟಲಿನಲ್ಲಿ ಆ ತುರುವ ಕಡುಬು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದು 'ತುಳು' ಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಬೇರೆರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೂ ಆಧಾರ ಸಾಕಾಗದು. ಕಾರಣ ಆ ತುಳುವಿನ ಮೂಲ ರೂಪದ ಶೋಧನೆಯನ್ನು ಪ್ರಕೃತ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿರಿಸಿಬಿಟ್ಟು, ಮುಂದೆ ಕ್ರಮಶಃ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶ ಕಾಯುತ್ತೇನೆ.

ಮೊಹಂಜೇದೋರದ ಅಗೆತದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ 'ಕಣ್ಣಿನ ಕುರುಹಿನ ಚಿತ್ತಾರದಿಂದ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಣ(ಕನ್ನ)ರ ಜನಾಂಗವಿದ್ದಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಬಲವಾದ ಆಧಾರ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಗಿದೆ' ಎಂದೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಕಣ್ಣಿನ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಕೊಡದಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯ ದೇಹಾಂಗದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಆವೊಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠಾರ್ಥ ತೂಕದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿನ ಕುರುಹದ್ದು ಯಾಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರಕೂಡದು? ಹೀಗೊಂದು ಅನುಮಾನ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ ಜನರು ಭೂಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ 'ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನಿಡುವಾಗ ತಮ್ಮ ದೇಹಾಂಗ ಭಾಗಗಳನ್ನೋ, ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೋ ಉಪಮೆಯಾಗಿ, ಒಂದು ಉಚ್ಚ-ನೀಚ; ರೂಪ-ರೀತಿಗೆ ಹಾಗೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ-ನಿಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ದೇಶನಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬಳಸಿದುದು ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: 'ಆ ಹೊಲ ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು'. 'ಇಡೀ ಭೂಮಿಗೆ ಇದು ತಲೆ'. 'ಅದು ಕಾಲು - ಅದು ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಟ್ಟೆ'. 'ಇದು ಇದರ ಬೆನ್ನು', ಮೂಗು, ಮೂಳೆ ಮುಂತಾಗಿ ಹೆಸರಿಡುವುದು ರೂಢಿ.

ಕಣ್ಣಿನ ಚಿತ್ರವು ಕಣ್ ಜನರ ಕುರುಹೆಂದೇ ನಂಬುವ ಅಡ್ಡಿ ಇಲ್ಲ. ಆ ಕಣರ ಪೂರ್ವಜರು ಕಳರಷ್ಟೆ ? ಆ ಕಳ್ ಜನರ ಚಿತ್ರವು ಅಗೆತದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ ! ಅದೇಕೆ? ಕಾರಣವಿಷ್ಟೆ. ಕಣ್, ಎಂದರೆ, ಕಣ್ಣೆಂದೇ ಅರ್ಥ. ಕಣ್ - ಕನು ಕಣ್ಣು -

(ಸಂಸ್ಕೃತದ) ಖನಿ ಇವೆಲ್ಲಾ ಕಣ್ಣಿನ - ಆಳದ ಹೊಂಡದ ಗುಂಡಿಯ ಹಾಗೂ ತೊರೆ, ತೋಡು, ನದಿ ಮುಂತಾದ ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ದೇಶ ಸೂಚಕ ಪದವಾಗಿದ್ದು, ಕಣ್ಣ-ರು-ಕಣ್ಣು-ಅರ್-ರು. ಕಣ್ಣರಿನವರು ಎಂಬಂಥವೇ ಸಾಕಲ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಕಣ್' ಮತ್ತು 'ಅರ್' ಎಂಬವುಗಳು ಒಂದೇ ಅರ್ಥದ ಎರಡು ಪದಗಳು. ಕೂಡಲ-ಸಂಗಮದಂತೆ ಬಹುತರವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ (ಹಾಗೂ ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ) ಹೇಳುವ 'ಅರ್ - ಆರ್, ಇರ್-ಈರ್, ಇಳ್-ಈಳ್, ಅಲ್-ಆಲ್, ಅಳ್-ಆಳ್' ಪದಗಳು ನೀರನ್ನೂ ನೀರ ಎಡೆಯನ್ನೂ ನೀರ ಹಂತವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವ ಪದಗಳಾಗಿವೆಯಷ್ಟೆ. ಆರ್‌ನ ವಿರೂಪವೇ ಉರ್-ಊರ್. ಆರು ಹೋಗಿ ಊರುಂಟಾಗಲು - ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲ ಸಂದಿರಬೇಕು. ಆರ್ಯರ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಗಂಧ-ಗಾಳಿಯಿಂದ ಆ ಊರುಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪುರ-ನಗರಗಳು ತಲೆ ಎತ್ತಿ ನಿಂತವು. ಕಾಲಕ್ರಮದ್ಲಿ ಆರ್ಯೇತರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಸಂಬಂಧದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ನಡೆ-ನುಡಿಗಳನ್ನು ಪರಕೀಯರಿಗೆ ಅನಿರ್ವಾಹವಾಗಿ ಮಾರಿಕೊಂಡರು. ಅದು ಹಿಂದಿನ ಮಾತಾಯಿತು. ಆಮೇಲೋ? ಕೇವಲ ನೂರಿನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹೊಕ್ಕುಬಳಕೆಯಿಂದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷಾಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಜೋತುಬಿದ್ದು, ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ, ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಾಗಿ, ನಿರ್ವೀಯರಾಗಿ, ನಿರುಪಾಯರಾಗಿ, ವಿಧರ್ಮಿಯರ ಅಂಧಾನುಕರಣೆಯ ಗುಲಾಮೀ ಬದುಕು-ಜೀವನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಈಗಲೂ ಅನುಭವ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ.

ಹಿಂದಿನ ಆರ್ಯಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಫಲವಾಗಿ, ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿ ದೇವಾವತಾರ ಪುರಾಣ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿ, ಬೇರು ಬಿಟ್ಟು ಬೆಳೆದು, ಮಿಥ್ಯದ ಬದನಿಕೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗದೆ, ನರಳಿ-ಹೊರಳಿ, ನರಕಕ್ಕೆ ಇಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಹುಟ್ಟುನುಡಿಯ-ನಾಡನುಡಿಯ ಮೂಲ ರೂಪದಡೆಗೆ ಎಲುಬಿಲ್ಲದ ನಾಲಿಗೆ ನೇರುನುಡಿಯದೆ ಸತ್ತು ಬದುಕಿಕೊಂಡಿದೆ. ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯ ಪಶುಜೀವನದಂತೆ ಹಲವಾರು ದೇವರ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಹೋಗಿ, ನಪುಂಸಕರಾಗಿ, ಬಾಳಿ ಬದುಕಿವೆ. ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ದೇವರ ಹೆಸರಿನ ಕಟ್ಟುಕತೆಗಳಿಗೆ ಬಲಿಬಿದ್ದು, ಬೇಗುದಿಗೊಂಡಿವೆ. ಭಾಷೆಗೆ ದೇವರು - ಬದುಕಿಗೆ ದೇವರು - ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ದೇವರು - ಪಾಪಕ್ಕೆ ದೇವರ, ಸಕಲ ಸರ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ದೇವ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ, ಸರ್ವಂ ದೇವಮಯಂ ಜಗತ್ತಾಯಿತು.

ವೇದಪೂರ್ವದ ಅಸಂಸ್ಕೃತ ಜನರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನಡೆನುಡಿಗಳು, ವೇದಕಾಲದ ಋಷಿಮೂಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ

ವಿರೂಪಪಡಿಸಿ ಬದಲಾವಣೆ ಬರಿಸಿಕೊಂಡ ನಾಡನುಡಿಗಳು, ಆಮೇಲಾದ ಪುರಾಣ ಕಾಲದ ಪಂಡಿತರ ಪರಿಷ್ಕಾರದ ನುಡಿಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೋಲಿಕೆದಪ್ಪಿದ ಚೊಂದೆ ಕಪ್ಪೆಗಳಂತಾಗಿವೆ.

ಆಂಗ್ಲೇಯರಿಂದ ಎಂಗ್ಲೋ ಇಂಡಿಯನರಾದಂತೆ ಆರ್ಯ ಪ್ರಾಕೃತ ಮಿಲನದಿಂದ ಅರೆಯ ಮುಂತಾದ ಮಿಶ್ರ ಭಾಷೆಗಳುಂಟಾಗಿ, ಮೂಲದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು. ಮರಾಠರು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯರಾದಂತೆ, ಕನ್ನಡಿಗರು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮಹಾಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ಪರ (ಪಳ) ಕನ್ನಡವನ್ನು ಪೊಸ (ಹೊಸ) ಕನ್ನಡ ಮಾಡಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಚೇಲ (ಚೇಲ=ಸಂಚಿಕೆ) ಅಥವಾ ಹಡಪ ಹೊರುವ ಜನಾಂಗದವರಾದರು. ನೂರಕ್ಕೆ ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತು ಪಾಲು ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗಿ ಮುಂದೆ ಸಂಸ್ಕೃತವಿಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಬದುಕದಂತಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡವು ಕಸ್ತೂರಿ ! (ಕತ್ತುರಿ ಅಲ್ಲ) ಅಲ್ಲೆ? ಇದೇಗತಿ ಮಲೆಯಾಳಕ್ಕೂ. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರದ ಆಯುರ್ವೇದವು ಮಲೆಯಾಳದ ತವರ್ಮನೆಯಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕರಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಹೊರತು ಶುದ್ಧ ಮಲೆಯಾಳ ತೀರ ಅಪರೂಪ. ತೆಲುಗಿನ ಗತಿಯೂ ಅಷ್ಟೆ. ತಮಿಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ತನ್ನ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ತಾನು ನಿಲ್ಲುವ ಪಂಚದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಇನ್ನು ಲಿಪಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲದ ತುಳುವಿನ ಮಾತೇಕೆ ? ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸೋಲದ - ಮನುಸ್ಮೃತಿಗೆ ಮೂಲದ - ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಧಾನದ ತುಳವವು ಭಾಷಾಬಾಂಧವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಭಾಷೆಗೊಲಿದ, ಅನತಿದೂರದ ಮಲೆಯಾಳರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಬೆರೆಯಲು ಹೆದರಿತು ಮತ್ತು ಹತ್ತಿರದ ಎತ್ತರದ ಹಳಗನ್ನಡಿಗರೊಡನೆಯೇ ನೇರ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಒಂದೇ ಮೂಲದ ತೆಲುಗು ತಮಿಳರ ಹತ್ತಿರದ ಹತ್ತುಗೆಗೆ ಧಕ್ಕೆಯೊದಗಿತು. ಆದರೂ ನೆಚ್ಚಿನ ಮೆಚ್ಚಿನ ಹಿಂದಿನ ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡದ ನುಡಿ-ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ತುಳುವವು ಮರೆತು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಹಳಗನ್ನಡ ಹೊಸಗನ್ನಡವಾದಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತಮಯವಾದಾಗ, ಅತ್ತ ಮಲೆಯಾಳವನ್ನು ಸೇರದೆಯೂ ಇತ್ತ ತೆಲುಗು ತಮಿಳನ್ನು ಹಿಡಿಯದೆಯೂ 'ಅತೋಭ್ರಷ್ಟ-ಇತೋಭ್ರಷ್ಟ'ವಾಗಿ ಮರಬಿಟ್ಟ ಮಂಗನಂತೆ ಕನ್ನಡವೇ ಕೈಲಾಸವೆಂದು ಕೈಮುಗಿದು ವಿನೂತನ ಕನ್ನಡಿಗರ ಹೊಸ ತಾಳಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕುಣಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸೂಕ್ತ ಜಾಲಕ್ಕೆ ಆ ಹೊಸಗನ್ನಡದ 'ಹ'ಕಾರಕ್ಕೆ ಬೆಪ್ಪರಂತೆ ಬಾಯಿತೆರೆದು ನಗೆಗೀಡು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. (ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹುಟ್ಟುವಳಿ-ಹುಷ್ಟವಳಿ, ಪಟ್ಟಮೊಗರು-ಪಪ್ಪಮೊಗರು, ಹೀಗೆಂದು ಹೆದರಿ ಹೇವರಿಸಿ, ಯದ್ವಾತದ್ವ ಅಪಭ್ರಂಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಬ್ರಹ್ಮ-ಬೊಮ್ಮ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ - ಬೆರಮಣ - ಬೆರಣ-ಬಿಲಿಣ, ಪ್ರಾಣ - (ಹರಣ) ಪೆರಣೊ,

ಗ್ರಹಣ-ಗಿರಣೋ (ಕಿರಣೋ, ಕ್ವಚ್ಚಿರ-ಕಚ್ಚಿರ, ಖರ್ಜೂರ, ಗಜ್ಜಿರ, ದ್ರಾಕ್ಷೆ-ದೆರಸೆ ಮುಂತಾಗಿ ತದ್ಭವ ಮಾಡಿಕೊಂಡೂ ಬಚಾವಾಯಿತು. ಇಷ್ಟು ನವೆದರೂ ತುಳುವವು ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ತುಳು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡ ಅಂಥಾ ತುಳು ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದನ್ನಾದರೂ ಎತ್ತಿತೋರಿಸಿ, 'ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ತುಳುವರ ಋಣ'ವೆಂದು ಹೇಳುವ ಆರ್ಯರಿದ್ದರೆ, ತುಳುನಾಡು ಧನ್ಯ ! ಕಿಂಬಹುನಾ ? ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಳಗಿನ ಈವೊಂದು ಮಾತು ತುಳುವದ ಎರವಲೆಂದು ಎದೆತಟ್ಟಿ ಹೇಳುವ ಕೆಚ್ಚಿನ ತುಳುವನಿದ್ದರೆ, ಆಣೆ ! ಹಳಬರ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಹೊರಡುವ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪಂಪಾದಿ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ನಿಜವಾದ ತುಳುವ ನುಡಿ-ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು ತೀರಾ ಮಾಯಗೊಂಡಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬೇಸರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡಿಸಿಕೊಂಡ ಬೋಳು ತುಳುವಾರ್ತಗಳ ತುಳುವರೇ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ದುರ್ದೈವ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಯಾರಾದರೊಬ್ಬ ಹೊರಗಿನ ಭಾಷಾತತ್ವವೇತ್ತರನು ತುಳುವಾನ್ವೇಷಣಕ್ಕೆಂದು ಬಂದು, ಇಂತಹ ತುಳುವರೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸಿದರೆ, 'ತುಳುವ'ವೆಂದರೆ ಇಷ್ಟೇನೇ ! 'ಇದೊಂದು ತಿರುಳಿಲ್ಲದ ಆಡುಭಾಷೆ' ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮತಾಂತರಗೊಂಡ ಅಚ್ಚ ತುಳುವ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯು ತನ್ನ 'ಭರತೇಶ ವೈಭವ' ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಅಯ್ಯಯ್ಯಾ ಎಂಚ ಪೊರ್ಲಾಂಡೆಂದ್ ತುಳುವರ್ ಮೆಯ್ಯುಬ್ಬಿ ಕೇಳಬೇಕಿದನು' ಎಂದು ಹಾಡಿದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸೊಲ್ಲು ಇಡೀ ತುಳು ಭಾಷೆಯ ಓಜಸ್ಸು - ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ತುಳುನಾಡಿನ ಕುಂಬಳೆ ಪಾರ್ತಿ ಸುಬ್ಬನವರು ತಮ್ಮ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ-ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳ ನಟ್ಟ ನಡುವೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಅಚ್ಚ ತುಳುವಿನ ನುಡಿ-ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬಾಯಾರ ಪೆರುವೋಡಿ ಸಂಕಯ ಭಾಗವತರು ತುಳುವಿಸಿದ ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯ ತುಳುಕಾವ್ಯವಾದ 'ವಾರಿಸಂಹಾರ'ದಲ್ಲಿನ ನವರಸೋತ್ಪನ್ನ ವರ್ಣನಾಲಂಕಾರ ಪದಪುಂಜ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನೂ ದಿ| ಮುದ್ದಣ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಗದ್ಯ ಕಾವ್ಯವಾದ 'ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ'ದಲ್ಲಿ ತುಳುವಿನ ಸಾಮ್ಯವುಳ್ಳ ಹಳಗನ್ನಡ ಪದಗಳನ್ನು ಬೇಕೆಂದೇ ಆಯ್ದು ತುರುಕಿಸಿ, ಹಳೆಯ ಹಳಗನ್ನಡವೇ ತುಳುವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುವಂತೆ ಪೋಣಿಸಿ, ತನ್ನ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಸಂತೋಷವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿಕೊಂಡುದನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡರೆ, ತುಳು ಭಾಷೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆ ಸುವ್ಯಕ್ತವಾಗದಿರದು.

ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯರು - ಅದರಲ್ಲೂ ಮಹಾಸಾಹಸಿಗಳಾದ ಜರ್ಮನರು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಇಲ್ಲಿಯ ಹಲವಾರು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಬಹು ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ಕಲಿತು,

ಅವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿ, ಪುರಾತನ ಭಾಷಾಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಪುಣ್ಯವಂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥವರಲ್ಲಿ ರೆವರೆಂಡ್ ಕಿಟ್ಟೆಲ್‌ರು, ಎ. ಮನ್ನರರು ಮುಂತಾದವರು ಹೆಸರಾದವರು. ಇವರುಗಳು ಈ ತುಳುನಾಡಿಗೆ ಬಂದು, ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಸಿ, ತಯಾರಿಸಿದ 'ತುಳು-ಇಂಗ್ಲೀಷ್' ಮೊದಲಾದ ನಿಘಂಟುಗಳು ಜೀವಂತವಾಗಿವೆ.

ಈ ಕ್ರಿಸ್ತಮಿಶ್ಯನರಿಗಳ ಇನ್ನೊಂದು ಘನೋದ್ದೇಶವು ಇಲ್ಲಿಯ ಅಸಂಸ್ಕೃತ ಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಮೊತ್ತಮೊದಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಹಿಂದುಳಿದ ಜನರನ್ನು ಕೈಯಾಸೆ ತೋರಿಸಿ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅವರಿಂದ ತುಳುವ ನುಡಿ-ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕಲಿಯತೊಡಗಿದರು ಮತ್ತು ಅವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಮುದ್ರಣಗೊಳಿಸಿ, ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನಾಗಿಸಿದರು.

ಆಗಿನ ಮಿಶನರಿಗಳು ಅಷ್ಟು ಬೇಗನೆ, ಇಲ್ಲಿಯ ತುಳುವರು ನಡೆಸುವ ಸಂತೆ, ಜಾತ್ರೆ, ಉತ್ಸವಗಳ ಜನಸಮೂಹ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವರಭಾರವಿಟ್ಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಕಿವಿಯಾರೆ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಅವರು ಅಚ್ಚುಗೊಳಿಸಿ, ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದ ಪತ್ರಕಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಓದಿನೋಡಿದವರಿಗೆ, ಅವರ ತುಳುವಾಕ್ ವೈಖರಿಯ ಬಗೆಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಆ ತುಳುಭಾಷಾ ಪರಿಣತ ಪುಣ್ಯವಂತರು ಇಲ್ಲಿಂದ ಕಾಲ್ತೆಗೆದರು. ಅವರ ಉದ್ಧಂಥಗಳು ಮೂಲೆಗುಂಪಾದವು. ಛಾಪಖಾನೆಗಳು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ತುಳುಭಾಷಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿದಂತಾಯಿತು! ಎಂದು ಖೇದದಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ತುಳುವೆಂದಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಮುಂತಾದ ಎಷ್ಟೋ ಭಾಷೆಗಳ ಮಹಾಮಹಾಗ್ರಂಥಗಳು ನಾಶವಾಗಿ ಪುನರ್ಮುದ್ರಣವಿಲ್ಲದೆ ಬದುಕಿ ಸತ್ತಿವೆ.

೨೧. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ದಿವಂಗತ ನರ್ಕಳ ಮಾರಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟರ ಕೊಡುಗೆ

ನಾಡೋಜ ಎಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ

ಆದಿಮಾನವ ಅಲೆಮಾರಿಯಾಗಿದ್ದ. ಆಗ ಆಹಾರದ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳ ಬೇಟೆ ಆಹಾರ ಗಳಿಕೆಯ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ವಾಸಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ನೆಲೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯವಸಾಯ ಅರಿತ ಮೇಲೆ ಆಹಾರ ಗಳಿಕೆಯ ಮಾರ್ಗ ಬೇರೆಯಾಯಿತು. ನೆನಪಿನ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಗುರುತಿನ ಮೂಲಕ ಬದುಕಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಜನ ಕಾಲಾರಿದ ಸ್ಥಳ ಊರಾಯಿತು. ಎಡೆ, ತಾಣ, ಹಳ್ಳಿ, ಕೊಪ್ಪಲು, ಗ್ರಾಮ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದವು. ವ್ಯವಹಾರದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಸಂತಾನಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟಂತೆ, ತಾನು ತಳವೂರಿದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೂ ಹೆಸರಿಟ್ಟ. ಅಂಥ ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಮೂಲ, ಸಸ್ಯಗಿಡ, ಮರ, ನದಿ, ಬೆಟ್ಟ, ಪ್ರಾಣಿ, ವ್ಯಕ್ತಿ, ಐತಿಹ್ಯ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಗಳು ಪ್ರೇರಕವಾದವು.

ಈಚೆಗೆ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ, ಸಮಾನವಿಜ್ಞಾನ, ಸಸ್ಯವಿಜ್ಞಾನ, ಜಲವಿಜ್ಞಾನ, ಶಿಲಾವಿಜ್ಞಾನ, ಪುರಾತತ್ವ ವಿಜ್ಞಾನ, ಇತಿಹಾಸ, ಮನಶ್ಶಾಸ್ತ್ರ, ಭೂಗೋಳ, ಜಾನಪದ ಮೊದಲಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಸ್ತುಗಳಿಗೂ ಕೊಳು ಕೊಡೆ ಉಂಟು. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೋಚಕವಾದ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಪಾರ್ಥ, ಮೌಢ್ಯ, ತಪ್ಪುಗ್ರಹಿಕೆ, ಉತ್ತೇಜಕ ಮೊದಲಾದ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡರೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಟ್ಟದ ಆಲೋಚನಾ ವಿಧಾನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಅಭಿರುಚಿ, ಅನುಭವ, ಸೃಜನಶೀಲ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಜೊತೆಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂವಹನವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳದೇ ಆದ ಅರ್ಥವಿರುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥರಹಿತ ಸ್ಥಳನಾಮ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಅಡಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಅದು ಮಸುಕಾಗಿ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಲ್ಪನೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಏನಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹೆಸರೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅನ್ಯ ಆಕರಗಳಿಂದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಮೂಲರೂಪ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಎಷ್ಟು ತಿಣುಕಿದರೂ ಸತ್ಯ ಗೋಚರಿಸದ ಹೆಸರುಗಳೂ ಉಂಟು. ಕಾಲಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ನಂಬಿಕೆ,

ಆಚರಣೆ ಅಂಶಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವು ಜನಪದರಂತೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಅವಶೇಷಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಜನಜೀವನ, ಕಟ್ಟುಪಾಡು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಮನುಕುಲದ ಪುರಾತನ ವಿಕಾಸ, ಭಾಷಾವಿಶೇಷ, ಶಬ್ದನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅರಿವಿನ ಆಕರಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ ; ಮಾನವಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವು ಇತಿಹಾಸದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ, ಜಾನಪದ ಅಭ್ಯಾಸದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಹೊಸಬೆಳಕು ನೀಡುತ್ತವೆ. ವಿಜ್ಞಾನದ ಇತರ ಶಾಖೆಗಳಂತೆ, ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿಜ್ಞಾನವೂ ಮನುಕುಲಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಆಸಕ್ತಿ. ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತಾಡುವಾಗ ನೂರಾರು ಬಗೆಯ ಹೆಸರಿನ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಂದ ಈ ಊರಿಗೆ ಆ ಹೆಸರು ಯಾಕೆ ಬಂತು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕುತೂಹಲ. ಹೀಗಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಊರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಕುತೂಹಲ ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಘಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಹೆಸರುಗಳಿಗೂ ಘಟ್ಟದ ಕೆಳಗಿನ ಹೆಸರುಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಅದರಲ್ಲೂ ತುಳುನಾಡಾಗಿದ್ದ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಂತೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು. ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಹೇಗೆ ಬಂದುವು ಎಂಬ ಆಸಕ್ತಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಒಂದು ಸಲ ಶ್ರೀ ನರ್ಕಳ ಮಾರಪ್ಪಶೆಟ್ಟಿಯವರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಅವರೊಬ್ಬ ಶಾಲಾ ಮಾಸ್ತರು. ನಗು ಮುಖ, ಸರಳ ಉಡುಪು. ಅವರನ್ನು ಈ ತುಳು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಅವರು ಕೇವಲ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ತುಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ತುಳುನಾಡಿನ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ಅವರು ಹೇಳಿದರು: ಇಂತಿರುವ ಭಾಷೆಗಳ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ 'ಜಳೂಕ'ವೆಂಬಂತೆ ಪಂಚದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡ ತುಳುವದ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಹೆಸರಿನ ಹೆರಿಗೆಯನ್ನು ಹೆರ್ಕುವ ದುಷ್ಟ ಚಾಳಿಯ-ಬದನಿಕೆಯ ಬೀಜವೊಂದು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಕರುಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾನುಕೂಲವಿಲ್ಲದೆಯೋ ಏನೋ ಆ ಬಿತ್ತನಿಕೆಯು ಬೇಗನೆ ಮೊಳೆಯದೆ ಈಗೀಗ ಚಿಗುರತೊಡಗಿದೆ. ತುಲವೈಯು ಹೆತ್ತ ಸಿಸುವಿನ ನಾಮಕರಣವು ಸಾಹಜಿಕವಾಗಬೇಕಿದ್ದರೆ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂ ಭೂಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಗೆದು, ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಈ ಹೆಬ್ಬಯಕೆಗೆ ಅನುಕೂಲವೊಂದು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕೆಳಗೆ ನನಗೆ, ತನಗೆ ತಾನೇ ಲಭಿಸಿತು. 'ಮದ್ಯಪಾನ ನಿಷೇಧ'ದ

ಪ್ರಚಾರಕನೆಂದು ನೇಮಕಗೊಂಡ ನಾನು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಏಳು ಎಂಟು ನೂರು ಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿಸುಳಿಯುವ ಸದವಕಾಶದಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಬೆರೆತ ಬಿಲ್ಲರು, ಬೆಸ್ತರು, ಬೇಡರು, ಮುಕ್ಕರು, ಮೊಗೇರರು, ಉಪ್ಪಾರರು, ಒಕ್ಕಲರು, ಕುಡಿಯರು, ಕುಂಬಾರರು, ಮುಂಡಾಳರು, ಮುಟ್ಟಾಳರು, ಮೇರರು, ಕೂಸರು, ಕೊರಗರು, ಕೊಟ್ಟಾರರು, ಒಡ್ಡರು, ಓಡರರು, ನಾಡರು ಮುಂತಾದವರ ಜಾತಿವಾಚಕ ಪದಗಳಿಗೂ ಆಗ್ಗೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಲವರು ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳಿಗೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಬಾದರಾಯಣ ಸಂಬಂಧವಿರಬೇಕೆಂಬ ಸಂಶಯವು ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಕುಕ್ಕುತ್ತಲಿದ್ದಿತ್ತು. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಆ ಬಾಲ್ಯ ಬದುಕು ಬಚ್ಚಿ ಬಡವಾಗಿ ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಉಳಿದುಹೋದುದಕ್ಕೆ ಉಯ್ಯೋನೆ ಉಸುರ್ಗರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ನಾವು ನಡೆಯುವುದು ಕಾಲಿನಿಂದ ಅಲ್ಲ 'ಕೈಯಿಂದ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಕುತರ್ಕ; ಕೋಪಗೊಳ್ಳುವವರು ಹೆಚ್ಚು. ನಿಜವಾಗಿ ನಾವು ನಡೆಯುವುದು ಕಾಲಿನಿಂದಾದರೂ ನಮ್ಮ ನಡಿಗೆಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಕೈಯ ಸಹಾಯ ಬೇಕೇಬೇಕಾಗುವುದು. ಮೀನು ಈಸುವುದು ಬಾಲದಿಂದ ; ಆದರೂ ಇಬ್ಬದಿಯಲ್ಲಿನ ಚುಕ್ಕಾಣಿಯಂತಹ ಒಂದು ತರದ ರೆಕ್ಕೆಯ ನೆರವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೂ ಕಾಲು ನೆಗೆಯಲು ಬಾಲ, ಕಿವಿ, ಮೀಸೆ ಮುಂತಾದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಅಂಗದ ಒತ್ತಾಸೆ ಇಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ಸಂಕದಾಟಲು 'ಕೈತಾಂಗು' ಹೇಗೆ ಅಗತ್ಯವೋ ಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡಲು ಸಾನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವಕ್ಷರಗಳು ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದುಂಟು. ಅವನ್ನು ನಾವು ಆದೇಶಾಕ್ಷರಗಳೆನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಇಂಥಾ ಆದೇಶಾಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಾತೃ ಪಕ್ಷದವರ ಮನೆಯಳಿಯನೋಪಾದಿ ನಿತ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿ ಬೆರೆತುಹೋಗಿ, ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡದೆಂಬಂತಿರುವ ಹೊಸ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿವೆ. ಅಂತು ಒಂದಾನೊಂದು ತರದ ಆದೇಶಾಕ್ಷರಗಳಿಂದಾದ ಶಬ್ದಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳಿವು.

೧. ಅನುಸ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿ - ನ್, ಮ್, ಗಳು ನ ಮ ಗಳಾಗಿಯೂ

೨. ವರ್ಗೀಯಗಳಲ್ಲಿ 'ಕ್', 'ಗ್' ಕಕಾರ-ಗಕಾರವಾಗಿಯೂ

'ಚ್' 'ಜ್' ಚಕಾರ-ಜಕಾರವಾಗಿಯೂ, 'ತ್' 'ದ್' ತಕಾರ-ದಕಾರವಾಗಿಯೂ, 'ಪ್' 'ಬ್' ಪಕಾರ-ಬಕಾರವಾಗಿಯೂ ಸಂಕೀರ್ಣಗೊಂಡಿವೆ.

೧. ಅರ್, ಆರ್ ; ಇರ್, ಈರ್ ; ಉರ್, ಊರ್ ; ಎರ್, ಏರ್ ; ಒರ್, ಓರ್ ಈ ಪದಗಳೂ

೨. ಅಲ್, ಆಲ್ ; ಇಲ್ ಈಲ್ ; ಉಲ್, ಊಲ್ ; ಎಲ್, ಏಲ್ ; ಉಲ್, ಊಲ್ ಈ ಪದಗಳೂ ನೀರನ್ನೂ ನೀರ ಎಡೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪದಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದ್ವಿರುಕ್ತಿಗಳಾಗಿಯೇ ಬಳಸಲ್ಪಡುವುವು. ಅರ್-ಅಲ್ಗಳಾಗಿಯೋ, ಅಲ್-ಅರ್ಗಳಾಗಿಯೋ, ಇಲ್ಲವೇ ಆದೇಶವಾಗಿ ಬರುವ ಅಕ್ಷರಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದವುಗಳಾಗಿಯೋ ಬಂದು, ಜಾಗದ (ಈಗ ಊರಿನ) ಹೆಸರುಗಳಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವು.

ಆರ್ ಮತ್ತು ಆಲ್ ಪದಗಳು ಮೂಲತಃ ಒಂದೇ ಅರ್ಥದ ಎರಡು ಪದಗಳು. ಬದಿಗಳೆರಡು - ನಾಣ್ಯ ಒಂದೇ ಎಂಬಂತೆ. ಕೆಲವರ ಬಾಯಿ ನೀರನ್ನು 'ಆರ್' ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ, ಬೇರೆ ಕೆಲವರ ಬಾಯಿ ಅದನ್ನೇ 'ಅಲ್' ಉಚ್ಚರಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ 'ರ-ಲಯೋ ಭೇದ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಜನರು ಎಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರಬಹುದು ? ಎಲ್ಲಾದರೊಂದು ನೀರತಡಿಯಲ್ಲಿ. ಅರ್ಥಾತ್ 'ಅಲ್'ದ - ಅಳ್ಳದ ಬದಿಯಲ್ಲಿ. ಮುಂದೆ ಅದೇ ಅಳ್ಳ ಹೋಗಿ 'ಹಳ್ಳ' ಆಯಿತು.

ಈಗ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿನ ಅಲ್ ದ ಮೂಲ - ನ್+ಅಲ = ನೆಲವೆಂದಾದರೆ, ತಗ್ಗಿನ ಅಲತ್ ಅಲ = ತಲ-ತಳವೆಂದಾಯಿತು ; ಜ್ + ಅಲ = ಜಲವೆಂದೂ ಆಯಿತು.

ಈ ತೆರದ ನೆಲ-ಜಲದ ಅನನ್ಯ ಅನುಭವವು ಜನರ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಅಲ್, ಅಲುಗು, ಅಲೆ, ಅಳೆವೆ, ಅಲುವೆ, ಅಲುಬೆ, ಅಲ್ ಕೆ, ಅಲೆಯ್ ಇವೆಲ್ಲಾ ನೀರನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅನುಭವಾಮೃತ ಸೊಲ್ಲುಗಳು.

ಉಗಮ ಹಿಡಿದು ಸಂಗಮದವರೆಗೆ ಅಳ್ಳದ-ಹಳ್ಳದ ಬಳಿವಿಡಿದು ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಬಂದಾಗ, ಒಂದೆಡೆ ಅಳ್ಳವು ಅಳುಕಿ, ಸುತ್ತಿ ಸುಳಿಯಾಗಿಯೋ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಬಲಿತು-ಬೆಳೆದು ನೇರ ಒಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಳೆಯಾಗಿ-ಪೊಳೆಯಾಗಿ-ಹೊಳೆಯಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಪೊಳಲುಂಟಾಯಿತು.

ಅಲ್ಲ+ಅಲ್ಲ-ಅಲ್ಲೋಲ-ಕ+ಅಲ್ಲೋಲ ಇಂತಿವು ಅಲೆಗಳ ಆಟೋಪಾಟ ನೋಟಕಗಳು.

ಅಳ್ಳ-ಪಳ್ಳ-ಬೆಳ್ಳ-ಬೊಳ್ಳ ಇಂತಿವು ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಅಳ್ ಪದದ ರೂಪಾಂತರಗಳು.

'ಅಳ್'ವಿನ ಐಳಗೆ-ಮು+ಒಳಗೆ-ಮುಳುಗು-ಮುಲುಕು ಆಗುತ್ತದೆ. ತ್+ಅಲ್=ತೇಲು ಆಗುತ್ತದೆ. ತೆಲುಗು-ಮುಲುಗು=ತೇಕು ಮುಲುಕು. ಈಗ ಇದಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯಾದ ಅರ್ಥ ಹೊರಟಂತಾಯಿತು.

ತುಳುನಾಡು-(ತುಳುವದ ಹುಟ್ಟು) (ಶಬ್ದ ಸಾದೃಶ್ಯದ ಸ್ಥೂಲಮಾನದಿಂದ ತುಳುವ ಶಬ್ದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ) ಕುಳು-ಕುಳು, ಗುಳು-ಗುಳು, ಚುಳು-ಚುಳು, ತುಳು-ತುಳು, ದುಳು-ದುಳು, ಪುಳು-ಪುಳು, ಬುಳು-ಬುಳು ಮತ್ತು ಸುಳು-ಸುಳು ಇವೆಲ್ಲಾ ನೀರ ಹರಿತದ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳು.

ಅಳ್ ಹಿಡಿದು - ಬೊಳ್‌ವರೆಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಅಳ್ ಪದದ ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾ ಇರಲಾಗಿ-ಕುಳು-ಕುಳು ಹಿಡಿದು.... ಸುಳು.... ಸುಳು ಇಳಿದು ಬಂದ ಅಳ್ ಹರಿತದ ನಾದರೂಪವನ್ನು ಒಂದು ಕಿವಿಯಿಂದ ಕಿವಿಯು ಇರಲಾಗಿ ವಳನುಗ್ಗಿ ಒಂದಾನೊಂದು ಅನುಭವವು ಒಂದು ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೆಂದರೆ, ಅಳ್‌ಗಳುಳ್ಳ ಒಂದು ಭೂಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ನದಿಗಳು ಹತ್ತಿರದ ಘಟ್ಟದ ಬದಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಹರಿದು ಕಡಲಿಗೆ ಕೂಡುವಲ್ಲಿ ಅಳುವೆಗಳು ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ಎದ್ದಿರಬೇಕು. ಮಳೆಗಾಲದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಲಕರೆಯನ್ನು ಕಂಡವ ಅಳನಾಡಿನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಅಚ್ಚೊತ್ತಿರಬೇಕು. ಇಂತಿದು ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡ ಅಳ್ ನಾಡಿನ ಅಪರೂಪ. ಮುಂದೆ ಕ್ರಮಾನುಗತವಾಗಿ ಅಳ್‌ನಾಡು ತುಳುನಾಡಾಯಿತು. ಅಕಾರಾದಿ ಸ್ವರಗಳಿಂದ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುವ ಕೆಲವಾರು ಪದಗಳು ಉಚ್ಚಾರದ ಉದ್ದೇಗವನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಲಕೆಲವು ವ್ಯಂಜನಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಬರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಂಥಾ ಆದೇಶಾಕ್ಷರಗಳಿಂದಾದ ಪದಗಳು ಒಂದು ತರದ ವಿಶೇಷಣ ಪದಗಳಾಗಿ ಹೊಸತಾದ ಶಬ್ದೋತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಮಾರಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟರ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಒಪ್ಪಬಹುದು ಎಂದು ನನಗೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಈಗ ನನಗೆ ಪರಿಚಯವಾದ ಒಂದೆರಡು ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಕುಣಿಗಲ್ ಎಂಬ ಊರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಹಾಸನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಆ ಹೆಸರು ಏಕೆ ಬಂತು ಅಂತ ಕೆಲವರನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳು ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದುವಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಕುಣಿಗಲ್ಲು' ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು ಎಂದರು. ಕಲ್ಲುಗಳು ಕುಣಿಯುತ್ತವೆಯೇ? ಈ ಕಟ್ಟುಕತೆಯನ್ನು ನಂಬಬಾರದೆಂದು ನಾನು ಒಮ್ಮೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಕುಣಿಗಲ್ ಮಾರ್ಗ ನಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಕುಣಿಗಲ್ಲು ಇನ್ನು ಎರಡು ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ಇದೆ ಎನ್ನುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕರಿಕಲ್ಲುಗಳು ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡೆ. ಆ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ

ನೋಡಿದಾಗ ಪ್ರತಿ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲ್ಭಾಗ ಊಟ ಮಾಡುವ ತಟ್ಟೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಗ್ಗಾಗಿ ಇರುವುದು ಅಥವಾ ಕುಳಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದು, ಕುಣಿ ಆಗಿರುವುದು ಕಂಡಿತು. ಸಣ್ಣ ಕಲ್ಲಾಗಲಿ, ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲಾಗಲಿ ಪ್ರತಿ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಂಡೆ. ಯಾವಾಗ ಈ ಕಲ್ಲುಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದುವೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೂಕಂಪವೋ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಕಲ್ಲುಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರಬೇಕು ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ಈಗ ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಕುಣಿಗಲ್ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರು ಕುಳಿ ಅಥವಾ ಕುಣಿ ಇರುವ ಕಲ್ಲುಗಳ ಊರು ಎಂದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಿವರು ಹೇಳುವ ಕಟ್ಟುಕತೆಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ಸ್ಥಳದ ಎಲ್ಲಾ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಹೆಸರಿನ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಊರಿನ ಹೆಸರು 'ಹೊಸಹಳ್ಳಿ'. ಈ ಊರು ಈಗ ಎರಡಾಗಿದೆ. ಒಂದರ ಹೆಸರು ತಿಟ್ಟಿನ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ. ಇನ್ನೊಂದರ ಹೆಸರು ಹಳ್ಳದ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ. ತಿಟ್ಟು ಎಂದರೆ ಎತ್ತರವಾದ ಜಾಗ ಎಂದರ್ಥ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಊರು ತಿಟ್ಟಿನ ಮೇಲಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇದು ತಿಟ್ಟಿನ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ. ಇನ್ನೊಂದು ಹೊಸಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅದು ಹಳ್ಳದ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ. ಹೀಗೆ ನಾವು ಒಂದು ಊರಿನ ವಿಷಯ, ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಸ್ಥಳದ ಪರಿಶೀಲನೆ ಅಗತ್ಯ.

೩.೨. ಕರ್ನಾಟಕದ ನಗರವೊಂದರ ಮನೆಗಳ ನಾಮಕರಣ ವಿಧಾನ

ಡಾ|| ಎಚ್. ಎಂ. ಮಹೇಶ್ವರಯ್ಯ

ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವ ವಿಧಾನ ಇತ್ತೀಚಿನದಂತೆ ಕಂಡರೂ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮನೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಹೆಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಪದ್ಧತಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದುಬಂದಿದೆ. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೆಸರನ್ನು ಇಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಮನೆಗೆ ಬರೆದು ಅದರಿಂದಲೇ ಹೆಸರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ರೂಢಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನ ಹೆಸರಿಂದ ಇಲ್ಲವೇ ಯಜಮಾನನ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ, ಮನೆತದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅಥವಾ ಅವರ ಜಾತಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಇಲ್ಲವೇ ಮನೆಯ ಆಕಾರದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗುರುತಿಸುವ ಪರಿ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ರಜಾಕಸಾಬನ ಮನೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಪ್ಪನ ಮನೆ ಎಂದು ಕರೆದಾಗ ಅದು ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನ ಹೆಸರನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವೃತ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುವ ಮನೆಗಳೆಂದರೆ ಗೋಡೆಹಾಕೋ ರಾಮಣ್ಣನ ಮನೆ, ದನಕಾಯೋ ಕಾಸಿಂಸಾಬನ ಮನೆ, ಸರಾಯಗಾರ ಗೋವಿಂದಪ್ಪ, ನೀರಗಂಟಿ ದೇವಪ್ಪನ ಮನೆ, ಕ್ಷೌರದ ರಂಗನಾಥನ ಮನೆ, ಪೂಜಾರಿ ಸಿದ್ದಿಂಗಪ್ಪನ ಮನೆ, ಶಾನುಭೋಗರ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮನೆ ಮುಂತಾದವು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಜಾತಿಸೂಚಕವಾದ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಮನೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಮ್ಮಾರ ನಿಂಗಪ್ಪನ ಮನೆ, ಕುಂಬಾರ ಶಂಕ್ರಪ್ಪನ ಮನೆ, ತಳವಾರ ಮಂಜಪ್ಪನ ಮನೆ, ಪಟೇಲ ಸಂಗಪ್ಪನ ಮನೆ ಇತ್ಯಾದಿ. ಕೇವಲ ಜಾತಿ ಸೂಚಕವೇ ಇರುವ ಹೆಸರುಗಳು ಇವೆ. ದೇವಾಂಗ ರಾಮಜ್ಜನ ಮನೆ, ಮಾದರ ಭೀಮಣ್ಣನ ಮನೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮನೆ. ಮನೆತನದ ಅಡ್ಡಹೆಸರಿನಿಂದ ಗುರುತಿಸುವ ಮನೆಗಳೆಂದರೆ ಆಳವಳ್ಳಿ ವೀರಪ್ಪನ ಮನೆ, ಹಿರೇಕಲ್ಮಠ ಶಾಂತವೀರಯ್ಯನ ಮನೆ, ಗಂಗೂರ ಈಶ್ವರಪ್ಪನ ಮನೆ, ಯತ್ನಳ್ಳಿ ಮಂಜಪ್ಪನ ಮನೆ ಇತ್ಯಾದಿ. ಅಲ್ಲದೇ ಕಲ್ಲಹಂಚಿನ ಮನೆ, ಕೆಂಪಹಂಚಿನ ಮನೆ, ಮಾಡಿಮನೆ, ಗುಡ್ಡು ಎಂದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಗುರುತಿಸುವರು.

ಈ ರೀತಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮನೆಗೆ ಹೆಸರನ್ನು ಬರೆಯಿಸದೇ ಇದ್ದರೂ ಗ್ರಾಮೀಣರು ಈ ರೀತಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಈ ರೀತಿಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಈ ರೀತಿಯ ಮನೆಗಳ ನಾಮ ನಿರ್ದೇಶನದಿಂದ ಗುರುತಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕು ಸಮೂಹ ನಿರ್ಧರಿತ. ಆ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ತಾವೆಲ್ಲ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಅವರಿಗಿರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ

ವ್ಯವಹಾರಪರಿಧಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವಂತಿರುವ ಕಡಿಮೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆ, ಕೆಲವೇ ಮನೆಗಳು ಅವರ ದಿನನಿತ್ಯದ ಬದುಕಿನ ವ್ಯವಹಾರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಮಷ್ಟಿಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಮನೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಮನೆಗಳ ಚರ್ಯೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಆ ರೀತಿಯ ಮನೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಗ್ರಾಮ ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡದಾಗುತ್ತ ಹೋಗಿ ನಾಗರಿಕರಣವಾದಂತೆ ಗ್ರಾಮೀಣರ ಸಮಷ್ಟಿಪ್ರಜ್ಞೆ ಶಿಥಿಲಗೊಂಡು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಇರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಮನೆಗಳನ್ನು ಒಂದು ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಬಂದೊದಗಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಹೆಸರಿಡುವ ಪದ್ಧತಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಹೆಸರಿಡುವ ಪದ್ಧತಿಗೂ ನಾಗರಿಕತೆಗೂ ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರಿನಂತಹ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮನೆಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಬಡಾವಣೆ ಹೆಸರು, ರಸ್ತೆಯ ತಿರುವು, ಮನೆಯ ನಂಬರುಗಳಿಂದಲೂ ಮನೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಗರದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಡದ ಮನೆಗಳು ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಮನೆಗಳು ಕೆಳಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರು ವಾಸಿಸುವ ಇಲ್ಲವೇ ಕೊಳಚೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮನೆಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಮನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ-ಧಾರವಾಡ ಮಹಾನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರೈವತ್ತು ಮನೆಗಳಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನನೀಡಿ ಮನೆಗಳ ನಾಮಕರಣ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಧರ್ಮ, ಜಾತಿಯ ಜನಗಳು ವಾಸವಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಮನೆಯ ಹೆಸರಿಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಯ ಮೂಲಕ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನ ಹೆಸರು, ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ಭಾಷೆ, ಅವನ ಧರ್ಮ, ಜಾತಿಯ ಅಂಶವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಭಾಷೆ 'ನಾಮಕರಣ'ದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವವಿವಲಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಮನೆಯ ಹೆಸರಿನ ಬಳಕೆ, ಪ್ರಚಲಿತತೆಯನ್ನರಿಯಲು ಮನೆಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅಥವಾ ಮಾಲೀಕನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪತ್ರಗಳು ಬರುತ್ತವೆಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಪತ್ರಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಮನೆಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬರುವ ಅಂಶ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ನಗರ ಮನೆಗಳ ನಾಮಕರಣ ವಿಧಾನವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಬಹುಪಾಲು ಮನೆಗಳು ಆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮನೆದೇವರ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ.

ಇಂತಹ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಆ ಮನೆ ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ ಇಲ್ಲವೆ ಯಾರ ಒಡತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ ಎಂಬುದು 'ಮನೆದೇವರ' ಮನೆಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಆಧುನಿಕತೆಯ ಸೋಂಕು, ನಗರ ಜೀವನದ ಸೌಲಭ್ಯ ಮನುಷ್ಯ ಪಡೆದಾಗಲೂ ಅವನು ನಂಬಿದ ದೇವರು ಅಥವಾ ದೈವ ಅವನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸುತ್ತುತ್ತದೆ. ಅವನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸ್ಥಾನದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂಬ ಅಂಶ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ರಾಘವೇಂದ್ರ ಕೃಪಾ, ಸೀತಾ-ರಾಘವ, ವ್ಯಾಸನಿಲಯ, ಪರ್ದತೇಶ ಕುಂಜ, ಕೃಷ್ಣ ಕುಂಜ, ಹರಿಕೃಪಾ, ಶ್ರೀ ಹರಿಕೃಪಾ, ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ, ಬೃಂದಾ, ಪದ್ಮಾಲಯ, ದೇವಕಿ, ರಾಧಾ-ರಂಗ ನಿವಾಸ ಇತ್ಯಾದಿ ಮನೆಯ ಹೆಸರುಗಳು ವೈಷ್ಣವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ, ಶಿವಪ್ರಸಾದ, ಶಿವಕೃಪಾ, ಶಿವಸ್ತುತಿ, ಶಿವಗಂಗಾ, ಶಿವಲೀಲಾ ಮುಂತಾದವು ಶೈವಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮನೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ವೀರಶೈವರಿಂದ ಅನೇಕ ಮನೆಗಳು ಆ ಧರ್ಮದ ಪ್ರವರ್ತನಾದ ಬಸವೇಶ್ವರ ಹಾಗೂ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ನೀಲಾಂಬಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಬಸವನಿಲಯ, ಬಸವಸದನ, ಬಸವಬೆಳಗು, ಬಸವಪ್ರಕಾಶ, ಬಸವೇಶ್ವರನಿಲಯ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ನಿಲಯ, ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಾ, ನೀಲಾಂಬಿಕಾ, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಕೃಪಾ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ನಿಲಯ, ಮಹಾಂತೇಶ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಶಿವನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮನೆಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಜಾತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮನೆಗಳೆಂದು ವಿಭಾಗಿಸಿದರೆ ವೀರಶೈವರ ಮನೆಗಳು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ಮನೆಗಳ ಪಂಕ್ತಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ನಗರ ಮನೆಗಳನ್ನು ನಾಮಕರಣ ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದು :

'ಮನೆದೇವರ' ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮನೆಗಳು : ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಮಲ್ಲಮ್ಮ ನಿವಾಸ, ಮಡಿವಾಳೇಶ್ವರ ಕೃಪಾ, ವೀರಭದ್ರ ಕೃಪಾ, ಮೈಲಾರಲಿಂಗ ಪ್ರಸನ್ನ, ರವಳನಾಥ ಕೃಪಾ, ಶಾಂತ-ದುರ್ಗ ಸದನ, ಚಂದ್ರಲಾ (ಪರಮೇಶ್ವರಿ), ವಿಶ್ವನಾಥ ಕೃಪಾ, ಕಲ್ಲೇಶ ನಿಲಯ, ಶ್ರೀನಿಧಿ ಅಮರೇಶ.

ದೇವರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿದನ ಮನೆಗಳು : ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ನಿಲಯ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಕೃಪಾ, ಮಂಜುನಾಥ ನಿಲಯ, ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ, ಶಿವ ಚೇತನ, ಶ್ರೀ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕೃಪಾ, ಶಿವಸ್ತುತಿ, ಕಾತ್ಯಾಯಿನಿ ಪ್ರಸಾದ, ಮೆಹಬೂಬ, ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ, ರಾಘವೇಂದ್ರ ಕೃಪಾ, ಕ್ರಿಸ್ತಾಂಜಲಿ, ಮೇರಿ, ಆರೋಗ್ಯಮಾತಾ, ಗೌಶಿಯಾ ಮಂಜಿಲ್.

ಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕ ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮನೆಗಳು : ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಬಸವಕೃಪಾ, ಬಸವೇಶ್ವರ ನಿಲಯ,

ನೀಲಾಂಬಿಕಾ, ಚೆನ್ನಬಸವ ಕೃಪಾ, ಗುರು ಮಹಾಂತೇಶ, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ, ಪರಿಜ್ಞಾನ ಕೃಪಾ (ಪರಿಜ್ಞಾನಾಶ್ರಮದ ಗುರುಗಳ ಹೆಸರು), Maria Cottage (ಮೇರಿಯ ಹೆಸರು), ಸಾಯಿ ಪ್ರಸಾದ, ಸೈಯದ್ ತನವೀರ್ ಹಾಶಮಿ.

ತಂದೆ-ತಾಯಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮನೆಗಳು: ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸೀತಾ-ರಾಘವ, ರಂಗ-ಕುಸುಮ (ರಂಗನಾಥ, ಕುಸುಮಾಬಾಯಿ), ಶಿವನಾಗ, Mapa-Villa (Ma - ತಾಯಿ, Pa - ತಂದೆ).

ತಂದೆಯ ಹೆಸರು : Hussain House, Darul Kareem (Kareem), Gamam - Manzil (Gama).

ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು: ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಗಂಗೋತ್ರಿ (ಗಂಗಮ್ಮ), ಲಕ್ಷ್ಮೀನಿವಾಸ.

ಮಡದಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮನೆಗಳು : ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಗೀತಾಂಜಲಿ, ಶಾಂತಿ(ಧಾಮ), Rosy Villa (Rosy).

ಗಂಡನ ಹೆಸರು: ಉದಾಹರಣೆಗೆ ವ್ಯಾಸ ನಿಲಯ (ವ್ಯಾಸರಾಯ).

ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು : ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಕಲಾ-ಗೋವಿಂದ, ಸದಾ-ಮಂಗಲ.

ಮಗಳ ಹೆಸರು : ಶ್ರೀಗೌರಿ, Lolu Villa (Lolu Miranda - daughter).

ಮಗನ ಹೆಸರು : ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ರಾಜೇಂದ್ರ, ವಿಕ್ರಮ, ಕಿರಣ, ಶಿವಪ್ರಸಾದ, ಹಮೀಜ್ ಮಂಜಿಲ್, ನಿಜಾಮುದ್ದೀನ.

ಮಕ್ಕಳ ಹೆಸರು : ಗಿರಿ ಪ್ರಸಾದ (ಗಿರೀಶ, ಪ್ರಸಾದ).

ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಮಗಳ ಹೆಸರು : ಶಾಂತಿ ಕೃಪಾಲಿನಿ, ವಯಲೇಟ್ ಶಾಂತಿ, ಜ್ಯೋತಿ ಕೃಪಾಲಿನಿ.

ಮಗ-ಮಗಳ ಹೆಸರು : Sera Floyd, (Serizita-ಮಗಳು, Floud - ಮಗ)

ಮನೆಯ ಎಲ್ಲರ ಹೆಸರು : ಶ್ರೀನಿಧಿ (ಶ್ರೀ ಇಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ).

ಊರಿನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬರುವ ಹೆಸರು : ಜಕನೂರ ನಿವಾಸ, ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ನಿವಾಸ, ಬೆಟಗೆರಿ ನಿವಾಸ.

ಅಡ್ಡಹೆಸರಿನ ಮನೆಗಳು : ಕಟ್ಟಿಮಠ, ಶೇಕ್.

ಮೂರು ಜನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಕೂಡಿ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರುಗಳು : ತ್ರಿಭುವನ.

ತಂಗಿಯ ಹೆಸರು : Mumtaz Manzil (Mumtaz).

ಹೆಂಡತಿಯ ತಂಗಿಯ ಹೆಸರು : ಶಿವಲೀಲಾ.

ತಮ್ಮನ ಹೆಸರು : ದಾಮೋದರ, ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ.

ನೆನಪನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಇಡುವ ಹೆಸರು : ತಾಯಿ ಸ್ತುತಿ (ಶಿವ ಸ್ತುತಿ), ತಾಯಿ ನೆರಳು, ಮಾತೃಶ್ರೀ, ಮಾತೃಭಾಯೆ, ಪಿತೃಭಾಯಾ.

ಕಾವ್ಯನಾಮದ ಹೆಸರು : ಆನಂದಕಂದ.

ಕವಿಗಳು ಹೆಸರು : ರತ್ನತ್ರಯ (ಜೈನಕವಿಗಳು).

ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಹೆಸರುಗಳು : ಪ್ರಾರ್ಥನಾ, ವಿದ್ಯಾಶ್ರೀ, ವಿದ್ಯಾಚೇತನ, ಚೈತನ್ಯ.

Peace, Heaven, My Nest.

ಹೂಗಳ ಹೆಸರಿನ ಮನೆಗಳು : ತಾವರೆ, ಪಾರಿಜಾತ, Rose, ಮಂದಾರ.

ಹಾರೈಕೆ : ಅನುಗ್ರಹ, ಆಶೀರ್ವಾದ, ಭಾಗ್ಯಶ್ರೀ, ಅನ್ನಪೂರ್ಣ, ಶಾಂತಿಧಾಮ, ಪ್ರಶಾಂತ ಕುಟೀರ, ಸುಪ್ರೀತ, ಸುಪ್ರಿಯಾ, ಆರತಿ, ಸೌಜನ್ಯ, ಪ್ರೀತಿ, ತೃಪ್ತಿ, ಕೃಪಾಲಯ.

ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಹೆಸರುಗಳು : ಸೌಂದರ್ಯಶ್ರೀ, ಗಿರಿದೃಶ್ಯ, ಬೆಳಕು, ಅರುಣೋದಯ, ಗಿರಿಧಾಮ.

ತತ್ವವನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಹೆಸರುಗಳು : ಪರಂಜ್ಯೋತಿ, ಕರ್ತಾರನ ಕಮ್ಮಟ, ಬೆಳಕು, ಪ್ರಶಾಂತ, ಆಶಾದೀಪ.

ಬೇರೆ ದೇಶದ ಮನೆಯ ನೆನಪು : House of Wax.

ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಮೂಡಿದ ಹೆಸರು : Sunagar K. Y. (Sky).

ಚಾಳಗಳ ಹೆಸರು : ಮಹೀಂದ್ರಿಕರ ಚಾಳ್, ಹಿರೇಮಠ ಚಾಳ್, ವಸ್ತದ ಚಾಳ್, ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಚಾಳ್, ದೇಶಪಾಂಡೆ ಚಾಳ್, ಹುಕ್ಕೇರಿ ಚಾಳ್ ತಿಗಡಿಚಾಳ್.

ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಒಡತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಗುಂಪುಮನೆಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು 'ಚಾಳ್' ಎಂಬ ಅಂತ್ಯಪ್ರತ್ಯಯದೊಂದಿಗೆ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಚಾಳಗಳು ಮನೆಗಳ ಮಾಲಿಕನ ಅಡ್ಡಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. 'ಚಾಳ' ಎಂಬ ಪದ ಮರಾಠಿ ಪದ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಗರದ ಮನೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಎರಡು ಆಕೃತಿಮಾದಿಂದ ಆಗಿವೆ. ಒಂದು ಆಕೃತಿಮಾ ಮೂಲ ಪದ. ಅದು ಮನೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಆಕೃತಿಮಾ ಮನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುವ ವಿವಿಧ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸದನ, ನಿಲಯ, ನಿವಾಸ, ಆಲಯ, ಧಾಮ,

ಕುಟೀರ, ಮಂಜಿಲ್, ವಿಲ್ಲಾ, ಕುಂಜ, ನಿಕೇತನ, House ಇತ್ಯಾದಿ. ಕೆಲವು ಮನೆಗಳು ಶ್ರೀ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದರೆ, ಕೆಲವು ಮನೆಗಳ ಹೆಸರು ಶ್ರೀ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಶ್ರೀಗೌರಿ, ಶ್ರೀನಿದಿ, ಭಾಗ್ಯಶ್ರೀ, ಮಾತೃಶ್ರೀ, ಸೌಂದರ್ಯಶ್ರೀ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕೆಲವು ಮನೆಗಳು ಕೃಪಾ, ಬೆಳಗು, ಚೇತನ, ಪ್ರಸನ್ನ, ಪ್ರಸಾದ, ಪ್ರಕಾಶ, ಕುಂಜ, ಕರುಣೆ, ಶಕ್ತಿ, Klook, Nest ಮುಂತಾದ ಪ್ರತ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.

ಒಂದೇ ಮನೆ ಎರಡು ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಳಭಾಗದ ಮನೆಯ ಹೆಸರು ಒಂದಿದ್ದು, ಮಹಡಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬಹುಪಾಲು ಮನೆಗಳು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ವರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಒಂದು ಮನೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಸ್ವಸ್ತಿಕದ ಚಿಹ್ನೆ ಮಾತ್ರವಿದೆ. ಕೆಲವು ಮನೆಗಳು ಸ್ವಸ್ತಿಕದ ಚಿಹ್ನೆ ಮತ್ತು ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಕೆಲವು ಕಳಸದ ಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಮನೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಒಂದು ಮನೆಗೆ ಶುಭ-ಲಾಭ ಎಂಬ ಬರಹ ಮಾತ್ರವಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮನೆಗೆ ಭೆಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ ಕಂಡುಬಂದ ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಭಾಷಿಕ ರೂಪದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಕೆಲವು ಪೂರ್ಣ ಕನ್ನಡ ರೂಪಗಳಾಗಿಯೂ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತದ ರೂಪಗಳಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವು ಪೂರ್ಣ ಸಂಸ್ಕೃತದ ರೂಪಗಳಾಗಿಯೂ ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ರೂಪಗಳಾಗಿಯೂ ಕೆಲವು ಪೂರ್ಣ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ರೂಪಗಳಾಗಿಯೂ ಕೆಲವು ಉರ್ದು ರೂಪಗಳಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವು ಉರ್ದು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ರೂಪಗಳಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಲ್ಯಾಟಿನ್ ರೂಪ 'Stella Maris' (Star of the Sea) ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಬಾರದಿದ್ದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದ ಅದು ಪವಿತ್ರವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟಿರುವ ಅಂಶ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ನಾಲ್ಕು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ೧) ಕನ್ನಡ ೨) ದೇವನಾಗರಿ ೩) ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ೪) ಉರ್ದು. ಕೆಲವು ಮನೆಗಳು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕನ್ನಡ, ಕನ್ನಡ ದೇವನಾಗರಿ ರೂಪಗಳೆರಡನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

(ಈ ಲೇಖನ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಕು. ಮೀರಾಪ್ರಸಾದ್, ಪ್ರೊ. ರೇಖಾ ಜೋಗುಳ ಅವರಿಗೆ ಋಣಿ).

೨೨. ವ್ಯಕ್ತಿ ನಾಮಗಳು

ಡಾ|| ಕೆ. ಜಿ. ಗುರುಮೂರ್ತಿ

ಸಮಾಜ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸೂಕ್ತ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಬಳಸಲಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ಒಂದು. ಈ ನಾಮಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳು ಎಂದು ಎರಡು ಭಾಗ ಮಾಡಬಹುದು. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ನಗರ, ಹಳ್ಳಿ, ಗುಡ್ಡ, ನದಿ, ಬೀದಿ ಹೀಗೆ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಈ ತಾಣ ಎಲ್ಲಿದೆ, ಹೇಗಿದೆ, ಯಾರು ಈ ಹೆಸರು ನೀಡಿದರು, ಅದರ ಅರ್ಥವೇನು ಮುಂತಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದೇ ಇದರ ಗುರಿ. ಇದರಿಂದ ಆ ನಾಡಿನ ಜನರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ನಂಬಿಕೆ, ಚರಿತ್ರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಾಮಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಲಿಂಗ, ಜಾತಿ, ಮನೆದೇವರು, ಮನೆತನದ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ನಿವಾಸ, ಪ್ರದೇಶ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ನಾಮಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಬಹು ವಿಶಾಲವಾದುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಲ್ಲದ ನಾಮಗಳೆಂದು ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಭಾಗ ಮಾಡಬಹುದು. ಧಾರ್ಮಿಕ ನಾಮಗಳೆಂದರೆ ಒಂದು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟದೇವರ ನಿಜ ಅಥವಾ ಅನ್ವರ್ಥ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ತಾವು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇಂತಹ ಪದ್ಧತಿ ಅಥವಾ ಪರಂಪರೆ ಬಹುಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಇದ್ದು, ಧರ್ಮಪಾಲಕರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಪಾಲನೆಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವರ ಅನೇಕ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ನೀಡಿ, ತಿಳಿದು ಅಥವಾ ತಿಳಿಯದೆ ಜನರು ಸದಾ ದೇವರನಾಮಗಳನ್ನು ಪಟನೆಮಾಡಲೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಒಂದು ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಒಂದು ಹೆಸರು ಸೂಚಿಸುವ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲೇ ಈ ಹೆಸರನ್ನು ನೀಡುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದುದರಿಂದ ಇದು ನಾಮಕರಣ ಕಾರ್ಯವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ದೈವಗಳ ಹೆಸರನ್ನೇ ಪಡೆಯುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಉದ್ದೇಶವೆಂದರೆ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ತಮ್ಮವರೆನ್ನುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದೂ ಇದ್ದಿತು. ಧಾರ್ಮಿಕ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯನದಿಗಳ, ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ, ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಳಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ನೀಡುವುದು ರೂಢಿ. ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈ ಪುಣ್ಯ ನದಿಗಳ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ನಾಮಪಟನೆಯೇ ಪುಣ್ಯಸಂಪಾದನೆಗೆ ಮೂಲ ಅಥವಾ ಸಾಧನೆ ಎಂಬ ನಂಬುಗೆ ಇರುವುದೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿ ದೈವಗಳ ಮೂಲಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು

ಧಾರ್ಮಿಕವಾದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಪುರಾಣಯುಗದ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಪ್ರಕೃತಿ, ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಕಲೋಪಾಸಕರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅಲಂಕಾರಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇಲ್ಲದ ಹೆಸರು ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಹೂ, ಪಕ್ಷಿ, ಬಳ್ಳಿ, ಋತುಮಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳಾದ ಲತಾ, ವಾಣಿ, ರಶ್ಮಿ, ಪ್ರೇಮ, ಕಲಾ, ಮನೋರಮ, ಮನೋಹರ, ಶಶಿ, ರವಿ, ವಸಂತ ಮುಂತಾದವು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ವರ್ಣಾರ್ಥಕವಾದವು. ಯಾವುದಾದರೂ ದೈವಕ್ಕೆ ಅನ್ವರ್ಥ ನಾಮವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಇದನ್ನೂ ಬಳಸಬಹುದಾದರೂ ಇವು ಧಾರ್ಮಿಕ ನಾಮಗಳಲ್ಲ.

ಧಾರ್ಮಿಕನಾಮಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ನಿಜನಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಅನ್ವರ್ಥ ನಾಮಗಳೆಂದು ಎರಡು ಬಗೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಅಂದರೆ ದೇವದೇವತೆಯರ ನಿಜನಾಮಕೊಡುವುದು ಒಂದು ಬಗೆ. ಅದೇ ದೈವದ ಅನೇಕ ಅನ್ವರ್ಥ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಅಥವಾ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚನ್ನು ನೀಡುವುದೂ ರೂಢಿ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಶಿವ, ಶಿವಪ್ಪ ಎಂಬ ನಾಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಶಿವನ ಅನೇಕ ನಾಮಗಳಾದ ಪರಶಿವ, ಮುನೀಶ್ವರ, ಸದಾಶಿವ, ಗಂಗಾಧರ, ನೀಲಕಂಠ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ, ಮುಕ್ಕಣ್ಣ, ಇ.ಇ. ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜನ್ಮನಕ್ಷತ್ರದ ಆಧಾರದಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ದೈವದ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಮೂಲ ದೇವರ, ನಂತರ ಈ ದೇವರ ವಿವಿಧ ಅನ್ವರ್ಥನಾಮಗಳನ್ನು ಬಳಸಬಹುದು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಭಾವದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ದೈವಗಳ ನಿಜ ಅಥವಾ ಅನ್ವರ್ಥನಾಮಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೈವಭಕ್ತಿಯೇ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ. ಆದರೆ ಜನಪದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯನಾಮಗಳು ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅವರಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ನಂಬಿಕೆ, ಭಾವನೆ, ಅವರಲ್ಲಾದ ಕೆಲವೊಂದು ಒಡಂಬಡಿಕೆಗಳು, ಆಚರಣೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಜನಪದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯವರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನಾಮಕರಣಮಾಡುವಾಗ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ, ಗುರುಗಳ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾದವರ ನಾಮಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು ಪದ್ಧತಿ. ಈ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳು ಅವರ ಕುಲ, ಮನೆತನ ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮದೈವದ ಹೆಸರುಗಳೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಟಕಾಗಿ, ವಿದ್ರೂಪವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿರುವ ಜನಪದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ನಾಮಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಿಗಿಂತ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವಾಗ ಯಾವ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಾರೆಂಬುದರ ಅಭ್ಯಾಸ ಜನಪದ ಸಮಾಜ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಜನಪದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಅಥವಾ ದೈವದ ಹೆಸರನ್ನೇ ಇಡಬೇಕೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದೇ ಹೆಸರಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳುಂಟಾದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ಕಿರಿಯನಿಗೆ 'ಸಣ್ಣ' ಎಂಬ ಗುಣಾವಶೇಷವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗುವುದು (ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಸಣ್ಣಬಸಪ್ಪ, ಸಣ್ಣರಂಗಯ್ಯ ಹೀಗೆ). ಇಂತಹ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇಟ್ಟು ಹೆಸರನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾಂಬಂಧಿಕ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅವರ ಅಜ್ಜ ಅಥವಾ ಅಜ್ಜಿಯ ಹೆಸರು ನೀಡಿದ್ದು, ಈ ಹಿರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇನ್ನೂ ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಕಿರಿಯನನ್ನು ಅವನಿಗಿಟ್ಟ ಹಿರಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ, ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಕರೆಯುವುದು ಅಗೌರವವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಿರಿಯನನ್ನು 'ಅಜ್ಜ' ಅಥವಾ 'ಅಜ್ಜ' ಎಂದೇ ಕರೆಯಲಾಗುವುದು. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಿಜನಾಮ ಮರೆತುಹೋಗಿ ಮುಂದೆ ಅವರು ಅಜ್ಜಪ್ಪ ಅಥವಾ ಅಜ್ಜಣ್ಣನೆಂದಾಗಬಹುದು.

ಜನಪದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದವರು ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಕರಿಂದ ದತ್ತಕ ಪಡೆಯುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕವರಿರುವಾಗಲೇ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೇ ದತ್ತುತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅವರಿಗೆ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ನೀಡುವುದು ನಿರ್ಣಯವಾದರೆ ಈ ಮಗುವಿಗೆ ದಾನಪ್ಪ ಅಥವಾ ದಾನವ್ವನೆಂದೇ ಹೆಸರಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ದಾನನೀಡುವುದು ಅಥವಾ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಕುರುವಾಗಿ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಮಾತಿಗೆ ಅಥವಾ ಕೃತಿಗೆ ತಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಪ್ಪಿದರೂ ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದವು.

ಆಸ್ತಿಯ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಂತೆ ವಿವಾಹ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯೂ ಜನಪದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತ ನಾಮಕರಣಮಾಡಲು ಪ್ರೇರಕವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸೋದರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸ್ನೇಹತ್ವದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಗನಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ತರಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹುಡುಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಆಕೆಯನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಗುವಿಗೆ ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಕುರುವಾಗಿ ಆ ಹುಡುಗನ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಆಕೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ ಹುಡುಗನ ಹೆಸರು ಬಸಪ್ಪನಿದ್ದರೆ ಹುಡುಗಿಗೆ ಬಸವ್ವನೆಂದು. ಹುಡುಗನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೆಸರು ಕರೆಯುವುದು ಆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಹುಡುಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹೆಸರಿಡುವಾಗಲೇ ಈ ಮದುವೆ ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಹುಡುಗಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವಾಕೆ ಸೋದರತ್ತೆ ಅಥವಾ ಸೋದರಮಾವನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಆಕೆ ಈ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೇ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು

ಹಟಮಾಡಿ, ಹೆಸರಿಡಲು ಬಾರದೆ ತನ್ನ ಹಕ್ಕನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ, ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಹಕ್ಕಿರುವುದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಜನಪದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿನ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ಮತ್ತೊಂದು ನಂಬಿಕೆ ಎಂದರೆ ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರು ಒಂದೇ ಹೆಸರಿನವರಿದ್ದರೆ, ಅಂದರೆ ರಂಗಪ್ಪ-ರಂಗಪ್ಪ ಹೀಗೆ ; ಇವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಶಕ್ತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಇವರು ನೀಡುವ ಔಷಧ, ಮಾಡಿದ ಅಡಿಗೆ, ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಬಹುದಿನದ ಖಾಯಿಲೆ ಇದ್ದರೆ, ವೈದ್ಯರಿಂದ ತಂದ ಔಷಧವನ್ನು ಇಂತಹ ಜೊತೆ ಹೆಸರಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೆಸರು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಮದುವೆಯಾದ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಜನಪದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದ್ಯತೆ, ಗೌರವ, ಸ್ಥಾನಗಳೂ ಇರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಒಂದು ಮಗುವಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಹೆಸರುನೀಡಿ ಮುಂದೆ ಅದರ ತಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮಕ್ಕಳ ಲಿಂಗ, ಗುಣ ಮುಂತಾದವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಇದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಮಕ್ಕಳು ಬೇಕಿದ್ದರೆ ಬೇಕು ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಸೇರಿಸಿ 'ಬೆ' ಕಾರದಿಂದ ಬರುವ ಹೆಸರು ಇಡುತ್ತಾರೆ; ಬೇಕು, ಬೆನಕಪ್ಪ - ಹೀಗೆ, ಹೀಗೆ ಬೇಕು ಎಂದು ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ತಾಯಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮಗುವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ 'ಸ'ಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಹೆಸರಿಟ್ಟರೆ ಮಕ್ಕಳಾಗುವುದು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಇದೆ. ಈ ಹೆಸರಿಡುವ ಮುನ್ನ ಸಾಕು, ಸಾಂತಪ್ಪ, ಸಂಕಪ್ಪ ಎಂದೋ ಸರೋಜ, ಸಾವಕ್ಕ ಎಂದೋ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನಪದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಒಬ್ಬ ತಾಯಿಗೆ ಬರೀ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹೀಗೆ ಹೆಸರಿಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಬರೀ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳೇ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಹೀಗೆ ಹೆಸರಿಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಜನಪದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಪದ್ಧತಿ ಎಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಹೆರಿಗೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಾಯಿಯ ತೌರುಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ತಾಯಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತೌರುಮನೆಯವರೇ ತಮಗೆ ಸರಿಕಂಡ ಹೆಸರಿಡುವ ಹಕ್ಕಿದ್ದರೂ ಸಮಾಜ ಪುರುಷಪ್ರಧಾನವಾದುದರಿಂದ ಗಂಡು ಮಗುವಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವಾಗ ಗಂಡನ ಮನೆಕಡೆ ಹೆಸರು, ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವಿಗೆ ತೌರುಮನೆ ಕಡೆ ಹೆಸರು ಇಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹುಡುಗಿ ಮುಂದೆ ಸೊಸೆಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೇ ಬರುವಳೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ, ಹುಡುಗಿಯ ಹೆಸರು ತಮ್ಮ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಮಗನಿಗೆ ಸರಿಹೋಗಲೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಹೆಸರು ತೌರುಮನೆಯ ಮನೆ ದೇವರು ಅಥವಾ ಇಷ್ಟ ದೇವರ ಹೆಸರಿಡಬಹುದು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಮುಂದೆ ಈ

ಹುಡುಗಿ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಆಕೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವ ತೊಂದರೆ-ತೊಡಕನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲವೂ ಬೇಗ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇದು ಯಾವುದೋ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಯ ಕಾಟವೆಂದು ತಿಳಿದು ಜನಪದಿಗಳು ಮಗುವಿಗೆ ಒಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಯಾವುದಾದರೂ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಜನಪದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದೆ. ಅವರ ನಂಬಿಕೆಯಂತೆ ಇಂತಹ ಹೆಸರಿನ ಮಗುವನ್ನು ಒಯ್ಯಲು ಬಂದ ಈ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗೆ ಇದು ತಿಳಿಯದೆ ಹಿಂತಿರುಗುವುದರಿಂದ ಮಗು ಬದುಕಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವೊಂದು ಸಾರಿ ಮಗುವಿಗೆ ಕಾಡಪ್ಪ, ದುಂಡ್ಯಪ್ಪ, ಸುಡುಗಾಡಪ್ಪ ಮುಂತಾದ ತೊಟ್ಟ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಇಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹೆಸರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಮಗು ಆಗಲೇ ಸತ್ತುಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಒಯ್ಯಲು ಯಾವ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಯೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಹೀಗೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಡಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಪ್ರಬಲ ದೇವರ ಹೆಸರು ಇಡುವುದು. ಇದರಿಂದ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳು ಅದರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಂಬುಗೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಒಂದು ಮಗುವಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವಾಗ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಊರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತೀರಾ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸತ್ತ ಮಗುವಿನ ಹೆಸರಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಇಟ್ಟರೆ ತಮ್ಮ ಮಗುವೂ ಬಹುಕಾಲ ಬಾಳಿ ಬದುಕುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಇಂತಹ ಹೆಸರನ್ನಿಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರಣಗಳು ಇವೆ. ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಪದ್ಧತಿ ಇದ್ದರೂ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಧಾರವಾಡ, ಬಿಜಾಪುರ ಮುಂತಾದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಫಕೀರಪ್ಪನೆಂಬ ಹೆಸರು ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೂಗಳು ಮಕ್ಕಳಾಗಲೆಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸಂತರಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಈ ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅವನ ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಅವನ ಜಾತಿಯ ಮಟ್ಟವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜಾತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ದೇವರುಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರಿಗೆ ಈ ಹೆಸರನ್ನು ಇಡಲು ಸೂಚಿಸಿದ ಜೋತಿಷ್ಯಗಾರ ಅಥವಾ ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯ ಗುರು ಕಾರಣರಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದು ಕೆಳಗಿನ ಜಾತಿಯವರ ಹೆಸರುಗಳು ಗ್ರಾಮ್ಯವಾಗಿ, ಹಳೆಯಧರವಾಗಿದ್ದು ಅವರ ಜಾತಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಶಿಡ್ಲ, ಗುಡ್ಡಪ್ಪ, ಗಂಗಪ್ಪ, ಭರಮಪ್ಪ, ನಿಂಗಪ್ಪ, ಹನುಮಪ್ಪ, ಕುಪ್ಪಪ್ಪ,

ಓಬಳಪ್ಪ, ದುರುಗಪ್ಪ ಮುಂತಾದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳು ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ನೀಡಿದಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಗುಡ್ಡಪ್ಪ, ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಪರ್ವತಪ್ಪ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಇವೆಲ್ಲವು ಶಿವನ ನಾಮಗಳು. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಗುಂಪುಗಳು ತಮಗೆ ಸರಿಕಂಡಂತೆ ಹೆಸರು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಗುಡ್ಡದ-ಅಪ್ಪ, ಮಲಯದ-ಅಪ್ಪ, ಪರ್ವತದ-ಅಪ್ಪ ಎಲ್ಲಾ ಹೆಸರುಗಳೂ ಒಬ್ಬನವೆ. ಆದರೆ ಶಿವನ ಹೆಸರನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ವಿವಿಧ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಾರಿ ಜನ್ಮನಾಮದ ಆಧಾರದಿಂದ ಮಗುವಿಗೆ ಹೆಸರು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರೂ ಅವರ ಜಾತಿ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ಸೂಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಕೆಳಗಿನ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಹೆಸರುಗಳು ಬಂದವು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: 'ಕ'ಕಾರ ಜನ್ಮನಾಮ ಬಂದರೆ ನೀಡುವ ಹೆಸರು ಕಮಲಾಕರ, ಕಮಲಾಕ್ಷ, ಕುಬೇರ, ಕರಿಬಸವ, ಕರಿಸಿದ್ದ ಹೀಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಕೆಳಜಾತಿಯವರು ಹೆಸರು ಸೂಚಿಸಲು ಕೇಳಿದಾಗ ಈ ಹೆಸರನ್ನು ಕರಿಯ ಅಥವಾ ಕೆಂಚನೆಂದೋ ಸೂಚಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವಿದ್ದಿತು. ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಅವನ ಜಾತಿ, ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು, ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇಂದು ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ತಲೆಮಾರಿನವರು ಹಳೆಯ ತರುಣರು ಆಧುನಿಕ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಾಮದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಮ್ಮೆಕ ಅಥವಾ ಮುಮ್ಮೆಕ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಬಹುದು. ಗ್ರಾಮ್ಯ ಅಥವಾ ಕೆಳಸಂಸ್ಕೃತಿ ಗುಂಪಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಕುಟುಂಬ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾದಂತೆ ಆಧುನಿಕವಾಗಿ ಹೆಸರು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇನ್ನು ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿವಂತ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಮನೆತನ ಅಳಿದು, ಅವರಲ್ಲಿನ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳು ಕೂಡ ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿಮ್ಮೆಕ ಬದಲಾವಣೆಯಂತೆ ವಿರೂಪವಾಗಬಹುದು. ಇದರಂತೆ ಸ್ವಾಮಿ ಲಿಂಗ ನಿಂಗಪ್ಪನೂ, ಪಾಲಾಕ್ಷಪ್ಪ-ಪಾಲಪ್ಪನೂ, ಗುರುಲಿಂಗ ಅಥವಾ ಗುರುಬಸಪ್ಪ ಗುರಪ್ಪನೂ ಆಗಬಹುದು. ಹೀಗೆ ವಿರೂಪ ಹೊಂದಿದ ನಾಮಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಮಹತ್ತರವಾದ ವಿಷಯ ಒದಗಿಸಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಮನೆತನ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಲಸೆ ಹೋಗಿರುವುದು, ಮನೆತನದ ವೃತ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮುಂತಾದವು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

೨೪. ಅಡ್ಡಹೆಸರು

ಡಾ|| ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ

ಸಮೂಹದಿಂದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಕೊಡಲು ಹೆಸರು ಅಸಮರ್ಥವಾದಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ಹೆಸರನ್ನು, ಅದೂ ಅಸಮರ್ಥವಾದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ, ಪಿತೃನಾಮ ಗಳಲ್ಲದ ಮೂರನೆಯ ಹೆಸರು 'ಅಡ್ಡಹೆಸರು' ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಬಹುದು. ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿಕೊಡುವುದೇ ಈ ಮೂರನೆಯ ಹೆಸರಿನ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ, ಆತನ ಪೂರ್ವಜರ ನೆಲೆ, ಜೀವನ ವಿಧಾನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

'ಅಡ್ಡಹೆಸರು' ಎಂಬ ಪದ 'ನೇರವಲ್ಲದ ಹೆಸರು' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೆ ಅರ್ಥ ಹೆಸರು > ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಆಗಿರಬಹುದು. ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರನೆಯ ಹೆಸರಿನ ಬಳಕೆಯಿಲ್ಲವೆನ್ನುವಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ. ಅಡ್ಡಹೆಸರು ಎಂಬುದರ ಸಮಾನ ಅರ್ಥ ಪದವು ಆ ಕೋಶದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಮರಾಠಿಯ ಅಡನಾವ್, ಕನ್ನಡದ 'ಅಡ್ಡಹೆಸರು'ಗಳಲ್ಲಿಯ ಧ್ವನಿಸಾಮ್ಯ, ರೂಢಿಸಾಮ್ಯಗಳು ನಮ್ಮ ಗಮನಸೆಳೆದರೂ ಯಾವುದರಿಂದ ಯಾವುದು ಪ್ರಭಾವಿತವಾಯಿತು ಹೇಳುವುದ ಕಷ್ಟ.

ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳು ಗ್ರಾಮ, ಕುಟುಂಬ, ವಂಶ, ವೃತ್ತಿ, ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇವು ಆಯಾ ಕುಟುಂಬ, ವಂಶ, ವೃತ್ತಿ ಜಾತಿಗಳ ಎಲ್ಲಾ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಬೆಸೆಯುತ್ತದೆ. ಸಾಂಘಿಕ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಸಂಬಂಧವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗಂಗ, ಕದಂಬ, ಚಾಲುಕ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ, ಹೊಯ್ಸಳ ಇತ್ಯಾದಿ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳ ಹೆಸರುಗಳೆಲ್ಲ ಈ ಬಗೆಯವು. ಜೊತೆಗೆ ನಾವಿದ ಧೋರ (೧೦೮೭), ತೆಲ್ಲಿಗರ ಜಕ್ಕಿಯವ್ವೆ (೧೦೯೧), ಧನಗರ ಕಂಚಿಕವ್ವೆ (೯೮೦), ಹೂರ್ವಿನ ಗೋವರ್ಧನೆ (೧೧೬೧), ಆನೆಯ ಕೇಶಿರಾಜ (೧೧೪೭), ಸೀರೆಯ ಕಾಳಸೆಟ್ಟ (೧೧೧೫) ಇತ್ಯಾದಿ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಚಿತ್ತಾಗಿ ತೋರಿಬರುವುದು ಈ ರೂಢಿಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಂದು ಕರ್ನಾಟಕದ ತುಂಬ, ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಅಡ್ಡಹೆಸರನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ೧. ಬಳಕೆಯ ವಿಧಾನ ೨. ಸ್ವರೂಪ ೩. ಇತರ ಸಂಗತಿ ಎಂಬ ಮೂರು ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಬಹುದು.

೧. ಬಳಕೆಯ ವಿಧಾನ : ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳು ಕರ್ನಾಟದ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ

ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಉತ್ತರದ ಆರ್. ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಎಚ್. ಸಿ. ರುದ್ರಯ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ಎಚ್. ರುದ್ರಯ್ಯ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರು. ದಕ್ಷಿಣದ ಜಿ. ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಎಸ್. ಎಸ್. ಗುಗ್ಗರಿ ಇಲ್ಲವೆ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಗುಗ್ಗರಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಈ ಬಳಕೆಯ ವಿಧಾನವನ್ನು -

೧. ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಪ್ರಧಾನ - ಹೆಸರು ಅಪ್ರಧಾನ ಪದ್ಧತಿ.
೨. ಹೆಸರು ಪ್ರಧಾನ - ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಅಪ್ರಧಾನ ಪದ್ಧತಿ.
೩. ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಪ್ರಧಾನ - ಹೆಸರು ಪ್ರಧಾನ ಪದ್ಧತಿ.

ಎಂದು ಮೂರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಪ್ರಧಾನ, ಹೆಸರು ಅಪ್ರಧಾನ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಫ. ಗು. ಹಳಕಟ್ಟಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಅಪ್ರಧಾನ, ಹೆಸರು ಪ್ರಧಾನ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಇದು ಪಿ. ಜಿ. ಹಳಕಟ್ಟಿ, ಟಿ. ಎನ್. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ ಎಂದು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಅಡ್ಡಹೆಸರು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮದ ಕೊನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಮೊದಲು ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ ಹಿಡಿದು ಕರೆಯುವುದೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ (ಬಸವನಾಳ), ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ (ಸಿದ್ದವನಹಳ್ಳಿ). ಈಗಲೂ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಸರು ಹಿಡಿದೇ ಕರೆಯುವುದು, ಮಾತನಾಡುವುದು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಂತೂ ಈ ರೂಢಿ ಅನಿವಾರ್ಯವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಸುಶಿಕ್ಷಿತವಾದವರೊಂದಿಗೆ, ಹಿರಿಯರೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಬಸವನಾಳ' ಎಂಬಂತೆ ಅಡ್ಡಹೆಸರನ್ನು ಬಳಸುವುದು, ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ' ಎಂಬಂತೆ ಹೆಸರನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಇಂದಿನ ರೂಢಿ.

ಹೆಸರು ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳೆರಡನ್ನೂ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಬಳಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಲೀಲಾವತಿ ಮಾಗಡಿ, ಸರೋಜಿನಿ ಮಹಿಷಿ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ತಾನು ಸ್ತ್ರೀಯೆಂಬುದನ್ನು ಹೆಸರಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ನಾಮಗಳು ಸುಂದರವಾಗಿರುವುದು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪುರುಷರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಕಡಿದಾಳ ಮಂಜಪ್ಪ.

೨. ಸ್ವರೂಪ : ಈಗ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮನಾಮವಾಚಿ: ಮಾಳವಾಡ (ಎಸ್. ಎಸ್.), ಕುಪ್ಪಳ್ಳಿ (ಪುಟ್ಟಪ್ಪ).

೩. ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ ವಾಚಿ : ಕುಂದಣಗಾರ (ಕೆ.ಜಿ.), ಪುರೋಹಿತ (ತಿ.ನ.)

೩. ವಸ್ತುನಾಮವಾಚಿ : ಕಂಬಳಿ (ಸಿದ್ದಪ್ಪ), ಎಲಿ (ಮಲ್ಲಪ್ಪಶೆಟ್ಟರು).

೪. ಇತರ ನಾಮವಾಚಿ : ರಡ್ಡಿ, ಬಂದಮ್ಮನವರ, ಪಂಡಿತ ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿ ವಿವೇಚಿಸಬಹುದು.

ಗ್ರಾಮನಾಮವಾಚಿ : ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಪ್ರಧಾನ ವರ್ಗ. ಮಂಡಿಗೆಯ ಮಾದಿರಾಜ, ಮಾರುಡಿಗೆ ನಾಚಯ್ಯ, ಹಾವಿನಹಾಳ ಕಲ್ಲಯ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಾಮಸೂಚನೆ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಧತಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಇಂದು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮದೊಂದಿಗೆ ಗ್ರಾಮ ನಾಮಗಳು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಬಳಕೆಯಾಗುವ ರೀತಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿವೆ.

ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಸ್. ಎಸ್. ಮಾಳವಾಡ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲರೂಪ ಸಂಗಪ್ಪ, ಸಂಗನಬಸಪ್ಪ, ಮಾಳವಾಡ. ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲರೂಪ ಕುಪ್ಪಳ್ಳಿ, ವೆಂಕಟಪ್ಪ (ನವರ ಮಗ) ಪುಟ್ಟಪ್ಪ. ಇಲ್ಲಿ (೧) 'ಮಾಳವಾಡ' ಪೂರ್ವಜರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಊರನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ, ಕುಪ್ಪಳ್ಳಿ ಸದ್ಯ ವಾಸವಾಗಿರುವ ಊರನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು 'ಉತ್ತರದವರು ಪ್ರಾಚೀನತೆಪ್ರಿಯರು ; ದಕ್ಷಿಣದವರು ವರ್ತಮಾನನಿಷ್ಠರು ಎಂಬುದರ ಸೂಚನೆಯಾಗಿದೆ. (೨) ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮನಾಮ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ನಿಂತು ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ, ಪಿತೃನಾಮ ಸಂಕ್ಷೇಪಗೊಂಡರೆ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ನಿಂತು ಗ್ರಾಮನಾಮ, ಪಿತೃನಾಮಗಳು ಸಂಕ್ಷೇಪಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇದು ಉತ್ತರದವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ಕುಟುಂಬ ಪ್ರಧಾನ, ವ್ಯಕ್ತಿ-ಅಪ್ರಧಾನ'ವಾಗಿದ್ದರೆ, ದಕ್ಷಿಣದವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಅಪ್ರಧಾನ'ವೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಗುಣಗಳು (೧. ಪ್ರಾಚೀನತೆಯಿತ್ತು, ಕುಟುಂಬಪ್ರಧಾನತೆ ೨. ವರ್ತಮಾನನಿಷ್ಠತೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಪ್ರಧಾನತೆ) ಉತ್ತರದವರು ಹೆಚ್ಚು ಜಾನಪದೀಯರು, ದಕ್ಷಿಣದವರು ಹೆಚ್ಚು ಶಿಷ್ಯಪದೀಯರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಗಂಗರು 'ಕುವಳಾಲಪುರವರಾಧೀಶ್ವರ', ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು 'ಲತ್ತಲೂರ ಪುರವರಾಧೀಶ್ವರ', ಶಿಲಾಹಾರರು 'ತಗರಪುರವರಾಧೀಶ್ವರ' ಎಂದು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಊರಹೆಸರನ್ನು ಬಳಸುವ ವಿಧಾನ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದವರು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಊರನ್ನು ಅಡ್ಡಹೆಸರವಾಗಿ ಬಳಸುವಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ವೃತ್ತಿನಾಮವಾಚಿ : ಅಡ್ಡಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನ ವರ್ಗ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿ ಬೆಳೆದು ಜಾತಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವೃತ್ತಿನಾಮವಾಚಿ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳು ಜಾತಿನಾಮವಾಚಿಯೂ ಆಗಿದ್ದು ಇಂಥ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಅವರ ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಜಾತಿ ಎರಡನ್ನೂ ತಟ್ಟನೇ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಮೊದಲು

ಇದ್ದ ವೃತ್ತಿನಾಮವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೂಢಿ ಶರಣಕಾಲದಿಂದ ಇನ್ನೂ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಾಯಕ-ಮೌಲ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುತ್ತಲೇ ತಮ್ಮನ್ನು ಕಾಯಕದಿಂದ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರಿಗೆ ಬಲುದೊಡ್ಡ ಹೆಮ್ಮೆ ಎನಿಸಿರಬೇಕು. ಧನಗರ ಕಂಚಿಯಬ್ಬೆ (೯೮೦), ನಾವಿದ ಧೋರ (೧೦೮೭) ಇತ್ಯಾದಿ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಯುಕ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳು ಬಸವ ಪೂರ್ವಯುಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮಾದರಚೆನ್ನಯ್ಯ, ಜೇಡರದಾಸಿಮಯ್ಯ, ಮೇದರಕೇತಯ್ಯ, ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಿದೇವ, ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಎಲೆಗಾರ ಕಾಮಣ್ಣ, ಗುಣದ ಕನ್ನಪ್ಪ, ತಳವಾರ ಕಾಮಿದೇವ ಎಂಬಂತಹ ಹೆಸರುಗಳು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹಿಂಡು-ಹಿಂಡಾಗಿ ಬರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಶರಣರಿಗೆ ವೃತ್ತಿಯೊಂದು ಕಸಬುಸ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕಾಡದೆ, ಕಾಯಕಸ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಪೂಜ್ಯವೆನಿಸಲು ಅದನ್ನು ಅಡ್ಡ ಹೆಸರಿನಂತೆ ಅಂಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿತು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಧತಿ ಹೇರಳ : ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವಷ್ಟು ವಿರಳ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಶರಣರ ಆಂದೋಳನೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಭೂಮಿಯಾಗಿದ್ದುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಮುಂದೆ ಇದು ಜಮಾದಾರ, ಮುಲ್ಲಾ, ಪೊಲೀಸ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೊಸಹೊಸ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಅಡ್ಡಹೆಸರಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಈ ವರ್ಗದ ಬಣಕಾರ, ಹಡಪದ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಮೂಹವಾಚಿ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಬಳ್ಳೊಳ್ಳಿ, ಉಳ್ಳಾಗಡ್ಡಿ, ಕುದರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಆಯಾ ಕೃಷಿ ವ್ಯಾಪಾರ ವೃತ್ತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬಂದ ಸಮೂಹವಾಚಿಯಲ್ಲದ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳಾಗಿವೆ.

ವಸ್ತುನಾಮವಾಚಿ : ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಬಂಧ ಬಳಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಾಗಿಯೂ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳು ಬಳಕೆಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಜನರ ಗಮನಸೆಳೆಯುವುದೋ ಅದು ಅವರ ಅಡ್ಡಹೆಸರಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡಮನಿ, ಹುಣಸೇಮರದ, ಬೇವಿನ ಮರದ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ವಸತಿ ಸಂಬಂಧ ಸೂಚಿಯಾಗಿಬಂದುವು. ಮಯೂರವರ್ಮನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ 'ಕದಂಬ' ಹೆಸರುಬರಲು ಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ಕದಂಬ ವೃಕ್ಷವೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಬಳ್ಳೊಳ್ಳಿ, ಉಳ್ಳಾಗಡ್ಡಿ, ಕುದರಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಈ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅವರು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಬಳಸುವುದರಿಂದ, ಉತ್ಪಾದಿಸುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲವೇ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬಂದುದಾಗಿರಬಹುದು. ಸೆಟ್ಟರೊಬ್ಬರು ಕತ್ತೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕತ್ತಿಸೆಟ್ಟರು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಊರಿಗೆ ಮೊದಲಿಗಾಗಿ ಗೋಡೆ ಗಡಿಯಾರ ಖರೀದಿಸಿ ತಮ್ಮ ಮಠದಲ್ಲಿ ತೂಗುಹಾಕಿದುದರಿಂದ ಒಂದು ಜಂಗಮ ಮನೆತನಕ್ಕೆ 'ಗಡಿಯಾರ ಮಠ' ಎಂಬುದು ಅಡ್ಡಹೆಸರಾಗಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿತು. ಅಂದರೆ ಮಿಕ್ಕ ಸೆಟ್ಟರಿಂದ, ಮಿಕ್ಕ ಮಠದವರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬೇರೆಮಾಡಿ ತೋರಿಸಲು ಅ

ವಸ್ತುಗಳು ಆ ಜನರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಕಂಡು ಅಡ್ಡ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಹೀಗೆ 'ವಸ್ತು ಪ್ರಾಧಾನತೆ'ಯೂ ಅಡ್ಡಹೆಸರಿನ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇತರ ನಾಮಸೂಚಿ : ಚಾಲುಕ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳಂತೆ ಕೆಲವು ವಂಶನಾಮ, ಜನಾಂಗನಾಮಗಳು ಅಡ್ಡಹೆಸರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ರಜಪೂತ, ಮರಾಠಾ, ಆರೇರು, ರಡ್ಡಿ, ರಾಠೋಡ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕೆಲವು ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷ ಇಲ್ಲವೇ ಸೀ ಆ ಮನೆತನದ ಅಡ್ಡಹೆಸರಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಬಾಲಪ್ಪಗೋಳ, ಬಂದಮ್ಮನವರ, ಕೆಂಚರಡ್ಡೇರ, ಸಣ್ಣಕ್ಕನವರ ಇತ್ಯಾದಿ.

ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ರೂಪ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೂ ಅಡ್ಡಹೆಸರಾಗಿ ರೂಢಿಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧೧೬೧ರ ಮನೆಗೊಳಿ ಶಾಸನ 'ಹುರ್ವಿನವರು' ಹೆಸರಿನ ಮನೆತನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ದಟ್ಟವಾದ ಹುಬ್ಬು ಇವರಿಗಿದ್ದುದೇ ಈ ಹೆಸರಿನ ಉಗಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಶ್ರೀ ಮೇವುಂಡಿ ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂದಿನ ದಾಡಿ, ಗಡಿತರಣ್ಣನವರ, ಅವಧಾನಿ, ಪಂಡಿತ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳು ಇದೇ ಬಗೆಯವು.

೩. ಇತರ ಸಂಗತಿಗಳು : ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಒಂದು ಮನೆತನಕ್ಕೆ ದತ್ತುಹೋದರೆ, ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಮೊದಲಿನ ಅಡ್ಡಹೆಸರನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಬದಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮ್ಮತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಹೆಸರು ತೀವ್ರ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ತುಂಬ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ ; ಇಲ್ಲವೆ ಕತ್ತಿಯವರು ಸಕ್ಕರಿ ಹಂಚಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. (ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಘಟನೆಯಿದು. ತಮ್ಮನ್ನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ 'ಸಕ್ಕರಿ' ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಬೇಕೆಂದು 'ಕತ್ತಿ' ಅಡ್ಡಹೆಸರಿನವರು ಸಕ್ಕರಿ ಹಂಚಿದರಂತೆ. ಅವರ ಮನೆಯಿಂದ ಸಕ್ಕರಿ ತಿನ್ನುತ್ತ ಬರುವವರು ಕತ್ತಿಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರಿ ಹಂಚಿದರು ಎಂದು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.) ಹೀಗೆ ಅಂದವಾಗಿರುವ ಅಡ್ಡಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಜೊತೆ ಕತ್ತಿ > ಕಟ್ಟಿ, ಗುದ್ದೀನ > ಗುಡ್ಡೀನ ಎಂಬಂತೆ ಅಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಉಂಟು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಕೆಲವು ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸೌಲಭ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಿಂತ ಸುಂದರವಾಗಿರದಿದ್ದುದೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಕರಿಗೌಡರ ಈಶ್ವರನ್ > ಕೆ. ಈಶ್ವರನ್, ಕೋಣದ ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ > ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ. ಹೀಗಾಗಿ ಸುಂದರವಾದ ಅಡ್ಡಹೆಸರು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಸುಂದರವಲ್ಲದ ಅಡ್ಡಹೆಸರು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಕೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಈ ಕೊರಗನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವರಿಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪೀಕರಣವೊಂದು ವರದಾನವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಕಾನೂನುಬದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇಂಥ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ

ಸರಕಾರಿ ದಫ್ತರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಏನೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ಸಮಾಜ ದರ್ಫತರದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಹೆಸರು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಎಂಥ ಅವಿನಾಭಾವಿ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುವುದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಅನೇಕ ಅಡ್ಡಹೆಸರು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ನನ್ನ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಕಲಬುರ್ಗಿ. ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮದು ಅಂಗಡಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅಂಗಡಿಯವರೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಪವಾಡಶೆಟ್ಟರ ಮನೆಗೆ ಅಳಿಯತನಕ್ಕೆ ಬಂದಕಾರಣ ಪವಾಡಿ ಎಂಬುದೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮದೊಂದೇ ವೀರಶೈವ ಬಣಜಿಗ ಮನೆತನವಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ವಚಿತ್ತಾಗಿ 'ಬಣಜಿಗರು' ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲವೆ ವ್ಯಕ್ತಿಮೂಲ ತಾರತಮ್ಯಗಳು ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಗೌಡರ, ದೊಡ್ಡಗೌಡರ, ಹಿರೇಗೌಡರ, ಹೊಸಗೌಡರ, ಪೊಲೀಸಗೌಡರ, ಶೆಟ್ಟರ್, ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟರ್, ಮಹಾಶೆಟ್ಟರ್, ಮಾಜನ ಶೆಟ್ಟರ್, ಕೋರಿ ಶೆಟ್ಟರ, ಬಂಗಾರ ಶೆಟ್ಟರ್ ; ಮಠ, ಹಿರೇಮಠ, ಚಿಕ್ಕಮಠ, ಮಠಪತಿ, ಗಣಾಚಾರಿ, ವಸ್ತ್ರದ, ವಿರಕ್ತಮಠ ಇತ್ಯಾದಿ. ಆದರೆ ಸಮೂಹವಾಚಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೆಳವರ್ಗದ ಹೊಲೆಯ, ಮಾದಿಗ, ಕುಂಬಾರ ಜನಾಂಗಗಳ ಅಡ್ಡಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ತಾರತಮ್ಯ ತೋರಿಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಗತಿ ಈ ಎರಡೂ ವರ್ಗಗಳ 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಶ್ರೇಣಿ', ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕುಬೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಭಾಷೆಯ ರೂಪವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ರಿಯೆ ಅದರ ಒಂದು ಅಂಗವಾದ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವುಗಳ ಉಚ್ಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಕ್ಷೇಪೀಕರಣ, ಸುಲಭೀಕರಣ, ಅಕ್ಷರಪಲ್ಲಟ, ಸಮರೂಪಧಾರಣೆ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತಲೆದೋರುವುದರಿಂದ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇವುಗಳನ್ನು ಹಿಂಜಿ ನೋಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಪಾಮರ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ಪಂಡಿತನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಾರದು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಅಡ್ಡಹೆಸರು' ಅಧ್ಯಯನದ ವಸ್ತುವಾಗಿ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಸೆಳೆದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಈಗ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷ ಅಡ್ಡಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಬಳಸುವ ವಿಧಾನ, ಸ್ವರೂಪ ಇತ್ಯಾದಿ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿ ವಿವೇಚಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅದು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ನೆಲೆ, ವೃತ್ತಿ, ವಂಶ, ಜನಾಂಗ, ಭಾಷೆ, ಮನೋಧರ್ಮ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನವಾಗುತ್ತದೆ ; ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನವೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಲೇಖಕರು

೧. ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ
690, 7ನೇ ಬ್ಲಾಕ್, 2ನೇ ಫೇಸ್
ಬನಶಂಕರಿ 3ನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 085
೨. ಡಾ. ಆರ್ಕೆ ಮಣಿಪಾಲ
118, ಎಂ.ಐ.ಜಿ. ಹುಡ್ಕೊ
ಮಣಿಪಾಲ - 576 119
೩. ಡಾ. ವಿ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ
ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಏಷ್ಯನ್ ಸ್ಟಡೀಸ್
377, 10ನೇ ಪೂರ್ವರಸ್ತೆ, ತಿರುವನಂತಿಯೂರು
ಚೆನ್ನೈ - 600041
೪. ಡಾ. ವಳಗರಹಳ್ಳಿ ವಿಶ್ವನಾಥ
ಅಧ್ಯಾಪಕರು, 'ಕನ್ನಡ'
ಯು-19, ಪಂಪಾವತಿ ರಸ್ತೆ, ಮೈ.ವಿ.ವಿ. ವಸತಿ ಗೃಹ
ಸರಸ್ವತಿಪುರಂ, ಮೈಸೂರು - 570009
೫. ಡಾ. ರಘುಪತಿ ಕೆಮ್ಮೂರು
೬. ಡಾ. ಎಚ್. ಎಂ. ಮಹೇಶ್ವರಯ್ಯ
ಪ್ರವಾಚಕರು : ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ
ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ - 580003
೭. ಡಾ. ಅರ್ಜುನಪುರಿ ಅಪ್ಪಾಜಿಗೌಡ
ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಾರೂಢ ನಿಲಯ
ಕೆಂಗಲ್ ಬಡಾವಣೆ
ಮದ್ದೂರು - 571 428, ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆ
೮. ಡಾ. ಪಿ. ಕೆ. ರಾಜಶೇಖರ
ಹೊನ್ನೂರು ಜನಪದ ಗಾಯಕರು
ಎಲ್. 24, 9ನೇ ತಿರುವು
ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು - 570006

೯. ಡಾ. ಎಂ. ಭೈರೇಗೌಡ

112, 3ನೇ ತಿರುವು, 8ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ.

ಆರ್.ಪಿ.ಸಿ. ಬಡಾವಣೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - 590040

೧೦. ಮು. ರಾ. ಆನಂದಮೂರ್ತಿ

೧೧. ಡಾ. ರಂಗಾರೆಡ್ಡಿ ಕೋಡಿರಾಂಪುರ

ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕಾಲೇಜು

ಗೌರಿಬಿದನೂರು - 561 208

೧೨. ಡಾ. ರಾಜೇಗೌಡ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ

287, 2ನೇ ಹಂತ, ಪಶ್ಚಿಮಕಾರ್ಡ್ ರಸ್ತೆ

ಅಪೆಕ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಹಿಂಭಾಗ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 086

೧೩. ಡಾ. ವೈ. ಸಿ. ಭಾನುಮತಿ

1173, ಕೇಶವದೀಪ, ಲಲಿತಾದ್ರಿ, 1ನೇ ಕ್ರಾಸ್

ಕುವೆಂಪುನಗರ, ಮೈಸೂರು - 570023

೧೪. ನಾಡೋಜ ಎಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ

೧೫. ಡಾ. ಕುರುವ ಬಸವರಾಜ್

ಕೈರೇಟರ್, ಜಾನಪದ ಲೋಕ

ರಾಮನಗರ-ಬೆಂಗಳೂರು ಮೈಸೂರು ಹೆದ್ದಾರಿ.

೧೬. ಡಾ. ಎಂ. ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ

ಸೌಜನ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣ ನಗರ

ಧಾರವಾಡ - 580 007

೧೭. ಶ್ರೀ ನಿಂಗನಗೌಡ ಬಸನಗೌಡ ಮುಂಡರಗಿ

೧೮. ಗುರುಮೂರ್ತಿ ಪೆಂಡಕೂರು

ನೇತಾಜಿ ರಸ್ತೆ, ರಾಮನಗರ

ಹಗರಿ ಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ (ಬಳ್ಳಾರಿ) - 583 212

೧೯. ಡಾ. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ

೨೦. ಡಾ. ಸಂಗಮೇಶ ಸವದತ್ತಿ ಮಠ
ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ
ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಗುಲಬರ್ಗಾ - 585 106
೨೧. ಡಾ. ಚನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರ
ಎಲ್.ಐ.ಜಿ. 120, ಬಡೇಪೂರ ಕಾಲೋನಿ
ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಅಂಚೆ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ - 585 105
೨೨. ಗಣನಾಥ ಎಕ್ಕಾರು
೨೩. ತಾಳ್ಮೆಜಿ ವಸಂತಕುಮಾರ್
ಪ್ರೊ. ಟಿ. ವಸಂತಕುಮಾರ್
ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಮುಂಬೈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ವಿದ್ಯಾನಗರಿ, ಮುಂಬೈ - 400098
೨೪. ನರ್ಕಳ ಮಾರಪ್ಪಶೆಟ್ಟಿ
೨೫. ಡಾ. ಕೆ. ಜಿ. ಗುರುಮೂರ್ತಿ
೨೬. ಡಾ. ಚಕ್ಕೇರೆ ಶಿವಶಂಕರ್
21, ಕುಪ್ಪಿಯ ಕವಿ ಕೇಶಿರಾಜ ರಸ್ತೆ, 10ನೇ 'ಎ' ಕ್ರಾಸ್
ಶ್ರೀನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 050
೨೭. ಡಾ. ವೈ. ಜಿ. ಪೂಜಾರ
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ
ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಗುಲಬರ್ಗಾ - 585 106

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ

ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಜ್ಞಾನವೂ ಹೌದು; ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯೂ ಹೌದು. ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಹೋದರೆ ಮಾಯಾಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದ್ದರೂ ತಲಸ್ವರ್ತಿಯಾದ ಸಮಗ್ರ ಹುಡುಕಾಟ ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಅಖಂಡ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಗ್ರಂಥ ಅಕರವಾಗಬಹುದು.

ಈ ಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನದ ನಿರುಕ್ತಿಗಳು, ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾದರಿಗಳು ಸೇರಿರುವ ಮೂವತ್ತನಾಲ್ಕು ಲೇಖನಗಳಿವೆ. ನಾಡಿನ ವಿವಿಧ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇವುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಲೇಖನಗಳು ಒಂದೆಡೆ ಕೂಡಿ ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಬರುತ್ತಿರುವುದು ಇದೇ ಮೊದಲು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವು ಸ್ಥಳಗಳ, ಹಲವು ತಜ್ಞರ, ಅಧ್ಯಯನ ಹೊಳಕುಗಳು ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಧಾಳಾಗಿವೆ. ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬರೆದ ಈ ಲೇಖನಗಳು ಈಗ ಒಂದೆಡೆ ಸಿಗುವಂತಾಗಿದೆ.

- ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಲಿಂಗಯ್ಯ



ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಪರಿಷತ್ತು

ಜಾನಪದ ಸಿರಿಭುವನ

ನಂ. 1, ಜಲದರ್ಶಿನಿ ಬಡಾವಣೆ, ಎಂ. ಎಸ್. ರಾಮಯ್ಯ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಹತ್ತಿರ
ಪೊಸ ಬಿ.ಇ.ಎಲ್. ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 084. ದೂರವಾಣಿ : 080-2360503

janapadaparishath@hotmail.com